

RP 63/2022 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av beredskapslagen och 79 § i värnpliktslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att beredskapslagen och värnpliktslagen ändras. Enligt förslaget kompletteras definitionen av undantagsförhållanden i beredskapslagen så att olika hybridhot beaktas i definitionen i större utsträckning än för närvarande. Den föreslagna ändringen möjliggör ibruktagande av vissa befogenheter enligt lagen också med anledning av andra sådana hot och händelser som på ett allvarligt och sektorsövergripande sätt äventyrar den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser än de som redan nämns i den gällande definitionen av undantagsförhållanden. Syftet med propositionen är att trygga myndigheternas möjligheter att bemöta säkerhetshot på ett effektivt sätt som står i rätt proportion till den situation som råder i samhället.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	4
1 Bakgrund och beredning.....	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Beredning.....	6
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	7
2.1 Bestämmelser om undantagsförhållanden och andra störningssituationer.....	7
2.1.1 Inledning	7
2.1.2 Grundlagens 23 §	8
2.1.3 Beredskapslagen.....	8
2.1.3.1 Lagens syfte och centrala innehåll	8
2.1.3.2 I avdelningen: Definition av undantagsförhållanden och andra allmänna bestämmelser.....	9
2.1.3.3 II avdelningen: Befogenheter under undantagsförhållanden.....	12
2.1.3.4 Tillämpning av beredskapslagen i praktiken.....	13
2.1.4 Lagen om försvarstillstånd.....	13
2.1.5 Beredskap för hybridpåverkan i lagstiftningen under normala förhållanden	13
2.1.5.1 Allmänt.....	13
2.1.5.2 Samhällets kritiska infrastruktur	14
2.1.5.3 Allmän ordning och säkerhet	24
2.1.5.4 Gränssäkerhet.....	25
2.1.5.5 Massinvandring.....	26
2.1.5.6 Lagstiftningsutvecklingen under de senaste åren.....	27
2.1.6 Undantagsförhållanden i internationella människorättskonventioner och grunder för undantag enligt EU-rätten	28
2.2 Bedömning av nuläget.....	34
3 Målsättning	35
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	35
4.1 De viktigaste förslagen.....	35
4.2 Huvudsakliga konsekvenser.....	36
5 Alternativa handlingsvägar.....	38
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	38
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	39
6 Specialmotivering	41
6.1 Lagen om ändring av beredskapslagen	41
6.2 Lagen om ändring av 79 § i värnpliktslagen	57
6.3 Lagen om ändring av lagen om ändring av 109 § i beredskapslagen.....	58
7 Bestämmelser på lägre nivå än lag	58
8 Ikraftträdande.....	58
9 Verkställighet och uppföljning	58
10 Förhållande till andra propositioner.....	59
10.1 Samband med andra propositioner.....	59
10.2 Förhållande till budgetpropositionen	59
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	59
11.1 Beredskapslagens karaktär av undantagslag.....	59

RP 63/2022 rd

11.2 Nödvändigheten av att komplettera definitionen av undantagsförhållanden	60
11.3 Förhållandet mellan den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden samt 23 § i grundlagen och internationella konventioner om mänskliga rättigheter	64
11.4 Befogenheter som föreslås bli omfattade av aktiveringsmöjligheten	66
11.5 Bestämmelsernas samband med Ålands självstyrelse.....	74
11.6 Bedömning av lagstiftningsordningen	75
LAGFÖRSLAG	77
1. Lag om ändring av beredskapslagen	77
2. Lag om ändring av 79 § i värnpliktslagen.....	96
3. Lag om ändring av lagen om ändring av 109 § i beredskapslagen	97
BILAGOR.....	98
PARALLELLTEXTER	98
1. Lag om ändring av beredskapslagen	98
2. Lag om ändring av 79 § i värnpliktslagen.....	132
3. Lag om ändring av lagen om ändring av 109 § i beredskapslagen	133

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Syftet med beredskapslagen som trädde i kraft 2012 (1552/2011) är att under undantagsförhållanden trygga befolkningens försörjning och landets näringsliv, upprätthålla rättsordningen, de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt trygga rikets territoriella integritet och självständighet. Beredskapslagens tillämpningsområde gäller endast särskilt allvarliga kriser som berör hela nationen eller åtminstone en stor del av den och som har konsekvenser för samhällets funktion som helhet. I beredskapslagen föreskrivs det om befogenheter som avviker från det normala till exempel för att avvika från de grundläggande fri- och rättigheterna, för att sköta statsfinanserna och ordna förvaltningen under undantagsförhållanden. Befogenhetsbestämmelserna i beredskapslagen kan tillämpas endast under de undantagsförhållanden som anges där, om situationen inte kan fås under kontroll med myndigheternas normala befogenheter.

Finlands säkerhetspolitiska miljö har i grunden förändrats sedan den nuvarande beredskapslagen trädde i kraft. Rysslands invasion av Ukraina och Rysslands krav på ändringar i den europeiska säkerhetsarkitekturen har långvariga konsekvenser för Europas och Finlands säkerhetspolitiska miljö. Säkerhetsläget är instabilt och allt svårare att förutse. År 2014 annekterade Ryssland Krim olagligt och inledde konflikten i östra Ukraina, vilket gav anledning att utvärdera omvärlden på ett nytt sätt. Omvärlden har utvecklats så att det är allt svårare att skilja åt den inre och den yttre säkerheten.

I statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse (Statsrådets publikationer 2020:30) och i den nationella riskbedömningen (Inrikesministeriets publikationer 2019:5) konstateras att Finland är utsatt för hybridpåverkan. Enligt den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen har hybridpåverkan ökat och även blivit mångsidigare. Samtidigt har den blivit ett större säkerhetshot än tidigare. Hybridpåverkan är verksamhet för vilken det inte finns någon internationellt godkänd gemensam definition. Utöver hybridpåverkan används också termer som hybridhot, hybridoperationer och hybridkrigföring, som ofta åtminstone delvis avser detsamma som hybridpåverkan. I den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen har hybridpåverkan beskrivits som verksamhet där en stat eller någon annan extern aktör samtidigt eller kontinuerligt, systematiskt och med olika metoder strävar efter att påverka objektets sårbarheter för att uppnå de egna målen. I Säkerhetsstrategin för samhället (2017) definieras hybridpåverkan som verksamhet där man försöker uppnå egna mål genom att utnyttja olika metoder som kompletterar varandra och föremålets svaghet.

Till hybridpåverkan hör vanligtvis ett brett urval av metoder, bland annat politiska, ekonomiska och militära metoder samt informations- och cyberpåverkan. Inom hybridpåverkan kan man också använda till exempel extremistiska och organiserade kriminella sammanslutningar, migration och flyktingar. Metoderna kan användas samtidigt eller så att de följer på varandra. Typiskt för hybridpåverkan är att den kan vara svår att identifiera. En aktör som inleder hybridpåverkan erkänner inte nödvändigtvis sin verksamhet och åtminstone inte att det är fråga om verksamhet i syfte att skada en annan stat. Därför kan det vara svårt att definiera en verksamhet som ett angrepp mot staten, även om dess konsekvenser för samhället eller till exempel samhällets kritiska infrastruktur är allvarliga. Det kan vara svårt att identifiera hotet mot samhällets vitala funktioner också därför att det inom ett enskilt förvaltningsområde endast finns små tecken på

dem och hotet kan upptäckas först med hjälp av en omfattande lägesbild som omfattar alla förvaltningsområden. Hybridpåverkan kan också innefatta användning av i och för sig lagliga medel, vilket ytterligare kan göra det svårare att identifiera hybridpåverkan.

Vid sidan av hybridpåverkan används också begreppet bredspektrig påverkan. I statsrådets försvarsredogörelse (Statsrådets publikationer 2021:78) behandlas bredspektrig påverkan som en hotbild som hänför sig till militär beredskap. Enligt redogörelsen omfattar bredspektrig påverkan också hybridpåverkan, men i hotbilden ingår även öppen militär användning av maktmedel mellan parterna. Den gemensamma nämnaren mellan hybridpåverkan och bredspektrig påverkan är bland annat att även bredspektrig påverkan ofta är planmässig, i den kombineras olika medel och den är ofta långvarig och i den utnyttjas samhällets sårbarheter redan under normala förhållanden. Metodurvalet inom bredspektrig påverkan omfattar också bland annat informationspåverkan och cyberangrepp. På samma sätt som hybridpåverkan kan det också vara svårt att identifiera bredspektrig påverkan.

Störningar i cybermiljön är vanligare än tidigare. I den nationella riskbedömningen har det konstaterats att cyberangrepp utgör ett hot mot den nationella säkerheten och att angreppen till sin verkningsfullhet och allvarlighetsgrad kan jämföras med ett väpnat angrepp. Genomförandet av många tjänster som är viktiga för samhället är beroende av fungerande kommunikationstjänster och kommunikationsnät. Om ett cyberhot realiseras kan det leda till en omfattande lamslagning av tjänster.

Redan före pandemin har det i bakgrunden funnits hot om klimatförändringar, hybrid- och cyberhot, omfattande migration och terrorism, som under den tid som föregick stiftandet av den gällande beredskapslagen ansågs vara åtminstone i viss mån mindre hot än för närvarande. I den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen nämns frågor som hänför sig till klimatförändringen, migrationsfrågorna, befolkningsutvecklingen, hotet om terrorism och våldsam radikalisering samt nya teknologier som faktorer i anslutning till den föränderliga säkerhetspolitiska omgivningen. I redogörelsen konstateras också att det som är gemensamt för dessa frågor är deras omfattning och mångfasetterade karaktär.

I Säkerhetsstrategin för samhället 2017, som godkändes som statsrådets principbeslut, presenteras de allmänna principerna för beredskap i det finländska samhället. Beredskapen genomförs enligt principen om övergripande säkerhet, där myndigheterna, näringslivet, organisationer och medborgare tillsammans sörjer för samhällets vitala funktioner. De vitala funktionerna är funktionshelheter som är nödvändiga för samhällets funktionsduglighet och som ska upprätthållas i alla situationer. De sträcker sig över förvaltningsgränserna till flera aktörers lagstadgade uppgifter och delvis till områden för vilka det inte kan fastställas en enda ansvarig aktör. De vitala funktionerna utgör utgångspunkt för beredskapsplaneringen på alla verksamhetsnivåer. Samhällets vitala funktioner i strategin är ledning, internationell och EU-verksamhet, försvarsförmåga, den inre säkerheten, ekonomi, infrastruktur, försörjningsberedskap, befolkningens handlingsförmåga och service och mental kriställighet.

Säkerhetskommittén gav 2020 sitt sekretariat i uppdrag att utarbeta en scenarioutredning som kartlägger behoven att revidera beredskapslagen. En slutrapport om utredningen överlämnades till justitieministeriet 2021 (En fenomenbaserad scenarioutredning som kartlägger behovet att revidera beredskapslagen, 3/2021). I slutrapporten presenteras sådana scenarier i samband med den förändrade säkerhetspolitiska miljön som inte nödvändigtvis har kunnat identifieras vid beredningen av den gällande beredskapslagen och som också kan kombinera en hel uppsättning olika hot. De scenarier som nämndes i rapporten gällde massinvandring, omfattande störningar från enskilda händelser samt allvarliga störningar från flera samtidiga händelser. I rapporten

konstaterades det att de sammantagna konsekvenserna av olika typer av kriser och de icke-direkta konsekvenserna av kriser bör kunna beaktas när man fattar beslut om befogenheter enligt beredskapslagen. Enligt rapporten ska möjligheten till en fenomenbaserad definition av undantagsförhållanden som baserar sig på hur allvarliga konsekvenserna av krisen är bedömas.

1.2 Beredning

Justitieministeriet kommer våren 2022 att inleda en totalreform av beredskapslagen som syftar till att ändra beredskapslagen så att den motsvarar dagens syn på samhällets övergripande säkerhet och de faktorer som hotar säkerheten samt på identifieringen av olika allvarliga hot och störningar. Målet är konsekventa och tidsenliga bestämmelser som överensstämmer med grundlagen och som gör det möjligt att i rätt tid fatta beslut som gäller hantering av olika exceptionella situationer och som innehåller ändamålsenliga och tillräckliga befogenheter att fatta dessa beslut.

Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022 förändrade plötsligt och väsentligt Finlands säkerhetspolitiska miljö. Till följd av ändringen beslutade justitieministeriet att redan före den ovannämnda totalreformen inleda en skyndsamt beredning för att se över definitionen av undantagsförhållanden i beredskapslagen i fråga om särskilt allvarliga situationer med hybridpåverkan.

Denna proposition innehåller det ovan nämnda förslaget till komplettering av definitionen av undantagsförhållanden i beredskapslagen och de förslag till bestämmelser som har ett direkt samband med det. Beredskapslagen eller dess aktualitet har inte kunnat bedömas till övriga delar vid beredningen av propositionen. Avsikten är att en övergripande översyn av beredskapslagen ska göras i samband med totalreformen av lagen.

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet i mars och april 2022 i samarbete med alla andra ministerier. Utöver ministerierna har man i samband med beredningen av propositionen hört säkerhetskommittén, republikens presidents kansli, kompetenscentret för motverkande av hybridhot och konstitutionella experter. Varje ministerium har svarat för hörandet inom sitt eget förvaltningsområde.

På grund av den skyndsamma beredningen har det inte ordnats någon remissbehandling om propositionen.

I samband med beredningen av propositionen bedömdes också möjligheten att i beredskapslagen föreskriva om centralisering av ansökan om internationellt skydd i situationer med särskilt omfattande invandring. Det beslutades dock att bedömningen av ärendet avskiljs till ett separat beredningsprojekt. Reglering som syftar till att bekämpa en instrumentalisering av massinvandring och till att centralisera ansökningar om internationellt skydd är förknippad med juridiska frågor som är svåra att lösa särskilt när det gäller EU-rätten och internationella avtal som är bindande för Finland och som har ansetts kräva en ännu mer omfattande bedömning och utredning av hur frågan kan avgöras på behörigt sätt i lagstiftningen. Eventuella behov att komplettera beredskapslagen beror på om lagstiftningen är tillräcklig under normala förhållanden. Om det anses motiverat att till beredskapslagen foga befogenheter som gäller bekämpning av massinvandring och centralisering av ansökningar om internationellt skydd, är avsikten att förslag till bestämmelser om dessa ska tas in i en regeringsproposition som kompletterar denna proposition och som lämnas till riksdagen i god tid före riksdagens sommarpaus.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Bestämmelser om undantagsförhållanden och andra störningssituationer

2.1.1 Inledning

Med undantagsförhållanden avses i allmänspråket sådana hot, händelser och situationer som hotar nationens och samhällsordningens existens. Som typexempel på undantagsförhållanden betraktas i allmänhet väpnade konflikter med vilka man ofta jämför andra situationer som klassificeras som undantagsförhållanden. Med undantagsförhållanden kan emellertid utöver väpnade konflikter också avses bland annat överhängande hot om väpnade konflikter, allvarliga cyberattacker, stora naturkatastrofer, storolyckor och pandemier. Utgångspunkten kan anses vara att man, oberoende av detaljerna i definitionen, med undantagsförhållanden avser förhållanden som klart och väsentligt avviker från det normala och som är tillfälliga. I internationella människorättskonventioner används i allmänhet begreppet allmänt nödläge om undantagsförhållanden.

Syftet med beredskapslagen är att trygga befolkningens säkerhet och livsbetingelser samt ett fungerande samhälle under undantagsförhållanden. För att detta syfte ska uppnås under undantagsförhållanden kan det behövas exceptionella befogenheter för myndigheterna. Behovet av befogenheter kan vara brådskande. Eftersom de befogenheter som gäller under normala förhållanden då kan vara otillräckliga, ska rättssystemet innefatta bestämmelser om exceptionella befogenheter som kan tas i bruk under undantagsförhållanden. Genom bestämmelserna om undantagsförhållanden skyddas slutligen också den lagstiftning som tillämpas under normala förhållanden och kriterierna för den, för att demokratins centrala strukturer, uppgifter och olika aktörers rättsskydd inte ska äventyras på lång sikt, även om exceptionella befogenheter tillfälligt måste tillgripas på grund av krisen. De befogenheter som behövs under undantagsförhållanden bör i möjligaste mån grunda sig på lagstiftning som har beretts på förhand under normala förhållanden. På detta sätt säkerställs å ena sidan att man under undantagsförhållanden snabbt kan vidta de exceptionella åtgärder som situationen kräver och å andra sidan att man genom övningar och andra slags åtgärder har hunnit förbereda sig på tillämpningen av bestämmelserna. Egentliga författningar om undantagsförhållanden är i Finland beredskapslagen (1552/2011) och lagen om försvarstillstånd (1083/1991).

I gränsområdet mellan normala förhållanden och undantagsförhållanden kan man tala om störningar under normala förhållanden. Med störningssituationer avses i Säkerhetsstrategin för samhället 2017 ett hot eller en händelse som äventyrar samhällets vitala funktioner eller strategiska uppgifter och som kräver mer omfattande eller intensivare samarbete och kommunikation mellan myndigheter och andra aktörer för att man ska kunna kontrollera den. (Säkerhetsstrategin för samhället 2017, s. 97) Störningssituationer är till exempel allvarliga naturkatastrofer, upplopp och terrorism. Vid störningar under normala förhållanden överskrids tröskeln för undantagsförhållanden ännu inte, och därför är det inte möjligt att reagera på dem med befogenheter som gäller undantagsförhållanden. I vissa sammanhang görs dessutom en åtskillnad mellan olika typer av störningssituationer i störningar under normala förhållanden och allvarliga störningar under normala förhållanden. Det finns rikligt med bestämmelser om störningar under normala förhållanden i lagstiftningen inom olika förvaltningsområden.

2.1.2 Grundlagens 23 §

I 23 § i grundlagen finns bestämmelser om bemyndigande att göra undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna under undantagsförhållanden. Paragrafen ställer samtidigt specialvillkor för innehållet i sådana undantag och bestämmelser som gäller dem. Enligt 23 § i grundlagen:

Genom lag, eller genom en förordning av statsrådet som utfärdas med stöd av ett sådant bemyndigande med exakt avgränsat tillämpningsområde som av särskilda skäl tagits in i lag, kan det införas sådana tillfälliga undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna som är förenliga med Finlands internationella förpliktelser avseende mänskliga rättigheter och som är nödvändiga om Finland blir utsatt för ett väpnat angrepp eller om det råder andra i lag angivna undantagsförhållanden som allvarligt hotar nationen. Grunderna för tillfälliga undantag ska dock bestämmas genom lag.

Förordningar av statsrådet som gäller tillfälliga undantag ska utan dröjsmål föreläggas riksdagen. Riksdagen kan besluta om förordningarnas giltighet.

Därmed ger 23 § i grundlagen möjlighet att göra undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna under undantagsförhållanden som hotar nationen. Med undantag avses i bestämmelsen en djupare inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna än en vanlig inskränkning av de allmänna eller särskilda villkoren för inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna. Användningen av undantag begränsas dock av kraven på att de ska vara nödvändiga och tillfälliga. Under undantagsförhållanden är det möjligt att göra undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna genom vanlig lag utan något behov av att tillgripa undantagslagsförfarandet.

Enligt 23 § i grundlagen kan undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna också i vissa situationer göras genom förordning av statsrådet. Avsikten är att till denna del i samband med lagstiftningen om undantagsförhållanden ge en i någon mån mer omfattande makt att delegera lagstiftningsbehörighet än annan lagstiftning. Samtidigt har det uppställts exakta begränsningar för delegeringen. Förordningar kan användas endast av särskilda skäl, och deras tillämpningsområde ska vara exakt avgränsat. Grunderna för tillfälliga undantag ska alltid utfärdas genom lag.

Den ovan beskrivna bestämmelsen om undantagsförhållanden i grundlagen ändrades som en del av den revidering av grundlagen som trädde i kraft 2012. Då förenklades definitionen av undantagsförhållanden i grundlagen och närmades till sin ordalydelse till bestämmelserna om allmänt nödläge i internationella människorättskonventioner som den till sitt innehåll anknyter till. Till grundlagens definition av undantagsförhållanden fogades ett omnämnande av undantagsförhållanden som allvarligt hotar nationen, vilket utöver ett väpnat angrepp också innefattar bland annat naturkatastrofer och pandemier. Syftet med ändringen var också att möjliggöra delegering av lagstiftningsbehörighet under undantagsförhållanden på ett sätt som tryggar riksdagens lagstiftningsbehörighet. (RP 60/2010 rd)

2.1.3 Beredskapslagen

2.1.3.1 Lagens syfte och centrala innehåll

Den nuvarande beredskapslagen trädde i kraft den 1 mars 2012. Genom lagen upphävdes den tidigare lagen med samma namn som trädde i kraft 1991 (1080/1991). Beredskapslagen inne-

håller sådana bestämmelser om tilläggsbefogenheter för myndigheter inom flera olika förvaltningsområden som är avsedda för undantagsförhållanden samt allmänna bestämmelser om bland annat befogenheternas syfte, tillämpningsområde, förutsättningarna för ibruktagande och förfarandet för ibruktagande. Syftet med beredskapslagen är att under undantagsförhållanden trygga befolkningens försörjning och landets näringsliv, upprätthålla rättsordningen, de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt trygga rikets territoriella integritet och självständighet.

Beredskapslagen är avsedd även för andra än militära undantagsförhållanden samt för militära undantagsförhållanden som är mer begränsade än det egentliga försvarstillståndet. Lagens tillämpningsområde gäller endast särskilt allvarliga kriser som berör hela nationen eller åtminstone en stor del av den och som har konsekvenser för samhällets funktion som helhet. En stor del av befogenheterna riktar sig direkt till skyddandet av befolkningen och tryggheten av befolkningens försörjning, landets näringsliv samt samhällets vitala strukturer och funktioner.

Beredskapslagen har stiftats i grundlagsordning som en så kallad undantagslag, eftersom den i många avseenden ansågs strida mot den dåvarande 23 § i grundlagen (GrUU 6/2009 rd, s. 3–13). I synnerhet lagens bestämmelser om bemyndiganden ansågs inte till alla delar uppfylla grundlagens krav på att bestämmelser ska utfärdas genom lag samt på exakthet och noggrann avgränsning. Grundlagens 23 § har senare ändrats på det sätt som beskrivs ovan i avsnitt 2.1.2.

Beredskapslagen är uppdelad i tre avdelningar: allmänna bestämmelser, befogenheter under undantagsförhållanden och särskilda bestämmelser.

2.1.3.2 I avdelningen: Definition av undantagsförhållanden och andra allmänna bestämmelser

Definition av undantagsförhållanden

Tillämpningen av beredskapslagen fastställs och avgränsas i väsentlig grad av definitionen av undantagsförhållanden i 3 § i beredskapslagen. Undantagsförhållanden enligt beredskapslagen är

- 1) ett mot Finland riktat väpnat angrepp eller annat så allvarligt angrepp att det kan jämföras med ett väpnat angrepp och förhållandena omedelbart efter angreppet,
- 2) ett mot Finland riktat avsevärt hot om väpnat angrepp eller om annat så allvarligt angrepp att det kan jämföras med ett väpnat angrepp, om befogenheter enligt denna lag måste tas i bruk omedelbart för att avvärja verkningarna av hotet,
- 3) sådana synnerligen allvarliga händelser eller hot mot befolkningens försörjning eller mot grunderna för landets näringsliv som innebär en väsentlig risk för samhällets vitala funktioner,
- 4) en synnerligen allvarlig storolycka och förhållandena omedelbart efter den, samt
- 5) en pandemi som till sina verkningar kan jämföras med en synnerligen allvarlig storolycka.

Enligt förarbetena till den gällande definitionen av undantagsförhållanden kan ett i paragrafens 1 punkt avsett angrepp som till sin allvarlighetsgrad kan jämföras med ett väpnat angrepp också vara något annat angrepp än ett angrepp som utförs med traditionella vapen. Ett angrepp kan till exempel vara ett angrepp på informationssystem eller ett angrepp som genomförs med

biologiska medel. Ett angrepp kan också syfta på ett angrepp av en icke-statlig aktör, om angreppet är så välorganiserat och omfattande att det är jämförbart med ett angrepp som genomförs av en stat. Med förhållandena omedelbart efter angreppet avses den tid under vilken det ännu inte är möjligt att avveckla de särskilda befogenheter som tagits i bruk på grund av ett angrepp. Vid bedömningen av vad som utgör förhållanden omedelbart efter ett angrepp måste beaktas vad som är nödvändigt i det aktuella fallet (RP 3/2008 rd, s. 33).

Paragrafens 2 punkt ger uttryck för den princip som Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) har fastställt i sin tillämpningspraxis, nämligen att befogenheterna under undantagsförhållanden i vissa situationer ska kunna tas i bruk redan innan det egentliga angreppet inleds. I bestämmelsen förutsätts dock att hotet är så direkt och konkret att det för att avvärja dess konsekvenser krävs att befogenheterna enligt beredskapslagen tas i bruk omedelbart.

Paragrafens 3 punkt handlar om en sådan ekonomisk kris som har betydande samhällsliga konsekvenser. Enligt förarbetena till definitionen har man strävat efter att betona att händelser eller hot som riktar sig mot befolkningens försörjning eller landets näringsliv inte nödvändigtvis har samband med tillgången på råvaror. Det kan också vara fråga om situationer där till exempel funktionen hos informationssystem eller logistiska system är allvarligt rubbad. Samhällsfunktionerna kan troligen inte upprätthållas på samma sätt under undantagsförhållanden som under normala förhållanden. Funktioner som är nödvändiga för ett fungerande samhälle är sådana funktioner utan vilka befolkningens levnadsmöjligheter och försörjning försämras avsevärt (RP 3/2008 rd, s. 33). Grundlagsutskottet ansåg i sitt utlåtande om beredskapslagen att punkten är problematiskt omfattande och ospecifik och att enbart ekonomiska kriser inte uppfyller definitionen av undantagsförhållanden i 23 § i grundlagen (GrUU 6/2009 rd, s. 3–4). I paragrafens 3 punkt är det egentligen fråga om en ekonomisk och samhällslig kris, eftersom undantagsförhållanden kan konstateras endast vid sådana allvarliga händelser eller hot som riktar sig mot befolkningens försörjning eller mot grunderna för landets näringsliv och som leder till samhällsliga konsekvenser, det vill säga till att de funktioner som är nödvändiga för ett fungerande samhälle väsentligen äventyras.

Med en sådan särskilt allvarlig storolycka som nämns i paragrafens 4 punkt avses enligt förarbetena till bestämmelsen en sådan storolycka som orsakar exceptionellt stora skador och ett stort antal offer. Andra typiska drag är olyckans osedvanliga omfattning och att en sådan olycka sällan inträffar. En storolycka kan vara en olycka orsakad av människan eller en naturkatastrof. Beredskapslagen gäller enligt motiveringen utöver storolyckor som inträffar i Finland även sådana som inträffar utomlands och som på grund av verkningarna för vårt land är desamma som verkningarna av en inhemsk storolycka (RP 3/2008 rd, s. 33–34).

En pandemi (en epidemi med mycket stor utbredning) som avses i punkt 5 kan enligt förarbetena till bestämmelsen ha fått världsomfattande spridning utan att ännu ha nått Finland. Pandemier innefattar också sjukdomar som smittar mellan djur och människor (RP 3/2008 rd, s. 34).

Principer för utövande av befogenheter

Myndigheterna får enligt 4 § i beredskapslagen endast bemyndigas att under undantagsförhållanden utöva sådana befogenheter som är nödvändiga för att syftet som nämns i 1 § ska kunna nås och som står i rätt proportion till detta syfte. Befogenheterna får utövas endast på ett sådant sätt som är nödvändigt för att syftet med lagen ska kunna nås och som står i rätt proportion till det mål som eftersträvas genom utövandet av befogenheterna. Befogenheter enligt lagen får enligt 2 mom. utövas endast om situationen inte kan fås under kontroll med myndigheternas

normala befogenheter. Bestämmelsen ger således uttryck för att beredskapslagens befogenheter kommer i sista hand i förhållande till de befogenheter som står till förfogande under normala förhållanden.

Enligt 5 § i beredskapslagen ska det vid tillämpningen av lagen iaktas de internationella förpliktelser som är bindande för Finland och allmänt erkända folkrättsliga regler. Med de skyldigheter och regler som nämns i bestämmelsen avses i synnerhet internationella människorättskonventioner, normerna för humanitär rätt och de förpliktelser som följer av EU-medlemskapet.

Konstaterande av undantagsförhållanden och förfarande för ibruktagande av befogenheter

Bestämmelser om förfarandet för ibruktagande av befogenheter enligt beredskapslagen finns i lagens 2 kap. Innan befogenheterna enligt beredskapslagen tas i bruk ska statsrådet i samverkan med republikens president konstatera att undantagsförhållanden råder i landet. I beredskapslagen finns inga närmare bestämmelser om formen för samarbetet, men i praktiken påverkas saken av situationens natur och hur brådskande den är. Enligt reglementet för statsrådet handläggs och avgörs konstaterande av att undantagsförhållanden enligt 3 § i beredskapslagen råder som ett allmänt ärende vid statsrådets allmänna sammanträde. I den första fasen av beslutsfattandet utfärdas i enlighet med 6 § i lagen en förordning av statsrådet (ibruktagningsförordning), genom vilken statsrådet berättigas att utöva specificerade befogenheter enligt beredskapslagen. En sådan förordning kan utfärdas för viss tid, dock högst sex månader åt gången. I ibruktagningsförordningen ska nämnas till vilken del befogenheter enligt beredskapslagen får utövas samt befogenheternas geografiska tillämpningsområde, om de inte ska börja utövas i hela landet. Närmare bestämmelser om befogenheterna ingår i tillämpningsförordningarna.

Ibruktagningsförordningen ska omedelbart föreläggas riksdagen. Riksdagen beslutar om förordningen får förbli i kraft eller om den ska upphävas helt eller delvis samt om den är i kraft den föreskrivna tiden eller en kortare tid än vad som föreskrivits. I regel är det möjligt att utöva befogenheterna efter det att riksdagen har beslutat att förordningen av statsrådet inte ska upphävas.

I 7 § föreskrivs det om ibruktagning av befogenheter i brådskande fall. Om det inte är möjligt att iaktta ett normalt förfarande utan att avsevärt äventyra lagens syfte, kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas att bestämmelserna om befogenheter kan tillämpas omedelbart. En sådan förordning får utfärdas för högst tre månader, och den ska genast föreläggas riksdagen. Förfarandet gäller situationer där en senareläggning av ikraftsättandet av befogenheterna väsentligt skulle försämra möjligheterna att uppnå lagens syfte under undantagsförhållanden.

I det andra skedet kan ännu närmare bestämmelser om den egentliga utövningen av befogenheterna utfärdas (tillämpningsförordningar). Bestämmelser om riksdagens rätt till efterkontroll finns i 10 §. Enligt den ska förordningar om utövande av befogenheterna genast föreläggas riksdagen. På så sätt grundar sig utövandet av befogenheterna enligt beredskapslagen i väsentlig grad på förordningar av statsrådet som riksdagen godkänner i efterhand. Förordningarna kan i och för sig börja tillämpas omedelbart, så det är endast fråga om rätt till efterkontroll.

Beredskap för undantagsförhållanden

I 3 kap. i beredskapslagen föreskrivs det om förberedelser för undantagsförhållanden. I de fall där bestämmelserna i beredskapslagen i huvudsak ska tillämpas först under undantagsförhållanden, förpliktar beredskapsskyldigheten de myndigheter och andra aktörer som nämns där fortlöpande redan under normala förhållanden.

Enligt den allmänna skyldigheten att vidta förberedelser i 12 § i beredskapslagen ska statsrådet, statliga förvaltningsmyndigheter, statens självständiga offentlighetsinrättningar, övriga statsmyndigheter och statliga affärsverk samt kommunerna, samkommunerna och kommunernas övriga sammanslutningar genom andra åtgärder säkerställa att deras uppgifter kan skötas så väl som möjligt också under undantagsförhållanden. I enlighet med 13 § i beredskapslagen ska förberedelserna ledas och övervakas av statsrådet samt av varje ministerium inom sitt ansvarsområde. Varje ministerium samordnar förberedelserna inom sitt eget ansvarsområde.

2.1.3.3 II avdelningen: Befogenheter under undantagsförhållanden

Det centrala innehållet i beredskapslagen utgörs av de tilläggsbefogenheter som myndigheterna ges under undantagsförhållanden och som kan vara antingen behörighet att utfärda förordning eller beslutanderätt. Befogenheterna är i de bestämmelser som gäller dem i huvudsak bundna till vissa grunder för undantagsförhållanden, det vill säga de befogenheter som står till förfogande är beroende av på vilken grund enligt 3 § undantagsförhållandena har konstaterats. Största delen av befogenheterna ska utövas under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten eller 1–3 punkten. I fråga om sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 4 och 5 punkten i beredskapslagen finns det däremot ett ganska begränsat antal befogenheter till förfogande i lagen.

Befogenheterna enligt beredskapslagen har i II avdelningen delats in i följande kapitel:

- 4 kap.: Tryggande av finansmarknaden och försäkringsverksamheten
- 5 kap.: Säkerställande av produktionen och distributionen av nyttigheter samt energiförsörjningen
- 6 kap.: Reglering av byggande och byggprodukter
- 7 kap.: Reglering av bostadsbeståndets användning
- 8 kap.: Ändringar i anslutning till social trygghet
- 9 kap.: Tryggande av elektroniska data- och kommunikationssystemers funktionsduglighet och tillgången till posttjänster
- 10 kap.: Tryggande av transporter och reglering av flytande bränslen
- 11 kap.: Tryggande av social- och hälsovården
- 12 kap.: Skötseln av statsfinanserna under undantagsförhållanden
- 13 kap.: Offentlig- och privaträttsliga anställningsförhållanden
- 14 kap.: Arbetsplikt
- 15 kap.: Organisering av förvaltningen under undantagsförhållanden
- 16 kap.: Den militära försvarsberedskapen
- 17 kap.: Befolkningsskydd och evakuering

III avdelningen: Särskilda bestämmelser

III avdelningen i beredskapslagen innehåller bestämmelser om verkställighet av lagen, ersättningar och rättsskydd samt straffbestämmelser. Under undantagsförhållanden kan det enligt 123 § genom förordning av statsrådet utfärdas samordnande bestämmelser om prioritet och skyndsamt samt annan viktighetsklassificering i fråga om åtgärder som behövs för uppnåendet av beredskapslagens syfte. I 124 § föreskrivs det om myndigheternas inspektionsrätt och rätt att få information och i 125 § om andra myndigheters rätt att få handräckning av polisen.

Enligt 130 § får beslut enligt denna lag som fattats av statsrådet, ett ministerium eller Finlands Bank överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen. Övriga beslut enligt beredskapslagen får

överklagas hos förvaltningsdomstolen. I 133 § finns en straffbestämmelse om beredskapslagsföreseelse, för vilken bötesstraff kan dömas ut.

2.1.3.4 Tillämpning av beredskapslagen i praktiken

Under den nuvarande beredskapslagens giltighetstid har det två gånger konstaterats råda undantagsförhållanden i Finland. Lagen tillämpades första gången våren 2020, då statsrådet i samverkan med republikens president konstaterade att undantagsförhållanden råder i Finland. Undantagsförhållanden konstaterades den 16 mars 2020 med stöd av 3 § 3 och 5 punkten i beredskapslagen på grund av covid-19-pandemin. Statsrådet utfärdade den 17 mars 2020 en förordning om ibruktagnin av befogenheter enligt beredskapslagen. Undantagsförhållandena våren 2020 konstaterades ha upphört den 15 juni 2020. Också det andra ibruktagnandet av beredskapslagen våren 2021 hade samband med effekterna av covid-19-pandemin. I Finland rådde då undantagsförhållanden under tiden 1 mars–27 april 2021.

Den beredskapslag som var föregångare till den gällande beredskapslagen tillämpades inte en enda gång, med undantag för dess beredskapsbestämmelser. Tröskeln för att tillämpa beredskapslagen har också i praktiken varit mycket hög.

2.1.4 Lagen om försvarstillstånd

Bestämmelser om undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna under undantagsförhållanden finns förutom i beredskapslagen också i lagen om försvarstillstånd. Försvarstillstånd kan införas under krig som riktar sig mot Finland samt under sådana med krig jämfällbara interna störningar som inbegriper våld och allvarligt påverkar upprätthållandet av allmän ordning och som syftar till att upphäva eller ändra det grundlagsenliga statskicket. Lagen om försvarstillstånd är således avsedd att tillämpas endast i de allra allvarligaste krissituationerna och den möjliggör också ett mer omfattande och djupgående ingripande i de grundläggande fri- och rättigheterna än beredskapslagen.

Vid tillämpningen av beredskapslagen ligger tyngdpunkten på näringslivet, trygghandet av myndigheternas verksamhet och ordnandet av förvaltningen. Vid tillämpningen av lagen om försvarstillstånd förskjuts tyngdpunkten till allmänna säkerhetsåtgärder och i synnerhet åtgärder som stöder den militära beredskapen. Lagen om försvarstillstånd gör det möjligt att ta personer i förvar, begränsa förenings-, församlings- eller rörelsefriheten, överlämna vapen och ammunition till myndigheterna, reglera produktionen, överlåta livsmedel och bränsle, arbetsmaskiner och andra förnödenheter till militärmyndigheterna, evakuera befolkningen och låta utföra tillfälligt arbete.

Både beredskapslagen och lagen om försvarstillstånd kan tillämpas samtidigt i krigstid. En förutsättning för att lagen om försvarstillstånd ska tillämpas är dock enligt 2 § att beredskapslagens befogenheter inte är tillräckliga för att syftet med lagen om försvarstillstånd ska nås.

2.1.5 Beredskap för hybridpåverkan i lagstiftningen under normala förhållanden

2.1.5.1 Allmänt

Beredskapslagen är på det sätt som beskrivs ovan avsedd endast för de allra allvarligaste krissituationerna och tillämpas endast om de metoder som lagstiftningen under normala förhållanden möjliggör är otillräckliga för att hantera situationen. En stark utgångspunkt i Finland har ansetts vara att man bereder sig på och bemöter olika störningssituationer i så stor utsträckning som möjligt med hjälp av lagstiftningen under normala förhållanden. I Finland finns ingen egentlig

centraliserad lagstiftning om störningssituationer under normala förhållanden, utan bestämmelserna om beredskap för och bemötande av störningssituationer är i stor utsträckning utspridda på författningar som gäller olika samhällssektorer.

Lagstiftningen om störningar under normala förhållanden behandlas ingående i en utredning som blev färdig 2019 (Myndigheternas befogenheter vid störningar, justitieministeriets publikationer 2019:18). I detta avsnitt behandlas i sammandrag endast central lagstiftning som rör tryggheten av kritisk infrastruktur och nödvändiga tjänster i samhället samt upprätthållandet av gränssäkerheten och den allmänna ordningen och säkerheten.

2.1.5.2 Samhällets kritiska infrastruktur

Begreppet kritisk infrastruktur

Enligt statsrådets beslut om målen med försörjningsberedskapen (1048/2018) avses med väsentlig infrastruktur ”sådana basstrukturer, tjänster och funktioner i anslutning till dem som är nödvändiga för att samhällets vitala funktioner ska kunna upprätthållas. Den väsentliga infrastrukturen omfattar såväl fysiska anläggningar och konstruktioner som elektroniska funktioner och tjänster. Bland annat systemen för produktion, överföring och distribution av energi, transport- och logistiktjänster och trafiknät, det digitala samhällets informationssystem samt kommunikationsnät och kommunikationstjänster, betalningsrörelse- och värdepapperssystem, tryggnadslägesbestämnings- och tidsdatasystem samt vattenförsörjning och avfallshantering utgör delar av den väsentliga infrastrukturen.”

Begreppet samhällets kritiska infrastruktur kan därmed anses omfatta en mycket stor mängd olika funktioner och tjänster, såsom centrala informations- och kommunikationssystem, kommunikationsnät och kommunikationstjänster, landtrafik, havstrafik och lufttrafik, kritiska tjänster med tanke på det finansiella systemets funktion, posttjänster, radiofrekvenser samt produktion och distribution av nödvändiga nyttigheter. En fungerande ekonomi och infrastruktur, tryggnads av befolkningens minimiförsörjning och utförande av säkerhetsuppgifter förutsätter tillgång till varaktiga uppgifter om tillgångar samt förmåga att göra, förmedla och ta emot betalningar. Även tjänster som är nödvändiga med tanke på människors hälsa och säkerhet, såsom social- och hälsovårdstjänster samt räddningsväsendet, kan betraktas som en del av samhällets kritiska infrastruktur. Det finns en hel del lagstiftning om hur den kritiska infrastrukturen ska fungera och skyddas.

Allmänna kommunikationsnät och kommunikationstjänster

Bestämmelser om kvalitetskrav på kommunikationsnät och kommunikationstjänster finns i 243 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014, nedan *kommunikationstjänstlagen*). I 244 § i kommunikationstjänstlagen åläggs Transport- och kommunikationsverket att meddela föreskrifter om kvalitetskrav på kommunikationsnät och kommunikationstjänster, om informations säkerhet och om kompatibilitet. Bestämmelser om utrustning som används i kommunikationsnätets kritiska delar finns i 244 a § i kommunikationstjänstlagen. I 247 § i kommunikationstjänstlagen föreskrivs det om skyldighet för den som förmedlar kommunikation och den som tillhandahåller mervärdestjänster att svara för informationssäkerheten för sina tjänster.

I 247 a § i kommunikationstjänstlagen föreskrivs det om skyldigheten för den som tillhandahåller internetbaserade marknadsplatser, internetbaserade sökmotortjänster eller molntjänster att sörja för riskhanteringen i fråga om kommunikationsnät och informationssystem. Bestämmelser om rätten för en kommunikationsförmedlare och leverantör av mervärdestjänster samt aktörer

som handlar för deras räkning att vidta åtgärder för att sörja för informationssäkerheten finns i 272 § i kommunikationstjänstlagen. I 273 § föreskrivs om skyldighet för teleföretag eller andra innehavare av ett kommunikationsnät eller utrustning att vidta åtgärder för att avhjälpa en situation där kommunikationsnätet, kommunikationstjänsten eller utrustningen orsakar betydande olägenheter eller störningar.

Bestämmelser om teleföretags skyldighet att meddela abonnenterna och användarna om dess tjänster är utsatta för informationssäkerhetsstörningar och andra störningar finns i 274 § i kommunikationstjänstlagen. Bestämmelser om störningsanmälningar till Transport- och kommunikationsverket finns i 275 §. I 276 § föreskrivs dessutom om en samarbetsgrupp för störningssituationer som har till uppgift att planera och samordna åtgärder som behövs för hantering av undantagsförhållanden enligt beredskapslagen samt störningssituationer under normala förhållanden, inhämta och vidarebefordra information för hantering av störningssituationer, till stöd för Transport- och kommunikationsverkets beslutsfattande, och förmedla information som sammanställts och analyserats av gruppen till aktörer som kan bidra till att minska störningssituationernas negativa konsekvenser för samhället.

Transport- och kommunikationsverket har med stöd av kommunikationstjänstlagen (bland annat 244, 247, 272, 274–275 §) befogenhet att meddela tekniska föreskrifter bland annat om informationssäkerhet, störningsfrihet och förfarandet vid fel. Enligt 281 § i kommunikationstjänstlagen ska teleföretag se till att verksamheten fortgår så störningsfritt som möjligt också i störningssituationer under normala förhållanden samt under sådana undantagsförhållanden som avses i beredskapslagen. Enligt 282 § i kommunikationstjänstlagen ska den som är skyldig att ha beredskap bedöma de risker som kan äventyra verksamhetens kontinuitet och utifrån riskerna planera hur verksamheten kan fortsätta i störningssituationer under normala förhållanden och när sådana befogenheter utövas som avses i 9 kap. i beredskapslagen. I 283 § finns bestämmelser om återbördande till Finland av kritiska system i kommunikationsnätet under undantagsförhållanden.

Särskilda bestämmelser om beredskap finns också i 279 § om skyldighet att förmedla varningsmeddelanden och i 280 § om skyldighet att förmedla riktade myndighetsmeddelanden.

Radiofrekvenser

Trådlösa kommunikationsnät och tjänster behöver störningsfria radiofrekvenser för att fungera. En störningsfri användning av radiofrekvenser ska säkerställas under alla förhållanden. Störningsfriheten säkerställs bland annat genom radiotillståndsförfarandet och frekvensplaneringen i samband med det samt genom utredning av störningar. Innehav och användning av radiosändare förutsätter radiotillstånd av Transport- och kommunikationsverket. Bestämmelser om beviljande av radiotillstånd finns i 40 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014). Med stöd av 42 § kan ett radiotillstånd förenas med villkor som behövs för en effektiv och ändamålsenlig användning av frekvenserna och för kommunikationsmarknadens effektivitet samt för förebyggande och avhjälpan av störningar i radiokommunikationen

Transport- och kommunikationsverket kan med stöd av 47 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation ändra tillståndsvillkoren utan tillståndshavarens samtycke, om det är nödvändigt på grund av att den användningsplan som fastställts för radiofrekvensen ändrats eller på grund av frekvensföreskrifter eller internationella avtalsförpliktelser eller om det är motiverat för att förebygga eller avhjälpa störningar av radiokommunikationen eller för användningen av radiofrekvensområdet enligt dess primära användningsändamål. Transport- och kommunikationsverket kan också med stöd av 49 § återkalla radiotillstånd. Ett tillstånd kan återkallas bland

annat om tillståndshavaren trots åtgärder enligt 330–332 § på ett för störningsfri radiokommunikation väsentligt sätt gör sig skyldig till allvarliga eller upprepade överträdelser av lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation eller av bestämmelser som utfärdats eller föreskrifter eller tillståndsvillkor som meddelats med stöd av den.

Transport- och kommunikationsverket har också rätt att med stöd av 277 och 329 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation förbjuda eller begränsa användningen av radioutrustning som orsakar skadliga störningar.

Trafiksystemet

Ett fungerande trafiksystem är nödvändigt med tanke på försörjningsberedskapen i samhället, näringsverksamheten och tillgodoseendet av befolkningens rättigheter. För att trafiksystemet ska fungera krävs en fungerande trafikinfrastruktur (väghållning, banhållning, flygplatsnät, farleder), en fungerande trafikreglerings- och trafikledningstjänst samt fungerande transporttjänster. Ansvaret för underhållet av trafikinfrastrukturen vilar delvis på offentliga aktörer (vid Trafikledningsverket särskilt landsvägar, bannätet och farlederna för sjötrafiken, i kommuner gatunätet) och delvis på privata aktörer (hamnar, flygplatser, väglagens nätverk av enskilda vägar, annat vägnät på fastigheter).

Upprätthållandet av servicenivån för varje trafikform och dess funktion har samband med strategiskt kritiska objekt som har fastställts i enlighet med den allmänna beredskapsskyldigheten. Det är viktigt att dessa objekt är användbara för att trafiken och transporterna ska kunna möjliggöras i alla situationer, också under undantagsförhållanden.

I lagstiftningen under normala förhållanden finns bestämmelser om reglering av vägtrafik och tillfällig avstängning av vägar, såsom 65 och 187 § i vägtrafiklagen (729/2018). I lagen om fartygstrafikservice (623/2005; 17 och 17 a §) finns bestämmelser om begränsning av användningen av hamnar och farleder liksom luftfartslagen (864/2014; 11, 88, 108 och 167 §) innehåller bestämmelser om begränsning av användningen av luftrummet och flygplatser samt ingripande i ett luftfartygs färd. Även spårtrafiken kan förbjudas helt eller delvis eller begränsas i enlighet med 180 § i spårtrafiklagen (1302/2018). Dessutom innehåller lagen om transportservice (320/2017) bestämmelser som hänför sig till störningar under normala förhållanden, undantagsförhållanden och beredskapen inför dem.

Myndigheternas informationssystem som en del av den kritiska infrastrukturen

Enligt 4 § 1 mom. i lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019) ska myndigheterna planera och underhålla sina digitala tjänster på ett sådant sätt att tjänsternas informations-säkerhet säkerställs. Bestämmelsen förutsätter att myndigheterna redan vid planeringen av en digital tjänst ska bedöma hur informations-säkerheten i anslutning till användningen av tjänsten ska ordnas. I 4 § 2 mom. föreskrivs det om information till allmänheten om avbrott i användningen av digitala tjänster och andra elektroniska dataöverföringsmetoder.

En del av de tjänster som anges i lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster (571/2016, nedan *stödtjänstlagen*) är av betydelse med tanke på tillgången till myndigheternas digitala tjänster. De tjänster som föreskrivs i stödtjänstlagen används direkt som stöd för myndigheternas e-tjänster i form av infrastruktur-tjänster för e-tjänster. Av detta följer att om det förekommer störningar i en tjänst som avses i stödtjänstlagen, kan detta avsevärt störa eller hindra myndigheternas egna e-tjänster från att fungera. Sådana tjänster enligt stödtjänstlagen är en identifieringstjänst, behörighetstjänst, en samlad förvaltningstjänst för internetbetalning samt

en meddelandeförmedlingstjänst. I 19 § i stödtjänstlagen föreskrivs det om en allmän beredskapsskyldighet för serviceproducenter. Vidare kan finansministeriet enligt paragrafen fastställa principer om prioritet av stödtjänsterna under normala förhållanden och vid störningar under normala förhållanden, om det finns behov av att prioritera tjänsteproduktionen och användningen av tjänsterna.

I lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster (1226/2013) föreskrivs det om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster, skyldigheten att använda tjänsterna, strukturen för tjänsteproduktionen samt styrningen av tjänsterna. Enligt 2 § 1 mom. är tjänster för vars anordnande statliga myndigheter svarar och som allmänt och i stor omfattning används eller är avsedda att användas som stöd vid skötseln av offentliga förvaltningsuppgifter, som inte kräver branschspecifika lösningar eller betydande branschspecifikt kunnande och som grundar sig på allmänt använda informations- och kommunikationstekniska lösningar. I 3 § föreskrivs om skyldighet för statliga ämbetsverk och inrättningar att använda gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster. Enligt 5 § 1 mom. i lagen tillhandahålls och utvecklas statens gemensamma grundläggande informationstekniktjänster och gemensamma informationssystemtjänster av ett servicecenter som hör till finansministeriets förvaltningsområde (Valtori).

Statens center för informations- och kommunikationsteknik Valtori producerar informations- och kommunikationstekniska tjänster för hela statsförvaltningen. I lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster begränsas inte särskilt underleveranser. De informations- och kommunikationstekniska tjänsterna har en viktig ställning när det gäller att trygga kontinuiteten i myndigheternas verksamhet, eftersom myndighets-specifika informationssystemlösningar i stor utsträckning har byggts upp med stöd av informations- och kommunikationstekniska tjänster. Därför föreskrivs det i lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster om krav och förfaranden genom vilka kontinuiteten i de nödvändiga funktionerna kan tryggas. Enligt 15 § 1 mom. i lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster ska tillhandahållare av tjänster genom beredningsplaner, genom förberedande åtgärder med tanke på verksamheten vid störningar under normala förhållanden eller verksamheten under undantagsförhållanden och genom andra åtgärder se till att deras verksamhet och tjänsteproduktion fortsätter så störningsfritt som möjligt vid störningar under normala förhållanden samt under undantagsförhållanden. Under normala förhållanden och vid störningar under normala förhållanden iakttas enligt 15 § 2 mom., om inte något annat bestäms i någon annan lag, av finansministeriet på förhand fastställda principer om prioritet och skyndsamhet samt annan viktighetsklassificering beträffande tillhandahållande och användning av de tjänster som avses i samma lag. Statsrådet beslutar om principer som är vittgående och samhälleligt betydelsefulla. När principerna för prioritering av gemensamma tjänster fastställs kan både tjänsteproduktionen och användningen av tjänsterna beaktas. Genom prioriteringen kan man å andra sidan inte påverka tjänsteproducenternas resurser, det vill säga till exempel anställningsvillkoren för tjänsteproducentens anställda eller ordnandet av tjänsteproduktionen med hjälp av externa tjänsteproducenter.

Syftet med lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät (10/2015) är att under normala förhållanden och vid störningar under normala förhållanden samt under undantagsförhållanden säkerställa att den kommunikation som samarbetet mellan den högsta statsledningen och de myndigheter och andra aktörer som är viktiga med tanke på säkerheten i samhället förutsätter är störningsfri och obruten samt att säkerställa att den information som behövs vid beslutsfattandet och ledningen är lättillgänglig, integrerad och konfidentiell. Lagen tillämpas på den offentliga förvaltningens säkerhetsnät och användningen av dess tjänster samt på övrig sä-

kerhetsnätsverksamhet. Säkerhetsnätet är enligt 1 § 2 mom. i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät, ett i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) avsett myndighetsnät som ägs och förvaltas av staten och som uppfyller kraven på hög beredskap och hög säkerhet i enlighet med vad som särskilt föreskrivs i lag eller bestäms med stöd av lag.

Enligt 2 § i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät gäller skyldigheten att använda säkerhetsnätet myndigheternas interna, inbördes och externa samarbete och kommunikation som ansluter sig till statens ledning och säkerhet, försvaret, den allmänna ordningen och säkerheten, gränssäkerheten, räddningsverksamheten, sjöräddningen, nödcentralsverksamheten, invandringen och den prehospitala akutsjukvården och där kraven på hög beredskap eller hög säkerhet iakttas. Skyldigheten att använda säkerhetsnätet förutsätter användning av de gemensamma tjänster som avses i 2 kap. i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät samt av utrustningsutrymmen, utrustning och annan infrastruktur. De ovan nämnda funktionerna stöder sig i stor utsträckning på säkerhetsnätets tjänster.

Tillhandahållare av säkerhetsnätstjänster är Statens center för informations- och kommunikationsteknik Valtori och Suomen Erillisverkot Oy (6, 8 och 11 § i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät). Underleveranser används endast i begränsad utsträckning i enlighet med finansministeriets beslut. Den tillhandahållare av tjänster som avses i 12 § i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät ska genom beredskapsplaner och förberedande åtgärder med tanke på verksamheten vid störningar under normala förhållanden och under undantagsförhållanden samt genom andra åtgärder se till att dess verksamhet fortsätter så störningsfritt som möjligt vid störningar under normala förhållanden och under undantagsförhållanden. Också underleverantörer ska enligt 13 § i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät uppfylla kraven på säkerhet, aktionsberedskap, annan beredskap och kontinuitet som gäller säkerhetsnätet. Genom statsrådets förordning om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät (1109/2015) utfärdas närmare bestämmelser om de krav på säkerhet, aktionsberedskap, annan beredskap och kontinuitet som hänför sig till uppgifterna för dem som tillhandahåller tjänster i säkerhetsnätet.

Finansministeriet får i syfte att fullgöra tillsynsupdraget utföra förebyggande kontroller och utvärderingar som gäller tjänsteproduktionens aktionsberedskap, säkerhet och kvalitet. Tillhandahållarna och deras underleverantörer ska till finansministeriet ge in de uppgifter som behövs för tillsynen över säkerhet, aktionsberedskap, kontinuitet och kvalitet i fråga om tjänsteproduktionen på det sätt som finansministeriet närmare anger. Tillsynen kan enligt 14 § i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät också gälla underleverantörerna.

Försvarsmakten, polisen, Gränsbevakningsväsendet och Transport- och kommunikationsverket är enligt 23 § i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät skyldiga att på begäran av finansministeriet i den utsträckning det är möjligt ge tillhandahållare av tjänster handräckning för att säkerställa en störningsfri verksamhet inom säkerhetsnätets tjänsteproduktion. Principerna för handräckning har överenskommit i ett separat avtal och det inbegriper också en möjlighet att begära handräckning i anslutning till cybersäkerheten.

Enligt 13 § 1 mom. i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019, nedan *informationshanteringslagen*) ska informationshanteringsenheten följa upp informationssäkerhetens tillstånd i sin verksamhetsmiljö och säkerställa informationsmaterialens och informationssystemens informationssäkerhet under hela deras livscykel. I 13 § 2 mom. i informationshanteringslagen föreskrivs det om myndigheternas skyldighet att genom regelbunden tillräcklig testning säkerställa de med tanke på skötseln av en myndighets uppgifter

relevanta informationssystemens feltolerans och funktionella användbarhet. Sådana relevant informationssystem som avses i bestämmelsen är också myndigheternas digitala tjänster, eftersom förvaltningens kunder allt oftare i takt med att digitaliseringens betydelse ökar sköter sina ärenden hos myndigheterna med hjälp av digitala tjänster.

Andra tjänsteproducenter och informationssystem som är kritiska med tanke på samhällets funktion är bland annat de riksomfattande informationssystemtjänsterna inom social- och hälsovården om vilka det föreskrivs i lagen om elektronisk behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (784/2021). Folkpensionsanstalten ska enligt 6 § för bevarandet och behandlingen av kunduppgifter ordna riksomfattande informationssystemtjänster.

Kritisk produktion

Den kritiska industri- och tjänsteproduktionens uppgift är att producera nyttigheter och tjänster för att trygga samhällets vitala funktioner. Kritisk produktion är livsmedelsförsörjning, energiproduktion, industri (särskilt kemi-, havs-, skogs- och tillverkningsindustri), social- och hälsovård, läkemedelsförsörjning, byggande och underhåll av infrastruktur, vattentjänster, avfallshandtering samt teknologi och produktion som stöder det militära försvaret. Beredskapsåtgärderna baserar sig i synnerhet på lagen om tryggnad av försörjningsberedskapen (1390/1992), statsrådets förordning om Försörjningsberedskapscentralen (455/2008), med stöd av försörjningsberedskapslagen på statsrådets allmänna mål med försörjningsberedskapen (1048/2018), riktlinjerna i Säkerhetsstrategi för samhället från 2017 samt den centrala sektorslagstiftningen om produktionen av nyttigheter och EU:s författningar.

Syftet med lagen om tryggnad av försörjningsberedskapen (1390/1992, nedan *försörjningsberedskapslagen*) är enligt 1 § att med tanke på undantagsförhållanden och allvarliga störningar som kan jämföras med undantagsförhållanden trygga de ekonomiska funktioner och därtill hörande tekniska system som är nödvändiga för befolkningens utkomst, landets näringsliv och landets försvar (försörjningsberedskap). För tryggnad av försörjningsberedskapen under alla förhållanden ska enligt 2 § tillräcklig beredskap att producera förnödenheter samt att styra produktion, distribution, konsumtion och utrikeshandel åstadkommas och upprätthållas. Enligt 2 § 2 mom. i försörjningsberedskapslagen uppställer statsrådet de allmänna målen för försörjningsberedskapen, i vilka beredskapsnivån fastställs med beaktande av minimibehoven för befolkningen och ett nödvändigt näringsliv samt för försvaret. Enligt 3 § upprätthålls statens säkerhetsupplag förutom för de nationella behoven också för uppfyllande av Finlands internationella avtalsförpliktelser. I de lager som Försörjningsberedskapscentralen sköter lagras utöver importerade bränslen också spannmål, andra viktiga produktionsinsatser, läkemedel och sjukhusförnödenheter som bearbetningen och distributionen av livsmedel förutsätter samt kritiska blandmetaller, kemikalier och importerade råvaror som industrin behöver.

Att näringslivet, som upprätthåller en betydande del av samhällets vitala funktioner, på eget initiativ anpassar sig till korta och plötsliga försörjnings- och funktionsstörningar hör till marknadsmekanismens karaktär. Som en del av sin riskhantering bär näringslivet sitt ansvar och säkerställer i första hand genom sin sakkunskap och sina egna åtgärder för kontinuitetshandling att produktionen av nyttigheter är störningsfri, så att marknaden fungerar och att det finns tillräckligt med produkter eller tjänster att tillgå för alla. Mellan den kommersiella riskhanteringen under normala förhållanden och styråtgärderna under undantagsförhållanden uppstår dock ett område som inte hör till en näringsidkares affärsverksamhetsrisk, men som medför skyldighet för myndigheterna att utöver att säkerställa de allmänna verksamhetsförutsättningarna för näringslivet trygga befolkningens försörjning och de ekonomiska funktioner som är nödvändiga för landets näringsliv genom särskilda försörjningsberedskapsåtgärder.

Målen för myndigheternas försörjningsberedskapsåtgärder är att trygga tillgången på nyttigheter och basservice, säkerställa försvarsförmågan samt avvärja verkningarna av ekonomiska störningar. Med stöd av 5 § i försörjningsberedskapslagen ska försörjningsberedskap i Finland åstadkommas och upprätthållas genom en partnerskapsmodell för försörjningsberedskapsorganisationens samarbets- och expertnätverk mellan den offentliga sektorn, den privata sektorn och tredje sektorn samt med stöd av 2 § genom bilaterala och multilaterala internationella avtal om ekonomiskt samarbete som stöder nationella åtgärder. Tryggandet av försörjningsberedskapen baserar sig på en fortlöpande, bred och målinriktad dialog och samarbete mellan olika aktörer och branscher samt på att tillhandahålla ramar för detta samarbete. Alla myndigheter har en beredskapsskyldighet. Utgångspunkterna för näringslivets försörjningsberedskapsarbete är afärsmässiga grunder, avtal och partiell frivillighet.

Centrala bestämmelser om kritisk industri- och tjänsteproduktion ingår också i lagen om obligatorisk upplagring av läkemedel (979/2008) och lagen om obligatorisk upplagring av importerade bränslen (1070/1994) samt i lagen om skyddsupplag (970/1982), i fråga om leveranssäkerheten i elmarknadslagen (588/2013) och naturgasmarknadslagen (587/2017) samt i fråga om processäkerhet i kärnenergilagen (990/1987), avfallslagen (646/2011), kemikalielagen (599/2013) och i lagen om säkerhet vid hantering av farliga kemikalier och explosiva varor (390/2005). Motsvarande bestämmelser om social- och hälsovårdstjänster finns i socialvårdslagen (1301/2014) och hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) samt i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021), som träder i kraft den 1 januari 2023.

Befolkningens nödvändiga försörjning

Enligt 19 § 1 mom. i grundlagen har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning. Genom lag ska var och en garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och under ålderdomen samt vid barnafödelse och förlust av en försörjare.

Enligt socialvårdslagen har alla som vistas i en kommun rätt att i brådskande fall få socialservice som baserar sig på hans eller hennes individuella behov, så att hans eller hennes rätt till oundgänglig omsorg och försörjning inte äventyras (12 §). I andra än brådskande fall har en person rätt att få tillräckliga socialvårdstjänster av sin hemkommun enligt lagen om hemkommun (201/1994) eller av den samkommun dit hemkommunen hör, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag.

I lagen om utkomststöd (1412/1997) föreskrivs separat om beviljande av utkomststöd. Utkomststödet är ett stöd i sista hand som beviljas efter individuell prövning. Utkomststöd kan beviljas skyndsamt. I brådskande fall kan man också till exempel bevilja betalningsförbindelse för läkemedel eller livsmedel. Beviljandet av stöd på basis av individuell prövning binder i betydande grad den administrativa resursen under normala förhållanden och inbegriper en ur sökandens synvinkel omfattande utredningsskyldighet. Verkställigheten av utkomststödet fördelas mellan Folkpensionsanstalten och socialvården i kommunerna, i fortsättningen välfärdsområdena.

Enligt 19 § 2 mom. i grundlagen ska var och en genom lag garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och under ålderdomen samt vid barnafödelse och förlust av en försörjare. Särskilda bestämmelser om förutsättningarna för att bevilja förmåner och om hur förmånerna bestäms finns i lagarna om förmånerna. Förmånerna verkställs av flera aktörer, såsom Folkpensionsanstalten, arbetslöshets- och sjukkasorna samt arbetspensions- och olycksfallsförsäkringsanstalterna.

Tryggande av social- och hälsovårdstjänster

Enligt 19 § 1 mom. i grundlagen har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig omsorg. Det allmänna ska, enligt vad som närmare bestäms genom lag, tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. Det allmänna ska också stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Skyldigheten att ordna tjänster har hemkommunen, i fortsättningen välfärdsområdet. Brådskande tjänster ska ordnas oberoende av hemkommun. I och med reformen av social- och hälsovårdstjänsterna samt räddningsväsendet överförs ansvaret för att ordna dessa tjänster från kommunerna till välfärdsområdena. Lagen om ordnande av social- och hälsovård träder i kraft den 1 januari 2023. I fortsättningen ansvarar välfärdsområdet för ordnandet av social- och hälsovården inom sitt område under alla omständigheter (8 §).

Syftet med socialvårdslagen är bland annat att på lika grunder trygga behövlig, tillräcklig och högklassig socialservice. Den myndighet som svarar för socialvården i kommunen, i fortsättningen välfärdsområdet, ska genom beredskapsplaner och genom förberedelser för verksamhet i störningssituationer och för verksamhet under undantagsförhållanden samt genom andra åtgärder säkerställa att dess uppgifter kan skötas så väl som möjligt också vid störningssituationer under normala förhållanden samt under undantagsförhållanden. Kommunerna inom sjukvårdsdistriktets område ska under ledning av socialvårdsmyndigheten i den kommun där centralsjukhuset finns utarbeta en gemensam beredskapsplan för socialvården (33 d §). I beredskapsplanen för socialvården enligt 33 d § i socialvårdslagen ska också tillgången till tjänster inom barnskyddet och förmågan att reagera på situationen för barn i behov av barnskydd beaktas.

I folkhälsolagen (66/1972) och lagen om specialiserad sjukvård (1062/1989) föreskrivs det om kommunens ansvar för att ordna hälso- och sjukvård. Enligt hälso- och sjukvårdslagen ska kommunen, i fortsättningen välfärdsområdet, ordna tjänster och sjukvårdstjänster som främjar invånarnas hälsa och välfärd samt även i övrigt anvisa tillräckliga resurser för hälso- och sjukvårdstjänster. I praktiken har alla hälso- och välfärdsfrämjande tjänster enligt hälso- och sjukvårdslagen, såsom periodiska undersökningar, inte kunnat genomföras under covid-19-pandemin.

Samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt ska organisera den prehospitla akutsjukvården inom sitt område (39 §). Enligt 50 § i hälso- och sjukvårdslagen ska brådskande sjukvård, inbegripet brådskande mun- och tandvård, mentalvård, missbrukarvård och psykosocialt stöd, ges till den patient som behöver den oberoende av var han eller hon är bosatt. Den brådskande vården delas in i jourvård och annan brådskande vård. I hälso- och sjukvårdslagen föreskrivs det också om tidsfrister för att få vård (51–53 §). Tidsfristerna för icke-brådskande vård har inte kunnat iaktas fullt ut under covid-19-pandemin.

En samkommun för ett sjukvårdsdistrikt ska i samråd med kommunerna inom sitt område utarbeta en regional beredskapsplan för hälso- och sjukvård och i samråd med kommunerna inom sitt område besluta om den regionala hälso- och sjukvårdsberedskapen för störningssituationer under normala förhållanden och för undantagsförhållanden (38 §). Ett sjukvårdsdistrikt som är huvudman för ett universitetssjukhus ska styra beredskapsplaneringen för aktörer inom social- och hälsovården i enlighet med riksomfattande enhetliga principer, sammanställa och analysera information om störningssituationer och hot om störningssituationer inom hälso- och sjukvården samt skapa och uppdatera en lägesbild som beskriver beredskapen inom hälso- och sjukvårdssystemet. Social- och hälsovårdsministeriet skapar i samarbete med de sjukvårdsdistrikt som är huvudmän för ett universitetssjukhus en riksomfattande lägesbild för hälso- och sjukvården (42 a §).

RP 63/2022 rd

En kommun kan ordna de uppgifter som hör till social- och hälsovården genom att sköta verksamheten själv, genom avtal tillsammans med en annan kommun eller andra kommuner, genom att vara medlem i en samkommun som sköter verksamheten, genom att anskaffa service från staten, en annan kommun, en samkommun eller någon annan offentlig eller privat serviceproducent eller genom att serviceanvändaren ges en servicesedel (lagen om planering av och statsunderstöd för social- och hälsovården (733/1992)). Bestämmelser om anskaffning av tjänster från privata tjänsteproducenter finns i fortsättningen i lagen om ordnande av social- och hälsovård.

Vid ingången av 2023 träder även bestämmelserna om beredskap och förberedelser i lagen om ordnande av social- och hälsovård i kraft (50–52 §). Valfärdsområdet ska bereda sig på störningar och undantagsförhållanden genom beredskapsplaner som utarbetas på förhand samt genom andra åtgärder i samarbete med kommunerna inom sitt område och med valfärdsområdena inom sitt samarbetsområde för social- och hälsovården. Ett valfärdsområde som är huvudman för ett universitetssjukhus och HUS-sammanslutningen ska i fortsättningen ha en beredskapscentral inom social- och hälsovården för att skapa och upprätthålla en lägesbild för samarbetsområdet.

I social- och hälsovårdslagstiftningen finns bestämmelser om sådana befogenheter med stöd av vilka staten regionalt eller nationellt kan besluta om social- och hälsovårdens verksamhet och tjänster eller besluta om undantag från tidsfristerna för icke-brådskande vård eller personaldimensioneringarna.

Syftet med lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016) är att förebygga spridningen av smittsamma sjukdomar och deras negativa konsekvenser för människor och samhället. De statliga myndigheterna och sakkunniginrättningarna samt kommunerna och samkommunerna ska systematiskt bekämpa smittsamma sjukdomar och förbereda sig på störningar inom hälso- och sjukvården. De ska inom sitt verksamhetsområde vidta omedelbara åtgärder efter att ha fått vetskap om förekomsten av eller risken för en smittsam sjukdom som kräver bekämpningsåtgärder (6 §). Den allmänna planeringen, styrningen och övervakningen av bekämpningen av smittsamma sjukdomar hör till social- och hälsovårdsministeriets uppgifter. Ministeriet ansvarar för den rikstäckande beredskapen för störningar inom hälso- och sjukvården eller för hot om sådana, och för ledarskapet i dessa situationer (7 §). I lagen om smittsamma sjukdomar finns dessutom temporärt gällande bestämmelser om myndigheternas befogenheter i samband med covid-19-pandemin.

Bestämmelser om tryggande av tillgången på läkemedel under normala förhållanden och i vissa särskilda situationer finns i läkemedelslagen (395/1987) och i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/6 om veterinärmedicinska läkemedel och om upphävande av direktiv 2001/82/EG. Genom obligatorisk lagring enligt lagen om obligatorisk lagring av läkemedel (979/2008) tryggas tillgången på läkemedel och möjligheten att använda läkemedel i situationer där den normala tillgången på läkemedel har försvårats eller är förhindrad (1 §). I fråga om medicintekniska produkter har det inte på motsvarande sätt som i fråga om läkemedel föreskrivits om aktörernas skyldighet att hålla lager. I 58 § i lagen om medicintekniska produkter (719/2021) föreskrivs det dock om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdets rätt att bevilja tillstånd till undantag, vilket för sin del tryggar tillgången på medicintekniska produkter. Dessutom ger 72–75 § i lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016) social- och hälsovårdsministeriet befogenheter att, när de föreskrivna villkoren uppfylls, vidta exceptionella åtgärder i fråga om läkemedel och medicintekniska produkter vid sådana störningar som anges i lagen.

Räddningsväsendet och nödcentralerna

Räddningslagen (379/2011) är en allmän lag som reglerar räddningsverksamhet, förebyggande av olyckor och befolkningsskydd. Det verksamhetsområde som dessa funktioner bildar kallas räddningsväsendet. Syftet med lagen är att förbättra människornas säkerhet och minska antalet olyckor. Lagens syfte är också att när en olycka är överhängande eller har inträffat ska människor räddas, viktiga funktioner tryggas och följderna av olyckan begränsas effektivt så att olägenheterna för människor, egendom och miljön blir så små som möjligt. Välfärdsområdena och Helsingfors stad ska i fortsättningen svara för ordnandet av räddningsväsendet inom sitt område.

I räddningslagen föreskrivs det om människors, företags och andra sammanslutningars och juridiska personers skyldighet att 1) förebygga eldsvådor och andra olyckor, 2) förbereda sig på olyckor och på insatser när en olycka är överhängande eller inträffar, 3) begränsa följderna av olyckor, 4) bygga och underhålla skyddsrum, 5) delta i uppgifter som hör till räddningsverksamheten och i befolkningsskyddsutbildning. Verksamheten enligt räddningslagen ska planeras och ordnas så att den är möjlig även under undantagsförhållanden enligt beredskapslagen.

Till räddningsverksamheten hör enligt 32 § i räddningslagen att ta emot larm, varna befolkningen, avvärja överhängande olyckor, skydda och rädda offer för olyckor samt människor, miljö och egendom som är i fara, släcka eldsvådor och begränsa skador samt ha hand om ledning, kommunikation, underhåll och andra stödfunktioner i anslutning till dessa uppgifter. I räddningslagen föreskrivs det om flera befogenheter som omfattar bland annat bestämmelser om rätt att röra sig och uppehålla sig, biståndsskyldighet samt rätt att ta i bruk anordningar och förnödenheter.

Syftet med lagen om nödcentralverksamhet (692/2010) (nedan *nödcentralslagen*) är att främja befolkningens säkerhet, organisera produktionen av nödcentraltjänster och förbättra tillgången till och kvaliteten på tjänsterna. Med tanke på befolkningens säkerhet är det viktigt att det i landet finns ett nödcentralssystem med fungerande och högklassiga tjänster. Lagen tillämpas på räddningsväsendets, polisens och social- och hälsovårdens nödcentraltjänster samt på Nödcentralverket.

Nödcentralverket har enligt 4 § i nödcentralslagen till uppgift att producera nödcentraltjänster och anknytande stödtjänster samt att utveckla och övervaka uppgifter och rutiner i samband med nödcentraltjänsterna. Med nödcentraltjänster avses mottagande och bedömning av nödmeddelanden och andra motsvarande meddelanden som förutsätter omedelbara åtgärder av räddningsväsendets, polisens eller social- och hälsovårdens myndigheter samt förmedling av uppdrag på basis av en anmälan. Med myndigheter avses de behöriga myndigheterna inom räddningsväsendet, polisväsendet eller social- och hälsovårdsväsendet i enlighet med speciallagstiftningen inom respektive ansvarsområde. Myndigheternas uppgifter kan enligt avtal skötas av aktörer utanför räddningsväsendets, polisens eller social- och hälsovårdsväsendets myndighetsorganisation i enlighet med de arrangemang som används inom branschen i fråga.

Meteorologiska institutets tjänster

Bestämmelser om Meteorologiska institutets uppgifter finns i 2 § i lagen om Meteorologiska institutet (212/2018). Enligt paragrafen har Meteorologiska institutet bland annat till uppgift att producera vädertjänster och tjänster som innefattar fysikalisk information om havet för den nationella säkerhetens, trafikens, näringslivets och medborgarnas behov. De uppgifter som nämns ovan innebär till exempel att varna för sådana förändringar i väderleken och de fysikaliska förhållandena i havet som orsakar fara och att ansvara för prognoser om spridning av skadliga

ämnen i atmosfären och för varningar som utfärdas i samband med prognoserna. Meteorologiska institutet producerar också tjänster för tryggnad av flygvädertjänster och landets försvar och säkerställande av Försvarsmaktens övriga verksamhet samt svarar för insamling och kontinuerlig rapportering av väder- och sjöförhållanden samt ström- och spridningsprognoser för räddningsväsendets och sjöräddningens behov. Dessa uppgifter sköts av Meteorologiska institutet både vid störningar under normala förhållanden och under undantagsförhållanden.

2.1.5.3 Allmän ordning och säkerhet

Allmän ordning och säkerhet har länge varit det viktigaste begreppet i polisens uppgiftsbeskrivning. Bestämmelser om polisens uppgifter och befogenheter finns i polislagen (872/2011), förundersökningslagen (805/2011) och tvångsmedelslagen (806/2011). Även Gränsbevakningsväsendet har uppgifter enligt gränsbevakningslagen (578/2005) i anknytning till upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet vid gränsövergångsställen, i Gränsbevakningsväsendets lokaler och på områden som är i Gränsbevakningsväsendets besittning. Gränsbevakningsväsendet kan i ett enskilt fall också på andra ställen sköta sådana i 33 § avsedda polisåtgärder som behövs för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet och som polisen inte utan dröjsmål kan sköta.

Enligt 1 kap. 1 § i polislagen hör det till polisens grundläggande uppgifter att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Uppgiftsbestämmelsen i polislagen medför ingen behörighet för polisen och därmed kan polisen inte enbart med stöd av den ingripa i människors rättigheter som är skyddade genom lag. Polisen ska dock alltid i första hand genom råd, uppmaningar och befallningar sträva efter att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. När polisen ingriper i en persons rättsliga krets, ska behörigheten alltid grunda sig på en uttrycklig bestämmelse. (2 § 3 mom. i grundlagen, RP 1/1998 rd, s. 74, GrUU 29/2013 rd, s. 2/I). Dessutom gäller de polisrättsliga principerna i 1 kap. i polislagen, såsom respekt för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna (2 §), proportionalitetsprincipen (3 §), principen om minsta olägenhet (4 §), principen om ändamålsbundenhet (5 §) samt åtgärdseftergift och åtgärdsfördröjning (9 §), skötseln av alla polisuppdrag och all utövning av polisbefogenheter.

I 2 kap. 8 § i polislagen föreskrivs det som avspärning av platser och områden. Enligt bestämmelsen får en polisman spärra av, stänga eller utrymma platser och områden som är i allmänt bruk eller förbjuda eller begränsa trafiken där, om detta behövs för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, för att trygga polisundersökning eller för att trygga åtgärder på en olycksplats eller för att skydda den personliga integriteten hos den som är föremål för en åtgärd eller egendom som är i fara. En polisman har enligt 2 kap. 9 § i polislagen rätt att befälla en folksamling att skingra sig eller flytta på sig, om folksamlingen äventyrar allmän ordning och säkerhet eller hindrar trafiken. Polisen har enligt lagen om sammankomster (530/1999) rätt att förbjuda, avbryta eller avsluta en offentlig tillställning bland annat om tillställningen strider mot lag eller om ordning och säkerhet inte kan upprätthållas eller om tillställningen inte har visat sig vara tillräcklig (15 och 22 § i lagen om sammankomster). Bestämmelser om en polismanns rätt att använda maktmedel finns i 2 kap. 17 § i polislagen.

Polisen har enligt 2 kap. 17 § 4 mom. i polislagen rätt att med försvarsmaktens bistånd använda sådan vapenmakt som lämpar sig för polisuppdrag, som är slagkraftigare än användningen av en tjänstemans personliga vapen och som utnyttjar krigsmateriel för att förhindra eller avbryta vissa terroristbrott. Motsvarande rätt gäller militära maktmedel som avses i 77 a § i gränsbevakningslagen och som används med bistånd från Gränsbevakningsväsendet. Bestämmelser om de exceptionella situationer och förutsättningar under vilka polisen har rätt att få handräckning som omfattar användning av militära maktmedel finns i 4 och 4 a § i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (781/1980) och i 77 a och 77 b § i gränsbevakningslagen.

RP 63/2022 rd

Riksdagen behandlar som bäst en regeringsproposition med förslag till lagstiftning om handräckning (RP 106/2021 rd), där det föreslås bestämmelser om krävande handräckning som innebär användning av militära maktmedel och som kan ges också för att förhindra eller avbryta vissa andra brott som allvarligt hotar ett stort antal människors liv eller hälsa i exceptionella situationer när dessa inte kan förhindras eller avbrytas med polisens egen kapacitet och när brotten till sina verkningar kan jämföras med terroristbrott.

Polisen kan få stöd av Gränsbevakningsväsendet för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, men vid allvarliga störningar ska Gränsbevakningsväsendets resurser i huvudsak riktas till upprätthållande av gränssäkerheten och verksamheten i närheten av gränsen. Polisen kan i princip inte få hjälp av privata aktörer för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. I lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen föreskrivs om polisens rätt att få handräckning av försvarsmakten. Polisens verksamhet kan dock inte byggas upp på handräckningsinstitutionen. Under undantagsförhållanden är det dessutom sannolikt att resurserna för eventuella myndigheter som ger handräckning är bundna till skötseln av deras egna lagstadgade uppgifter.

Polisen har ingen egen personalreserv. Vid hybridpåverkan är syftet med insatsen att orsaka maximal olägenhet och störningar i samhällets funktion i målstatens myndighetsmaskineri. Under undantagsförhållanden enligt beredskapslagen som beror på hybridpåverkan bedöms polisens resurser utsättas för ett särskilt stort tryck på grund av de ökande och allt svårare uppgifterna i anknytning till upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet.

I 15 b § i polisförvaltningslagen (110/1992) föreskrivs det om statsrådets rätt att bestämma att polisens personal ska kompletteras med särskild kompletterande polispersonal, om det behövs med hänsyn till statens säkerhet eller exceptionella förhållanden. Trots att systemet med kompletterande polispersonal finns på författningsnivå, är det i praktiken inte ett fungerande eller tillgängligt system. Systemet med kompletterande polispersonal har aldrig tagits i bruk. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till reservpoliser och till vissa lagar som har samband med den (RP 137/2018 rd) förföll, eftersom de ändringar som grundlagsutskottet förutsatte inte hann beredas före riksdagsvalet våren 2019. Inrikesministeriet håller på att inleda ett förutredningsprojekt vars syfte är att bedöma den lagstiftningsmässiga och funktionella genomförbarheten när det gäller en polisreserv.

2.1.5.4 Gränssäkerhet

Enligt 3 § i gränsbevakningslagen är Gränsbevakningsväsendets uppgift att upprätthålla gränssäkerheten. Gränsbevakningsväsendet samarbetar med andra myndigheter samt med organisationer och invånare för att upprätthålla gränssäkerheten. Med upprätthållande av gränssäkerheten avses enligt 2 § 6 punkten i gränsbevakningslagen åtgärder som vidtas i hemlandet och utomlands för att förhindra brott mot bestämmelserna om passerande av riksgränsen och den yttre gränsen, avvärja hot mot den allmänna ordningen och säkerheten i persontrafiken över gränserna, bekämpa gränsöverskridande brottslighet och garantera säkerheten vid passerande av gränsen,

Gränsbevakningslagen innehåller de viktigaste bestämmelserna om Gränsbevakningsväsendets uppgifter och befogenheter. Gränsbevakningsväsendet har med stöd av gällande lagstiftning flera befogenheter genom vilka gränssäkerheten kan upprätthållas också vid störningar under normala förhållanden. I gränsbevakningslagen föreskrivs det bland annat om befogenheter i fråga om gränskontroll utan brottsmisstanke (28 §), teknisk övervakning i anslutning till gränskontroll (29 §), stoppande av fordon och reglering av trafiken (38 §), ingripande i obemannade luftfartygs färd (38 a §), temporärt avbrytande och temporär begränsning av sjötrafik (38 b §), rätt att tillfälligt använda fastigheter (39 §), upphörande och återkallande av gränskonstillstånd

och skyldighet att göra gränszonsanmälan om vistelse i gränzonen när ett behov som uppstår i Finlands säkerhetspolitiska omgivning förutsätter det (54 och 57 §) samt om rätten att utfärda bestämmelser om begränsningar av rätten att vistas vid objekt som är i Gränsbevakningsväsendets besittning. Dessutom innehåller gränsbevakningslagen bestämmelser om tillfälligt återinförande av gränskontroll vid de inre gränserna (15 §) och om tillfällig stängning av ett gränsovergångsställe (16 §). Upprätthållandet av gränssäkerheten stöds också av Gränsbevakningsväsendets befogenheter som territorialövervakningsmyndighet enligt territorialövervakningslagen (755/2000).

Upprätthållandet av gränssäkerheten vid störningar under normala förhållanden kan förutsätta att det inrättas gränstrupper. Med gränstrupper avses enligt 2 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) tjänstemän vid gränsbevakningsväsendet och personer som med stöd av värnpliktslagen (1438/2007) har förordnats att tjänstgöra vid gränsbevakningsväsendet eller som fullgör frivillig militärtjänst vid gränsbevakningsväsendet, och som vid effektiviserande av rikets försvar kan anslutas till Försvarsmakten. Gränstrupperna består av över 10 000 personer. Gränsbevakningsväsendet deltar enligt 3 § i gränsbevakningslagen i det militära försvaret och är en del av Finlands försvarssystem. Gränstrupperna ansluts dock inte nödvändigtvis i sin helhet till Försvarsmakten ens under undantagsförhållanden enligt 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen, utan deras primära uppgift är att upprätthålla gränssäkerheten. Reservister som hör till gränstrupperna kan förordnas till tjänstgöring också i enlighet med 8 kap. i värnpliktslagen.

2.1.5.5 Massinvandring

Hybridpåverkan som utnyttjar migration förutsätter inte ett stort antal invandrare, men kan också leda till en massinvandring. Massinvandring innebär en situation där det till Finland på kort tid kommer många utlänningar som ansöker om internationellt skydd eller som saknar giltigt uppehållstillstånd. Det finns ingen exakt avgränsad definition av massinvandring, eftersom situationen i praktiken kan framskrida på mycket olika sätt. Utöver antalet invandrare är det väsentligt hur snabbt situationen utvecklas: det kan komma väldigt många asylsökande på mycket kort tid eller ett ökat tryck under en lång tid kan orsaka en störningssituation under normala förhållanden. I utlänningslagen (301/2004) och i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011, nedan *mottagningslagen*) finns bestämmelser om hur man ska agera i situationer med massinvandring.

Om antalet invandrare undantagsvis är så stort att det inte är möjligt att vid sedvanligt förfarande klarlägga förutsättningarna för inresa och registrera invandrarna, kan statsrådet enligt 133 § i utlänningslagen vid allmänt sammanträde besluta att invandrare i fråga om vilka förutsättningarna för inresa är oklara eller identiteten är oklar, för registrering ska föras till en flyktingsluss som avses i 3 § i mottagningslagen. Statsrådet fattar beslutet för en bestämd tid, likväl för högst tre månader. Polisen eller gränskontrollmyndigheten eller, under deras tillsyn, en tjänsteman som inrikesministeriet förordnat för uppgiften får i samband med registreringen ta upp i 131 § 1 mom. avsedda signalement på invandrarna. Under tiden för registreringen ska invandrarna uppehålla sig i flyktingslussen, om inte skäl som hänför sig till deras hälsotillstånd eller någon annan viktig personlig orsak förutsätter något annat. Registreringen ska utföras utan dröjsmål.

Enligt 9 § i mottagningslagen svarar Migrationsverket för driften av statliga förläggningar och flyktingslussar samt beslutar om inrättande och nedläggning av dem och om deras verksamhetsställen. Enligt lagens 10 § avtalar Migrationsverket om inrättande och nedläggning av förläggningar och flyktingslussar samt om deras verksamhetsställen med kommuner, samkommuner, andra offentligt rättsliga samfund eller privata sammanslutningar eller stiftelser. Enligt 11 § kan

en utlänning med stöd av 121 § i utlänningslagen tas i förvar vid en förläggning som upprätthålls av staten eller av en kommun. Om ett så stort antal i 109 (tillfälligt skydd) eller 133 § i utlänningslagen avsedda utläningar kommer till Finland att de inte kan placeras på förläggningar eller det inte är möjligt att klarlägga förutsättningarna för inresa och registrera invandrarna vid sedvanligt förfarande, ska mottagningstjänsterna enligt 12 § i mottagningslagen ordnas på flyktingslussar. Avsikten är att inkvarteringen på flyktingslussar ska vara kortvarig. Den som inkvarteras på en flyktingsluss får de nyttigheter som behövs för den oundgängliga försörjningen.

I en situation med massinvandring svarar Migrationsverket för beredskapen för att ordna mottagande av personer som söker internationellt skydd eller får tillfälligt skydd. Migrationsverket utarbetar en nationell beredskapsplan för massinvandring och styr andra myndigheters och aktörers beredskap för att ordna mottagandet.

Inrikesministeriet tillsatte den 15 mars 2022 ett projekt för att bereda lagstiftning om införande av ett gränsförfarande. Genom att införa ett gränsförfarande skapas ett nytt sätt att hantera asylsökningar vid ett mycket snabbt förfarande så att de sökande inte obehindrat kan röra sig inom finskt territorium eller vidare till andra EU-länder. Dessutom lade kommissionen den 14 december 2021 fram ett förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om åtgärder mot instrumentalisering av migranter på migrations- och asylområdet (COM(2021) 890 final). I och med förslaget ska möjligheten att avvika från vissa bestämmelser om unionens asylförfarande, mottagandet av asylsökande och återvändandet bli en del av ett permanent arrangemang för att bemöta dessa situationer (U 15/2022 rd).

2.1.5.6 Lagstiftningsutvecklingen under de senaste åren

Förändringarna i Finlands säkerhetspolitiska miljö och den ökade hybridpåverkan har redan till många delar beaktats i Finlands lagstiftning under normala förhållanden. I synnerhet lagstiftningen om Försvarsmaktens, polisens och Gränsbevakningsväsendets befogenheter har under de senaste åren aktivt uppdaterats för att motsvara moderna hotbilder och de behov som den förändrade säkerhetspolitiska miljön medför. Syftet med utvecklandet av lagstiftningen har varit att säkerställa att myndigheterna har tillräcklig förmåga att bemöta förändrade hotbilder redan under normala förhållanden och på detta sätt förebygga behovet av att ty sig till bestämmelserna om undantagsförhållanden. I många av dessa förändringar kan också sambandet med hybridpåverkan ses som ett växande fenomen.

Myndigheternas förmåga att proaktivt reagera på moderna hotbilder har utvecklats avsevärt bland annat genom nya underrättelselagstiftningar. Den lagstiftningshelhet som trädde i kraft 2019 omfattar lagstiftningen om militär och civil underrättelseinhämtning (lag om militär underrättelseverksamhet, 590/2019; lag om ändring av polislagen, 581/2019) och regleringen om övervakning av underrättelseverksamheten (lagen om övervakning av underrättelseverksamheten, 121/2019). Genom den ändring av värnpliktslagen som trädde i kraft 2016 blev det möjligt att ordna så kallade beredskapsbaserade repetitionsövningar vid störningar under normala förhållanden (lagen om ändring av värnpliktslagen, 500/2016). Året därpå ändrades territorialövervakningslagen så att dess befogenheter utsträcktes till att gälla även militära styrkor utan beteckningar som kränker Finlands territoriella integritet (lagen om ändring av territorialövervakningslagen, 502/2017).

Som en lagstiftningsreform som uttryckligen anknyter till hybridhot kan nämnas den lagstiftningshelhet om bevakning av utländskt fastighetsägande (RP 253/2018 rd) som trädde i kraft vid ingången av 2020 och en ändring av lagen om tillsyn över utlänningars företagsköp (172/2012) samma år. Gränsbevakningsväsendets förmåga att bemöta hybridhot har utvecklats genom lagändringar som trädde i kraft 2019 (RP 201/2017 rd). Riksdagen behandlar som bäst

RP 63/2022 rd

en omfattande proposition om revidering av lagstiftningen om handräckning, vars syfte är att uppdatera regleringen om handräckning så att den motsvarar de förändrade kraven i den säkerhetspolitiska miljön (RP 106/2021 rd).

Även vid social- och hälsovårdsministeriet har lagstiftningen om beredskap och förberedelser uppdaterats under de senaste åren. I socialvårdslagen (136/2021) och hälso- och sjukvårdslagen (135/2021) har tagits in så kallade beredskapsbestämmelser, som trädde i kraft den 1 mars 2021. Genom dessa paragrafer stärktes bland annat social- och hälsovårdens förmåga att sammanställa en lägesbild över olika störningar och undantagsförhållanden och att planera beredskapen inom social- och hälsovården enligt nationellt enhetliga principer. Vid beredningen av bestämmelserna lyftes också fram en ökad oro för hybridpåverkan. Motsvarande bestämmelser finns i fortsättningen i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021).

Sommaren 2020 utfärdades lagar om ändring av läkemedelslagen, lagen om smittsamma sjukdomar och lagen om obligatorisk lagring av läkemedel (553–555/2020), som trädde i kraft den 13 juli 2020. Syftet med lagarna är att förbättra tillgången till läkemedel och deras tillräcklighet efter de undantagsförhållanden som konstaterats i Finland på grund av covid-19-pandemin. Till läkemedelslagen fogades en befogenhet för social- och hälsovårdsministeriet att, när de föreskrivna villkoren är uppfyllda, vid störningar i tillgången begränsa eller rikta distributionen, försäljningen eller överlåtelsen till förbrukning av vissa läkemedelspreparat. Dessutom ändrades lagen i fråga om aktörernas skyldigheter att informera och upplagringskyldigheten för apotek. Till lagen om obligatorisk upplagring av läkemedel fogades bestämmelser om myndighetsföreskrifter samt om placeringen av lagren och om användning av ett obligatorisk lager i särskilda situationer. Bestämmelserna om befogenheter i fråga om läkemedel och produkter samt karantänsbestämmelsen i lagen om smittsamma sjukdomar ändrades.

Den lagstiftning som hänför sig till hybridpåverkan och andra störningar under normala förhållanden och ska tillämpas under normala förhållanden har utöver de exempel som nämns ovan under de senaste åren utvecklats även inom andra förvaltningsområden.

Utöver den nationella lagstiftningsmässiga beredskapen deltar Finland som en del av Europeiska unionen i samarbetet för att stärka störnings- och krisberedskapen. Upptäckten av hybridhot och bemötandet av dem utvecklas bland annat med hjälp av EU:s hybridverktyg. Genom EU:s politik för it-försvar förbättras möjligheterna att förbereda sig på och reagera på cyberangrepp. Inom EU pågår också flera lagstiftningsprojekt för att stödja EU:s och medlemsstaternas resiliens.

2.1.6 Undantagsförhållanden i internationella människorättskonventioner och grunder för undantag enligt EU-rätten

Internationella människorättskonventioner

I vissa människorättskonventioner, såsom konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990, nedan Europakonventionen) och den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976, nedan MP-konventionen), föreskrivs det om möjligheten att göra undantag från de mänskliga rättigheterna under ett allmänt nödläge. Enligt förarbetena till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna avses med definitionen av undantagsförhållande i Finlands grundlag detsamma som med begreppet allmänt nödläge i de nämnda människorättskonventionerna (RP 309/1993 rd, s. 80). Bestämmelserna i människorättskonventionerna ställer således specialvillkor för den nationella regleringen om undantagsförhållanden.

Artikel 15 i Europakonventionen och artikel 4 i MP-konventionen vilka gäller undantagsförhållanden är undantagsklausuler om skyldigheter enligt konventionerna under undantagsförhållanden. Båda artiklarna möjliggör tilläggsbefogenheter under undantagsförhållanden, även om dessa tilläggsbefogenheter avviker från skyldigheterna enligt konventionerna. Däremot har användningen av tilläggsbefogenheter begränsats, och undantagsklausulerna ger inte parterna möjlighet att vidta vilka åtgärder som helst ens under undantagsförhållanden. Undantagsklausulerna har också samband med konventionernas övriga artiklar, och vid tillämpningen av dem ska vanliga begränsningsklausuler beaktas. Till exempel artiklarna 8–11 i Europakonventionen gör det möjligt att begränsa rättigheterna bland annat med tanke på den nationella säkerheten och den allmänna säkerheten. Det centrala vid tillämpningen av undantagsklausulen är att artikel 15 kan bli tillämplig först när det konstateras att åtgärderna inte kan motiveras med allmänna begränsningsgrunder.

I artikel 15 i Europakonventionen definieras under vilka omständigheter det är möjligt att avvika med uttrycket ”under krig eller i annat allmänt nödläge som hotar nationens existens”. I MP-konventionen definieras undantagsförhållanden som ett allmänt nödläge som hotar nationens fortbestånd och som officiellt har tillkännagivits som ett sådant nödläge. Till skillnad från Europakonventionen benämns krig inte uttryckligen som nödläge i MP-konventionen. Av artikelns ordalydelse kan man dock inte sluta sig till att krig eller någon annan motsvarande militär kris inte kan vara ett sådant nödläge som hotar nationen som avses i artikel 4. I litteraturen har en väpnad, internationell konflikt tvärtom ansetts vara det mest typiska exemplet på ett nödläge som hotar nationens liv.

Innehållet i definitionen av nödläge i människorättskonventionerna fås ur tolkningspraxisen för konventionerna. I praktiken finns det egentlig tillämpningspraxis närmast i fråga om artikel 15 i Europakonventionen, som både privatpersoner och stater flera gånger har klagat över hos Europadomstolen. Det finns ingen motsvarande rättspraxis i fråga om tolkningen av artikel 4 i MP-konventionen.

Europadomstolen har i sin tolkningspraxis ställt vissa allmänna kriterier för begreppet allmänt nödläge, men har emellertid samtidigt gett staten en rätt omfattande prövningsrätt i fråga om definitionen av undantagsförhållanden. Domstolen har i fallet *Lawless* (1 juli 1961, Series A no. 315) tolkat definitionen i artikel 15 i Europakonventionen så att den täcker exceptionella krissituationer som hotar statens organiserade liv. Domstolen bedömde att det i fallet handlade om ett sådant nödläge, eftersom det fanns en våldsam hemlig armé i landet som agerade utrikespolitiskt farligt utanför landets gränser och terroristverksamheten hade ökat kontinuerligt och alarmerande.

Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna har i ett fall som gällde Grekland (*Yearbook of the European Convention on Human Rights XII, 1969*) ansett att följande villkor måste uppfyllas för att det ska vara fråga om ett nödläge som hotar nationens liv: För det första ska nödläget vara verkligt eller överhängande. För det andra berör konsekvenserna av nödläget hela nationen. För det tredje äventyrar nödläget kontinuiteten i hela det organiserade samhället och för det fjärde ska krisen och faran klart vara så exceptionell att de normala begränsningar och metoder som konventionen tillåter för upprätthållande av den allmänna säkerheten, hälsovården och ordningen är klart otillräckliga. Europadomstolen har dock ansett det möjligt att också ett regionalt begränsat nödläge kan hota nationens liv på det sätt som avses i artikel 15.

FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna gav 2001 en allmän kommentar om tolkningen av artikel 4 i konventionen (General Comment no. 29. States of Emergency [Article 4]). I fråga om tillämpningsområdet för artikel 4 konstateras följande: För det första ska det också i fall av

väpnad konflikt vara fråga om en situation som hotar nationens liv. För det andra påpekar kommittén att konventionsstaten noga bör bedöma huruvida åtgärderna är berättigade och nödvändiga, om möjligheten att göra undantag enligt artikel 4 utnyttjas för något annat ändamål än en väpnad konflikt. För det tredje bedömer kommittén att det i allmänhet ska räcka med att begränsa rättigheterna till exempel vid en naturkatastrof eller en storolycka. Kommittén förhåller sig således restriktivt till att avvika från rättigheterna i sådana situationer.

I de artiklar som möjliggör avvikelser föreskrivs även att avvikelser ska vara nödvändiga. Avvikelse är således tillåtna endast i den utsträckning som oundgängligen behövs med hänsyn till situationens krav. I den allmänna kommentaren från FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna konstateras att nödvändigheten hänför sig till nödlägets varaktighet, dess geografiska och sakliga omfattning samt de undantagsåtgärder som tillgripits. Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har å sin sida i fallet *Brannigan och McBride* (26 maj 1993, Series A no. 258-B) konstaterat att man vid bedömningen av nödvändigheten måste fästa uppmärksamhet vid bland annat karaktären hos de rättigheter som är föremål för avvikelsen, orsakerna till nödläget och hur länge nödläget varar.

Europadomstolen har dock inte i sin rättspraxis ställt krav på att nödläget ska vara tillfälligt. Europadomstolens avgöranden visar att det är möjligt att ett allmänt nödläge enligt artikel 15 i Europakonventionen kan fortgå i flera år (*Irland mot Förenade kungariket*, 18.1.1978, *Brannigan och McBride mot Förenade konungariket*, 25.5.1993). Hur länge ett allmänt nödläge varar kan dock bedömas till exempel med tanke på proportionalitetsprincipen. (A och andra mot *Förenade konungariket* 19.2.2009, punkt 178).

I allmänhet har konventionsorganen i Europakonventionen samtyckt till att nationella myndigheter bedömer om undantagsförhållanden råder i landet. Europadomstolen har konstaterat detta i sin avgörandepraxis så att det i första hand är varje medlemsstat som ansvarar för nationens liv som beslutar när ett allmänt nödläge hotar nationens liv. De nationella myndigheterna har bättre förutsättningar att bedöma förekomsten av ett nödläge liksom arten av och området för de undantag som behövs för att förhindra ett nödläge (*Irland mot Förenade konungariket*, 18.1.1978, punkt 207). Artikel 15 i Europakonventionen ger de nationella myndigheterna en omfattande prövningsrätt när det gäller konstaterande av ett allmänt nödläge. Detta återspeglas till exempel av att omfattande terrorattacker i en annan del av landet gav rätt att konstatera att undantagsförhållanden råder i *Förenade konungariket* (A och andra mot *Förenade konungariket*, 19.2.2009). De terrorattacker som Al-Qaida utförde i USA gällde en mycket exceptionell situation, men samtidigt visar fallet gällande *Förenade konungariket* väl hur omfattande prövningsmarginal Europadomstolen har lämnat till de nationella myndigheterna när det gäller förekomsten av ett allmänt nödläge.

Statens prövningsmarginal är dock inte obegränsad när det gäller att påvisa ett allmänt nödläge, så som fallet med *Grekland* visar (*Danmark, Norge, Sverige och Nederländerna mot Grekland, the "Greek case"*, rapport av kommissionen för mänskliga rättigheter 5.11.1969). Det ovan nämnda fallet med *Grekland* utgjorde länge det enda undantaget där man ingrep också i förekomsten av allmänt nödläge och inte enbart i de befogenheter som utövas under undantagsförhållanden. I sin senaste rättspraxis kom Europadomstolen dock fram till att de nationella myndigheterna inte i tillräcklig utsträckning hade visat att demonstrationerna, med beaktande av deras omfattning och eventuellt våld vid dem, skulle ha hotat nationens liv på det sätt som avses i artikel 15 i konventionen (*Dareskizb Ltd mot Armenien*, 21.9.2021, punkterna 62–63). Fallet är exceptionellt på så vis att Europadomstolen inte ens bedömde vilka befogenheter som skulle utövas, eftersom den första tröskeln för tillämpning av artikel 15, det vill säga att påvisa förekomsten av ett allmänt nödläge, inte uppfylldes. Fallet hänförde sig till oroligheter efter presi-

dentvalet. Trots dessa oroligheter väckte fallet frågan till vilken del undantagsförhållandena användes för att tysta den politiska oppositionen, bland annat genom att förbjuda utgivningen av en viss tidning. Det är viktigt att tolka fallet i samband med den ovannämnda kontexten.

I vissa andra fall har Europadomstolen tangerat artikel 15, men inte bedömt den innehållsmässigt, eftersom parterna trots ett undantag från konventionen inte har åberopat artikel 15 (Khlebiuk mot Ukraina, 25.7.2017, punkt 82) eller en medlemsstats avvikelse från Europakonventionen har gällt en annan artikel än den som besvären hos domstolen grundade sig på (Terheş mot Rumänien, 13.3.2021, punkt 46).

Allmänt taget är syftet med artikel 15 i Europakonventionen dock att tillåta medlemsstaterna att utöva undantagsbefogenheter med stöd av vilka en medlemsstat kan skydda befolkningen också mot framtida risker på basis av de uppgifter som är kända vid tidpunkten för avvikelsen. Även om Europadomstolen inte har uteslutit möjligheten att beakta även information som framkommit senare, ska hotets ”omedelbarhet” inte tolkas så strikt att man bör vänta på att en olycka ska inträffa innan man kan ingripa i den (A och andra mot Förenade konungariket 19.2.2009, punkt 177). Allmänt kan det konstateras att Europadomstolen i stället för en definition av och förekomsten av ett allmänt nödläge närmare har granskat och ofta ingripit i befogenheter som utövas under ett allmänt nödläge, om befogenheterna överskrider den omfattning som en krissituation nödvändigt kräver (se till exempel Irland mot Förenade konungariket, 18.1.1978, punkt 207). Så gick det till exempel i fall som gäller Turkiet. Europadomstolen ansåg på samma sätt som författningsdomstolen att det fanns förutsättningar för tillämpning av artikel 15 i fråga om ett allmänt nödläge, det vill säga ett försök till militärkupp hotade nationens liv. De befogenheter som användes under ett i sig berättigat allmänt nödläge, i synnerhet häktning utan stark bevisning för ett begånget brott, hade dock varit oproportionerliga i förhållande till vad situationen nödvändigt krävde (Şahin Alpay mot Turkiet och Mehmet Hasan Altan mot Turkiet, 20.3.2018).

Artikel 4 i MP-konventionen kompletteras av de så kallade Siracusapinciperna som utvecklats av internationella experter och i vilka bland annat definitionen av allmänt nödläge i MP-konventionen har preciserats. En medlemsstat får i enlighet med artikel 4 i MP-konventionen avvika från sina åtaganden endast i fråga om en fara som är exceptionell, verklig och överhängande (”exceptional and actual or imminent danger which threatens the life of the nation”). Hotet ska bland annat vara sådant att det hotar befolkningens fysiska integritet eller statens territoriella integritet eller förekomsten av institutioner som är nödvändiga för att skydda och trygga rättigheterna enligt MP-konventionen samt den grundläggande verksamheten. En intern konflikt eller oroligheter i en medlemsstat som inte är allvarliga eller överhängande berättigar inte till undantag med stöd av artikel 4, och ekonomiska svårigheter berättigar i sig inte till exceptionella åtgärder. Kommittén för mänskliga rättigheter har i sina rapporter uttryckt sin oro över att den nationella lagen tillåtit sådana undantagsförhållanden som inte omfattas av artikel 4. Då har kommittén ofta konstaterat att undantagsförhållandet har varit för omfattande och att det har kunnat användas för att obehörigen begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna.

Enligt en allmän kommentar från människorättskommittén räcker det i allmänhet att man till exempel vid en naturkatastrof, en massdemonstration som inbegriper våld eller en stor industriell olycka tillämpar exempelvis sedvanliga begränsningar av rörelsefriheten och föreningsfriheten, och situationen kräver inte nödvändigtvis att man avviker från MP-konventionen. Om det dock till exempel på grund av ovannämnda situationer görs avvikelser från MP-konventionen, ska medlemsstaten för det första motivera att situationen utgör ett allmänt nödläge och att åtgärderna är sådana och av den omfattning som situationen nödvändigt kräver. Med andra ord ska utöver nödvändigheten av ett allmänt nödläge också de åtgärder som vidtas vara nödvändiga i den omfattning som de används. Avvikelse från de olika artiklarna i MP-konventionen

förutsätter för varje artikel en noggrann analys som baserar sig på en objektiv analys av den faktiska situationen.

I de allmänna kommentarerna till MP-konventionen påpekas också att åtgärder som avviker från konventionen inte får stå i strid med andra internationella förpliktelser i en medlemsstat, i synnerhet humanitär rätt. Även om det inte hör till människorättskommitténs behörighet att bedöma medlemsstaternas förfaranden på basis av andra konventioner, beaktar kommittén också andra internationella förpliktelser när kommittén bedömer om en medlemsstat kan avvika från vissa konventionsbestämmelser. Till denna del ska medlemsstaten också beakta den internationella rättens utveckling när det gäller standarder för mänskliga rättigheter under nödlägen.

Både i Europakonventionen och i MP-konventionen räknas sådana rättigheter upp som konventionsstaterna inte får avvika från ens under ett nödläge. Som ovillkorliga bestämmelser ingår i båda konventionerna rätten till liv, förbudet mot tortyr, förbudet mot slaveri och skuldslaveri samt förbudet mot strafflagar med retroaktiv verkan. I MP-konventionen ingår dessutom som ovillkorligen tryggnade rättigheter rätten att bli erkänd som person i rättsligt hänseende samt tanke-, samvets- och religionsfrihet. I konventionen ingår dessutom ett särskilt förbud mot diskriminering i samband med undantagsförhållanden. När det gäller Europakonventionen bör det beaktas att det med stöd av artikel 15 är förbjudet att avvika från det sjätte tilläggsprotokollet, som gäller avskaffandet av dödsstraff. Dessutom har Europadomstolen konstaterat att åtgärder som vidtas under undantagsförhållanden inte får vara orättmätigt diskriminerande för olika persongrupper. (A och övriga mot Förenade kungariket Storbritannien och Nordirland den 19 februari 2009, punkt 190). Med tanke på denna proposition är det väsentligt att förbudet mot återsändande av en person till ett land där han eller hon hotas av tortyr eller någon annan behandling som kränker människovärdet (så kallat förbud mot återsändande) baserar sig på förbudet mot tortyr i artikel 3 i Europakonventionen, som man inte kan avvika ifrån på det sätt som nämns ovan ens i nödläge.

Artikel 4.3 i MP-konventionen och artikel 15.3 i Europakonventionen innehåller en anmälningskyldighet för parterna. Om de befogenheter som en part utövar under undantagsförhållanden inte ryms inom tillämpningsområdet för de normala begränsningsklausulerna i människorättskonventionerna utan innebär en avvikelse från artiklarna i konventionerna, ska parten via Förenta nationernas och Europarådets generalsekreterare informera de andra parterna om avvikelsen och om skälen för dessa åtgärder. På motsvarande sätt ska det meddelas när man har frångått avvikelserna och återgått till att iakttä konventionsbestämmelserna.

Europeiska unionens rätt

Fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) innehåller bestämmelser som har beröringspunkter med bedömningen av kriser och störningar i samhället utifrån EU-rätten och den nationella säkerheten.

Enligt artikel 4.1 i EU-fördraget hör behörighet som inte har tilldelats unionen medlemsstaterna. I punkt 2 i samma artikel preciseras det att i synnerhet den nationella säkerheten i fortsättningen ska vara varje medlemsstats eget ansvar. Detta kompletteras av artiklarna 72 och 346 i EUF-fördraget, vilka för sin del tryggar medlemsstaternas skyldigheter i anslutning till den nationella säkerheten.

Enligt artikel 72 i EUF-fördraget påverkar EU:s gränskontroll-, asyl- och migrationspolitik, rättsliga samarbete på privaträttens och straffrättens område samt polissamarbete inte de skyldigheter som medlemsstaterna har för att upprätthålla allmän ordning och skydda den inre säkerheten.

I artikel 346 i EUF-fördraget fastställs att en medlemsstat inte är skyldig att lämna ut information vars avslöjande den anser strida mot sina väsentliga säkerhetsintressen. Enligt artikeln får varje medlemsstat vidta åtgärder, som den anser nödvändiga för att skydda sina väsentliga säkerhetsintressen i fråga om tillverkning av eller handel med vapen, ammunition och krigsmateriel. Åtgärderna får dock inte försämra konkurrensvillkoren på den inre marknaden vad gäller varor som inte är avsedda speciellt för militärändamål.

Artikel 347 i EUF-fördraget innehåller ett allmänt undantag i fråga om säkerheten när det gäller kriser och störningar i EU:s verksamhet. Artikel 347 innehåller ett bemyndigande för medlemsstaterna att förhandla och anta behövliga bestämmelser för att i praktiken motverka negativa effekter på verksamheten på EU:s inre marknad på grund av de åtgärder som vidtagits av medlemsstaterna på grund av de exceptionella omständigheter som nämns särskilt i artikeln. Förutsättningen för tillämpningen av artikel 347 i EUF-fördraget är de nationella åtgärder som en medlemsstat kan se sig tvungen att vidta vid allvarliga interna störningar som påverkar upprätthållandet av allmän ordning, i händelse av krig eller vid en allvarlig internationell spänning som innebär krigsfara eller för att fullgöra de skyldigheter den har tagit på sig i syfte att bevara fred och internationell säkerhet.

Artiklarna 346 och 347 i EUF-fördraget är allmänna undantag från EU-rätten i fråga om säkerheten, men tröskeln för att tillämpa artiklarna är hög. Åtgärder som vidtas på basis av dessa artiklar kan med stöd av artikel 348 i EUF-fördraget bedömas antingen av kommissionen eller av EU-domstolen. Om den relativt höga tröskeln för tillämpning av artiklarna inte överskrids, kan medlemsstatens åtgärder bli föremål för bedömning som sådana undantag från EU:s grundläggande friheter enligt artiklarna 36, 45, 52 och 65 i EUF-fördraget som kan göras bland annat med hänsyn till allmän ordning och säkerhet och med iakttagande av proportionalitetsprincipen.

I EU-domstolens vedertagna rättspraxis anses det att även om det är medlemsstaternas sak att inom sitt territorium vidta åtgärder som är lämpliga för att säkerställa den allmänna ordningen samt den inre och yttre säkerheten, leder detta dock inte till att sådana åtgärder helt och hållet lämnas utanför tillämpningen av EU-rätten. I FEUF föreskrivs det om uttryckliga undantag som ska tillämpas i situationer där den allmänna ordningen eller den allmänna säkerheten kan äventyras endast i artiklarna 36, 45, 52, 65, 72, 346 och 347 i EUF-fördraget, vilka gäller noggrant avgränsade undantagssituationer. Av dem kan man inte sluta sig till att avtalet i fråga till sin natur skulle innehålla ett allmänt förbehåll som utesluter alla åtgärder som vidtas för att upprätthålla allmän ordning eller allmän säkerhet från EU-rättens tillämpningsområde. Erkännandet av ett sådant förbehåll oberoende av de särskilda villkoren för bestämmelserna i fördraget skulle kunna äventyra EU-rättens bindande verkan och enhetliga tillämpning (se de förenade målen C-715/17, C-718/17 och C-719/17, kommissionen mot Polen, Ungern och Tjeckiska republiken, ECLI:EU:C:20:257).

EU-rätten sträcker sig i praktiken till många områden som har direkt eller indirekt betydelse för den nationella säkerheten. Den nationella säkerhetens betydelse erkänns i flera EU-rättsakter till exempel genom att det fastställs att den aktuella rättsakten inte begränsar medlemsstaternas rättigheter på området för nationell säkerhet eller genom att det konstateras att det med hänsyn till den nationella säkerheten är möjligt att avvika från vissa krav och skyldigheter som anges i rättsakten.

Vid tillämpningen av EU-rätten ska man i enlighet med artikel 6 i EU-fördraget beakta EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i Europeiska konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna, och såsom de följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner, vilka båda ska ingå i unionsrätten som allmänna principer. Artikel 52 i stadgan om de grundläggande rättigheterna innehåller allmänna principer om rättigheternas räckvidd och tillämpning, såsom till exempel proportionalitetsprincipen. I förklaringarna till artikel 52 i stadgan konstateras det att stadgan inte påverkar medlemsstaternas möjligheter att använda sig av artikel 15 i Europakonventionen eller att vidta försvarsåtgärder i krig och för att upprätthålla lag och ordning i enlighet med de skyldigheter som erkänns i artikel 4.1 i EUF-fördraget samt artiklarna 72 och 347 i EUF-fördraget. EU-domstolen har i sin avgörandepraxis konstaterat att de grundläggande fri- och rättigheterna ska respekteras också vid tillämpningen av EU-rättsliga grunder för undantag och begränsningar (se bland annat mål C-260/89, ERT, ECLI:EU:C:1991:254. I fråga om artikel 347 i EUF-fördraget se målen C-402/05 P och C-415/05 P, Kadi och Al Barakaat International Foundation mot rådet och kommissionen, ECLI:EU:C:2008:461).

2.2 Bedömning av nuläget

Finlands säkerhetspolitiska miljö har förändrats avsevärt efter det att beredskapslagens gällande definition av undantagsförhållanden har utarbetats. Särskilt hybridpåverkan av olika slag har ökat kraftigt och samtidigt har tillvägagångssätten blivit mer komplicerade. De möjliga formerna för påverkan är svårare att förutse och identifiera än vid beredningen av den nuvarande beredskapslagen.

Förändringarna i Finlands säkerhetspolitiska miljö och förändringarna i hotbilderna har i många avseenden redan beaktats i den finska lagstiftningen under normala förhållanden. De metoder som ingår i regleringen under normala förhållanden och de senaste årens lagstiftningsutveckling beskrivs ovan i avsnitt 2.1.5. Genom bestämmelserna om normala förhållanden är det dock inte möjligt att bemöta de allra allvarligaste formerna av hybridpåverkan, och därför finns det skäl att också granska definitionen av undantagsförhållanden i beredskapslagen och beredskapslagens befogenheter bör granskas med tanke på hybridpåverkan. Även riksdagens försvarsutskott har i sitt betänkande om statsrådets försvarsredogörelse ansett det ytterst viktigt att uppdateringen av beredskapslagen har inletts, eftersom definitionen av undantagsförhållanden i den gällande lagen är inaktuell (FsUB 4/2021 rd, s. 10). Utskottet hänvisar i detta sammanhang till sitt betänkande om den föregående försvarsredogörelsen (FsUB 4/2017 rd), där det konstaterades att det är viktigt att säkerställa att beredskapslagen heltäckande beaktar olika hybridhot. En stark utgångspunkt och huvudregel också i fråga om hybridhot bör dock vara att förbereda sig för och reagera på dem främst genom lagstiftning under normala förhållanden.

Hybridpåverkan kan i princip i någon mån riktas mot alla grunder för undantagsförhållanden som anges i 3 § i den gällande beredskapslagen. Hybridpåverkan kan vara förknippad med militär verksamhet eller åtminstone hot om sådan, och den kan ha betydande konsekvenser för grunderna för Finlands näringsliv eller befolkningens försörjning. Även avsiktlig spridning av en farlig smittsam sjukdom kan höra till urvalet av metoder för hybridpåverkan. De gällande definitionerna av undantagsförhållanden bygger dock på tanken om en enskild särskilt allvarlig händelse eller ett hot som definieras tydligt och som initierar konstaterandet av att undantagsförhållanden råder och ibruktagandet av befogenheterna enligt beredskapslagen. Det är inte nödvändigtvis möjligt att på detta sätt klassificera och specificera hybridhot, även om de till sina totala konsekvenser motsvarar gällande enskilda definitioner av undantagsförhållanden. Med tanke på 3 § i den gällande beredskapslagen kan krissituationer som består av flera skenbart separata delområden betraktas som särskilt utmanande situationer, men som dock som helhet

på ett särskilt allvarligt sätt äventyrar samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser.

Bestämmelserna i 3 § 1 och 2 punkten i den gällande beredskapslagen kan i vissa situationer tillämpas även i situationer med hybridpåverkan. Exempelvis ett angrepp mot informationssystem som är så allvarligt att det kan jämföras med ett väpnat angrepp kan enligt förarbetena till bestämmelsen uppfylla definitionen i 3 § 1 mom. (RP 3/2008 rd, s. 33). I en situation med hybridpåverkan kan problemet dock vara att situationen inte nödvändigtvis kan definieras som ett egentligt angrepp. Typiskt för hybridpåverkan är att situationens natur och ursprung avsiktligt suddas ut. Bestämmelserna i 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen beaktar inte heller särskilt väl de sammantagna konsekvenserna av olika påverkansmetoder.

Hybridpåverkan kan också utgöra en synnerligen allvarlig händelse eller hot mot befolkningens försörjning eller mot grunderna för landets näringsliv som innebär en väsentlig risk för samhällets vitala funktioner. Undantagsförhållanden kan då tas i bruk med stöd av 3 § 3 punkten i beredskapslagen. Hybridpåverkan riktar sig dock inte nödvändigtvis i fråga om grunderna uttryckligen till näringslivet eller så är dess ekonomiska konsekvenser ännu inte tillräckliga för att överskrida den i bestämmelsen avsedda tröskeln för konstaterande av undantagsförhållanden, och 3 § 3 punkten i lagen motsvarar därmed inte i tillräcklig grad hybridpåverkan som ett bredare fenomen. De befogenheter som kan tas i bruk med stöd av 3 § 3 punkten i beredskapslagen fokuserar dessutom på att återställa samhällets ekonomiska funktionsförmåga och svarar således inte nödvändigtvis på ett ändamålsenligt sätt mot behoven i situationer med hybridhot.

Som slutsats kan man anta att den gällande definitionen av undantagsförhållanden i beredskapslagen inte till alla delar i tillräcklig grad motsvarar de förändrade säkerhetshoten. Även om den gällande definitionen av undantagsförhållanden delvis redan kan anses täcka olika situationer med hybridhot, kan regleringen inte anses vara tillräckligt heltäckande till denna del. Möjligheten med stöd av gällande lagstiftning att konstatera att undantagsförhållanden råder kan i situationer med hybridhot visa sig minst sagt oklar, och lagen erbjuder inte heller nödvändigtvis till alla delar tillräckliga befogenheter för sektorsövergripande situationer. Översynen av definitionen av undantagsförhållanden i beredskapslagen minskar å andra sidan inte behovet av att fortsätta att utveckla också lagstiftningen under normala förhållanden med tanke på förändrade säkerhetshot.

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att se över beredskapslagen så att olika hybridhot beaktas i lagen i större utsträckning än för närvarande. Syftet är att säkerställa möjligheten att vid behov ta i bruk befogenheter enligt beredskapslagen i sådana hybridhotsituationer som särskilt allvarligt och väsentligt äventyrar den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I denna proposition föreslås det att en ny definition av undantagsförhållanden som är avsedd särskilt för situationer med hybridhot tas in i beredskapslagen. Enligt propositionen ska som undantagsförhållanden utöver vad som för närvarande föreskrivs i 3 § också betraktas andra hot, händelser, verksamhet eller samverkan mellan dessa som riktar sig mot det allmännas besluts-

förmåga, funktionen hos samhällets kritiska infrastruktur, den allmänna ordningen och säkerheten eller gränssäkerheten och som särskilt allvarligt och väsentligt äventyrar den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser.

Den föreslagna nya definitionen av undantagsförhållanden kompletterar de grunder för undantagsförhållanden som redan nu föreskrivs i 3 §. Avsikten är inte att den nya definitionen till någon del ska ersätta definitionerna i den gällande paragrafen, och den föreslagna ändringen påverkar inte tillämpningen av andra grunder för undantagsförhållanden.

I propositionen föreslås dessutom bestämmelser om de befogenheter som myndigheterna kan ges under undantagsförhållanden som konstaterats i enlighet med den nya definitionen av undantagsförhållanden. Största delen av de föreslagna befogenheterna ingår redan i den gällande beredskapslagen. Det föreslås att det till lagen fogas ett nytt 17 a kap. som innehåller befogenheter att upprätthålla gränssäkerheten samt den allmänna ordningen och säkerheten. Kapitlet innehåller tre nya paragrafer som gäller skyldighet att producera transporttjänster, skyldighet att överlåta byggnader och fastigheter samt begränsning av rörelse- och vistelsefrihet. Till lagen föreslås också bli fogat en ny paragraf om tryggande av befolkningens försörjning under undantagsförhållanden. Det föreslås att vissa befogenheter som gäller offentligrättsliga och privaträttsliga anställningsförhållanden i 13 kap. utvidgas till att omfatta aktörer som är väsentliga vid hybridhot.

4.2 Huvudsakliga konsekvenser

Konsekvenser för säkerheten

Syftet med propositionen är att säkerställa att beredskapslagen är uppdaterad i förhållande till de rådande säkerhetshoten. Målet är att på detta sätt säkerställa att myndigheterna har tillgång till effektiva och proportionella befogenheter med tanke på hybridhot och andra situationer som allvarligt och sektorsövergripande äventyrar den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser. Det kan bedömas att en uppdaterad, fungerande och heltäckande beredskapslagstiftning också kan bidra till att förebygga uppkomsten och eskaleringen av säkerhetshot. Propositionen bedöms således främja den övergripande säkerheten i Finland.

Ekonomiska konsekvenser

Eftersom befogenheterna enligt beredskapslagen tillämpas under undantagsförhållanden, blir lagens ekonomiska konsekvenser små under normala förhållanden. I praktiken medför genomförandet av beredskapsskyldigheten, såsom beredskapsövningar och utarbetandet av beredskapsplaner, små kostnader under normala förhållanden. I denna proposition föreslås det inga ändringar i beredskapslagens bestämmelser om beredskap. Den föreslagna nya grunden för undantagsförhållanden ska dock beaktas vid beredskap, vilket kan medföra smärre kostnader för dem som omfattas av beredskapsskyldigheten.

Under undantagsförhållanden kan ibruktagandet av beredskapslagen orsaka betydande kostnader i synnerhet för staten, men också till exempel för välfärdsområdena. Kostnaderna är dock helt beroende av den situation som lett till undantagsförhållandena och dess varaktighet samt av de befogenheter i beredskapslagen som behövs, och det är därför omöjligt att exakt förutse dem. Också vilka myndigheter som kostnaderna kommer att gälla beror helt och hållet på situationen i fråga. De ekonomiska konsekvenserna för näringsidkarna är likaså helt beroende av innehållet

i de befogenheter enligt beredskapslagen som tas i bruk och av omständigheterna från fall till fall, vilket gör det omöjligt att bedöma dem på förhand.

De förslag till befogenheter som ingår i propositionen kan under undantagsförhållanden medföra betydande kostnader, i synnerhet den föreslagna 57 a § i beredskapslagen. I paragrafen föreskrivs om tryggnad av befolkningens försörjning under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 3 och 6 punkten. Även till denna del påverkas kostnaderna särskilt av hur länge situationen varat och av antalet personer som berörs av situationen, och det är således mycket svårt att förutse dem. Nedan presenteras dock hypotetiska kalkyler över de eventuella kostnads-effekterna av tillämpningen av paragrafen.

I kostnads kalkylen har man beaktat matpenningens andel av utkomststödet grunddel enligt nuvarande tillämpningspraxis. I fråga om barn under 10 år har 50 procent av detta belopp beaktats. Kalkylmässigt har också andelen personer över 80 år lämnats utanför den totala befolkningsmängden, eftersom en betydande del antas omfattas av serviceboende eller få kommunala socialvårdstjänster. I kostnads kalkylen har beaktats två olika kategorier av stödmottagare: hela befolkningen, från vilken har dragits av andelen personer över 80 år samt antalet personer som får grundskyddsförmåner, såsom olika dagpenningförmåner.

Om stödtagarna är hela befolkningen under en månad, uppskattas det att stöd betalas till ett belopp av cirka 1 300 miljoner euro under en månad och på motsvarande sätt till ett belopp av cirka 650 miljoner euro under två veckor. Om stödtagarna är en grupp personer som får grundskyddsförmåner, betalas stöd till ett belopp av cirka 550 miljoner euro under en månad och på motsvarande sätt till ett belopp av 275 miljoner euro under två veckor.

Stöd som beviljats för att trygga försörjningen återkrävs i regel, det vill säga de ovannämnda kostnaderna är inte de slutliga totala kostnaderna för stödet. Av de hushåll som får utkomststöd antas stödet dock inte bli återkrävt. Kostnaderna för det stöd som inte återkrävs beräknas uppgå till cirka 80 miljoner euro under en månad och till 40 miljoner euro under två veckor. Staten ska helt stå för kostnaderna för stöd som betalas för att trygga försörjningen.

Under normala förhållanden kan förslaget medföra små kostnader för detaljhandeln på grund av beredskapen att använda eventuella olika betalningsinstrument under undantagsförhållande

De nya förslagen till befogenheter i samband med massinvandring underlättar ordnandet av transporter och inkvartering. Genom att Migrationsverket, polisen och Gränsbevakningsväsendet ges ytterligare befogenheter kan verksamheten påskyndas och effektiviseras. Som exempel kan nämnas att kostnaderna för mottagandet 2016, då antalet asylsökande var exceptionellt stort, var cirka 65 euro per dygn och asylsökande. Motsvarande summa var cirka 48 euro 2021. Fastighetskostnadernas andel har i regel varit cirka 17 procent av de totala kostnaderna.

Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

Myndigheterna och andra aktörer som nämns i 12 § i beredskapslagen ska i sin beredskap under normala förhållanden beakta den nya grunden för undantagsförhållanden enligt 3 § 6 punkten. Detta kan i synnerhet förutsätta en uppdatering av beredskapsplanerna och träning i de operativa förfarandena i händelse av sådana undantagsförhållanden som avses i paragrafen.

Under undantagsförhållanden är den centrala principen att myndigheterna i så hög grad som möjligt ska agera inom ramen för sin normala organisation. Enligt förslaget ska dock under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten i beredskapslagen även tillämpas lagens 15

kap. som gäller organisering av förvaltningen, vilket gör det möjligt att vidta vissa specialarrangemang som gäller myndigheternas behörighetsförhållanden och personalens ställning. Det föreslås inga innehållsmässiga i kapitlets bestämmelser.

Den föreslagna 57 a § i beredskapslagen som gäller tryggande av befolkningens försörjning har konsekvenser för Folkpensionsanstaltens och välfärdsområdenas verksamhet. Folkpensionsanstalten ska ansvara för beviljande, utbetalning och annan verkställighet av det stöd som avses i paragrafen. Paragrafen innehåller också bestämmelser om nya uppgifter för välfärdsområdena. Kostnaderna för dessa finansieras av staten i enlighet med finansieringsprincipen. Välfärdsområdena bör uppdatera sin förvaltningsstadga så att de myndigheter i välfärdsområdet som ansvarar för skötseln av uppgifterna anvisas i dem. Dessutom ska välfärdsområdena i sin beredskapsplanering eller på andra sätt skapa de verksamhetsmodeller som behövs för skötseln av de nya uppgifterna.

Genom att göra det möjligt att i större utsträckning än för närvarande avvika från anställningsvillkoren hos myndigheter som är centrala med tanke på tryggandet av den kritiska infrastrukturen och samhällets övriga vitala funktioner samt hos bolag som sköter offentliga uppdrag förbättras deras möjligheter att klara av sina uppgifter under undantagsförhållanden.

Konsekvenser för människor

Genom flera befogenheter enligt beredskapslagen, inklusive de befogenheter som föreslås bli kopplade till undantagsförhållanden enligt 3 § 6 punkten, begränsas människors grundläggande fri- och rättigheter. Exempelvis begränsningar i rörlighet och vistelse, ibruktagande av fordon och olika regleringsbefogenheter påverkar direkt människornas livsbetingelser och handlingsmöjligheter. Syftet med utövandet av befogenheterna är å andra sidan samtidigt uttryckligen att trygga befolkningens försörjning och möjligheter att klara sig under undantagsförhållanden samt de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

De förslag som ingår i propositionen har inga betydande konsekvenser för människor under normala förhållanden. Förslagen i propositionen bedöms inte heller ha några särskilda konsekvenser för barn eller jämställdheten mellan könen.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Ministerierna och myndigheterna har i samband med beredningen av propositionen lyft fram ett stort antal sådana behov att utveckla beredskapslagen som inte har tagits med i denna proposition. Största delen av dessa utvecklingsbehov är sådana att det är ändamålsenligt att behandla dem först i samband med totalreformen av beredskapslagen. Bland förslagen har det å andra sidan också funnits flera sådana förslag till befogenheter som skulle kunna genomföras också via lagstiftningen under normala förhållanden. Beredskapslagen är avsedd att tillämpas endast om de befogenheter som ingår i lagstiftningen under normala förhållanden är otillräckliga för att hantera situationen. Beredskapslagen ska alltså vara en sista utväg i förhållande till lagstiftningen under normala förhållanden och sådana författningsändringar ska därför i första hand genomföras genom att lagstiftningen under normala förhållanden utvecklas. Den lagstiftningsmässiga beredskapen kan ur ministeriernas synvinkel anses vara en central del av fullgörandet av beredskapsskyldigheten enligt 12 § i beredskapslagen. I propositionen har det inte heller tagits in några förslag om översyn av befogenheterna under undantagsförhållanden som har

samband med sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–5 punkten i beredskapslagen. Dessa behandlas i samband med totalreformen av lagen.

I samband med beredningen av propositionen diskuterades också alternativet att alla befogenheter enligt beredskapslagen vid behov ska kunna utövas under undantagsförhållanden som konstaterats i enlighet med den nya definitionen av undantagsförhållanden. Bakgrunden till detta alternativ var de många olika formerna av hybridpåverkan och därmed svårigheten att förutse vilka befogenheter som behövs redan i lagstiftningsskedet. Det faktum att de befogenheter som står till förfogande inte begränsas på förhand på lagnivå gör det möjligt att smidigare och effektivare reagera på olika hot och händelser. Riksdagens möjlighet att påverka de befogenheter som står till förfogande i respektive situation förverkligas i denna regleringsmodell genom mekanismerna i 2 kap. i beredskapslagen.

Den nuvarande regleringsmodellen i beredskapslagen grundar sig på att de till buds stående befogenheterna huvudsakligen är kopplade till den definition av undantagsförhållanden enligt vilken undantagsförhållanden har konstaterats. Till exempel under undantagsförhållanden som konstaterats på grund av ett angrepp som avses i paragrafens 1 punkt finns delvis andra befogenheter tillgängliga än under undantagsförhållanden som konstaterats på grund av en pandemi som avses i 5 punkten. Genom att de befogenheter som är tillgängliga på så sätt direkt hänförs till respektive grund för undantagsförhållanden i lagen uppfylls i synnerhet kravet på att bestämmelser ska utfärdas genom lag.

Att koppla alla de befogenheter som föreskrivs i II avdelningen till den föreslagna nya definitionen av undantagsförhållanden lämpar sig dåligt för den ovan beskrivna systematiken och ger den som tillämpar lagen en exceptionellt omfattande prövningsrätt när det gäller beslutsfattande som har ett nära samband med tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna. I praktiken skulle den föreslagna grunden för undantagsförhållanden då bli ett slags ”superundantagsförhållande”, vilket också skulle fördunkla i synnerhet den självständiga betydelsen av de nuvarande definitionerna i 3 §. Med tanke på beredskapslagens interna konsekvens är det motiverat att de befogenheter som är tillgängliga under undantagsförhållanden enligt den föreslagna nya definitionen av undantagsförhållanden direkt begränsas i lagen med motsvarande noggrannhet som i fråga om de övriga grunderna för undantagsförhållanden.

Ministerierna och ämbetsverken har i samband med beredningen av propositionen lyft fram ett stort antal rätt omfattande ändringsbehov som hänför sig till 93 § i beredskapslagen, som gäller avvikelser från anställningsvillkor, och 94 §, som gäller begränsning av uppsägningsrätten. I propositionen föreslås att det i de nämnda paragraferna görs enskilda exakt avgränsade ändringar, genom vilka tillämpningen av bestämmelserna i någon mån utvidgas jämfört med nuläget. Tidsschemat för beredningen av propositionen har däremot inte möjliggjort en övergripande översyn av bestämmelserna eller en beredning på trepartsbasis, och därför kan största delen av de framförda ändringsförslagen behandlas först i samband med totalreformen av lagen.

I samband med beredningen av propositionen bedömdes också möjligheten att i beredskapslagen föreskriva om centralisering av ansökan om internationellt skydd i situationer med särskilt omfattande invandring. Det beslutades dock att bedömningen av ärendet avskiljs till ett separat beredningsprojekt.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

Inledning

Den lagstiftningsram som fastställer undantagsförhållanden samt sätten att definiera undantagsförhållanden varierar mellan olika länder i Europa. Nedan behandlas definitionerna av undantagsförhållanden i de nordiska länderna, Frankrike, Tyskland, Estland, Storbritannien och Nederländerna. I flera länder har lagstiftningen om nödläge och beredskap också tagits in i sektorslagstiftningen. Bland annat Venedigkommissionen, som är underställd Europarådet, har på sin webbplats publicerat översikter över olika länders lagstiftning om definitionen av undantags-tillstånd.

Sverige

I Sverige finns bestämmelser om undantagsförhållanden i regeringsformen (Regeringsformen 1974:152) där definitionen av undantagsförhållanden är kopplad till krig och krigsfara. Bestämmelser om kommunernas och regionernas beredskap utfärdas genom en särskild lag (Lag om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap 2006:544), där extraordinära händelser avser händelser som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser av en kommun eller en region.

Norge

I Norge föreskrivs det på grundlagsnivå (Kongeriket Norges Grunnlov 17.5.1814) om undantagsförhållanden genom en bestämmelse om krig. Grundlagen innehåller också en bestämmelse där det hänvisas till exceptionella omständigheter som gör att Stortinget inte kan samlas. Som sådana omständigheter kan betraktas till exempel ett fientligt angrepp eller en smittsam sjukdom. I den norska beredskapslagen (Lov om særlige rådgerder under krig, krigsfare og liknende forhold 15.2.1950 nr. 7) har det förutom vid krig och krigshot ansetts att lagstiftningsmakten överförs även i situationer där rikets självständighet eller säkerhet är hotad.

Danmark

I Danmarks grundlag (Danmarks Riges Grundlov 5.6.1953) finns bestämmelser om exceptionella situationer endast i fråga om lagstiftningsbehörigheten. Enligt Danmarks beredskapslag (Bekendtgørelse af beredskabsloven 3.4.2017 nr. 314) har räddningsberedskapen till uppgift att förebygga, begränsa och avhjälpa skador på personer, egendom och miljön vid olyckor och katastrofer, inklusive terror- och krigshandlingar, eller överhängande risk för sådana.

Frankrike

I Frankrikes grundlag (Constitution du 4 octobre 1958) finns bestämmelser om undantagsförhållanden i fråga om både krigsförklaring och belägring. Dessutom kan exceptionella omständigheter anses föreligga när landets institutioner, oberoende och integritet eller verkställigheten av dess internationella åtaganden är allvarligt och omedelbart hotade och den konstitutionella maktens normala verksamhet avbryts. Genom en särskild undantagslag (Loi relative à l'état d'urgence n° 55–385) kan ett nödläge tillkännages antingen på grund av en omedelbar fara till följd av allvarliga angrepp mot den allmänna ordningen eller på grund av händelser som till sin natur och sitt allvar liknar en allmän olycka (de calamité publique). I fransk sektorslagstiftning finns det också särskilda bestämmelser till exempel om nödläge i samband med hälsan (L'état d'urgence sanitaire), vilket hänvisar till en hälsoolycka som på grund av sin natur och sitt allvar äventyrar befolkningens hälsa.

Tyskland

I Tysklands grundlag (Grundgesetz 23.5.1949) föreskrivs det bland annat om försvarstillstånd, spänningsläge och internt nödläge. Ett internt nödläge kan till exempel bero på naturkatastrofer, hot mot den allmänna ordningen, en storolycka eller ett omedelbart hot mot Förbundsrepubliken Tyskland, dess delstater eller dess demokratiska ordning. Delstaterna har dessutom separat utfärdat lagstiftning om hantering av storolyckor. Till exempel i Nordrhein-Westfalens lagstiftning definieras en storolycka som en skadlig händelse som äventyrar eller betydligt försämrar ett stort antal människors liv, hälsa eller nödvändiga förnödenheter, djur, naturresurser eller egendom.

Estland

I Estland finns en definition av nödläge i lagen om nödlägen (Hädaolukorra seadus 8.2.2017). Nödläge är en händelse eller en kedja av händelser eller ett avbrott i vitala tjänster som äventyrar många människors liv eller hälsa, orsakar allvarliga egendoms- eller miljöskador eller allvarliga och omfattande störningar i kontinuiteten för vitala tjänster och som kräver en snabb samordnad verksamhet av flera myndigheter eller personer som deltar i dem, verksamhet som bedrivs av en annan befälsorganisation än den sedvanliga samt att fler personer och resurser än normalt används. Risken för ett nödläge definieras som en situation där det utifrån en objektiv bedömning av omständigheterna kan anses sannolikt att en händelse eller en kedja av händelser eller störningar i vitala tjänster kan leda till ett nödläge inom en nära framtid. Som vitala tjänster betraktas tjänster som har en övermäktig inverkan på samhällets funktion och som om de avbryts utgör ett omedelbart hot mot människors liv eller hälsa eller mot någon annan vital tjänst eller ett allmänintresse. En vital tjänst betraktas som en helhet tillsammans med en byggnad, utrustning, personal, reserver och andra motsvarande tjänster som är nödvändiga för att den vitala tjänsten ska fungera.

Storbritannien

Storbritanniens beredskapslag (Civil Contingencies Act 2004 c.36) innehåller en hotbaserad definition enligt vilken nödläge avser en händelse eller situation som hotar att orsaka allvarlig skada för människors välfärd eller miljön. Enligt definitionen betraktas dessutom krig eller terrorism som nödläge. En allvarlig skada för människors välfärd anses uppstå till exempel om den är förknippad med, orsakar eller kan orsaka förlust av människoliv, sjukdom, skada eller bostadslöshet. Som miljöskada kan betraktas till exempel förorening av mark, vatten eller luft med ett biologiskt, kemiskt eller radioaktivt ämne.

Nederländerna

I Nederländerna föreskrivs det i enlighet med grundlagen (Grondwet 1815[2008]) genom lag om fall där ett undantagstillstånd kan förklaras för upprätthållande av den yttre eller inre säkerheten. I lagen om samordning av nödlägen (Coördinatiewet uitzonderingstoestanden 3.4.1996) föreskrivs det om ett begränsat eller allmänt nödläge som kan tillkännages om exceptionella omständigheter gör det nödvändigt.

6 Specialmotivering

6.1 Lagen om ändring av beredskapslagen

3 §. Definition av undantagsförhållanden. Det föreslås att 3 § i beredskapslagen kompletteras med en ny definition av undantagsförhållanden som, om den uppfylls, gör det möjligt att i begränsad omfattning ta i bruk beredskapslagen och aktivera befogenheter enligt lagen också med

anledning av hybridhot och andra hot som synnerligen allvarligt och väsentligt äventyrar den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser. Syftet är att trygga myndigheternas möjligheter att i större utsträckning än enligt de nuvarande grunderna för undantagsförhållanden i beredskapslagen bemöta säkerhetshot på ett effektivt sätt som står i rätt proportion till den situation som råder i samhället.

Enligt den föreslagna nya 6 punkten ska som undantagsförhållanden betraktas också andra hot, annan verksamhet eller andra händelser mot det allmännas beslutsförmåga, mot samhällets kritiska infrastrukturens funktion, mot gränssäkerheten eller mot den allmänna ordningen och säkerheten, eller de sammantagna konsekvenserna av sådana, som synnerligen allvarligt och väsentligt äventyrar den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser. På motsvarande sätt som de nuvarande grunderna för undantagsförhållanden enligt beredskapslagen är avsikten att också den föreslagna grunden för undantagsförhållanden endast ska omfatta mycket allvarliga kriser som berör hela nationen eller åtminstone en stor del av den och på ett betydande sätt påverkar hela samhällets funktion.

Avsikten har varit att göra innehållet i den föreslagna grunden för undantagsförhållanden så exakt som möjligt och att avgränsa den så att den gäller endast sådana situationer som den nuvarande definitionen av undantagsförhållanden inte entydigt omfattar men som bedöms kunna leda till att den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser väsentligt äventyras och kräva att befogenheter enligt beredskapslagen omedelbart tas i bruk. Den föreslagna definitionen omfattar i synnerhet de allvarligaste formerna av hybridhot. Den sätter också en relativt hög tröskel för när undantagsförhållanden råder.

Hot, händelser eller verksamhet som påverkar det allmännas beslutsförmåga avser i den föreslagna bestämmelsen i synnerhet åtgärder som syftar till att förhindra, eller på annat sätt medföra avsevärd olägenhet för, de högsta statsorganen, det vill säga riksdagens, republikens presidents eller statsrådets, beslutsfattande eller verksamhet. Med beaktande av syftet med beredskapslagen kan det också vara fråga om hot mot verksamhetsförutsättningarna hos andra myndigheter som är viktiga med tanke på det samhälleliga beslutsfattandet. Till dem hör i synnerhet Försvarmakten, som övervakar rikets territoriella integritet, samt de myndigheter som svarar för den inre säkerheten, såsom polisen, Gränsbevakningsväsendet, räddningsväsendet samt Migrationsverket, som svarar för migrationen.

Det kan exempelvis vara fråga om störningar mot sådana informations- och kommunikationstekniska tjänster och informationssystem som är viktiga för beslutsfattandet eller om dataintrång, spridning av sabotageprogram eller spionprogram, överbelastningsangrepp eller manipulering av omröstnings- eller valresultat. Däremot ska exempelvis verbal kritik mot statsledningen eller ordnande av demonstrationer inte kunna anses vara en grund för att undantagsförhållanden råder. Den föreslagna bestämmelsen omfattar också orsakande av fysiska olägenheter för de högsta statsorgan eller myndigheter som avses där, såsom uppställande av hinder som begränsar tillträdet till lokaler eller upplopp i närheten av dem, eller i extrema fall sådana gärningar som är karakteristiska för terroristisk verksamhet och som syftar till att lamslå det statliga beslutsfattandet. För att avvärja ordningsstörningar eller brottslig verksamhet räcker ändå i regel de befogenheter som polisen och de andra säkerhetsmyndigheterna har enligt normal lagstiftning.

Med samhällets kritiska infrastruktur avses i den föreslagna bestämmelsen ungefär detsamma som i definitionen av väsentlig infrastruktur enligt statsrådets beslut om målen med försörjningsberedskapen (1048/2018). Enligt den definitionen avses med den väsentliga infrastrukturen sådana basstrukturer, tjänster och funktioner i anslutning till dem som är nödvändiga för att samhällets vitala funktioner ska kunna upprätthållas. Dessa omfattar framför allt system för

produktion, överföring och distribution av nödvändig energi, nödvändiga produktions- och distributionskedjor för vatten- och livsmedelsförsörjningen, produktion och distribution av läkemedel, av medicintekniska produkter och av nödvändiga produkter och utrustning inom social- och hälsovården, samhällets kritiska trafiksystem och trafikstyrnings- och trafikledningstjänster i anslutning till dem, transportlogistiska tjänster, tryggade lägesbestämnings- och tidsdatasystem samt betalningsrörelse- och värdepapperssystem som är viktiga för ett fungerande samhälle. I det föreslagna sammanhanget ska, med anledning av regleringens betydelse, också produktion eller upplagring av farliga ämnen, såsom farliga kemikalier, explosiva varor och strålningsfarliga ämnen, anses höra till den kritiska infrastrukturen. Dessutom ska den kritiska infrastrukturen omfatta tjänster som är nödvändiga med tanke på människors hälsa eller säkerhet. Dessa är bland annat brådskande social- och hälsovårdstjänster, såsom prehospital akutsjukvård och jourverksamhet, brådskande tjänster inom räddningsväsendet, såsom räddningsverksamhet, samt nödcentraltjänster.

Till den kritiska infrastrukturen hör också sådana informations- och kommunikationstekniska tjänster och informationssystem som är nödvändiga för upprätthållandet av de ovannämnda funktionerna och för tryggandet av kontinuiteten i dem. Den omfattar även de informations- och kommunikationstekniska tjänster och informationssystem som möjliggör de högsta statsorganens arbete och statens ledning samt beslutsförmågan och funktionsförmågan hos de myndigheter som svarar för människors hälsa och säkerhet.

Det faktum att samhällets vitala funktioner är beroende av varandra gör den kritiska infrastrukturen känsligare för sådant sabotage och sådana åtgärder för att lamslå hela samhället som genomförs via informationsnät. Vid hot mot den kritiska infrastrukturens funktion kan det således, utöver oförutsebara, omfattande och långvariga avbrott i produktions- och distributionskedjorna inom de nämnda sektorerna eller andra allvarliga störningar mot dem, även handla om att de informationssystem som upprätthåller dessa funktioner kraschar eller att det görs intrång i dem, att datakommunikationen utsätts för avsevärd belastning, att användningen av eller tillträdet till informationssystemen förhindras eller att det görs intrång i datalager eller användningen av uppgifterna i dem förhindras eller uppgifterna ändras eller förstörs, eller om jämförbara allvarliga störningar. Även hot om ett nätangrepp mot den kritiska infrastrukturens funktion kan betraktas som ett sådant hot som avses i bestämmelsen, om hotet till sin omfattning och sina verkningar är tillräckligt allvarligt.

Tillgången till nödvändiga tjänster inom den kritiska infrastrukturen kan, förutom av störningar i informations- och kommunikationstekniska tjänster och informationssystem, påverkas också av allvarliga störningar i exempelvis elproduktionen, produktionen av nyttigheter och transportlogistiken. Dessutom kan till exempel hot som hänför sig till sjukdomsframkallande kemiska ämnen eller biologiska patogener eller till strålsäkerhet samt massinvandring tillfälligt och oförutsett leda till att hälso- och sjukvårdssystemet överbelastas och tillgången till nödvändiga tjänster äventyras, så att det kan anses leda till att samhällets funktionsförmåga synnerligen allvarligt och väsentligt äventyras på det sätt som avses i den föreslagna bestämmelsen.

Den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden omfattar också sådana hot och händelser och sådan verksamhet mot gränssäkerheten eller den allmänna ordningen och säkerheten som synnerligen allvarligt och väsentligt äventyrar den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser. Detta kan bero på händelser eller händelsekedjor med avsevärda samhälleliga konsekvenser, såsom hybridpåverkan som utnyttjar invandring eller migration, omfattande olyckor eller brott som äventyrar samhällsordningen, såsom terroristattacker eller skadegörelse av sabotagetyp mot den kritiska infrastrukturens funktion. Massinvandring, i synnerhet om den instrumentaliserats, kan vara förenad med våldsamt beteende eller hot om det vid gränsövergångsställena eller vid mottagningen av invandrare samt med försök

att också orsaka instabilitet i landet. Om situationen utvecklas eller eskalerar kan den också leda till allvarliga interna oroligheter som inte kan kontrolleras med myndigheternas normala befogenheter och resurser.

Den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden kan uppfyllas av ett enskilt hot, enskild verksamhet eller en enskild händelse som på grund av sin allvarlighetsgrad kan anses synnerligen allvarligt och väsentligt äventyra den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser på det sätt som avses i den föreslagna bestämmelsen. Enligt den föreslagna bestämmelsen kan tröskeln för undantagsförhållanden också överskridas på basis av de sammantagna konsekvenserna av flera olika hot eller händelser. Detta kan exempelvis gälla ett sådant avbrott i eldistributionsnätets funktion som leder till omfattande störningar i informationsnät som är viktiga för funktionen hos produktions- och distributionskedjorna inom flera sektorer av samhällets kritiska infrastruktur. Tröskeln för undantagsförhållanden kan överskridas inte bara på basis av att den övergripande situationen är synnerligen allvarlig, utan även på basis av att det bedöms att det finns en allvarlig och sannolik risk för eskalering. Även då ska utgångspunkten vara att de hot eller händelser som orsakar de sammantagna konsekvenserna ska vara allvarliga och exceptionella på det sättet att hanteringen av situationen uttryckligen förutsätter att befogenheter enligt beredskapslagen omedelbart tas i bruk och tillämpas. En förutsättning är således att de samhälleliga konsekvenser vid vilka tröskeln för undantagsförhållanden överskrids kan bedömas vara tillräckligt avsevärda. Störningar som endast i ringa grad påverkar samhällets funktion kan inte ens till sina sammantagna konsekvenser uppfylla den föreslagna definitionen på undantagsförhållanden.

Den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga och befolkningens livsbetingelser nämns i den föreslagna 3 § 6 punkten som de grundläggande samhällselement som, om de synnerligen allvarligt och väsentligt äventyras, kan leda till att det konstateras att undantagsförhållanden råder. Den föreslagna bestämmelsen avspeglar utgångspunkten för bestämmelsen om undantagsförhållanden som hotar nationen i 23 § i grundlagen, som kopplas till begreppet allmänt nödläge i de internationella människorättsfördragen och som handlar om allvarliga hot mot nationens liv eller existens (RP 60/2010 rd, s. 36).

För att det ska kunna konstateras att undantagsförhållanden enligt den föreslagna 6 punkten råder med hänvisning till att den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser väsentligt äventyras, ska det förutsättas att det beror på hot, verksamhet eller händelser mot det allmännas beslutsförmåga, mot samhällets kritiska infrastrukturs funktion, mot gränssäkerheten eller mot den allmänna ordningen och säkerheten. Uttrycket ”äventyra” syftar i den föreslagna bestämmelsen på att den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser äventyras på ett mer konkret och omedelbart sätt än genom en abstrakt hotbedömning eller genom ett hot som bör karaktäriseras som allmänt. Uttrycket bör i det föreslagna sammanhanget anses motiverat med beaktande av i synnerhet bestämmelsens betydelse som centralt kriterium för avgränsning av förutsättningarna för ibruktagning av beredskapslagen och det faktum att utgångspunkten är att beredskapslagen, med beaktande av bestämmelserna i 4 och 6 §, inte kan tas i bruk utan att det finns ett konkret och omedelbart behov av att tillämpa befogenheter enligt lagen.

Begreppet nationell säkerhet har samma betydelse som enligt definitionen av nationell säkerhet i den regeringsproposition genom vilken 10 § i grundlagen ändrades (RP 198/2017 rd, s. 36 ff). Den nationella säkerheten avser i sista hand den kollektiva säkerhet som de människor som omfattas av statens jurisdiktion har mot ett omedelbart eller indirekt yttre hot. Betydelseinnehållet i den nationella säkerheten hänför sig även till statens självbestämmanderätt. Med statens självbestämmanderätt avses statens suveränitet i förhållande till andra stater och rätt att oberoende av andra utöva den högsta makten inom sina gränser.

Att den nationella säkerheten äventyras avser i den föreslagna bestämmelsen närmast att statsmaktens förmåga och operativa förutsättningar att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna allvarligt och i stor omfattning försvagas, att de högsta statsorganens beslutsfattande eller de myndighetsfunktioner som är viktiga för den nationella säkerheten hotar att omedelbart lamslås eller att statens förmåga att utöva sin självbestämmanderätt inom sitt eget territorium eller dess myndigheters förmåga att upprätthålla medborgarnas grundtrygghet allvarligt äventyras. Med tanke på den nationella säkerheten är det viktigt att de högsta statsorganen och andra organ med offentlig makt liksom även exempelvis de som sörjer för de grundläggande samhällsfunktionerna kan sköta sina uppgifter utan yttre störningar.

Väsentliga med tanke på den nationella säkerheten är även sådana samhälleliga basfunktioner, som om de störs eller lamslås i sista hand kan leda till att människors liv eller hälsa allvarligt äventyras. Dessa samhällsfunktioner omfattar exempelvis el-, kommunikations- och trafiknäten och alla de funktioner som upprätthåller livsmedels- och läkemedelsförsörjningen och den nationella försörjningsberedskapen. Hot som riktas mot dem kan utöver i form av öppet våld visa sig till exempel som angrepp mot informationsnät eller som kombinationer av olika metoder. Även verksamhet som syftar till att störa eller lamslå grundläggande samhällsfunktioner eller som möjliggör detta kan allvarligt äventyra den nationella säkerheten. Också sådan yttre verksamhet som syftar till eller gör det möjligt att störa det demokratiska samhället och dess institutioner eller lamslå deras verksamhet kan allvarligt äventyra den nationella säkerheten. Dessutom kan ett allvarligt äventyrande av gränssäkerheten utgöra ett allvarligt hot mot den nationella säkerheten (se även RP 198/2017 rd, s. 37).

Äventyrande av samhällets funktionsförmåga avser i det föreslagna sammanhanget i synnerhet sådana allvarliga störningar i funktionen hos den infrastruktur som är kritisk för upprätthållandet av samhällets vitala funktioner som kan följa också av annat än yttre hot mot den nationella säkerheten eller vad som identifieras som sådana. Befolkningens livsbetingelser å sin sida kan äventyras exempelvis till följd av att kemiska eller biologiska hot realiseras. Även allvarliga störningar i den kritiska infrastrukturen kan leda till att befolkningens livsbetingelser äventyras, exempelvis i en situation där distributionen av vatten eller nödvändiga livsmedel i stor skala under en längre tid har avbrutits på ett sådant sätt att ersättande produktion de facto inte finns att tillgå. Kritiska med tanke på befolkningens livsbetingelser är således sådana samhälleliga basfunktioner som, om de störs eller lamslås eller annars drabbas av allvarliga störningar, i sista hand kan leda till att människors liv eller hälsa allvarligt äventyras. De samhälleliga konsekvenser som definierar tröskeln för tillämpningen av den föreslagna grunden för undantagsförhållanden kan alltså även komplettera varandra.

Kravet på att konsekvenserna av hot, verksamhet eller händelser ska vara synnerligen allvarliga och väsentliga inbegriper, utöver att den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser på ett konkret sätt avsevärt äventyras, också att konsekvenserna i ett visst hänseende är av stor omfattning. För att tröskeln för undantagsförhållanden ska överskridas ska det i allmänhet krävas att konsekvenserna drabbar ett relativt stort antal människor eller annars är omfattande. Hybridhot kan emellertid ta sig många olika uttryck, och konsekvenserna av dem kan inte nödvändigtvis fastställas på regionala eller kalkylmässiga grunder. Exempelvis cyberhot i informationsnät kan på ett väsentligt sätt påverka samhällets funktionsförmåga utan att konsekvenserna av dem kan fastställas regionalt eller nödvändigtvis ens kvantitativt.

Med tanke på tillämpningen av den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden är det i sig inte av betydelse vilken orsak eller vilken aktör som ligger bakom ett hot eller en händelse enligt bestämmelsen. Även om det i synnerhet för hybridhot är typiskt med medveten påverkan

eller aktiv verksamhet som syftar till att utnyttja sårbarheter i samhället, ska detta med beaktande av beredskapslagens syfte inte anses vara en förutsättning för att den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden ska uppfyllas. För bedömningen av om undantagsförhållanden enligt den föreslagna definitionen föreligger är det således inte avgörande vilket ursprung hotet eller händelsen har, utan hur allvarliga dess konsekvenser är för den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser. De hot som avses i den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden kan således också bero på oavsiktlig mänsklig verksamhet.

Hybridhot och andra hot enligt den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden kan vara sektorsövergripande, asymmetriska och svåra att identifiera. Om en situation eskalerar så att den till exempel kan jämföras med ett väpnat angrepp eller ett hot om väpnat angrepp, kan undantagsförhållanden konstateras med stöd av 3 § 1 eller 2 punkten utöver eller i stället för 3 § 6 punkten. På motsvarande sätt ska det kunna konstateras att undantagsförhållanden råder med stöd av 3 § 3 punkten i beredskapslagen, om, under undantagsförhållanden som konstaterats med stöd av 3 § 6 punkten, funktionen i de informationstekniska systemen för sådan infrastruktur som är kritisk för samhällets funktionsförmåga allvarligt rubbas på ett sätt som samtidigt också leder till störningar i tillgången till finansiering inom den offentliga ekonomin och därigenom påverkar den ekonomiska stabiliteten. Beredskapslagens grunder för undantagsförhållanden överlappar redan nu delvis varandra.

14–122 §. Befogenheter under undantagsförhållanden. I bestämmelserna i II avdelningen i beredskapslagen föreslås det att det i enlighet med den nuvarande regleringstekniken i lagen föreskrivs om de befogenheter som kan aktiveras genom en ibruktagningsförordning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten. En hänvisning till möjligheten att aktivera befogenheterna fogas till varje bestämmelse om befogenheter som enligt förslaget ska kunna aktiveras under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten. På motsvarande sätt som i fråga om de andra grunderna för undantagsförhållanden enligt 3 § ska det under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten vara möjligt att ta i bruk de bestämmelser i II avdelningen som kan tillämpas oberoende av vilken grunden för undantagsförhållanden är. Ett exempel på en sådan paragraf är 44 §, som enligt den allmänna formuleringen i bestämmelsen kan aktiveras *under undantagsförhållanden*.

Det att tillämpningsområdet för vissa bestämmelser i II avdelningen utvidgas till att gälla också undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten påverkar inte i övrigt tillämpningen av bestämmelserna.

I en del av de paragrafer i II avdelningen som ändras på det sätt som anges ovan görs det samtidigt även andra tekniska ändringar. Det handlar om korrigeringar av föråldrade laghänvisningar och begrepp och av gamla namn på ämbetsverk, vilket innebär att ändringarna till denna del är av rent teknisk natur. I 9 och 10 kap. görs tekniska ändringar som beror på en ämbetsverksreform inom kommunikationsministeriets förvaltningsområde som trädde i kraft 2019. De tekniska ändringarna påverkar inte i övrigt tillämpningen av bestämmelserna. I 60 § ändras hänvisningen till 4 kap. i den upphävda kommunikationsmarknadslagen (393/2003) till en hänvisning till 8 kap. i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation.

Avsikten har varit att de befogenheter som kan aktiveras efter att det konstaterats att den föreslagna grunden för undantagsförhållanden föreligger begränsas till de befogenheter enligt II avdelningen i beredskapslagen som med fog kan bedömas vara till nytta för att effektivt avvärja eller hantera de hot som avses i den föreslagna bestämmelsen och i fråga om vilka myndigheternas normala befogenheter är otillräckliga. Ibruktagandet och tillämpningen av befogenheterna

begränsas även i dessa situationer av bestämmelserna i 23 § i grundlagen och 4 § i beredskapslagen. Befogenheter får utövas endast om åtgärderna är nödvändiga och proportionella och om situationen inte kan fås under kontroll med myndigheternas normala befogenheter och inom ramen för normal lagstiftning.

Enligt förslaget ska myndigheterna under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten kunna bemyndigas att utöva vissa sådana befogenheter enligt 4 kap. i beredskapslagen som syftar till att trygga kontinuiteten i finansmarknadstjänster som är nödvändiga med tanke på samhällets vitala funktioner. Dessa befogenheter omfattar de i 17, 19 och 20 § föreskrivna befogenheterna att begränsa mottagande av tillgångar, kreditgivning och placeringsverksamhet samt värdepappersverksamhet och betalningsrörelsen. Befogenheterna är nödvändiga för att avvärja störningar i, fel i eller störningar mot kritiska betalnings- och värdepapperssystemen eller hot om sådana.

Enligt förslaget ska myndigheterna under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten även kunna bemyndigas att utöva befogenheter enligt 5 kap. i beredskapslagen, som syftar till att säkerställa produktionen och distributionen av nyttigheter samt energiförsörjningen. Syftet med de befogenheter som föreskrivs i det kapitlet är att trygga befolkningens normala tillgång till föda och ett fungerande samhälle bland annat genom att styra produktionen, distributionen och konsumtionen av nyttigheter. En sista utväg är reglering av råvaror som är kritiska för basindustrin och vissa produkter inom dagligvaruförsörjningen.

Förslaget gör det dessutom möjligt att aktivera befogenheter enligt 8 kap., som gäller ändringar i anslutning till social trygghet. Socialförsäkringssystemet och det övriga lagstadgade försäkringssystemet som ersätter lön eller inkomster från företagsverksamhet kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten äventyras på grund av faktorer som ansluter sig till funktionen hos de datakommunikationsförbindelser som är viktiga för socialförsäkringssystemet och det praktiska genomförandet av systemet. Exempelvis kan en omfattande störning i datakommunikationen och betalningsrörelsen, där betalningsrörelsen via flera banker inte fungerar och situationen blir långvarig, kräva att befogenheter som avses i kapitlet tas i bruk. Syftet med regleringen är att trygga hushållens möjligheter att skaffa nödvändiga livsmedel, läkemedel och andra nödvändiga nyttigheter under sådana undantagsförhållanden som avses i lagförslaget.

Under undantagsförhållanden enligt den föreslagna 3 § 6 punkten blir det också möjligt att tillämpa befogenheter enligt 9 kap. i beredskapslagen, som gäller tryggande av elektroniska data- och kommunikationssystemers funktionsduglighet och tillgången till posttjänster. Den behörighetsreglering som ingår i 9 kap. är mycket central för den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden, i synnerhet med tanke på säkerställandet av samhällets kritiska infrastruktursfunktion. Syftet med bestämmelserna i 9 kap. i beredskapslagen är att under undantagsförhållanden upprätthålla funktionsdugligheten hos de data- och kommunikationssystem som är viktiga med tanke på samhällets vitala funktioner.

Förslaget möjliggör också att 10 kap., som gäller tryggande av transporter och reglering av flytande bränslen, aktiveras. Kapitlet innehåller bestämmelser om bland annat evakueringstransporter och ändringar i kollektivtrafiken. Befogenheterna kan behövas bland annat vid störningar i kritiska trafiksystem och trafiktjänster. Under undantagsförhållanden enligt den föreslagna 3 § 6 punkten kan det också finnas behov av evakuering för att skydda befolkningens hälsa eller säkerhet.

Även befogenheterna i 11 kap. i beredskapslagen, som gäller tryggande av social- och hälsovården, hör till de befogenheter som ska kunna aktiveras. Kapitlet innehåller bestämmelser om bland annat utvidgning av social- och hälsovårdsenheternas verksamhet och annan styrning av

hälso- och sjukvården. Befogenheterna kan behövas till exempel i situationer där tillgången till nödvändiga social- och hälsovårdstjänster äventyras på grund av störningar i informationssystem som är kritiska med tanke på upprätthållandet av funktionerna eller där hälso- och sjukvårdssystemet oförutsett belastas på grund av en störningssituation inom miljöhälsan.

I 13 kap. i beredskapslagen, som gäller offentlig- och privaträttsliga anställningsförhållanden, föreslås det att 93 § 2 och 3 mom., som gäller avvikelser från anställningsvillkor inom hälso- och sjukvården, socialväsendet, räddningsväsendet, nödcentralsverksamheten och polisväsendet, ska kunna aktiveras. Även 94 § 4 mom., som gäller begränsning av uppsägningsrätten inom hälso- och sjukvården, socialväsendet, räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten, ska kunna aktiveras. Det föreslås samtidigt att 93 § 2 mom. och 94 § 4 mom. i beredskapslagen kompletteras på det sätt som anges nedan. Konsekvenserna av de hot som omfattas av tillämpningsområdet för den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden kan vara vidsträckt och påverka verksamhet inom olika förvaltningsområden och näringsgrenar. Möjligheten att aktivera ovannämnda befogenheter till avvikelser från anställningsvillkoren anses nödvändig för att säkerställa tillräcklig personal för att avvärja hoten och hantera situationerna.

I fråga om 14 kap. i beredskapslagen, som gäller arbetsplikt, ska myndigheterna kunna bemyndigas att ta i bruk 95 § 2 mom., som innehåller bestämmelser om särskild arbetsplikt inom hälso- och sjukvården. Om 95 § 2 mom. tas i bruk, blir också bestämmelserna om arbetspliktigas ställning och rättigheter i 96–103 § i det kapitlet tillämpliga.

Det föreslagna 2 mom. gör det dessutom möjligt att aktivera bestämmelserna om organisering av förvaltningen i 15 kap. samt bestämmelserna om befolkningsskyddsplikt i 116 § och om begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar i 118 §, som finns i 17 kap. Syftet med möjligheten att tillämpa 118 § är att under undantagsförhållanden enligt 3 § 6 punkten trygga förutsättningarna att med hjälp av sådana begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar som föreskrivs genom förordning av statsrådet ingripa i till exempel eventuella allvarliga störningar av den allmänna ordningen och säkerheten i anslutning till okontrollerad invandring, om detta inom ett visst område anses nödvändigt för att avvärja en allvarlig fara som hotar människors liv eller hälsa.

57 a §. Tryggande av befolkningens försörjning. Det föreslås att det till 8 kap., som gäller ändringar i anslutning till social trygghet, fogas en ny paragraf som gäller tryggande av befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 3 och 6 punkten. Det är fråga om ett särskilt stöd, och beslut om ibruktageandet av det ska fattas från fall till fall. Det ska vara fråga om sådana omständigheter där de förfaranden som i socialvårdslagen och lagen om utkomststöd föreskrivs för brådskande fall inte räcker till på grund av att befolkningens betalningsförmåga allvarligt äventyras. Förfarandet enligt 1 och 2 mom. ska kunna tillämpas om Folkpensionsanstaltens informationssystem fungerar och behandlingen kan ske i enlighet med systemen. Förfarandet enligt 3 mom., där välfärdsområdena har det huvudsakliga ansvaret, ska tas i bruk om Folkpensionsanstaltens informationssystem inte fungerar vid allvarliga störningar i datakommunikationen.

Enligt 150 § i lagen om välfärdsområden (611/2021) och 50 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) ska välfärdsområdena ha beredskap att sköta sina uppgifter också under undantagsförhållanden. I välfärdsområdets förvaltningsstadga ska det anges vilka välfärdsområdesmyndigheter som svarar för de uppgifter som avses i denna paragraf.

I paragrafens 1 mom. avses omfattande och långvariga störningar i datakommunikationen och betalningsrörelsen, varvid gireringar, elektroniska betalningsmedel samt bank- och kreditkort inte kan användas som betalningsmedel. Då är ett stort antal hushåll i behov av stöd som tryggar

försörjningen, oberoende av vilken som är hushållets ordinarie utkomstkälla och om hushållet har tillgångar. Med stödet ska det vara möjligt att täcka anskaffning av nödvändiga livsmedel, läkemedel och andra motsvarande nödvändiga nyttigheter. Stödet kan i praktiken betalas genom att sökanden ges en betalningsförbindelse eller något annat motsvarande betalningsinstrument. Avsikten är att stödet i regel ska återkrävas när de omständigheter som föranlett betalningen av stödet har upphört. Särskilda bestämmelser om återkrav finns i den föreslagna 131 a §.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska Folkpensionsanstaltens svara för beviljande, utbetalning och annan verkställighet av stöd. Det är fråga om en förmån som ska beviljas i sista hand under undantagsförhållanden. Eftersom det är en förmån som beviljas i sista hand, ska på beviljande av stödet tillämpas bestämmelserna om de förfaranden som gäller utkomststöd, bland annat i fråga om ansökan om stöd. Det kan komma in väldigt många ansökningar samtidigt, men besluten ska kunna fattas automatiskt, eftersom beviljandet av stöd inte ska vara beroende av individuell prövning. Stödet ska kunna betalas i flera poster. Närmare bestämmelser om förfarandet vid betalning av stöd ska utfärdas genom förordning av statsrådet. Genom förordning ska det kunna föreskrivas bland annat om sätten för betalning av stödet, om betalningsposterna och om hur ofta stödet betalas.

Genom förordning av statsrådet ska det också utfärdas närmare bestämmelser om stödbeloppet. I stödbeloppet ska de rådande omständigheterna beaktas, såsom hur länge störningssituationen fortgår samt eventuella begränsningar i utbudet av nyttigheter. Utgångspunkten för beloppet ska vara hälften av utkomststödet grunddel för varje familjemedlem, vilket motsvarar den etablerade andelen avsedd för matkostnader. Beloppet kan vara lägre än detta, om det är motiverat med hänsyn till omständigheterna i samhället. Stödet ska dock under alla omständigheter täcka det belopp som behövs för nödvändiga livsmedel och läkemedel och för andra motsvarande nödvändiga nyttigheter.

Välfärdsområdena ska, vid sidan av Folkpensionsanstalten, på det sätt som avses i 12 § i socialvårdslagen (1301/2014) sörja för tryggnad av nödvändig omsorg och försörjning för dem som har det sämst ställt.

Enligt det föreslagna 3 mom. ska välfärdsområdena svara för befolkningens nödvändiga försörjning i sådana störningssituationer då det inte är möjligt att bevilja och betala stöd. I praktiken är det då fråga om en långvarig störning i informationssystemen som har vittgående konsekvenser eller någon annan motsvarande störning, på grund av vilken inga andra sätt att genomföra stödet står till förfogande. Det kan till exempel vara fråga om distribution av mat och olika nödvändiga nyttigheter. Folkpensionsanstaltens personal och lokaler ska kunna användas för att bistå välfärdsområdena i deras verksamhet.

I det föreslagna 4 mom. föreskrivs det om statens ansvar för kostnaderna och om ersättningarna till välfärdsområdena för deras kostnader. Ersättningen till välfärdsområdena ska betalas antingen genom statlig finansiering till välfärdsområdena eller i form av statsunderstöd.

93 §. Avvikelse från anställningsvillkor. Det föreslås att paragrafens 2 mom. ändras så bestämmelserna i det gällande momentet blir tillämpliga också under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten. Situationer med hybridhot kan på ett avsevärt sätt tillfälligt belasta de sektorer som nämns i momentet och som är centrala för ett fungerande samhälle, och därför bör det vid behov vara möjligt att avvika från anställningsvillkoren på det sätt som nämns i paragrafen också under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten. Ändringen påverkar i övrigt inte tillämpningen av bestämmelsen.

RP 63/2022 rd

Det föreslås att momentet samtidigt kompletteras så att avvikelser från anställningsvillkoren för skyddande av samhällets funktionsförmåga och säkerhet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten kan göras också inom Gränsbevakningsväsendet, Migrationsverket, de bolag som avses i 6 § 1 mom. i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät (10/2015), det servicecenter som avses i 5 § 1 mom. i lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster (1226/2013), Transport- och kommunikationsverkets cybersäkerhetscenter och frekvensförvaltning, Meteorologiska institutet samt de bolag som med stöd av lag sköter lotsning, flygtrafikledningstjänster eller de trafikledningstjänster eller trafikstyrningstjänster som Trafikledsverket svarar för att ordna.

När det gäller personalen vid Gränsbevakningsväsendet och Migrationsverket kan ett nödvändigt behov av att avvika från anställningsvillkoren uppkomma till exempel i situationer med exceptionellt omfattande massinvandring. Om ett mycket stort antal personer på kort tid reser in i landet, kan både Gränsbevakningsväsendets och Migrationsverkets uppgifter öka avsevärt och kan deras personalresursers tillräcklighet väsentligt äventyras. Möjligheten att på det sätt som avses i paragrafen tillfälligt avvika från arbetstidslagen (872/2019) och semesterlagen (162/2005) kan i en sådan situation visa sig vara nödvändig.

Momentet ska enligt förslaget också kunna tillämpas på personalen vid de bolag som avses i 6 § 1 mom. i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät (Suomen Erillisverkot Oy eller ett av Suomen Erillisverkot Oy helägt dotterbolag för skötseln av uppgifter enligt den lagen) och på det servicecenter som avses i 5 § 1 mom. i lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster (Statens center för informations- och kommunikationsteknik Valtori). Den möjlighet att utöva befogenheten som nämns i bestämmelsen gäller de nämnda aktörernas hela personal, oberoende av i vilken lag det föreskrivs om deras uppgifter. Utöver tjänsteproduktionen i säkerhetsnätet svarar Suomen Erillisverkot Oy till exempel för att utföra kopplingar inom underrättelseverksamheten enligt lagen om militär underrättelseverksamhet och för andra uppgifter som är kritiska för skyddande av samhällets funktionsförmåga och säkerhet. Statens center för informations- och kommunikationsteknik Valtori å sin sida sköter uppgifter i anslutning till tjänsteproduktion enligt både lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät och lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster. Avvikelser från anställningsvillkoren för personalen vid de nämnda aktörerna ska kunna göras i den utsträckning det i varje enskilt fall behövs för att skydda samhällets funktionsförmåga och säkerhet. I varje enskilt fall ska dessutom de mest kritiska funktioner som just då äventyrats prioriteras med de personalresurser som står till förfogande.

Behovet av att avvika från anställningsvillkoren kan bli aktuellt exempelvis i allvarliga hot- eller störningssituationer som riktar sig mot verksamhetsmiljön för statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster eller mot tjänstehelheter. Möjligheten till avvikelser ska endast gälla dem som är anställda i arbetsavtals- eller tjänsteförhållande vid de aktörer som nämns i bestämmelsen, och den omfattar därmed inte deras underleverantörer eller andra privata aktörer.

Det föreslås dessutom att momentets tillämpningsområde utvidgas till ett flertal sådana myndigheter och bolag inom kommunikationsministeriets förvaltningsområde som har en central roll i tryggheten av samhällets kritiska infrastruktur. Det föreslås att momentet ska tillämpas på Meteorologiska institutet, Cybersäkerhetscentret, frekvensförvaltningen samt de bolag som med stöd av lag sköter lotsning, flygtrafikledningstjänster eller de trafikstyrningstjänster eller trafikledningstjänster som Trafikledsverket svarar för att ordna. De sistnämnda bolagen är Fintraffic Flygtrafiktjänst Ab, Fintraffic Sjötrafikledning Ab, Fintraffic Väg Ab, Fintraffic Järnväg Ab

och Finnпилот Pilotage Ab. Bestämmelser om dessa bolags uppgifter finns i lagen om transport-service (15 kap.), lagen om fartygstrafikservice (623/2005), luftfartslagen (864/2014), spårtrafiklagen (1302/2018) och lotsningslagen (940/2003). Trafikledningstjänsterna och trafikstyrningstjänsterna innefattar bland annat operativ styrning och de funktioner som stöder den, att sörja för lägesbilden av trafiken och hantera störningar samt underhåll och utveckling av de lokaler, anordningar och system som dessa förutsätter. Tryggandet av tillräckliga trafikstyrningstjänster och trafikledningstjänster även under undantagsförhållanden är av central betydelse för samhällets kritiska infrastrukturens funktion. Momentet ska enligt förslaget också kunna tillämpas på sådan lotsningsverksamhet i fråga om vilken kontinuiteten och tillräckliga lotsningsresurser är av kritisk betydelse i synnerhet för tryggandet av sjötransporterna.

Meteorologiska institutet producerar i enlighet med 2 § i lagen om Meteorologiska institutet (212/2018) tjänster bland annat för tryggande av landets försvar, för säkerställande av Försvarsmaktens övriga verksamhet samt för räddningsväsendets och sjöräddningens behov. Meteorologiska institutets personalresurser kan äventyras avsevärt under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten, till exempel i situationer där det under undantagsförhållanden blir utmanande att producera vädertjänster, tjänster som innefattar fysikalisk information om havet eller tjänster som gäller rymden. Personalresurserna kan då äventyras avsevärt till exempel med anledning av verksamhetsförutsättningarna för Meteorologiska institutets olika verksamhetsställen eller observationsnätet eller med anledning av att Försvarsmaktens och andra myndigheters behov av information om vädret och väderförhållandena förändras till sitt innehåll eller sin omfattning. Meteorologiska institutet ska också säkerställa tillgången till och tillämpningen av observations- och prognosuppgifter från andra nordiska länder.

Till stöd för beslutsfattandet sammanställer och distribuerar Cybersäkerhetscentret en lägesbild över cybersäkerheten, som är ytterst viktig under hybridundantagsförhållanden. Centret hjälper till med förebyggandet av cyberangrepp och med återhämtningen efter dem. Cybersäkerhetscentret sörjer för kommunikationssektorns beredskap för störningssituationer under normala förhållanden och dess beredskap för undantagsförhållanden, främjar och övervakar funktions-säkerheten i den elektroniska kommunikationen samt stöder inom sitt verksamhetsområde samhällets allmänna beredskap för störningssituationer under normala förhållanden och för undantagsförhållanden.

Transport- och kommunikationsverkets frekvensförvaltning har till uppgift att säkerställa att det militära försvaret har tillräckligt med störningsfria frekvenser såväl under normala förhållanden och vid störningar under normala förhållanden som under undantagsförhållanden. För att försvarets frekvensbehov ska kunna tillgodoses och användningen tryggas är det nödvändigt att Transport- och kommunikationsverkets frekvensförvaltning kan agera effektivt också under undantagsförhållanden. I sådana situationer med hybridhot som avses i den föreslagna 3 § 6 punkten kan ett viktigt element som påverkar samhällets funktion vara störningar i kommunikationsnät, genom vilka man försöker lamslä eller försvåra för samhällets kritiska funktioner. Detta förutsätter större resurser för hanteringen av störningarna än under normala förhållanden, och därför behöver tillräckliga resurser för frekvensförvaltningen tryggas, inte bara för frekvensplanering, utan också för hantering av radiostörningar.

Det föreslås inga ändringar i 1 och 3 mom., och de föreslagna kompletteringarna påverkar inte tillämpningen av de gällande bestämmelserna i paragrafen.

94 §. Begränsning av uppsägningsrätten. I paragrafens 4 mom. föreslås motsvarande kompletteringar som i 93 § med anledning av den nya 3 § 6 punkten.

Det föreslås dessutom att 4 mom. kompletteras så att uppsägningsrätten för tryggheten av samhällets funktionsförmåga eller skyddandet av befolkningen under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten kan begränsas också inom polisväsendet. Med stöd av gällande 93 § är det redan möjligt att vid storolyckor och pandemier avvika från anställningsvillkoren inom polisväsendet, men någon motsvarande möjlighet i fråga om begränsning av uppsägningsrätten har inte föreskrivits i 94 §. I bestämmelserna föreslås till denna del inga ändringar i fråga om storolyckor eller pandemier. Undantagsförhållanden enligt den föreslagna 3 § 6 punkten kan emellertid på ett avsevärt sätt äventyra också polisens personalresurser, och därför är det motiverat att det uttryckligen i situationer med hybridhot finns möjlighet att på det sätt som avses i paragrafen begränsa uppsägningsrätten också inom polisväsendet. Polisen har ingen egen personalreserv, och polisens verksamhet kan inte byggas på handräckningsinstitutionen. Under undantagsförhållanden enligt den föreslagna 3 § 6 punkten är det sannolikt att det förekommer hybridsatser för att orsaka bland annat myndigheternas verksamhet maximal olägenhet och att polisens resurser därmed kan vara särskilt belastade.

Det föreslås inga ändringar i 1–3 mom., och de föreslagna kompletteringarna påverkar inte tillämpningen av de gällande bestämmelserna i paragrafen.

17 a kap. Upprätthållande av gränssäkerheten och den allmänna ordningen och säkerheten

Det föreslås att det till beredskapslagen fogas ett nytt 17 a kap. där det föreskrivs om befogenheter i anknytning till upprätthållande av gränssäkerheten och den allmänna ordningen och säkerheten.

122 a §. *Skyldighet för leverantörer eller tillhandahållare av transporttjänster att utföra transporter.* Paragrafen är ny. I den föreskrivs en skyldighet för företag som levererar eller tillhandahåller transporttjänster att, när det nödvändigtvis krävs för sådana transporter som behövs för upprätthållandet av gränssäkerheten eller den allmänna ordningen och säkerheten, utföra de transporter som kommunikationsministeriet bestämmer. Enligt förslaget ska en framställning till kommunikationsministeriet om ordnande av transporter kunna göras av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Migrationsverket. Paragrafen ska kunna tillämpas endast under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten. Paragrafen kan i praktiken bli tillämplig till exempel i situationer med exceptionellt omfattande massinvandring, då myndigheternas förmåga att på annat sätt ordna transporter av ett stort antal personer äventyras. Paragrafen ska dock alltid tillämpas i sista hand i förhållande till arrangemang som baserar sig på frivilliga åtgärder. Transporttjänster ska således även under undantagsförhållanden i första hand tillhandahållas med myndigheternas egna resurser eller genom att de tjänster som behövs skaffas på marknaden.

Skyldigheten att producera transporttjänster ska enligt förslaget gälla endast sådana leverantörer eller tillhandahållare av transporttjänster som avses i lagen om transportservice. Enligt 2 § 1 mom. 1 punkten i den lagen avses i lagen med transporttjänster yrkesmässig transport av personer eller gods. Enligt förarbetena till bestämmelsen kännetecknas transporttjänsterna av att de inkluderar fordonets förare och själva fordonet, och tjänstens användare har rollen som passagerare eller upplåter gods för transport. Med transporttjänster avses till exempel transportverksamhet som bedrivs av innehavare av taxi-, person- och godstrafiktillstånd (RP 161/2016 rd, s. 118).

Den befogenhet som föreskrivs i paragrafen ska kunna utövas av de myndigheter som avses i paragrafen endast i situationer där behovet av transportmateriel och transportpersonal på ett synnerligen exceptionellt sätt tillfälligt ökar. I praktiken har myndigheterna inte möjlighet att

under normala förhållanden fullt ut förbereda sig för situationer av detta slag. I en situation med exceptionellt omfattande massinvandring kan i synnerhet behovet av att transportera asylsökande plötsligt flerdubblas jämfört med vad myndigheterna realistiskt sett har möjlighet att förbereda sig på under normala förhållanden.

För transporterna till den plats där asylansökan registreras (gränsstation, polisinsättning, flyktingsluss eller någon annan tillfällig registreringsplats) svarar den sändande myndigheten, vilket i typiska fall är polisen eller Gränsbevakningsväsendet. För transporter från registreringsplatserna till förläggningar för asylsökande svarar i sin tur Migrationsverket. Vid polisens och Gränsbevakningsväsendets registreringsställen är det svårt att, åtminstone långvarigt, ordna oundgänglig omsorg och mottagningstjänster. Personer som söker internationellt skydd behöver därför snabbt kunna förflyttas till förläggningar efter registreringen. Registreringsställen kan ligga långt bort från inkvarteringen, till exempel vid riksgränsen i Lappland.

Om sökandena registreras vid en flyktingsluss, får den inte överbelastas. Eventuella överbelastningar äventyrar ordnandet av nödvändiga mottagningstjänster. Därför måste de sökande som registrerats snabbt förflyttas till förläggningar. I en situation med hybridpåverkan kan flyktingslussen också vara belägen i ett område som delvis upplevs som farligt.

Särskilda bestämmelser om rätten till ersättning för leverantörer eller tillhandahållare av transporttjänster finns enligt förslaget i 128 §. Särskilda bestämmelser om beredskapslagsförseelse finns i 133 §.

122 b §. *Skyldighet att överlåta byggnader och lägenheter.* Paragrafen är ny. I den föreskrivs en skyldighet att ställa byggnader eller lägenheter till Migrationsverkets förfogande. Paragrafen ska kunna tillämpas under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten. Syftet med paragrafen är att säkerställa att Migrationsverket har tillgång till tillräcklig inkvarteringskapacitet i situationer med exceptionellt omfattande massinvandring. Paragrafen ska dock alltid tillämpas i sista hand i förhållande till arrangemang som baserar sig på frivilliga åtgärder. De lokaler som behövs för ordnandet av mottagningstjänster ska således även under undantagsförhållanden i första hand tillhandahållas med myndigheternas egna resurser eller genom att de lokaler som behövs skaffas på marknaden.

Med stöd av paragrafen kan Migrationsverket genom sitt beslut ålägga ägaren eller innehavaren av en byggnad eller lägenhet som lämpar sig för gemensam inkvartering av minst 30 personer att ställa byggnaden eller lägenheten till Migrationsverkets förfogande. Den befogenhet som föreskrivs i paragrafen gäller således inte byggnader eller lägenheter som på grund av sin storlek eller sina andra egenskaper inte lämpar sig för inkvartering av minst det nämnda antalet personer. Mottagningslagen innehåller inga exakta krav i fråga om inkvarteringen av personer som söker internationellt skydd. Vid valet av lokaler iakttas allmänna säkerhetsföreskrifter och andra motsvarande bestämmelser. På enheter för minderåriga tillämpas de krav som ställs på barnskyddsenheter. När det gäller vuxna och familjer finns det också rekommendationer på EU-nivå, bland annat i anvisningar från Europeiska unionens asylbyrå (EUAA). I Finland har kraven inkluderats i anvisningen om inrättande av förläggningar och i förläggningarnas lokalkoncept. Handlingarna har utarbetats av Migrationsverket, som svarar för och styr mottagningsverksamheten. Anvisningarna fastställer i detalj bland annat hur mycket utrymme det ska finnas per person samt att bostadsrummen ska ha fönster. Barns och familjers behov ska beaktas. Migrationsverket samt vid behov även representanter för räddningsverket och kommunen ska kontrollera om fastigheten lämpar sig för mottagningsverksamhet.

Enligt det föreslagna 2 mom. gäller skyldigheten inte en sådan lägenhet eller en sådan del av en byggnad som används för stadigvarande boende. Bestämmelsen kan således tillämpas på andra

delar av en byggnad, även om en del av den används för stadigvarande boende, om en byggnad som omfattas av skyldigheten uppfyller de övriga förutsättningarna enligt paragrafen. I 2 mom. ingår också en särskild skälighetsbestämmelse, enligt vilken den skyldighet som avses i paragrafen inte får medföra oskälig olägenhet för byggnadens eller lägenhetens ägare eller innehavare. Huruvida en åtgärd är skäligen för byggnadens eller lägenhetens ägare ska bedömas från fall till fall.

Särskilda bestämmelser om rätten till ersättning för ägare eller innehavare av byggnader eller lägenheter finns enligt förslaget i 128 §. Särskilda bestämmelser om beredskapslagsförseelse finns i 133 §.

122 c §. *Begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet.* I paragrafen föreslås bestämmelser om begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. Hybridhot är vanligen förenade med en strävan efter att skapa instabilitet i samhället, vilket i betydande grad ökar risken för omfattande och okontrollerade interna oroligheter som inbegriper våld. I propositionen har det därför ansetts nödvändigt att under undantagsförhållanden enligt den föreslagna 3 § 6 punkten säkerställa statsrådets förutsättningar att genom sådana begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar som kompletterar 118 § i beredskapslagen bemöta också synnerligen allvarliga och omfattande störningar av den allmänna ordningen och säkerheten.

Enligt den föreslagna 122 c § kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten rätten att vistas eller röra sig på en bestämd ort eller ett bestämt område förbjudas eller begränsas tillfälligt, för högst två veckor åt gången, genom förordning av statsrådet, om det är nödvändigt för att avvärja ett hot eller hantera en situation som synnerligen allvarligt och i synnerligen stor omfattning äventyrar den allmänna ordningen och säkerheten. Syftet med begränsningen är att, i de eventuella situationer där den tillämpas, skydda samhällsfreden i det område där den tillämpas samt att förebygga såväl våld och rättskränkningar mot dem som befinner sig i situationen som avsevärd skada på egendom. Syftet är även att förebygga att situationen i sista hand eskalerar till ett angrepp som kan jämföras med ett väpnat angrepp, vilket skulle innebära undantagsförhållanden enligt 3 § 1 eller 2 punkten. Förslaget är därmed kopplat till beredskapslagens syfte enligt 1 §, att skydda befolkningen och att upprätthålla rättsordningen, de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Ett i bestämmelsen avsett hot som synnerligen allvarligt och i synnerligen stor omfattning äventyrar den allmänna ordningen och säkerheten kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten orsakas av en helhet bestående av många faktorer. Det kan vara fråga om en sådan allvarlig störning i den allmänna ordningen och säkerheten som riktas mot Finland utifrån eller som utvecklas inom landet, som undergräver stabiliteten i samhället och som leder till allvarliga oroligheter, om störningen inte kan hanteras med hjälp av metoder och resurser enligt den normala lagstiftningen. Den tändande gnistan kan vara en händelse eller händelsekedja med avsevärda samhälleliga konsekvenser, såsom ett yttre hot, en olycka med omfattande konsekvenser, massinvandring eller motsvarande oförutsebar migration, brott som äventyrar samhällsordningen (kärnkraftsolycka, terroristattack), skadegörelse av sabotagetyp mot kritisk infrastruktur eller händelser som utvecklas internt och som påverkar människors vardag och utkomst (såsom kraftig inflation och dess konsekvenser). Det kan även vara fråga om ökande polarisering och spänningar mellan olika grupper till följd av de nämnda händelserna, vilket i sin tur leder till okontrollerade oroligheter och civil olydnad. Genom omfattande hybridpåverkan kan en främmande stat systematiskt och medvetet sträva efter att eskalera och styra den beskrivna utvecklingen för att orsaka en situation som inte kan hanteras under normala förhållanden. Statliga

aktörer kan också utnyttja kriminella eller andra grupper, såsom militära grupper utan beteckningar, för att nå sina mål.

Den föreslagna 122 c § gör det möjligt att förbjuda eller begränsa rätten att vistas eller röra sig på en bestämd ort eller i en del av den. Bestämmelsens regionala räckvidd är således mer begränsad än 118 § i beredskapslagen, som har ansetts möjliggöra begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar för att avvärja en allvarlig fara som hotar människors liv eller hälsa också på områden som är större än en ort (GrUB 8/2020 rd). De situationer som avses i den föreslagna bestämmelsen har ansetts gälla främst hot som beror på lokala folkströmmar, vilka under undantagsförhållanden enligt den föreslagna 3 § 6 punkten inte ens om de är omfattande kan anses förutsätta att begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar omfattar ett område som är större än en viss ort. På en större ort kan det snarast vara fråga om begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar i en viss stadsdel. En förutsättning är dock att myndigheternas normala befogenheter inte är tillräckliga för att hantera situationen. Bestämmelsen hindrar emellertid inte att begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar samtidigt gäller flera orter eller flera delar av en viss ort, om det kan anses vara nödvändigt med beaktande av hur allvarlig situationen är och enligt en helhetsbedömning av situationen.

Den föreslagna 122 c § möjliggör begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar endast till den del det är nödvändigt för att avvärja ett hot eller hantera en situation som avses i bestämmelsen. Bestämmelsens ordalydelse ger uttryck för kravet att styrkan i begränsningen av rörelsefriheten (ett förbud eller en mindre begränsning samt dess geografiska omfattning) ska stå i rätt proportion till de grunder på vilka rörelsefriheten inskränks. Vid tillämpningen ska den begränsning som tas i bruk alltså anpassas till det hot som ska avvärjas, så att begränsningarna inte ingriper i någons rättigheter i större utsträckning eller omfattning eller orsakar större skada än vad som är nödvändigt för att hantera situationen. I en eventuell tillämpningssituation bör även 4 § i beredskapslagen beaktas, enligt vilken de befogenheter som ingår i beredskapslagen får utövas endast på sätt som är nödvändiga för att syftet med lagen ska kunna nås och som står i rätt proportion till det mål som eftersträvas genom utövandet av befogenheterna. Vid bedömningen av nödvändigheten och proportionaliteten bör man beakta om begränsningen är nödvändig i sak och i tidsmässigt och regionalt hänseende och också granska andra regleringsalternativ som är mindre begränsande med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna (se till exempel GrUU 31/2020 rd och GrUU 14/2020 rd, s. 5). Den begränsning som avses i den föreslagna bestämmelsen kan också vara till exempel en tidsmässig begränsning av rörelsefriheten som är bunden till en viss tid på dygnet.

När det bemyndigande att utfärda förordning som möjliggörs i den föreslagna bestämmelsen används bör man dessutom i enlighet med vad situationen tillåter på behörigt sätt beakta skyddet för de friheter som hör till kärnområdet för rörelsefriheten och rätten att röra sig av tvingande skäl (GrUB 8/2020 rd, GrUB 11/2020 rd). Som exempel på sådana kan det hänvisas till de undantag från tillämpningen som räknas upp i 2 § 2 och 3 mom. i statsrådets förordning om temporära begränsningar i rörelsefriheten som behövs för skyddande av befolkningen (146/2020, upphävd genom förordning 217/2020), som utfärdades med stöd av 118 § i beredskapslagen i syfte att förhindra spridning av covid-19-pandemin. Dessa omfattar bland annat vars och ens rätt att återvända till sin bostadsort och att utnyttja sin rörelsefrihet för att utöva arbete eller näringsverksamhet eller för att fullgöra en lagstadgad skyldighet. Även till exempel studier kan utgöra en nödvändig grund för att röra sig. Grundlagsutskottet betonade i sin bedömning av förordningen om ibruktagning av 118 § i beredskapslagen att en inskränkning i rörelsefriheten, sådan den garanteras i 9 § i grundlagen, kan basera sig endast på exakta och noggrant avgränsade bestämmelser, och inte exempelvis på sådana omnämmanden som framgår av motiveringen (GrUB 8/2020 rd).

Sådana begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar som avses i den föreslagna 122 c § ska kunna gälla högst två veckor åt gången. Bestämmelsen är således avsedd att vara inte bara regionalt, utan även tidsmässigt sett mer begränsad än befogenheten enligt 118 §. Begränsningarna ska, med beaktande av kravet på nödvändighet, inte få införas för längre tid än vad situationen nödvändigt kräver. I allmänhet kan en relativt kortvarig begränsning anses vara tillräcklig för att hantera sådana hot mot den allmänna ordningen och säkerheten som avses i den föreslagna bestämmelsen. När det inte längre finns några rättsliga grunder för begränsningen eller om grunderna har ändrats, ska begränsningen ändras eller förordningen upphävas (se även GrUB 8/2020 rd). Grundlagsutskottet har i sin praxis betonat statsrådets skyldighet att noga bevaka huruvida förutsättningarna för tillämpning av beredskapslagen och de befogenheter som anges i den uppfylls och vara uppmärksam på eventuella problem vid tillämpningen (GrUB 11/2020 rd).

Enligt det föreslagna 2 mom. ska polisen övervaka att begränsningarna iakttas. Det är fråga om en förtydligande bestämmelse, med beaktande av att polisens grundläggande uppgifter omfattar upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet, som är centralt för syftet med befogenheten. Den som underlåter att iaktta en begränsning i rörelsefriheten eller en vistelsebegränsning enligt den föreslagna 122 c § ska dömas för beredskapslagsförseelse enligt 133 §.

126 §. Skyldighet att offentliggöra meddelanden. I paragrafen föreskrivs det om skyldigheten för utgivare och utövare av programverksamhet att publicera eller sända de i paragrafen nämnda myndigheternas meddelanden om tillämpningen eller iakttagandet av lagen. I propositionen föreslås det nya befogenheter för Gränsbevakningsväsendet, och därför fogas Gränsbevakningsväsendet till förteckningen över dessa myndigheter.

128 §. Ersättning för överföring av äganderätt eller nyttjanderätt. Det föreslås att paragrafens 1 mom. kompletteras så att statens ersättningsskyldighet också omfattar eventuella skador med anledning av åtgärder enligt de föreslagna 122 a och 122 b §. I paragrafens 2 och 3 mom. föreslås inga ändringar.

131 a §. Återkrav av stöd som beviljats för tryggnad av försörjningen. Det föreslås att det till 19 kap., som gäller ersättningar och rättsskydd, fogas en ny 131 a §, där det föreskrivs om återkrav av stöd som avses i 57 a § och om förfarandet vid återkrav. Det centrala innehållet i det föreslagna 1 mom. motsvarar allmänt taget de bestämmelser om återkrav av förmåner som finns i lagstiftningen om social trygghet. Motsvarande bestämmelse om återkrav finns bland annat i 75 § i folkpensionslagen (568/2007). Den föreslagna bestämmelsen avviker dock från bestämmelsen i folkpensionslagen i och med att det vid återkrav inte ska beaktas om stödet har betalats ut utan grund. Det stöd som avses i 57 a § är till skillnad från vanliga sociala förmåner i princip avsett att återkrävas, och vid återkrav handlar det således inte om att bedöma om det har funnits en grund för utbetalning av stödet eller inte. Även bestämmelsen om att återkravet kan frångås om det anses skäligt motsvarar de bestämmelser som allmänt förekommer i den nämnda paragrafen i folkpensionslagen och annanstans i lagstiftningen om social trygghet.

I det föreslagna 2 mom. föreskrivs det att förfarandet för sökande av ändring enligt 130 § ska tillämpas på beslut om återkrav.

Enligt 3 mom. ska kvittningsförfarandena enligt lagarna om de förmåner som avses i 56 § 1 mom. tillämpas på återkrav, när stöd enligt 57 a § beaktas i en förmån som senare betalas för samma tidsperiod.

133 §. Beredskapslagsförseelse. Det föreslås att paragrafen kompletteras så att även underlåtelse att fullgöra skyldigheten att tillhandahålla tjänster enligt den föreslagna 122 a § eller överlåtelseplikten enligt 122 b § samt brott mot begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar enligt 122 c § ska betraktas som beredskapslagsförseelse. Hänvisningar till dessa nya bestämmelser fogas till paragrafens 3 punkt. Det föreslås inga ändringar i de övriga punkterna i paragrafen.

6.2 Lagen om ändring av 79 § i värnpliktslagen

79 §. Reservisters tjänstgöring vid storolyckor och i andra allvarliga situationer. Paragrafen innehåller bestämmelser om möjligheten att för en kort tid, dock högst 14 dagar, förordna värnpliktiga som hör till reserven till sjukvårds-, pionjär-, signal-, transport- och skyddsuppgifter samt andra motsvarande uppgifter i enlighet med den specialutbildning de har fått vid försvarsmakten och som inte inbegriper användning av militära maktmedel. Paragrafen kan för närvarande tillämpas under undantagsförhållanden som konstaterats med anledning av en storolycka enligt 3 § 4 punkten i beredskapslagen eller en synnerligen allvarlig pandemi enligt 3 § 5 punkten i den lagen.

Det föreslås att paragrafens tillämpningsområde utvidgas så att det på det sätt som föreskrivs i paragrafen är möjligt att förordna reservister till tjänstgöring också under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten i beredskapslagen. Enligt den föreslagna 3 § 6 punkten i beredskapslagen ska som undantagsförhållanden betraktas andra hot, annan verksamhet eller andra händelser mot det allmännas beslutsförmåga, mot samhällets kritiska infrastrukturens funktion, mot gränssäkerheten eller mot den allmänna ordningen och säkerheten, eller de sammantagna konsekvenserna av sådana, som synnerligen allvarligt och väsentligt äventyrar den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser.

Sådana situationer med hybridhot som avses i 3 § 6 punkten i beredskapslagen kan vara förenade med exempelvis omfattande störningar i informations- och kommunikationssystemen, omfattande informationspåverkan, andra hot mot kritisk infrastruktur eller mycket omfattande massinvandring. Eftersom hybridhot per definition är svåra att förutse och ofta är sektorsövergripande, beror den tilläggspersonal och det kunnande som kan behövas under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten i beredskapslagen helt och hållet på situationen i fråga.

Med stöd av den föreslagna ändringen ska det vara möjligt att förordna till exempel reservister som fått utbildning i cyberförsvar vid Försvarsmakten till tjänstgöring. Bland Försvarsmaktens personal har man under de senaste åren inriktat ett ansevärt antal uppgifter på cyberförsvaret och rekryterat experter, inklusive specialutbildade civila. I Försvarsmaktens organisation under undantagsförhållanden placeras dessutom också andra utsedda experter, vars uppgifter under undantagsförhållanden hänförs till uppgifter som utförs i informationsnät och informationssystem. Dessa reservisters kunnande bör vid behov kunna utnyttjas till exempel vid sådana störningar i informations- och kommunikationssystemen som allvarligt hotar samhällets beslutsförmåga.

Det föreslås inga andra ändringar i innehållet i paragrafen än att dess tillämpningsområde utvidgas. Förfarandet för förordnande till tjänstgöring och andra bestämmelser som tillämpas på tjänstgöring motsvarar således de gällande bestämmelserna i paragrafen under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten i beredskapslagen. Bestämmelser om befrielse från tjänstgöring finns i 80 § i värnpliktslagen. Bestämmelser om förordnande av en värnpliktig som tjänstgör till en annan uppgift än det militära försvaret av Finland finns i 78 §.

6.3 Lagen om ändring av lagen om ändring av 109 § i beredskapslagen

109 §. Undervisning och utbildning. Beredskapslagens 109 § 1 mom. har ändrats genom lag 1233/2020. Momentets ändrade ordalydelse träder i kraft den 1 augusti 2022. Eftersom ändringen ännu inte har trätt i kraft när denna proposition lämnas, ändras i lagförslag 1 den ordalydelse som gäller till och med den 31 juli 2022. Om den ändring som föreslås i denna proposition träder i kraft före den tidpunkten, bör den kommande ordalydelsen i momentet ändras i enlighet med lagförslag 3.

7 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Beredskapslagens systematik bygger i stor utsträckning på ibruktagningsförordningar och tillämpningsförordningar, det vill säga på bestämmelser på lägre nivå än lag. I propositionen föreslås det inga ändringar i det förfarande som gäller ibruktagning av befogenheter enligt beredskapslagen eller i lagens allmänna systematik. I 57 a § i lagförslag 1 ingår ett förslag till nytt bemyndigande att utfärda förordning, enligt vilket närmare bestämmelser om det stödbelopp som avses i paragrafen och om hur utbetalningen ska ordnas utfärdas genom förordning av statsrådet. Också den föreslagna 122 b § innehåller ett nytt bemyndigande att utfärda förordning, enligt vilket det genom förordning av statsrådet utfärdas bestämmelser om i vilka kommuner de befogenheter som gäller överlåtande av byggnader och lägenheter kan utövas.

8 Ikraftträdande

Finlands säkerhetspolitiska omgivning har förändrats avsevärt sedan början av 2022 och hotet om allvarlig hybridpåverkan har ökat på kort sikt. Det är därför viktigt att de ändringar som föreslås i propositionen sätts i kraft så snart som möjligt.

Lagförslag 1 i propositionen innehåller ett förslag till en ny 57 a § i beredskapslagen. I paragrafen föreskrivs det om välfärdsområdenas uppgifter i anslutning till tryggheten av befolkningens försörjning. Eftersom välfärdsområdena inleder sin verksamhet först den 1 januari 2023 innehåller propositionen ett förslag till övergångsbestämmelse, enligt vilken kommunerna ska svara för de i paragrafen avsedda uppgifter som ska skötas av välfärdsområdena till och med utgången av 2022. Behovet av en övergångsbestämmelse är dock beroende av tidpunkten för lagens ikraftträdande.

Lagförslag 3 i propositionen avses träda i kraft den 1 augusti 2022.

9 Verkställighet och uppföljning

Justitieministeriet kommer våren 2022 att inleda en totalreform av beredskapslagen som syftar till att ändra beredskapslagen så att den motsvarar dagens syn på samhällets övergripande säkerhet och de faktorer som hotar säkerheten samt på identifieringen av olika allvarliga hot och störningar. Det är sannolikt att man i samband med totalreformen delvis bedömer de lagstiftningslösningar som valts i samband med denna skyndsamt beredda proposition och vid behov gör ändringar i dem. Med beaktande av den totalreform som inleds omedelbart är det inte ändamålsenligt att tillsätta ett separat verkställighets- eller uppföljningsprojekt.

10 Förhållande till andra propositioner

10.1 Samband med andra propositioner

Den 15 april 2021 lämnades en regeringsproposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagstiftningen om social- och hälsovården och räddningsväsendet samt av vissa andra lagar med anledning av lagstiftningen om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet (RP 56/2021 rd). I propositionen föreslås det ändringar i delvis samma paragrafer i beredskapslagen som föreslås bli ändrade också i denna proposition.

10.2 Förhållande till budgetpropositionen

Under normala förhållanden har propositionen inga konsekvenser med tanke på statsbudgeten.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

11.1 Beredskapslagens karaktär av undantagslag

Den gällande beredskapslagen har tillkommit med grundlagsutskottets medverkan, men till sin konstitutionella karaktär är den en så kallad undantagslag som stiftats i grundlagsordning enligt 73 § i grundlagen (GrUU 6/2009 rd, GrUU 20/2011 rd). Enligt den bestämmelse i 23 § 1 mom. i grundlagen som var i kraft när beredskapslagen stiftades var det möjligt att genom lag införa sådana tillfälliga undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna som är nödvändiga om Finland blir utsatt för ett väpnat angrepp eller om det råder undantagsförhållanden som hotar nationen och som är så allvarliga att de enligt lag kan jämföras med ett sådant angrepp. Grundlagsutskottet ansåg att de ekonomiska kriser, storolyckor och pandemier som föreslogs ingå i definitionerna av undantagsförhållanden i beredskapslagen inte var sådana undantagsförhållanden som kunde jämföras med ett sådant väpnat angrepp mot Finland som avsågs i den dåvarande 23 § i grundlagen. De befogenheter som avsågs bli utövade i dessa undantagsförhållanden måste därför bedömas med avseende på de generella och i förekommande fall de särskilda begränsningarna i de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 6/2009 rd, s. 3).

När beredskapslagen stiftades ansåg grundlagsutskottet inte heller att alla de föreslagna befogenheterna och de bemyndiganden att utfärda förordning som ingick i dem var förenliga med grundlagens krav på bestämmelser genom lag, även om utskottet inte ansåg det nödvändigt att försöka göra en uttömmande bedömning till denna del. Enligt grundlagsutskottet var det skäl att behandla förslaget till beredskapslag i grundlagsordning uttryckligen på grund av de många bemyndigandena att utfärda förordning som var för öppna i relation till grundlagen. Utskottet konstaterade i samband med behandlingen att det i konstitutionellt hänseende inte är en tillfredsställande lösning att en lag som ska tillämpas vid undantagsförhållanden införs som undantagslag (GrUU 6/2009 rd).

Definitionen av undantagsförhållanden i 23 § i grundlagen har senare utvidgats till att utöver väpnat angrepp också inbegripa andra undantagsförhållanden som allvarligt hotar nationen, vilket i praktiken innebär att exempelvis allvarliga naturkatastrofer, pandemier eller stora olyckor kan berättiga tillämpning av lagstiftningen om undantagsförhållanden (se RP 60/2010 rd, GrUB 9/2010 rd, s. 8). Detta motsvarar den grad av allvarlighet som internationella människorättskonventioner och deras tillsynsorgan i praktiken krävt av ett nödläge.

Grundlagens 23 § torde inte heller i ändrad form anses helt och hållet ha eliminerat beredskapslagens karaktär av undantagslag. Med tanke på definitionen av undantagsförhållanden och i

synnerhet 3 § 3 punkten i beredskapslagen är det är värt att notera att grundlagsutskottet har ansett att enbart en ekonomisk kris eller en arbetskonflikt inte är undantagsförhållanden enligt 23 § i grundlagen (GrUB 9/2010 rd). Ett annat centralt problem vid stiftandet av beredskapslagen var den betydande delegeringen av lagstiftningsbehörigheten. Beredskapslagen innehåller flera sådana bemyndiganden att utfärda förordning som grundlagsutskottet ansåg vara problematiska med tanke på det krav på bestämmelser i lag som följer av grundlagen. Ordalydelsen i den gällande 23 § i grundlagen, som trädde i kraft den 1 mars 2012, möjliggör dock en något mer omfattande delegeringsfullmakt för lagstiftaren (GrUB 9/2010 rd).

En lag som har stiftats i grundlagsordning kan enligt grundlagsutskottets vedertagna tolkning ändras i vanlig lagstiftningsordning, om inte ändringslagen utvidgar det undantag från grundlagen som den ändrade lagen utgör. I grundlagsutskottets vedertagna praxis har det också ansetts att även sådana för helheten oväsentliga tillägg och ändringar kan genomföras i vanlig lagstiftningsordning även om de innebär en liten utvidgning av undantaget, förutsatt att hela arrangementet, som ursprungligen var ett undantag från grundlagen, och dess innehållsliga betydelse inte därigenom får en annan karaktär (till exempel GrUU 8/2006 rd, GrUU 57/2002 rd, GrUU 30/1998 rd).

11.2 Nödvändigheten av att komplettera definitionen av undantagsförhållanden

Vid bedömningen av förutsättningarna att i beredskapslagen ta in den föreslagna grunden för undantagsförhållanden och till den anknyttande befogenheter ska den nödvändighetsprincip som är central för lagstiftning om undantagsförhållanden beaktas. Det bör inte tas in någon ny grund för undantagsförhållanden i beredskapslagen för sådana situationer som på ett heltäckande sätt kan anses höra till tillämpningsområdet för den nuvarande definitionen av undantagsförhållanden. Definitionen av undantagsförhållanden i beredskapslagen bör inte heller utvidgas till sådana situationer som det är möjligt att i tillräcklig utsträckning bemöta med de befogenheter som myndigheterna har enligt den normala lagstiftningen. Det måste således finnas vägande samhälleliga motiveringar och ett uttryckligt lagstiftningsbehov för en definition av undantagsförhållanden som ska tas in i beredskapslagen.

Enligt den regeringsproposition (RP 3/2008 rd, s. 22) som resulterade i att beredskapslagen stiftades byggde den definition av undantagsförhållanden som togs in i lagen på den dåvarande strategin för tryggnad av samhällets vitala funktioner (Statsrådets principbeslut 23.11.2006) samt statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse (SRR 6/2004). Till de hotbilder som nämns i principbeslutet hör störning av den elektroniska infrastrukturen, allvarlig störning av befolkningens hälsa och utkomstskydd, allvarlig störning av den ekonomiska handlingsförmågan, storolyckor och naturkatastrofer, miljöhot, terrorism samt organiserad och annan allvarlig brottslighet, hot som är förknippade med befolkningsrörelser, politisk, ekonomisk och militär påtryckning samt användning av militära maktmedel. I statsrådets redogörelse ansågs däremot terrorism, hot om spridning och användning av massförstörelsevapen, regionala konflikter och användning av militära maktmedel, organiserad brottslighet, narkotika och människohandel, ekonomiska och teknologiska risker, miljöproblem, befolkningstillväxt, migration och epidemier vara de främsta säkerhetshoten. Då fästes således inte vikt vid hybridhot på samma sätt som i statsrådets färskare styrdokument.

Definitionen av undantagsförhållanden i beredskapslagen är avsedd att täcka största delen av ovan avsedda kriser som hotar nationen och påverkar samhällets funktion. Definitionen omfattar också vissa typer av hot mot informations- och nätsäkerheten liksom även terrorism i sin allvarligaste form, även om dessa inte uttryckligen framgår av ordalydelsen i 3 §. Ett angrepp som avses i 3 § 1 punkten i beredskapslagen kan enligt motiveringen till punkten vara till exempel en attack riktad mot informationssystemen eller ett angrepp med biologiska stridsmedel. Ett

RP 63/2022 rd

angrepp kan också syfta på ett angrepp av en icke-statlig aktör, om angreppet är så välorganiserat och omfattande att det är jämförbart med ett angrepp som genomförs av en stat. På motsvarande sätt kan det enligt motiveringen till 3 § 3 punkten i beredskapslagen vid ekonomiska kriser även vara fråga om situationer där till exempel funktionen hos informationssystem eller logistiska system är allvarligt rubbad (RP 3/2008 rd, s. 33).

Försvarskommittén konstaterade i sitt betänkande (FsUB 4/2017 rd) om den försvarspolitiska redogörelsen 2017 att den säkerhetspolitiska miljön i vårt land har förändrats betydligt sedan beredskapslagen uppdaterades och ansåg att statsrådet så snart som möjligt bör inleda ett utredningsarbete för att bedöma om det finns behov att komplettera beredskapslagen. Enligt utskottet bör utredningen särskilt säkerställa att beredskapslagen heltäckande beaktar även olika hybridhot. I sitt betänkande (FsUB 4/2021 rd) om statsrådets försvarsredogörelse 2021 (SRR 8/2021 rd) upprepade försvarskommittén sin ståndpunkt om behovet att uppdatera definitionen av undantagsförhållanden i beredskapslagen och ansåg det vara viktigt att statsrådet har inlett arbetet med att uppdatera beredskapslagen. I samma sammanhang hänvisade förvaltningskommittén till behovet av att se över beredskapslagen och konstaterade att beredskapslagens definition av undantagsförhållanden inte innefattar exempelvis allvarligt äventyrande av den inre säkerheten eller situationer med omfattande invandring (FvUU 30/2021 rd).

Även de iakttagelser av funktionen som beredskapspersonalen gjort visar synnerligen tydligt att det finns ett behov av att utveckla definitionerna av undantagsförhållanden i beredskapslagen. Sådana behov har ansetts anknyta i synnerhet till hybridhot, inklusive hot som riktas mot cybersäkerheten och hot som hänför sig till instrumentalisering av massinvandring (Säkerhetskommittén 3/2021, En fenomenbaserad scenarioutredning som kartlägger behovet att revidera beredskapslagen, s. 9–14).

I förarbetena till den gällande beredskapslagen nämns uttryckligen inte hybridhot. I ljuset av förarbetena är det dock möjligt att anse att definitionerna av undantagsförhållanden i beredskapslagen också omfattar en del av de hybridhot som står i fokus för den föreslagna reformen. När beredskapslagen bereddes var det dock inte möjligt att på ett heltäckande sätt förutse de förändringar i säkerhetsmiljön och de ständigt föränderliga former av hybridhot som den internationella politiska utvecklingen medför. Metoderna för hybridhot kan ta sig många olika uttryck och vara svåra att identifiera och de följer inte ens i sina allvarligaste former nödvändigtvis metoderna för konventionell krigföring eller ett väpnat angrepp som innebär krigshot. Till exempel definitionerna av undantagsförhållanden i 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen kan inte utan problem tillämpas på sådana situationer med hybridpåverkan där syftet är att genom utnyttjande av sårbarheterna i samhället avsiktligt rubba samhällets funktionsförmåga på ett sätt som försvårar identifieringen av angreppets ursprung. Hybridhot kännetecknas av att de kan vara neutrala i fråga om sitt ursprung och asymmetriska och de uppfyller inte nödvändigtvis heller sådana andra kriterier för ett välorganiserat angrepp som det hänvisas till i förarbetena till beredskapslagen. Därför kan det vara svårt att förena situationer med hybridhot med den utrikespolitiska aspekt som framgår av 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen. Det grundläggande kravet i den gällande definitionen på att den som tillämpar lagen ska visa både att hybridhotet är ett angrepp och att det är så allvarligt att det motsvarar ett väpnat angrepp innebär att hybridhot av många olika slag för närvarande faller utanför lagens tillämpningsområde. Det bör noteras att grunderna för undantagsförhållanden enligt beredskapslagen trots en viss grad av flexibilitet inte kan tolkas extensivt (jämför GrUU 6/2009 rd).

I definitionerna av undantagsförhållanden i beredskapslagen har man inte heller särskilt beaktat situationer där någon annan allvarlig och omfattande störning som riktas mot infrastruktur som är kritisk med tanke på samhällets funktionsförmåga än en sådan som kan jämföras med ett

väpnat angrepp kan äventyra till exempel tillgången på nödvändiga tjänster utan att befolkningens försörjning eller grunderna för landets näringsliv äventyras på ett sätt eller i den omfattning som avses 3 § 3 punkten i beredskapslagen eller utan några sådana konsekvenser som är karakteristiska för en storolycka enligt 3 § 4 punkten i beredskapslagen. Allvarliga störningar i datakommunikationsförbindelser som är kritiska med tanke på nödvändiga social- och hälsovårdstjänster och räddningsväsendet, i distributionen av kritiska nyttigheter samt i transportlogistiken kan på ett betydande sätt hota samhällets funktionsförmåga och i sista hand befolkningens livsbetingelser, även om det i bakgrunden inte nödvändigtvis eller åtminstone inte i första hand finns vare sig ekonomiska aspekter eller kännetecken för en storolycka. Inte heller biologiska och kemiska hot kan i ljuset av potentiella scenarier till alla delar utan problem anpassas till de nuvarande definitionerna av undantagsförhållanden i beredskapslagen.

Befogenheterna i anslutning till massinvandring lämnades medvetet utanför beredskapslagen när lagen bereddes. Det ansågs mera motiverat att vid behov ändra bestämmelserna i utlänningslagen (301/2004) och den dåvarande lagen om främjande av invandrades integration samt mottagande av asylsökande (493/1999). I propositionen var utgångspunkten att om en invandring i stor skala ändå uttryckligen ansluter sig till en grund för undantagsförhållanden enligt beredskapslagen, såsom vid hot om väpnat angrepp eller en storolycka i ett närområde, kan befogenheterna enligt beredskapslagen tillämpas när dessa grunder för undantagsförhållanden föreligger (RP 3/2008 rd, s. 26).

Enligt förarbetena till beredskapslagen kan en omfattande invandring orsakas av till exempel en storolycka, en naturkatastrof eller en väpnad konflikt i något av Finlands närområden (RP 3/2008 rd, s. 23). Med omfattande invandring avsågs därmed i stort sett detsamma som med termen ”massflykt” i den dåvarande strategin för tryggnad av samhällets vitala funktioner (Statsrådets principbeslut 23.11.2006, s. 70). I samband med beredningen av beredskapslagen fanns det inte förutsättningar att beakta det fenomen med instrumentalisering av massinvandring som aktualiserats i den senaste tidens internationella exempelfall och användningen av invandrare som ett slags politiskt påtryckningsmedel mot en stat. Situationerna med instrumentalisering av massinvandring kan också vara förenade med exceptionellt våldsamt uppträdande eller hot om sådant. Även om utlänningslagen, gränsbevakningslagen (578/2005) och lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011) i huvudsak innehåller tillräckliga bestämmelser om myndigheternas befogenheter att hantera även situationer med massinvandring, ska avvärjandet av hot som hänför sig till instrumentaliseringen av den anses förutsätta att även beredskapslagen och de tilläggsbefogenheter som föreslås i den kan tillämpas och att hot mot gränssäkerheten därmed uttryckligen beaktas även i definitionen av undantagsförhållanden i beredskapslagen.

Instrumentaliseringen av invandringen och även hybridhot mer allmänt är också vanligen förenade med en strävan efter att skapa samhällelig instabilitet, vilket i betydande grad ökar risken för omfattande, okontrollerade och interna störningar som inbegriper våld. Befogenheterna enligt polislagen har inte ansetts vara helt tillräckliga för att kunna bemöta situationer av denna typ. Enligt 2 kap. 8 § i polislagen får en polisman spärra av, stänga eller utrymma platser och områden som är i allmänt bruk eller förbjudna eller begränsa trafiken där, om detta behövs för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, för att trygga polisundersökning eller för att trygga åtgärder på en olycksplats eller för att skydda den personliga integriteten hos den som är föremål för en åtgärd eller egendom som är i fara. De situationer där paragrafen i fråga tillämpats har vanligen gällt avspärrning av en straffplats eller en olycksplats. För att upprätthålla allmän ordning och säkerhet har polisen till exempel med stöd av bestämmelsen under självständighetsdagsfirandet spärrat av områdena i närheten av presidentens slott på grund av sannolika störningar och skadegörelse. Det är alltså fråga om en befogenhet med mycket begränsad regional räckvidd.

Enligt 9 kap. 8 § i polislagen kan inrikesministeriet för att trygga synnerligen viktig verksamhet eller egendom eller för att skydda människor genom förordning begränsa trafik eller vistelse i ett objekt som ska tryggas eller skyddas och i dess omgivning, på grund av den fara som objektet utgör eller utsätts för, eller förbjuda att föremål eller ämnen som äventyrar säkerheten förs till området. De områden med begränsningar som det föreskrivs om med stöd av det nämnda be- myndigandet i polislagen är ofta sådana att rörelse eller vistelse på området av andra personer än sådana som har tillstånd av den verksamhetsutövare som förvaltar området och som känner till området väl utgör en säkerhetsrisk både för personen själv och för den verksamhet som bedrivs på området (till exempel flygplatser, fängelser, stamnätets transformatorstationer, gruv- och industriområden). De begränsningar i rätten att färdas och vistas i ett område som avses i 9 kap. 8 § i polislagen har således också i ljuset av förarbetena till polislagen (RP 34/1999 rd, s. 38) ansetts kunna gälla främst vissa objekt som är farliga med tanke på säkerheten och omgiv- ningen i deras omedelbara närhet.

Ytterligare befogenheter som kompletterar lagstiftningen under normala förhållanden och som syftar till att få kontroll över störningar som inbegriper våld och som allvarligt påverkar upp- rätthållandet av allmän ordning och säkerhet ingår i lagen om försvarstillstånd. De eventuella situationer där lagen om försvarstillstånd kan tillämpas är dock utöver krig begränsade till så- ana interna störningar som inbegriper våld och allvarligt påverkar upprätthållandet av allmän ordning och som syftar till att upphäva eller ändra det grundlagsenliga statsskicket. I proposi- tionen har det ansetts nödvändigt att under undantagsförhållanden enligt den föreslagna 3 § 6 punkten säkerställa funktionsförmågan för polisen och andra myndigheter som ansvarar för den nationella säkerheten samt statsrådets förutsättningar att genom begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar som delvis kompletterar användningsområdet för 118 § i beredskaps- lagen bemöta också särskilt allvarliga och omfattande störningar av den allmänna ordningen och säkerheten. Av ovan nämnda skäl har det ansetts nödvändigt att i den föreslagna definiti- onen av undantagsförhållanden uttryckligen nämna även äventyrande av den allmänna ord- ningen och säkerheten.

Det är dessutom värt att notera att de nuvarande grunderna för undantagsförhållanden enligt beredskapslagen inte gör det möjligt att binda grunden för bedömning av om tröskeln för un- dantagsförhållanden överskrids vid de totala konsekvenserna av olika hot. Hybridhot känne- tecknas av att de kan uppträda så småningom, på ett sektorsövergripande sätt och på ett sådant sätt att tröskeln för tillämpning av de nuvarande grunderna för undantagsförhållanden enligt beredskapslagen inte nödvändigtvis överskrids. Nationens fortbestånd och samhällets funkt- ionsförmåga kan dock vara allvarligt hotade också i en sådan situation där den bakomliggande orsaken till hoten är systematisk verksamhet som syftar till att allvarligt eller i stor omfattning lamslå samhällsfunktionerna. I den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden har det därför ansetts nödvändigt att möjliggöra konstaterandet av att undantagsförhållanden råder också på basis av de sammantagna konsekvenserna av enskilda hot eller händelser. Även i så- ana fall förutsätts det med beaktande av 23 § i grundlagen en hög tillämpningströskel för kon- staterandet av sammantagna konsekvenser på det sätt som beskrivs nedan i detta avsnitt.

Enligt statsrådets senaste säkerhetsredogörelse (SRR 1/2022 rd) finns det i det rådande sam- hållsläget en särskild risk för i den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden avsedda hot som riktas mot infrastruktur som är kritisk med tanke på samhällets vitala funktioner, in- strumentaliseringen av migrationen samt gränssäkerheten och den inre säkerheten. Avsikten med de föreslagna bestämmelserna är att säkerställa att definitionen av undantagsförhållanden i beredskapslagen mera heltäckande än för närvarande svarar mot i synnerhet de allvarligaste situationerna av hybridhot som utnyttjar sårbarheterna i samhället. Det är skäl att vara medveten om att en sådan sårbarhet också kan vara en brist i lagstiftning som anknyter till det allmännas verksamhetsförutsättningar eller myndigheternas befogenheter.

Även om de hot som ingår i den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden inte nödvändigtvis till alla delar kan avvärjas med medel i beredskapslagen, möjliggör lagförslaget befogenheter som kompletterar lagstiftningen under normala förhållanden när det gäller att hantera de kriser som eventuellt har lett till i den avsedda undantagsförhållanden, så att den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga och befolkningens livsbetingelser kan tryggas så väl som möjligt. Genom den föreslagna regleringen strävar man också efter att förhindra att situationerna eskalerar till ett väpnat angrepp eller därmed jämförbara undantagsförhållanden eller i sista hand till en situation som kräver användning av militära maktmedel enligt lagen om försvarstillstånd. Den föreslagna regleringen kan således anses vara påkallad av ett vägande samhälleligt behov och uppfylla det krav på nödvändighet som ställs på lagstiftning om undantagsförhållanden.

Den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden kompletterar de övriga grunderna för undantagsförhållanden enligt beredskapslagen och är inte avsedd att till någon del ersätta dem eller annars påverka tillämpningen av dem. Med tanke på tillämpningssituationerna är det dock inte möjligt att i förslaget undvika en viss överlappning mellan grunderna för undantagsförhållanden. Detta kan inte i sig anses vara problematiskt. Det finns överlappningar i grunderna för undantagsförhållanden enligt beredskapslagen redan nu och olika undantagsförhållanden kan också föreligga samtidigt. Även beredskapslagen och lagen om försvarstillstånd kan bli tillämpliga samtidigt.

11.3 Förhållandet mellan den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden samt 23 § i grundlagen och internationella konventioner om mänskliga rättigheter

Enligt 23 § i grundlagen kan det genom lag, eller genom en förordning av statsrådet som utfärdas med stöd av ett sådant bemyndigande med exakt avgränsat tillämpningsområde som av särskilda skäl tagits in i lag, införas sådana tillfälliga undantag som är förenliga med Finlands internationella förpliktelser avseende mänskliga rättigheter och som är nödvändiga om Finland blir utsatt för ett väpnat angrepp eller om det råder andra i lag angivna undantagsförhållanden som allvarligt hotar nationen. Grunderna för tillfälliga undantag ska dock bestämmas genom lag. Med undantag avses ett mer djupgående ingrepp i en grundläggande fri- och rättighet än ingrepp genom så kallad lagstiftning som uppfyller förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Grundlagsutskottet har dock framhållit att dessa aspekter som anknyter till de allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna är av betydelse också inom tillämpningsområdet för undantagen från de grundläggande fri- och rättigheterna i 23 § i grundlagen (GrUB 11/2020 rd). Det är värt att notera att 23 § i grundlagen omfattar tillfälliga undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna, men inte från andra bestämmelser i grundlagen.

Karakteriseringen av undantagsförhållanden som ”hotar nationen” i 23 § i grundlagen avser detsamma som begreppet ”allmänt nödläge” i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter. Enligt artikel 15 i Europakonventionen är det möjligt att avvika från konventionsförpliktelserna ”under krig eller i annat allmänt nödläge som hotar nationens existens” (”In time of war or other public emergency threatening the life of the nation”). I artikel 4 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (nedan MP-konventionen) talas det om ett allmänt nödläge som hotar nationens fortbestånd och som officiellt kungjorts som sådant (”In time of public emergency which threatens the life of the nation and the existency of which is officially proclaimed”).

Begreppet nödläge enligt konventionerna om mänskliga rättigheter kan således innefatta inte bara ett väpnat angrepp utan också andra slags undantagsförhållanden, under förutsättning att de är så allvarliga att de hotar nationens liv eller existens (se till exempel General Comment No.

29, States of Emergency (Article 4), U.N. Doc. CCPR/C/21/Rev. 1/Add. 11 (2001), stycke 3 och 5). Ett sådant nödläge som avses i konventionerna kan också avse till exempel naturkatastrofer, pandemier eller stora olyckor som hotar nationens liv, såsom till exempel allvarliga jordbävningar, översvämningar, cykloner eller kärnolyckor. Konventionsbestämmelserna om definitionen av nödläge ger konventionsstaterna en rätt omfattande prövningsmarginal. Enbart ekonomiska krissituationer uppfyller dock inte konventionernas kriterier för nödläge.

Genom 23 § i grundlagen ges möjlighet att med stöd av ett bemyndigande som föreskrivs i lag också genom förordning av statsrådet införa tillfälliga undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna. För delegering av lagstiftningsbehörigheten förutsätts det dock särskilda skäl och ett exakt tillämpningsområde. Bestämmelser om undantag på förordningsnivå är ett klart mer begränsat alternativ än bestämmelser på lagnivå. Enligt grundlagsutskottet kan ett särskilt skäl enligt bestämmelsen endast utgöras av en situation där det är exceptionellt svårt att förutse de nödvändiga befogenheterna (GrUB 9/2010). Bemyndigandet att utfärda förordning förutsätter också ett exakt avgränsat tillämpningsområde. En delegering av lagstiftningsbehörigheten begränsas dessutom av kravet på att grunderna för tillfälliga undantag ska bestämmas genom lag. Det centrala innehållet i de grundläggande fri- och rättigheterna ska således även under undantagsförhållanden bestämmas genom bestämmelser på lagnivå, även om det i fråga om undantagen enligt 23 § i grundlagen inte har ansetts vara fråga om lika begränsande regleringskrav som i fråga om 80 § (jämför (GrUU 6/2009 rd, s. 5/II).

Den gällande beredskapslagens tillämpningsområde gäller med beaktande av 23 § i grundlagen endast särskilt allvarliga kriser som berör hela nationen eller åtminstone en stor del av den och som har konsekvenser för samhällets funktion som helhet. Grundlagsutskottet har ansett att denna utgångspunkt är av betydelse med tanke på grundlagen (GrUB 11/2020 rd, GrUB 3/2020 rd, se även RP 3/2008 rd, s. 100).

Avsikten har varit att den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden till sitt innehåll ska vara så exakt som möjligt och i fråga om tröskeln för tillämpning motsvara begreppet undantagsförhållanden som allvarligt hotar nationen i 23 § i grundlagen. Som sådana undantagsförhållanden som avses i bestämmelsen kan betraktas endast sådana hot, sådan verksamhet eller sådana händelser mot det allmännas beslutsförmåga, mot samhällets kritiska infrastruktur, mot den allmänna ordningen eller mot gränssäkerheten, eller de sammantagna konsekvenserna av sådana, som synnerligen allvarligt eller väsentligt äventyrar den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser.

Definitionen föreslås omfatta i synnerhet de allvarligaste formerna av hybridhot och den ställer en relativt hög tröskel för att undantagsförhållanden ska råda. Med beaktande av syftet med 23 § i grundlagen och beredskapslagen kan det också vara fråga om andra hot eller händelser som överskrider motsvarande tröskel för tillämpningen, såsom sådana synnerligen allvarliga skador med samhällsliga konsekvenser som orsakats av människors oavsiktliga verksamhet. Det avgörande med tanke på om tröskeln för undantagsförhållanden överskrids är således inte hotets eller händelsens ursprung, utan dess samhällsliga konsekvenser och grad av allvarlighet. En viss neutralitet i fråga om ursprunget framgår delvis redan av de nuvarande grunderna för undantagsförhållanden i beredskapslagen.

Den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden kan uppfyllas av ett enskilt hot, en enskild verksamhet eller en enskild händelse, om dess grad av allvarlighet på det sätt som avses i den föreslagna bestämmelsen kan anses väsentligt äventyra eller försvaga den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser. De hybridhot som står i fokus för regleringen kan dock vara mångfasetterade, snabbt föränderliga och svåra att identi-

fiera både när det gäller det sätt på vilka de realiseras och konsekvenserna av dem. Det är dessutom typiskt för hybridhot att de kan vara asymmetriska eller kombinationer av olika hotsituationer och, om de eskalerar, leda till en omfattande lamslagning av samhället eller till att befolkningens säkerhet eller livsbetingelser allvarligt äventyras. Metoderna kan användas samtidigt eller så att de följer på varandra.

På grund av det som sägs ovan har det vid beredningen ansetts nödvändigt att den föreslagna 3 § 6 punkten möjliggör att tröskeln för undantagsförhållanden överskrids också på basis av sammantagna konsekvenser av flera hot eller händelser. Tröskeln för undantagsförhållanden kan överskridas inte bara när den övergripande situationen är särskilt allvarlig utan även när det bedöms att det finns en allvarlig och sannolik risk för eskalering. Det kan också vara fråga om en samhällspolitiskt spänd situation med flera olika händelser som påverkat samhällets funktionsförmåga. I detta avseende är det av betydelse att det i internationella konventioner om mänskliga rättigheter har ställts ett visst krav på omedelbarhet när det gäller hot som kan jämföras med nödläge. Endast sådana åtgärder är berättigade som syftar till att omedelbart bemöta hotet och som är nödvändiga och proportionerliga med tanke på bemötandet av hotet. Utgångspunkten kan således vara att de hot eller händelser som ligger bakom de sammantagna konsekvenser som avses i den föreslagna bestämmelsen ska vara allvarliga på så sätt och till sin natur sådana att reagerandet på dem med beaktande av situationens allvar uttryckligen förutsätter att befogenheterna enligt beredskapslagen omedelbart tas i bruk och tillämpas. Utgångspunkten är således situationens allvar och konsekvenserna för samhällets funktionsförmåga på ett sätt som hotar nationens existens och liv. Vid en bedömning av ibruktagningen av beredskapslagen är det alltid fråga om politisk prövning, där man i synnerhet vid hybridhot också ska beakta det internationella politiska läget och de hot som eventuellt ingår in det i sin helhet.

11.4 Befogenheter som föreslås bli omfattade av aktiveringsmöjligheten

Konstitutionella villkor för regleringen av befogenheterna

Det centrala syftet med beredskapslagen är att skydda befolkningen och trygga rikets territoriella integritet och självständighet vid mycket allvarliga kriser som drabbar samhället samt att utforma en tillbörlig rättslig grund för de befogenheter som myndigheterna anses behöva under undantagsförhållanden. För att beredskapslagen ska kunna fylla sin uppgift under undantagsförhållanden är viktigt att den ger ändamålsenliga och tillräckliga befogenheter för hanteringen av olika krissituationer. Enbart en möjlighet att reagera i efterhand kan inte anses vara tillräcklig med tanke på syftet med regleringen.

Avvärdandet och hanteringen av de hybridhot och andra hot som avses i lagförslaget har på grund av sin sektorsövergripande karaktär och sina vittgående verkningar ansetts förutsätta en relativt omfattande möjlighet att aktivera befogenheterna enligt beredskapslagen samt en flexibel tillämpning som beaktar hotens särdrag. Grundlagsutskottet har ansett att det i sig är godtagbart att den lagstiftning som ska förutse olika kriser oundvikligen blir i någon mån generellt formulerad och flexibel (GrUU 6/2009 rd). Av 23 § i grundlagen följer dock kravet på att också reglering som är avsedd för undantagsförhållanden ska begränsas till vad som är nödvändigt. Grundlagsutskottet har dessutom betonat att också lagstiftningsändringar som görs under undantagsförhållanden i första hand ska vara inskränkningar som uppfyller de allmänna kriterierna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Vid behov ska de också uppfylla de särskilda kriterierna för inskränkning av respektive grundläggande fri- och rättighet. Ändringarna ska alltså inte avse sådana undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna som avses i 23 § i grundlagen (GrUU 7/2020 rd, s. 3).

En central utgångspunkt är att de grundläggande fri- och rättigheterna inte ska inskränkas i onödan eller för säkerhets skull, även om det i sig finns en godtagbar grund för inskränkningar. Det har enligt grundlagsutskottet varit uppenbart att en inskränkning i de grundläggande fri- och rättigheterna inte kan vara relevant för sitt syfte och därmed nödvändig, om den inte ens i princip kan nå upp till det godtagbara mål som den bygger på (se till exempel GrUB 3/2020 rd, GrUU 44/2020 rd, GrUU 40/2017 rd, s. 4, GrUU 55/2016 rd, s. 4–5 och GrUU 5/2009 rd, s. 2/II). Grundlagsutskottet har framhållit att bestämmelserna om restriktioner och befogenheter ska grunda sig på en ändamålsenlig bedömning av hur nödvändiga restriktionerna eller befogenheterna är (GrUU 44/2020 rd, GrUU 55/2016 rd) och betonat kravet på att myndigheternas normala befogenheter är det primära (GrUU 6/2021 rd). När det föreskrivs om befogenheter som anknyter till den föreslagna grunden för undantagsförhållanden ska också beredskapslagens karaktär av undantagslag beaktas.

Utvidgning av användningsområdet för de nuvarande befogenheterna enligt beredskapslagen

De former av hybridhot som anger det centrala användningsområdet för den föreslagna grunden för undantagsförhållanden och de befogenheter som dessa eventuellt kräver är i sig i viss mån svåra att förutse. Det har föreslagits att de befogenheter som kan aktiveras när den föreslagna grunden för undantagsförhållanden föreligger ska begränsas till sådana befogenheter som i ljuset av de tillämpningsscenarier som varit aktuella vid beredningen med fog har bedömts kunna avvärja eller hantera de hot som omfattas av den föreslagna bestämmelsen på ett effektivt och proportionerligt sätt och för vilka myndigheternas normala befogenheter har ansetts vara otillräckliga. Däremot kan enbart ett scenario om att oförutsägbara former av hybridhot kan leda till ett potentiellt behov av att tillämpa vilken som helst bestämmelse i beredskapslagen inte anses vara en motiverad lösning i detta sammanhang med tanke på grundlagsutskottets praxis hittills och i synnerhet inte med tanke på systematiken i den nuvarande beredskapslagen. Tillämpningen av en sådan utgångspunkt skulle förutsätta en grundlig ny bedömning av befogenheterna enligt beredskapslagen och av behovet av eventuella tilläggsbefogenheter, inte bara med tanke på den föreslagna grunden för undantagsförhållanden utan också med tanke på de nuvarande grunderna för undantagsförhållanden enligt beredskapslagen.

Genom de i propositionen föreslagna utvidgningarna av användningsområdet för befogenheterna enligt beredskapslagen ingriper man inte i befogenheternas innehåll. Lagtekniskt har det föreslagits att utvidgningarna av användningsområdet för befogenheterna ska genomföras så att det i den föreslagna 3 § 6 punkten tas in en hänvisning till varje sådan bestämmelse om befogenheter som för närvarande innehåller en hänvisning till vissa grunder för undantagsförhållanden och som föreslås kunna aktiveras också under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten. Under undantagsförhållanden som avses i den föreslagna 3 § 6 punkten ska det dessutom vara möjligt att ta i bruk de bestämmelser i II avdelningen i beredskapslagen som kan tillämpas oberoende av vilken grunden för undantagsförhållanden är. I de bestämmelser som är avsedda att omfattas av aktiveringsmöjligheten föreslås det vissa ändringar av teknisk natur på grund av ändringar i ämbetsverkens namn eller ändringar i den lagstiftning som det hänvisas till i dem. Inom ramen för beredningstidtabellen har det däremot inte funnits förutsättningar att göra en ny bedömning av det materiella innehållet i befogenheterna i fråga eller av grunderna för de bemyndiganden att utfärda förordning som eventuellt ingår i befogenheterna.

Syftet med tillämpningen av de befogenheter som föreslås bli omfattade av aktiveringsmöjligheten har vägande samhälleliga grunder som hänger samman med upprätthållandet av samhällets funktionsförmåga och i sista hand tryggheten av befolkningens säkerhet och livsbetingelser.

RP 63/2022 rd

När det gäller de nuvarande befogenheterna enligt beredskapslagen föreslås följande bestämmelser bli omfattade av aktiveringsmöjligheten enligt den föreslagna grunden för undantagsförhållanden:

- bestämmelserna i 4 kap. (17, 19, 20 och 25 §) om tryggnad av finansmarknaden och försäkringsverksamheten,
- bestämmelserna i 5 kap. (28–45 §) om säkerställande av produktionen och distributionen av nyttigheter samt energiförsörjningen,
- bestämmelserna i 8 kap. (56–59 §) om ändringar i anslutning till social trygghet,
- bestämmelserna i 9 kap. (60–66 §) om tryggnad av elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet och tillgången till posttjänster,
- bestämmelserna i 10 kap. (67–80 och 82–85 §) om tryggnad av transporter och reglering av flytande bränslen,
- bestämmelserna i 11 kap. (86–88 §) om tryggnad av social- och hälsovården,
- bestämmelserna i 12 kap. 89 § om omedelbar tillämpning av tilläggsbudget,
- bestämmelserna i 13 kap. 93 § 2 och 3 mom. och 94 § 4 mom. om avvikelser från anställningsvillkor och begränsning av uppsägningsrätten,
- bestämmelserna i 14 kap. 95 § 2 mom. om särskild arbetsplikt,
- bestämmelserna i 15 kap. (104–109 §) om organisering av förvaltningen under undantagsförhållanden,
- bestämmelserna i 17 kap. 116 § om befolkningsskyddsplikt och i 118 § om begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar.

Genom de bestämmelser i 4, 5, 8, 9 och 10 kap. i beredskapslagen som föreslås bli omfattade av aktiveringsmöjligheten försöker man säkerställa myndigheternas förutsättningar att bemöta i synnerhet hot mot funktionen hos samhällets kritiska infrastruktur och samhällsligt sett allvarliga följdverkningarna av dem. De föreslagna befogenheterna är av betydelse framför allt med tanke på den yttrandefrihet som tryggas i 12 § i grundlagen, bestämmelsen om egendomsskydd i 15 § i grundlagen, den näringsfrihet som tryggas i 18 § i grundlagen samt bestämmelserna om rätten till social trygghet i 19 § i grundlagen. Möjligheten att aktivera de föreslagna befogenheterna anses nödvändig i det föreslagna sammanhanget, i synnerhet när man beaktar vilken innehållslig dimension den föreslagna grunden för undantagsförhållanden har samt beroendeförhållandet mellan kritiska funktioner i samhället och deras utsatthet för nätbaserade störningar. För att avvärja störningar kan det krävas att inte bara bestämmelserna i 4 och 9 kap. aktiveras, utan också, om störningarna blir långvariga, att till exempel regleringsbefogenheterna i 5 och 10 kap. i beredskapslagen tillämpas.

Genom möjligheten att tillämpa bestämmelserna i 11, 13, 14 och 15 kap. i beredskapslagen strävar man efter att trygga funktionsförmågan och resurserna hos i synnerhet de högsta statsorganen och de myndigheter som är centrala med tanke på befolkningens hälsa och säkerhet under de undantagsförhållanden som avses i lagförslaget. Situationer med hybridhot kan på ett betydande sätt tillfälligt belasta sektorer som är centrala med tanke på ett fungerande samhälle.

Vid beredningen har man dessutom identifierat ett behov av att i händelse av de undantagsförhållanden som avses i lagförslaget genom bestämmelser säkerställa också sådan datateknisk kompetens och cyberkompetens som är kritisk med tanke på statens funktionsförmåga på det sätt som framgår nedan. Det har därför ansetts nödvändigt att avvika från anställningsvillkoren och begränsa uppsägningsrätten också under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten. Regleringen gällande användning av arbetskraft innebär begränsningar i fråga om den personliga friheten och näringsfriheten. Det kan dock anses finnas sådana tungt vägande skäl för de föreslagna bestämmelserna som anknyter till säkerställandet av samhällets funktionsförmåga och befolkningens hälsa.

Syftet med möjligheten att tillämpa 17 kap. 118 § i beredskapslagen är att även under undantagsförhållanden enligt 3 § 6 punkten trygga förutsättningarna att med hjälp av sådana regionala begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar som föreskrivs genom förordning av statsrådet ingripa i situationer med hybridhot, om detta anses nödvändigt för att avvärja en allvarlig fara som hotar människors liv eller hälsa.

I propositionen föreslås dessutom att det i vissa sådana befogenhetsbestämmelser i beredskapslagen som föreslås bli omfattade av tillämpningsmöjligheten görs justeringar som avgränsar myndigheterna och tillämpningen och som är nödvändiga med anledning av 3 § 6 punkten. Inte heller till dessa delar är syftet att ingripa i bestämmelsernas sakinhåll, utan att göra det möjligt att tillämpa bestämmelserna också i verksamhet i myndigheter som är relevanta med tanke på den föreslagna grunden för undantagsförhållanden. I detta syfte föreslås det att de utvidgningar av tillämpningsområde för 93 § 2 mom. och 94 § 4 mom., som gäller avvikelse från anställningsvillkoren och begränsning av uppsägningsrätten, ska begränsas till de myndigheter som är centrala med tanke på tillämpningen av den föreslagna grunden för undantagsförhållanden på så sätt att också Gränsbevakningsväsendet nämns i bestämmelserna och på så sätt att 94 § 2 mom. utvidgas till att gälla polisen. Det föreslås dessutom att begränsningarna ska utvidgas till att gälla anställda hos statliga myndigheter som ansvarar för upprätthållandet och produktionen av informationssystem samt trafikstyrnings- och trafikledningstjänster för den högsta statsledningen och myndigheter som är viktiga med tanke på säkerheten i samhället samt anställda hos andra sammanslutningar som med stöd av lag sköter motsvarande produktionsuppgifter. Till de sistnämnda hör bolag som sköter statliga specialuppgifter och som redan med stöd av den gällande lagstiftningen om dem är skyldiga att säkerställa kontinuiteten i sin verksamhet under undantagsförhållanden. Förslaget innebär således ingen väsentlig förändring jämfört med nuläget. Det är dessutom fråga om en relativt begränsad utvidgning av användningsområdet som syftar till att trygga kontinuiteten i det kritiska beslutsfattandet i samhället och i de kritiska trafiktjänsterna under sådana undantagsförhållanden som avses i lagförslaget. Tillämpningen begränsas dessutom av principerna för ibruktagning av beredskapslagen och av att beredskapslagen tillämpas tillfälligt. Bestämmelserna anses inte mot denna grund vara problematiska med tanke på 7 och 18 § i grundlagen eller den rättsliga ställningen hos dem som i övrigt omfattas av bestämmelserna.

Det föreslås att 126 § i beredskapslagen, som gäller skyldigheten att offentliggöra meddelanden, kompletteras med ett omnämnande av Gränsbevakningsväsendet. Detta anses motiverat, eftersom det är Gränsbevakningsväsendets uppgift att ansvara för det upprätthållande av gränssäkerheten som nämns i den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden. Meddelandena kan gälla till exempel utförande av in- och utresekontroller, praktiska arrangemang i samband med mottagningstjänster eller rörelse och vistelse på ett gränsovergångsställe eller på Gränsbevakningsväsendets bevakningsområde. I bestämmelsen åläggs utgivare och utövare av programverksamhet att utan ersättning publicera eller sända myndigheternas meddelanden om tillämpningen eller iakttagandet av beredskapslagen. Skyldigheten att publicera de meddelanden som

myndigheten bestämmer är relevant med tanke på skyddet för yttrandefriheten i 12 § i grundlagen. Det kan dock anses finnas vägande skäl för bestämmelserna med tanke på innehållet i och syftet med den föreslagna grunden för undantagsförhållanden. Den föreslagna utvidgningen av användningsområdet för 126 § anses således till sina grunder vara godtagbar med avseende på systemet med de grundläggande fri- och rättigheterna.

De befogenheter som föreslås bli omfattade av aktiveringsmöjligheten innehåller samtidigt också sådana bemyndiganden som grundlagsutskottet ansåg vara problematiska i samband med stiftandet av beredskapslagen. Det är dessutom värt att notera att utskottet när beredskapslagen stiftades inte ansåg det vara ändamålsenligt att på ett heltäckande sätt bedöma alla bestämmelser i förslaget till beredskapslag. Inom den tid som användes för beredningen fanns det inte förutsättningar att se över de nuvarande befogenheterna så att de är grundlagsenliga. Avsikten är att denna bedömning ska göras som en del av den beredning som syftar till en totalreform av beredskapslagen och som snart inleds. Det som sägs ovan anses dock inte ha avgörande betydelse vid bedömningen av om den föreslagna regleringen är statsförfattningsrättsligt godtagbar, i synnerhet med beaktande av de innehållsliga avgränsningarna av definitionen av undantagsförhållanden och tröskeln för tillämpning samt de befogenhetsbestämmelser enligt lagförslaget som utgår från potentiella hotsscenarier.

Tilläggsbefogenheter som föreslås i beredskapslagen

I beredskapslagen föreslås en ny 57 a § med bestämmelser om stöd som beviljas för tryggnad av befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 3 och 6 punkten. Bestämmelsen kan främst tillämpas i situationer där de förfaranden enligt socialvårdslagen och lagen om utkomststöd som föreskrivs för brådskande situationer är otillräckliga när befolkningens likviditet allvarligt äventyras, till exempel på grund av omfattande och långvariga störningar i datakommunikationen och betalningsrörelsen. Med stödet ska det vara möjligt att täcka anskaffning av nödvändiga livsmedel, läkemedel och andra motsvarande nödvändiga nyttigheter. Stödet kan i praktiken betalas genom att sökanden ges en betalningsförbindelse eller något annat motsvarande betalningsinstrument. Om det på grund av undantagsförhållandenas karaktär inte är möjligt att bevilja stöd, svarar välfärdsområdena för befolkningens nödvändiga försörjning på annat sätt. Utgångspunkten är att stödet ska återkrävas senare när störningarna i betalningsrörelsen har avhjälpats. Bestämmelser om återkrav finns i 131 a § som föreslås bli fogad till beredskapslagen.

Bestämmelserna är av betydelse med tanke på de rättigheter i anslutning till social trygghet som tryggas i 19 § i grundlagen. Alla har med stöd av 19 § 1 mom. i grundlagen rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Det är således fråga om en subjektiv rättighet för alla (GrUB 25/1994 rd, s. 10/II). Var och en ska enligt 2 mom. i paragrafen genom lag garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad i vissa situationer med sociala risker. Den grundläggande försörjning som tryggas i 19 § 2 mom. i grundlagen är en mer långtgående trygghet än rätten enligt 1 mom. till oundgänglig försörjning och omsorg. Systemet för tryggad grundläggande försörjning får alltså inte utgöras av den trygghet som i sista hand följer av 1 mom. (GrUU 48/2006 rd, s. 2/II).

Stöd enligt den föreslagna 57 a § kan betalas ut endast under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 3 och 6 punkten och även då om situationen nödvändigtvis kräver det. Det föreslås inte att antalet stödtagare ska begränsas, utan stöd ska beviljas alla som på grund av störningar i betalningsrörelsen inte kan använda sina medel för anskaffning av nödvändiga nyttigheter och

RP 63/2022 rd

därmed är i behov av oundgänglig försörjning. Avsikten med förslaget är i sista hand att tillförsäkra var och en rätt till oundgänglig försörjning också under undantagsförhållanden. Av ovan nämnda skäl anses förslaget inte vara problematiskt med tanke på 19 § i grundlagen eller den jämlikhet som tryggas i 6 § i grundlagen.

Grundlagsutskottet har betonat att när kommunerna åläggs uppgifter ska det i enlighet med finansieringsprincipen också ses till att de har faktiska förutsättningar att klara av dem (se GrUU 16/2014 rd, s. 2/II och de utlåtanden som nämns där). Motsvarande princip ska iakttas när nya uppgifter åläggs de självstyrande välfärdsområdena (GrUU 17/2021 rd). Det föreslagna 57 a § 4 mom. innehåller en bestämmelse som är av betydelse med tanke på finansieringsprincipen, enligt vilken staten svarar för kostnaderna för det stöd som avses i den föreslagna bestämmelsen och ersätter välfärdsområdena för kostnaderna för åtgärder som avses i denna paragraf.

Till beredskapslagen föreslås bli fogat ett nytt 17 a kap. som innehåller befogenheter som bedöms nödvändiga för upprätthållande av gränssäkerheten och den allmänna ordningen och säkerheten under undantagsförhållanden enligt den föreslagna 3 § 6 punkten. I den föreslagna 122 a § blir det möjligt att ålägga ett företag som tillhandahåller transporttjänster enligt lagen om transportservice att utföra sådana transporter som nödvändigtvis krävs för upprätthållandet av gränssäkerheten eller den allmänna ordningen och säkerheten. I bestämmelserna är det inte fråga om besittningstagande av ett fordon som påverkar äganderätten till fordonet, utan om tillfällig begränsning av nyttjanderätten och tillhandahållande av transporttjänster i samband med utförandet av enskilda transporter i en situation där det är nödvändigt att ordna transporter på det sätt som avses i den föreslagna bestämmelsen på grund av att myndigheternas resurser är otillräckliga. Regleringen gäller dessutom företag som tillhandahåller transporttjänster och inte enskilda personer. Den som är föremål för skyldigheten ska dessutom i enlighet med 128 § i beredskapslagen ha rätt att av statens medel få full ersättning för den skada som överföringen av nyttjanderätten orsakar. Bestämmelserna anses således inte vara problematiska med tanke på egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen och näringsfriheten enligt 18 § i grundlagen.

Migrationsverket kan enligt den föreslagna 122 b § för att trygga tillräckliga lokaler för ordnandet av mottagningstjänster under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten genom sitt beslut ålägga ägaren eller innehavaren av en byggnad eller lägenhet att ställa en byggnad eller lägenhet som lämpar sig för gemensam inkvartering av minst 30 personer till Migrationsverkets förfogande. Inte heller i den föreslagna 122 b § är det fråga om sådan överföring av äganderätt eller expropriation av egendom som är problematisk med tanke på egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen, utan om en tillfällig begränsning av nyttjanderätten. Syftet med regleringen är att trygga de materiella resurser som är nödvändiga för en kontrollerad organisering av de mottagningstjänster som Migrationsverket ansvarar för i situationer där resursbehovet kan öka plötsligt och oförutsett till exempel till följd av massinvandring. Det har föreslagits att lokaler som används för stadigvarande boende ska undantas från skyldigheten genom lag, och dessutom ska bestämmelsen endast gälla lokaler som lämpar sig för inkvartering av ett stort antal människor. En ytterligare förutsättning är att skyldigheten enligt det föreslagna 3 mom. inte orsakar byggnadens eller lägenhetens ägare eller innehavare oskälig olägenhet. Den som är föremål för skyldigheten ska dessutom i enlighet med 128 § i beredskapslagen ha rätt att av statens medel få full ersättning för den skada som överföringen av nyttjanderätten orsakar. Den föreslagna 122 b § anses som helhet betraktad uppfylla de krav som ställs på begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Hybridhot är vanligen förenade med en strävan efter att skapa samhällelig instabilitet, vilket i betydande grad ökar risken för omfattande, okontrollerade och interna störningar som inbegriper våld. I propositionen har det därför ansetts nödvändigt att under undantagsförhållanden en-

ligt den föreslagna 3 § 6 punkten säkerställa statsrådets förutsättningar att genom mer begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar som kompletterar användningsområdet för 118 § i beredskapslagen bemöta också särskilt allvarliga och omfattande störningar av den allmänna ordningen och säkerheten. Enligt den föreslagna 122 c § kan rätten att vistas eller röra sig på en bestämd ort eller ett bestämt område förbjudas eller begränsas tillfälligt, för högst två veckor åt gången, genom förordning av statsrådet, om det är nödvändigt för att avvärja ett hot eller hantera en situation som synnerligen allvarligt och i synnerligen stor omfattning äventyrar den allmänna ordningen och säkerheten. Bestämmelsen är således mer omfattande till sitt sakinnehåll än 118 § i beredskapslagen, men avgränsad till sitt geografiska och tidsmässiga användningsområde. I avsnitt 11.2 redogörs det för hur nödvändig regleringen är och för dess förhållande till polislagen och lagen om försvarstillstånd.

Den föreslagna bestämmelsen är av betydelse särskilt med tanke på den rörelsefrihet som tryggas i 9 § 1 mom. i grundlagen. Enligt den har finska medborgare samt utlänningar som lagligen vistas i landet rätt att röra sig fritt inom landet och att där välja bostadsort. Enligt artikel 2 i fjärde tilläggsprotokollet till Europeiska människorättskonventionen har dessutom var och en som vistas lagligt på en stats territorium rätt till rörelsefrihet inom dess område och rätt att fritt välja bostadsort. Enligt artikel 45.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna har varje unionsmedborgare rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier. Grundlagsutskottet har betonat att rätten att röra sig fritt från plats till plats är ett viktigt element i individens självbestämmanderätt. Enligt grundlagsutskottet täcker 9 § 1 mom. i grundlagen rätten att inom landet röra sig mellan olika orter och inom en enskild ort. (GrUB 8/2020 rd).

Den föreslagna 122 c § gör det möjligt att ställa begränsningar för rörelsefriheten och vistelsebegränsningar endast till den del det är nödvändigt för att avvärja ett i bestämmelsen avsett hot som allvarligt och i stor omfattning äventyrar allmän ordning och säkerhet eller för att få situationen under kontroll. Bestämmelsens ordalydelse ger uttryck för kravet att styrkan i begränsningen av rörelsefriheten (ett förbud eller en mindre begränsning samt dess geografiska omfattning) ska stå i rätt proportion till de grunder på vilka rörelsefriheten inskränks. I en eventuell tillämpningssituation bör även 4 § i beredskapslagen beaktas, enligt vilken de befogenheter som ingår i beredskapslagen får utövas endast på ett sådant sätt som är nödvändigt för att syftet med lagen ska kunna nås och som står i rätt proportion till det mål som eftersträvas genom utövandet av befogenheterna. Vid bedömningen av nödvändigheten och proportionaliteten bör man således beakta att begränsningen är nödvändig i sak, tidsmässigt och regionalt hänseende och också granska andra regleringsalternativ som är mindre begränsande med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna (se till exempel GrUU 31/2020 rd och GrUU 14/2020 rd, s. 5). I motiveringen till den föreslagna bestämmelsen konstateras det att begränsningen också kan vara till exempel en tidsmässig begränsning av rörelsefriheten som är bunden till en viss tid på dygnet.

När det bemyndigande att utfärda förordning som den föreslagna bestämmelsen möjliggör används bör man dessutom på det sätt som situationen tillåter på behörigt sätt beakta skyddet för de friheter som hör till kärnområdet för rörelsefriheten och rätten att röra sig av tvingande skäl (GrUB 8/2020 rd, GrUB 11/2020 rd). Som exempel på sådana kan det hänvisas till de undantag från tillämpningen som räknas upp i 2 § 2 och 3 mom. i statsrådets förordning om temporära begränsningar i rörelsefriheten som behövs för skyddande av befolkningen (146/2020, upphävd genom förordning 217/2020), som utfärdades med stöd av 118 § i beredskapslagen i syfte att förhindra spridning av covid-19-pandemin. Sådana är i synnerhet vars och ens rätt att återvända till sin bostadsort och att utnyttja sin rörelsefrihet för att utöva arbete eller näringsverksamhet eller för att fullgöra en lagstadgad skyldighet. Även till exempel studier kan utgöra en nödvändig grund för att rörelsefrihet. Grundlagsutskottet har i sin bedömning av förordningen om ibruktagning av 118 § i beredskapslagen betonat att en inskränkning i rörelsefriheten, sådan den

RP 63/2022 rd

garanteras i 9 § i grundlagen, kan basera sig endast på exakta och noggrant avgränsade bestämmelser, och inte exempelvis sådana omnämningen som framgår av motiveringen (GrUB 8/2020 rd).

Med tanke på regleringens proportionalitet är det dessutom av betydelse att den begränsning i rörelsefriheten och vistelsebegränsning som avses i den föreslagna 122 c § på det sätt som framgår av bestämmelsen är av tillfällig karaktär och kan gälla högst två veckor åt gången. Med hänsyn till kravet på nödvändighet får begränsningen inte bestämmas att vara längre än vad situationen nödvändigt kräver. Uppfyllandet av förutsättningarna för tillämpning och eventuella problem vid tillämpningen bör följas upp (GrUB 11/2020 rd). När det inte längre finns några rättsliga grunder för begränsningen eller om grunderna har ändrats, ska begränsningen ändras eller förordningen upphävas (se även GrUB 8/2020 rd).

Behörig myndighet vid övervakningen av begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar enligt 122 c § är polisen, som även under undantagsförhållanden är skyldig att noggrant följa lagen och handla i enlighet med principerna för god förvaltning.

Den föreslagna 122 c § kan, om den är avgränsad och tillämpad på det sätt som beskrivs ovan, inte anses vara problematisk i konstitutionellt hänseende.

Ibrukttagandet och tillämpningen av befogenheterna begränsas också under undantagsförhållanden enligt den föreslagna 3 § 6 punkten av kraven i 23 § i grundlagen och i 4 § i beredskapslagen på att utövandet av befogenheterna ska vara nödvändigt och proportionellt. Varje befogenhet som tas i bruk ska vara nödvändig och stå i rätt proportion till sitt syfte enligt 1 § i beredskapslagen. I enlighet med den normalitetsprincip som framgår av 4 § i beredskapslagen får befogenheterna utövas endast om situationen inte kan hanteras med myndigheternas normala befogenheter och med hjälp av vanlig lagstiftning. Dessutom måste bestämmelsernas giltighetstid begränsas till vad som är absolut nödvändigt. Ibrukttagandet och utövandet av befogenheterna ska också vara förenligt med Finlands internationella människorättsförpliktelser. Grundlagsutskottet har betonat behovet av att sätta en mycket hög tröskel för att befogenheterna enligt beredskapslagen ska kunna tas i bruk och betonat att de inte ska tas i bruk på lättvindiga grunder eller för säkerhets skull (GrUB 17/2020 rd).

Förordningar om ibrukttagning av befogenheterna i beredskapslagen ska i enlighet med beredskapslagen föreläggas riksdagen. På så sätt bedöms nödvändigheten och proportionaliteten i fråga om enskilda befogenheter ännu i dessa skeden separat i riksdagen. Grundlagsutskottet har i sin bedömning av förordningar om ibrukttagning av beredskapslagen dessutom betonat vikten av att noggrant och i realtid följa upp ibrukttagandet och utövandet av befogenheterna (GrUB 2/2020 rd).

Befogenheter enligt beredskapslagen som undantagits från aktiveringsmöjligheten

Med beaktande av 23 § i grundlagen och grundlagsutskottets praxis föreslås det att bland annat bestämmelserna om allmän arbetsplikt i 13 och 14 kap. i beredskapslagen, som grundlagsutskottet har ansett innebära ett mycket kännbart ingrepp i den personliga frihet som är garanterad genom 7 § 1 mom. i grundlagen och även i de rättigheter som tryggas i 18 § i grundlagen, undantas från möjligheten enligt den föreslagna 3 § 6 punkten att aktivera de nuvarande befogenheterna i beredskapslagen (GrUU 6/2009 rd, GrUB 7/2020 rd).

De föreslagna bestämmelserna möjliggör inte heller aktivering av alla bestämmelser om trygande av finansmarknaden och försäkringsverksamheten i 4 kap. i beredskapslagen. I 4 kap. i

beredskapslagen finns bestämmelser om statsrådets befogenhet att i stor omfattning reglera finansmarknaden och försäkringsverksamheten för att upprätthålla systemens stabilitet och funktionsförmåga. I enlighet med den föreslagna 3 § 6 punkten kan endast sådana befogenheter aktiveras som är nödvändiga för att avvärja, avhjälpa eller förhindra hinder, störningar, fel och trakasserier eller hot om sådana vid användningen av tekniska system för produktion av kritiska finansmarknadstjänster, såsom informationssystem eller datalager. I synnerhet om en sådan störningssituation drar ut på tiden och utvidgas leder den sannolikt också till omfattande ekonomiska störningar på finansmarknaden, där ett ingripande skulle kräva en tillämpning även av andra befogenheter enligt 4 kap.

I fråga om 3 § 3 punkten i beredskapslagen är det värt att notera att grundlagsutskottet inte har ansett att enbart ekonomiska kriterier uppfyller begreppet undantagsförhållande enligt 23 § i grundlagen (GrUB 9/2010 rd). Till exempel allvarliga störningar i betalningsrörelsesystemen kan i sig bli föremål för bedömning som ett sådant äventyrande av funktionen hos samhällets kritiska infrastruktur som avses i den föreslagna bestämmelsen.

Det är i och för sig också möjligt att den föreslagna grunden för undantagsförhållanden kan leda till att till exempel behoven av finansiering inom den offentliga sektorn ökar och tillgången till upplåning försvåras. Om undantagsförhållanden som konstaterats på basis av den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden också uppfyller exempelvis rekvisitet för ekonomisk kris i 3 § 3 punkten, kan undantagsförhållandena konstateras också med stöd av den och tillämpningen även av andra bestämmelser i 4 kap. inledas. Detta innebär i sig ingen ändring i tillämpningspraxisen för beredskapslagen, eftersom grunderna för undantagsförhållanden i lagen för närvarande även kan bli tillämpliga parallellt.

I de situationer som omfattas av den föreslagna definitionen av undantagsförhållanden har det inte heller ansetts finnas grunder för tillämpningen av bestämmelserna om reglering av byggande och byggprodukter i 6 kap. i beredskapslagen och bestämmelserna om reglering av bostadsbeståndets användning i 7 kap. i den lagen. Detsamma kan konstateras om de befogenheter enligt 16 kap. i beredskapslagen som gäller den militära försvarsberedskapen och är avsedda för väpnade angrepp eller angrepp som är så allvarliga att de kan jämföras med väpnade angrepp enligt 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen. Undantagsförhållanden som avses i den föreslagna 3 § 6 punkten kan i och för sig, om de eskalerar, leda till att till exempel förutsättningarna i 3 § 2 punkten i beredskapslagen uppfylls och att undantagsförhållanden konstateras med stöd av den, varvid också tillämpningen av bestämmelserna i 16 kap. kan komma i fråga.

Med tanke på de föreslagna bestämmelserna är det dessutom befogat att betona statsrådets skyldighet att i enlighet med 12 § i beredskapslagen se till att myndigheternas befogenheter enligt den normala lagstiftningen är tillräckliga och uppdaterade. När det gäller hybridhot kan det finnas många olika sätt att rubba samhällets funktionsförmåga som man inte heller framöver kan bemöta genom befogenheterna enligt beredskapslagen. Hybridhot och hybridpåverkan kännetecknas av att de också kan ske med lagliga medel så att myndigheterna i princip inte har förutsättningar att bemöta de hot som verksamheten ger upphov till.

11.5 Bestämmelsernas samband med Ålands självstyrelse

Riket har enligt 27 § 34 punkten i självstyrelselagen för Åland lagstiftningsbehörighet bland annat i fråga om beredskap inför undantagsförhållanden. Beredskapslagen ska således tillämpas också på Åland (GrUU 6/2009 rd). Även befolkningskyddet hör enligt 27 § 28 punkten i självstyrelselagen till rikets lagstiftningsbehörighet.

RP 63/2022 rd

Grundlagsutskottet har i samband med att beredskapslagen stiftades konstaterat att tillämpningen av beredskapslagen även på Åland i praktiken kan leda till att sådana förvaltningsuppgifter som landskapsmyndigheterna normalt sköter kan överföras på riksmyndigheterna när beredskapslagen tillämpas. Utskottet har med beaktande av Ålands särställning ansett det viktigt att det utöver hur uppgifterna vid beredskapen inför undantagsförhållanden ska ordnas också avgörs genom en överenskommelseförordning hur de förvaltningsuppgifter som beror på att beredskapslagen tillämpas ska ordnas i landskapet Åland (GrUB 1/2021 rd, GrUU 6/2009 rd).

Den föreslagna reformen ändrar inte dessa utgångspunkter. Som ett led i den totalreform av beredskapslagen som snart kommer att inledas är avsikten att skapa klarhet i behörighetsfördelningen mellan landskapet Åland och riket när det gäller tillämpningen av beredskapslagen och hanteringen av ibruktagningen av undantagsförhållanden.

Den föreslagna 57 a § om tryggnad av befolkningens försörjning ger dock upphov till frågor som gäller fördelningen av lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten mellan riket och landskapet Åland till den del det i paragrafen föreslås bestämmelser om välfärdsområdenas skyldighet att under undantagsförhållanden som avses i bestämmelsen trygga försörjningen för dem som är i behov av nödvändig omsorg och försörjning enligt socialvårdslagen (1301/2014). Socialvård samt hälso- och sjukvård och brand- och räddningsväsendet hör med stöd av 18 § 6, 12 och 13 punkten i självstyrelselagen för Åland till landskapets behörighet, och lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) tillämpas inte på social- och hälsovård som ordnas i landskapet Åland. Till landskapet Ålands lagstiftningsbehörighet hör även i fortsättningen att utse administrativa organ med uppgift att verkställa den lagstiftning om hälso- och sjukvård och socialvård samt räddningsväsendet som hör till landskapets behörighet.

I regeringens proposition (RP 56/2021 rd), som för närvarande behandlas i riksdagen, har det till följd av reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet föreslagits att hänvisningar till kommunen i annan lagstiftning ändras till hänvisningar till välfärdsområdet. I de lagar som gäller uppgifter inom socialvården i propositionen föreslås samtidigt bestämmelser om hur de ska tillämpas på Åland.

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande om propositionen (GrUU 18/2022 rd) med hänvisning till Ålandsdelegationens ståndpunkt ansett att självstyrelselagen inte ställer några hinder för att sådana uppgifter som hör till rikets behörighet och som enligt rikslagstiftningen hör till kommunerna i landskapet Åland kvarstår hos kommunerna, även om de på annat håll i Finland överförs till myndigheter som inte finns på Åland. Det ansågs inte heller föreligga något hinder för regleringen med avseende på grundlagens bestämmelser om kommunal självstyrelse och jämlikhet mellan kommuninvånarna (se till exempel GrUU 17/2021 rd, punkterna 107–116). Enligt grundlagsutskottet vore det dock med tanke på Ålands självstyrelse lämpligare att skriva in de behövliga ändringarna i självstyrelselagen.

Det lagtekniska genomförandet av hänvisningarna kommer att avgöras i social- och hälsovårdsutskottets betänkande om saken. Därför har det inte ansetts motiverat att i 57 a § i lagförslaget ta in en särskild bestämmelse om tillämpningen av paragrafen i landskapet Åland.

11.6 Bedömning av lagstiftningsordningen

Regeringen anser att införandet av den definition av undantagsförhållanden som föreslås i propositionen i beredskapslagen och utvidgningen av möjligheten att tillämpa de gällande befogenhetsbestämmelserna i beredskapslagen inte utvidgar användningsområdet för beredskapslagen och befogenheterna i fråga så att lagförslaget av dessa skäl bör behandlas i grundlagsordning.

RP 63/2022 rd

De nya befogenhetsbestämmelser som föreslås bli fogade till beredskapslagen kan anses uppfylla kraven i 23 § i grundlagen. Det har inte föreslagits att de berörda bestämmelserna ska innehålla sådana bemyndiganden att utfärda förordning som är problematiska med tanke på grundlagen.

På de grunder som anges ovan kan den föreslagna lagen enligt regeringens uppfattning stiftas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet ger utlåtande i frågan.

Om grundlagsutskottet anser att godkännandet av denna proposition dock förutsätter att grundlagsordning iakttas, anser regeringen det vara motiverat att propositionen behandlas skyndsamt. Grundlagsutskottet har i olika sammanhang ansett det som mycket viktigt att den brådskande behandlingsordningen inte utnyttjas annat än i tvingande situationer (bland annat GrUU 6/2009 rd) eller om det inte finns ett exceptionellt trängande behov av en ändring (GrUB 4/2018 rd; GrUU 5/2005 rd). I samband med stiftandet av underrättelselagstiftningen ansåg grundlagsutskottet att det inte fanns något hinder för brådskande förfarande på grund av de förändringar och osäkerhetsfaktorer som uppstått i Finlands säkerhetspolitiska miljö bland annat på grund av hybrid- och cyberhot (GrUB 4/2018 rd). Den internationella säkerhetspolitiska miljön har på kort tid snabbt försämrats. Samtidigt har de globala spänningarna och osäkerhetsfaktorerna i Finlands närområden ökat. Dessa ökar också risken i Finland för sådana sektorsövergripande, asymmetriska och delvis svåridentifierbara hot- och störningssituationer som allvarligt äventyrar samhällets funktionsförmåga och som inte entydigt omfattas av de nuvarande definitionerna av undantagsförhållanden i beredskapslagen och för vilka inte heller regeringen under normala förhållanden ger tillräckliga befogenheter. Detta ställer krav på en skyndsam bedömning av beredskapslagens definition av undantagsförhållanden och om befogenheterna är tillräckliga, vilket enligt regeringens uppfattning utgör en tillräcklig grund för att propositionen kan förklaras brådskande på det sätt som avses i 72 § 2 mom. i grundlagen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av beredskapslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i beredskapslagen (1552/2011) 3, 17, 19, 20, 29–34, 36, 37, 39–42, 45, 56, 57, 60–63, 65–68, 74–85 och 88 §, 93 § 2 mom., 94 § 4 mom. och 95, 103, 104, 109, 116, 118, 126, 128 och 133 §,

av dem 29 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1083/2018, 79 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 353/2018, 88 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1322/2014 och 103 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 330/2020, samt

fogas till lagen en ny 57 a §, ett nytt 17 a kap. och en ny 131 a § som följer:

3 §

Definition av undantagsförhållanden

Som *undantagsförhållanden* enligt denna lag anses

1) ett mot Finland riktat väpnat angrepp eller annat så allvarligt angrepp att det kan jämföras med ett väpnat angrepp och förhållandena omedelbart efter angreppet,

2) ett mot Finland riktat avsevärt hot om väpnat angrepp eller om annat så allvarligt angrepp att det kan jämföras med ett väpnat angrepp, om befogenheter enligt denna lag måste tas i bruk omedelbart för att avvärja verkningarna av hotet,

3) sådana synnerligen allvarliga händelser eller hot mot befolkningens försörjning eller mot grunderna för landets näringsliv som innebär en väsentlig risk för samhällets vitala funktioner,

4) en synnerligen allvarlig storolycka och förhållandena omedelbart efter den,

5) en pandemi som till sina verkningar kan jämföras med en synnerligen allvarlig storolycka, samt

6) andra hot, annan verksamhet eller andra händelser mot det allmännas beslutsförmåga, mot samhällets kritiska infrastrukturs funktion, mot gränssäkerheten eller mot den allmänna ordningen och säkerheten, eller de sammantagna konsekvenserna av sådana, som synnerligen allvarligt och väsentligt äventyrar den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser.

17 §

Begränsning av mottagande av tillgångar, kreditgivning och placeringsverksamhet

För tryggande av befolkningens försörjning, statens betalningsberedskap eller nödvändig ekonomisk verksamhet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten

1) får kreditinstitut och finansiella institut, försäkrings- och pensionsanstalter samt värdepappersföretag i sin utlåning ta ut ränta och annan ersättning så att räntesatsen eller ersättningen av annat slag inte överskrider eller underskrider det belopp som anges genom förordning av statsrådet,

2) får i 1 punkten avsedda sammanslutningar bevilja krediter och kreditborgen eller ingå med dem jämförbara förbindelser endast för de syften och de kredittagargrupper samt på sådana villkor och till sådana maximibelopp per kredittagare som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet,

3) ska, trots avtalsvillkor som gäller insättningar, medel som tagits emot på konton för kundmedel, medlemsplaceringar eller andra medel som ska återbetalas, genom förordning av statsrådet närmare föreskrivna villkor för belopp som kan tas ut, tidpunkten för uttagen och antalet uttag iakttagas,

4) får kreditinstitut och finansiella institut, försäkrings- och pensionsanstalter samt värdepappersföretag och fondbolag utan hinder av vad som föreskrivs någon annanstans i lag inte, med undantag av placeringar som grundar sig på skyldigheten att hålla en minimireserv, placera i andra objekt, belopp av annat slag eller vid andra tidpunkter än vad som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet.

Om åtgärder enligt 1 mom. 4 punkten visar sig vara otillräckliga för att trygga statens betalningsberedskap, är de sammanslutningar som avses i punkten skyldiga att placera i skuldförbindelser utfärdade av staten i enlighet med vad som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet.

Finlands Bank och Finansinspektionen svarar inom sina egna ansvarsområden för verkställigheten av de förordningar som utfärdats med stöd av 1 och 2 mom.

19 §

Begränsning av värdepappersverksamhet

I syfte att under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten trygga statens betalningsberedskap eller ekonomisk verksamhet som är nödvändig med tanke på grunderna för landets näringsliv och i syfte att under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten trygga en störningsfri värdepappers- eller försäkringsmarknad

1) är det endast i enlighet med vad som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet tillåtet att emittera värdepapper i begränsad omfattning när det gäller sammanlagt penningvärde, art eller slag eller enbart i visst syfte,

2) får på börser eller andra marknadsplatser idkas handel endast med sådana värdepapper om vilka föreskrivs närmare genom förordning av statsrådet,

3) får värdepappershandelns clearingverksamhet och värdepapperscentralens verksamhet bedrivas endast på sådant genom förordning av statsrådet föreskrivet sätt som inte äventyrar clearingsystemens eller värdeandelssystemens verksamhet eller orsakar allvarligt hot mot finansmarknadernas verksamhet eller investerarnas lagstadgade intressen,

4) kan endast genom förordning av statsrådet närmare reglerade fondlivförsäkringar beviljas. Finansinspektionen svarar för verkställigheten av de förordningar som utfärdats med stöd av 1 mom.

20 §

Begränsning av betalningsrörelsen

För att betalningsrörelsen och med betalningsrörelsen sammanhängande clearingsystem ska kunna fungera utan störningar under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får gireringar inte göras till större antal, till större eller mindre belopp eller till art eller slag på något annat sätt än vad som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet. I stället för de tidsfrister som någon annanstans i lag uppställts för gireringar eller som annars är förpliktande tillämpas genom förordning av statsrådet föreskrivna längre tidsfrister.

RP 63/2022 rd

Det är förbjudet att använda betalningssätt som kan utsättas för störningar. Bestämmelser om störningskänsliga betalningssätt utfärdas genom förordning av statsrådet.

Finlands Bank och Finansinspektionen svarar inom sina egna ansvarsområden för verkställigheten av de förordningar som utfärdats med stöd av 1 och 2 mom.

29 §

Övervaknings- och upplysningskyldighet

För tryggnad av befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten är en näringsidkare skyldig att på begäran underrätta arbets- och näringsministeriet, Konkurrens- och konsumentverket samt regionförvaltningsverket om situationen beträffande en sådan konsumtionsnyttighets efterfrågan och utbud som omfattas av dagligvaruförsörjningen och som är av avsevärd betydelse för befolkningens försörjning och folkhälsan. Näringsidkaren ska dessutom, om detta är nödvändigt med tanke på prisövervakningen, i begärd omfattning uppge en nyttighets pris eller prissättningsgrund och förändringar i dem.

Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om upplysningsförfarandet samt bestäms de nyttigheter som upplysningsplikten gäller.

30 §

Inriktande av regleringen av flytande bränslen

För säkerställande av tillgången på flytande bränsle för ändamål som är nödvändiga med tanke på befolkningens försörjning, den militära försvarsberedskapen och ett fungerande samhälle under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten föreskrivs det genom förordning av statsrådet om de mängder med vilka konsumtionen av flytande bränsle måste minskas samt om hur minskningen fördelar sig mellan trafiken, jordbruket, energiproduktionen, industrin och uppvärmning.

31 §

Styrning och reglering av gårdsbrukets primärproduktion

För tryggnad av gårdsbrukets verksamhetsförutsättningar och livsmedelsförsörjningen under undantagsförhållanden får en näringsidkare med tanke på gårdsbrukets primärproduktion sälja eller annars överlåta genom förordning av statsrådet närmare bestämda gödselmedel, foder, bekämpningsmedel och läkemedel avsedda för medicinsk behandling av djur endast till sådana primärproducenter inom gårdsbruk som har inköpstillstånd enligt denna lag. Brännolja som i gårdsbruket används i primärproduktionen får under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten säljas eller annars överlåtas endast mot inköpstillstånd.

Om anskaffningen av en nyttighet som används i primärproduktionen kräver inköpstillstånd enligt 1 mom., får primärproducenten använda en sådan nyttighet endast för produktion som är nödvändig för att trygga livsmedelsproduktionen. Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om hurdan produktion som vid respektive tidpunkt anses nödvändig för tryggnad av livsmedelsproduktionen.

Den kommunala landsbygdsnäringsmyndigheten beviljar inköpstillstånd. Vid dess beviljande beaktas särskilt primärproducentens tidigare produktionsmängder.

Jord- och skogsbruksministeriet beslutar om användningen av gödselmedel, bekämpningsmedel och brännolja för skogsbruk som bedrivs på områden i Forststyrelsens besittning.

32 §

Reglering av detaljhandeln

För tryggnad av befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får en näringsidkare endast mot inköpstillstånd till en konsument överlåta sådana konsumtionsnyttigheter som är nödvändiga för befolkningens försörjning. Genom förordning av statsrådet föreskrivs om de konsumtionsnyttigheter som regleras och om förfarandet vid regleringen.

Styrningen och verkställigheten av regleringen ankommer på arbets- och näringsministeriet, regionförvaltningsverken och kommunerna. Kommunerna beviljar inköpstillstånd, svarar inom sina områden för administreringen av inköpstillstånd och informerar om inköpstillstånds-förfarandet.

33 §

Reglering av annan handel

För tryggnad av samhällets vitala funktioner under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten ska en näringsidkare mot inköpstillstånd tillhandahålla andra näringsidkare och offentliga samfund, genom förordning av statsrådet närmare bestämda, nyttigheter vilka näringsidkaren allmänt marknadsför till dem.

Genom förordning av statsrådet föreskrivs om de nyttigheter som regleras och om förfarandet vid regleringen. Arbets- och näringsministeriet svarar för regleringen och övervakningen av regleringen i fråga om den handel som avses i denna paragraf. Närings-, trafik- och miljöcentralerna beviljar inom sitt verksamhetsområde inköpstillstånd som avses i 1 mom.

34 §

Reglering av industriproduktionen

För tryggnad av produktion av nyttigheter som är nödvändig med tanke på samhällets vitala funktioner under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får en näringsidkare endast på det sätt som föreskrivs genom förordning av statsrådet använda genom förordning av statsrådet närmare föreskrivna metaller, metallegeringar, kemikalier, läkemedelsråvaror, elektronikkomponenter, jordbruksprodukter, varor som används av livsmedelsindustrin, råvaror och bränslen för energiproduktionen eller andra för industriproduktionen nödvändiga material eller nyttigheter.

Arbets- och näringsministeriet samt närings-, trafik- och miljöcentralerna svarar för regleringen och övervakningen av industriproduktionen.

36 §

Begränsning av elanvändningen

För tryggnad av ett fungerande samhälle under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan statsrådet genom sitt beslut begränsa eller helt och hållet förbjuda användningen av el för andra, genom förordning av statsrådet närmare föreskrivna, ändamål än sådana som är nödvändiga med tanke på försörjningsberedskapen.

Efterlevnaden av begränsningen eller förbudet övervakas i enlighet med arbets- och näringsministeriets anvisningar av Energimyndigheten och av nätinnehavare som avses i elmarknads-lagen (588/2013).

RP 63/2022 rd

37 §

Elförbrukningskvoter

För tryggnad av landets näringsliv eller befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får el användas endast upp till ett genom förordning av statsrådet bestämt procenttal av konsumtionen enligt elanvändarens normala årsförbrukning.

Nätinnehavaren fastställer förbrukningskvoten utifrån varje elavtal på basis av den mängd el som levererats det föregående kalenderåret. Om denna grund inte kan användas, fastställs förbrukningskvoten på basis av en motsvarande förbrukares normala förbrukning eller en tillförlitlig utredning. Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om beräkning av förbrukningskvoterna.

39 §

Elleveransavbrott

För tryggnad av landets näringsliv, befolkningens försörjning eller försvarsberedskapen under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan en nätinnehavare tillfälligt avbryta leveransen av el, om åtgärderna enligt denna lag för minskande av elförbrukningen inte minskar förbrukningen tillräckligt när det är fråga om att upprätthålla elnätets funktionsförmåga. Leveransen av el får dock inte utan tvingande skäl avbrytas hos elanvändare som är viktiga med tanke på upprätthållandet av försörjningsberedskapen.

Nätinnehavaren ska hålla avbrotten i elleveransen på varje område så kortvariga som möjligt och inrikta avbrotten på ett jämlikt sätt. Energimyndigheten övervakar grunderna för elleveransavbrotten och en jämlik fördelning av dem.

På leveransavbrott som genomförts med stöd av denna lag tillämpas inte det som i elmarknadslagen föreskrivs om standardersättning på grund av avbrott i nättjänsten.

40 §

Begränsning av användningen av fjärrvärme

För tryggnad av landets näringsliv, befolkningens försörjning eller försvarsberedskapen får fjärrvärme under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten tas ur distributionsnätet för uppvärmning av fastigheter endast i sådana mängder som föreskrivs närmare genom förordning av statsrådet. Innetemperaturen i offentliga lokaliteter får inte genom uppvärmning höjas så att den överstiger ett gradtal som bestäms genom förordning av statsrådet. En säljare eller annan leverantör av fjärrvärme är skyldig att göra de regleringar som behövs och att förse regleranordningarna med sigill i andra lokaliteter än de som omfattas av hemfriden. Begränsning av användningen gäller inte sådan användning av fjärrvärme som är nödvändig för upprätthållandet av försörjningsberedskapen.

Efterlevnaden av begränsningarna övervakas av Energimyndigheten och kommunerna.

41 §

Reglering av brännolja för uppvärmning

För tryggnad av landets näringsliv, befolkningens försörjning eller försvarsberedskapen under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får lätt och tung brännolja levereras för uppvärmningsbruk endast till ett genom förordning av statsrådet bestämt procentbelopp

RP 63/2022 rd

av kundens normala årsförbrukning. Som årsförbrukning betraktas medelvärdet av förbrukningen under de två år som föregår det aktuella året. Medelvärdet uträknas av oljesäljaren. Om uppgifter som behövs för uträkningen inte finns att tillgå, uppskattas årsförbrukningen på basis av tillförlitlig utredning som fastighetsägaren lämnar.

Närings-, trafik- och miljöcentralen kan på ansökan bevilja tillstånd att överskrida kvoten, om det är nödvändigt för att garantera befolkningens hälsa eller säkerhet. Närmare bestämmelser om på vilka villkor kvoten får överskridas utfärdas genom förordning av arbets- och näringsministeriet.

Varje kund ska anmäla sig till oljesäljarens kundregister samt utan dröjsmål lämna de uppgifter som är nödvändiga med tanke på verkställandet av regleringen och som oljesäljaren eller en försäljare i minutförsäljningsnätet begär.

Närmare bestämmelser om hur regleringen av brännolja för uppvärmning ska verkställas utfärdas genom förordning av statsrådet. Arbets- och näringsministeriet samt närings-, trafik- och miljöcentralerna svarar för övervakningen av regleringen.

42 §

Begränsning av användningen av naturgas

För tryggnad av befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får naturgas tas ur distributionsrörsystemet endast för nödvändiga ändamål.

Närings-, trafik- och miljöcentralerna bestämmer inom sina verksamhetsområden de ändamål för vilka naturgas får användas med stöd av 1 mom.

Efterlevnaden av begränsningen övervakas i enlighet med arbets- och näringsministeriets anvisningar av Energimyndigheten och av nätinnehavare som avses i naturgasmarknadslagen (587/2017) samt av närings-, trafik- och miljöcentralerna inom deras verksamhetsområden.

45 §

Tryggnad av virkes- och torvtillgången

För tryggnad av landets näringsliv, energiförsörjningen och nödvändigt byggande under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan närings-, trafik- och miljöcentralen genom sitt beslut förplikta markägare, ägare av trävaror eller torv eller innehavare av avverkningsrätt eller torvtäktsrätt att överlåta virke, trävaror och torv till närings-, trafik- och miljöcentralen samt till försvarsmakten.

En skogscentral är på begäran skyldig att lämna behövlig handräckning till närings-, trafik- och miljöcentralen samt till försvarsmakten för fattande och verkställande av ett beslut enligt 1 mom.

56 §

Ändringar av lagstadgade försäkringar och förmåner

För tryggnad av befolkningens försörjning och statens betalningsberedskap under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan utbetalningen av förmåner eller rehabiliteringspenning som erläggs med stöd av bestämmelserna om arbetspension, folkpension, sjuk-, olycksfalls-, patient- eller trafikförsäkring samt inkomstrelaterad arbetslöshetsdagpenning, grunddagpenning, altemneringsersättning eller vuxenutbildningsstöd eller motsvarande andra förmåner avbrytas för högst tre månader eller uppskjutas med högst tre månader.

I det syfte som avses i 1 mom. kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten förmåner eller rehabiliteringspenning som erläggs med stöd av bestämmelserna om

arbetspension, folkpension, sjuk-, olycksfalls- patient- eller trafikförsäkring samt inkomstrelerad arbetslöshetsdagpenning, grunddagpenning, alterneringsersättning eller vuxenutbildningsstöd eller motsvarande andra förmåner betalas för högst tre månader minskade med högst 50 procent. Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om minskningens storlek och utbetalningsperioden för minskade förmåner samt om varaktigheten av avbrott i eller uppskjutande av betalning som avses i 1 mom.

De pensioner som avses i 1 mom. utbetalas, oavsett om betalningsbeloppet minskas eller betalningen avbryts eller uppskjuts, alltid till ett så stort belopp att de pensioner förmånstagaren lyfter sammanlagt uppgår till ett belopp som motsvarar minst full folkpension enligt folkpensionslagen (568/2007).

57 §

Ändringar av socialbidrag

För tryggande av befolkningens försörjning och statens betalningsberedskap under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan utbetalningen av moderskapsunderstöd, bidrag för kostnader vid internationell adoption, underhållsstöd, barnbidrag, stöd för hemvård av barn, stöd för privat vård av barn, bostadsbidrag, arbetsmarknadsstöd, studiepenning, bostadstillägg, militärunderstöd, ersättning för skada ådragen i militärtjänst, rehabiliteringsförmån, särskilt stöd till invandrare eller motsvarande annan förmån samt utkomststöd avbrytas för högst tre månader eller uppskjutas med högst tre månader.

I det syfte som avses i 1 mom. kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten moderskapsunderstöd, bidrag för kostnader vid internationell adoption, underhållsstöd, barnbidrag, stöd för hemvård av barn, stöd för privat vård av barn, bostadsbidrag, arbetsmarknadsstöd, studiepenning, bostadstillägg, militärunderstöd, ersättning för skada ådragen i militärtjänst, rehabiliteringsförmån, särskilt stöd till invandrare eller motsvarande annan förmån samt utkomststöd betalas för högst tre månader minskade med högst 50 procent. Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om minskningens storlek och utbetalningsperioden för minskade förmåner samt om varaktigheten av avbrott i eller uppskjutande av betalning som avses i 1 mom.

57 a §

Tryggande av befolkningens försörjning

För tryggande av befolkningens nödvändiga försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 3 och 6 punkten kan stöd beviljas var och en som på grund av störningar i betalningsrörelsen inte kan använda sina tillgångar för att skaffa nödvändiga nyttigheter. Stödet är avsett att täcka nödvändiga livsmedel, läkemedel och andra motsvarande nödvändiga nyttigheter. Stödet kan betalas i form av en betalningsförbindelse eller genom något annat motsvarande förfarande. Bestämmelser om återkrav av stöd finns i 131 a §.

Folkpensionsanstalten svarar för beviljande, betalning och annan verkställighet av stöd som avses i 1 mom. På ansökan om och beviljande av stöd, behandlingen av stödärenden samt ändringssökande tillämpas vad som i lagen om utkomststöd (1412/1997) föreskrivs om ansökan om och beviljande av utkomststöd, behandlingen av stödärenden samt ändringssökande. Närmare bestämmelser om stödbeloppet och om hur utbetalningen ska ordnas utfärdas genom förordning av statsrådet. Valfärdsområdena svarar för tryggandet av försörjningen för dem vars nödvändiga omsorg och försörjning behöver tryggas i enlighet med socialvårdslagen (1301/2014).

Om det inte är möjligt att bevilja eller betala stöd i en störningssituation, svarar valfärdsområdena för befolkningens nödvändiga försörjning på annat sätt.

RP 63/2022 rd

Staten svarar för kostnaderna för stöd som avses i 1 mom. och ersätter välfärdsområdena för kostnaderna för åtgärder som avses i denna paragraf.

60 §

Åtgärder som avser kommunikationsnät och kommunikationstjänster

För att trygga de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet och avvärja datasäkerhetshot mot dem kan kommunikationsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten ålägga ett i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) avsett teleföretag att

- 1) producera nät- och kommunikationstjänster samt att ge myndigheterna en lägesbild av användningen av nät- och kommunikationstjänster,
- 2) underhålla eller bygga eller låta bli att bygga kommunikationsnät,
- 3) till myndigheter eller andra teleföretag överlåta nyttjanderätt till sådan egendom som avses i 8 kap. i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation; ministeriet kan också upphäva en sådan skyldighet att överlåta nyttjanderätt som ålagts ett teleföretag med stöd av lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation,
- 4) ordna sina internationella nät- och kommunikationstjänstförbindelser på det sätt som kommunikationsministeriet närmare bestämmer,
- 5) avtala om nationell eller internationell roaming på det sätt som kommunikationsministeriet bestämmer,
- 6) koppla samman ett kommunikationsnät med ett annat eller att upplösa en sammankoppling,
- 7) för viss tid eller tills vidare stänga nät- eller kommunikationstjänstförbindelser till ett visst land eller till internationella nät- eller kommunikationstjänstförbindelser,
- 8) driva system och tillhandahålla tjänster från vissa platser.

Kommunikationsministeriet kan under undantagsförhållanden dessutom besluta om företräde i de allmänna kommunikationsnäten för kommunikation som är nödvändig med tanke på samhällets vitala funktioner. Beslutet kan avse endast sådana kommunikationsnät där det är tekniskt möjligt att ordna företräde för kommunikation.

61 §

Åtgärder som avser radiofrekvenser

För att trygga de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet och för att säkerställa en störningsfri kommunikation som är nödvändig för att trygga det militära försvaret av Finland och landets territoriella integritet och upprätthålla allmän ordning och säkerhet kan kommunikationsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten bemyndiga Transport- och kommunikationsverket att

- 1) ändra villkoren för radiotillstånd som avses i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation,
- 2) återkalla radiotillstånd,
- 3) avbryta beviljandet av radiotillstånd,
- 4) förbjuda användning av radiosändare eller radiosystem som avses i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation eller begränsa deras användning på annat sätt.

62 §

Åtgärder i anslutning till dataskydd

För att trygga de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet och avvärja datasäkerhetshot mot dem kan kommunikationsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten ålägga i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsedda teleföretag, leverantörer av mervärdestjänster eller andra än statsförvaltningens sammanslutningsabonnenter eller personer som handlar för deras räkning att

- 1) tillfälligt förhindra sändande, förmedling eller mottagande av e-postmeddelanden, textmeddelanden och andra motsvarande meddelanden eller av filer över fildelningsnät,
- 2) kryptera eller inte kryptera sina nät- eller kommunikationstjänster,
- 3) vidta andra motsvarande åtgärder som är nödvändiga för att avvärja kränkningar av dataskyddet och undanröja störningar riktade mot dataskyddet.

63 §

Allmän överlåtelseskyldighet i fråga om nyttjanderätten till datasystem

För tryggande av de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet kan kommunikationsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten ålägga en enskild person eller en sammanslutning som inte hör till statsförvaltningen att till myndigheter eller av dem namngivna instanser överlåta nyttjanderätten till program, terminalutrustning, datasystem, radiosändare, reservkraftaggregat eller delar eller tilläggsutrustning till dem, om överlåtelsen är nödvändig för att säkerställa funktionsdugligheten hos de nät- och kommunikationstjänster som anlitas för att upprätthålla samhällets vitala funktioner.

65 §

Tekniska föreskrifter som gäller elektronisk kommunikation och postverksamhet

För tryggande av de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet och tillgången till posttjänster kan Transport- och kommunikationsverket meddela föreskrifter som gäller det tekniska genomförandet av rättigheter och skyldigheter som avses i 60–64 §.

66 §

Beredskapsenheten för datasystemsbranschen samt dess uppgifter

För att trygga de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet, avvärja datasäkerhetshot mot dem och trygga samhällets vitala funktioner kan arbets- och näringsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten på förslag från kommunikationsministeriet inrätta regionala beredskapsenheter för datasystemsbranschen vid närings-, trafik- och miljöcentralerna. Beredskapsenheterna för datasystemsbranschen leds och övervakas av Transport- och kommunikationsverket.

Beredskapsenheterna för datasystembranschen har till uppgift att

- 1) upprätthålla kontakten med länens ledningscentraler eller delar av dem, försvarsmaktens regionala organisation och andra regionala myndigheter samt regionens företag och sammanslutningar,
- 2) på regional nivå samordna verkställigheten av de föreskrifter och beslut som kommunikationsministeriet och Transport- och kommunikationsverket utfärdat med stöd av denna lag,

- 3) på regional nivå sammanställa och upprätthålla en lägesbild av de omständigheter som inverkar på utbudet och användningen av nät- och kommunikationstjänster, och
- 4) informera om de förändringar som inträffar i utbudet eller användningen av nät- och kommunikationstjänster.

67 §

Reglering av flytande bränslen i trafiken

För säkerställande av tillgången på flytande bränslen för syften som är nödvändiga med tanke på försvaret, befolkningens försörjning och landets näringsliv under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten föreskrivs genom förordning av kommunikationsministeriet om hur den totala inbesparingen av flytande trafikbränslen enligt 30 § ska fördelas mellan väg-, järnvägs-, sjö- och lufttrafiken.

68 §

Reglering av flytande vägtrafikbränslen

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får flytande bränslen för vägtrafiken säljas eller överlåtas endast mot användnings- eller inköpstillstånd på det sätt som föreskrivs i detta kapitel.

Bestämmelser om tiden för reglering av flytande bränslen för vägtrafiken utfärdas genom förordning av statsrådet. Genom förordning av kommunikationsministeriet utfärdas närmare bestämmelser om sparmålen beträffande försäljningen av bränsle till olika konsumentgrupper och om den maximala mängden bränsle som säljs till konsumenterna.

74 §

Vägtransportmyndigheterna

I detta kapitel avsedda vägtransportmyndigheter är kommunikationsministeriet och de närings-, trafik- och miljöcentraler som har hand om trafikuppgifter. Vägtransporterna leds och övervakas under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten av kommunikationsministeriet på riksplanet och av de närings-, trafik- och miljöcentraler som har hand om trafikuppgifter, inom sitt verksamhetsområde. De kan också begränsa vägtransporter så som föreskrivs i 75 §.

De närings-, trafik- och miljöcentraler som har hand om trafikuppgifter kan under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten inrätta transportledningsenheter, vilka arbetar under kommunikationsministeriets ledning och tillsyn.

75 §

Vägtransporter och styrning av dem under undantagsförhållanden

Vägtransporterna ska under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten skötas så att de transporter säkerställs som är nödvändiga med tanke på ett fungerande samhälle och den militära försvarsberedskapen samt skyddandet av befolkningen och tryggheten av dess säkerhet och försörjning.

För säkerställande av transporter som är nödvändiga för ett fungerande samhälle och den militära försvarsberedskapen samt skyddandet av befolkningen och tryggheten av dess säkerhet

RP 63/2022 rd

och försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan vägtransportmyndigheten styra användningen av transportmateriel i tillståndspliktig trafik och begränsa tillståndspliktig trafik med beaktande av samhällets behov av transporter och andra faktorer som inverkar på begränsandet av trafiken. Transporter ska begränsas så jämligt som möjligt med beaktande av trafikidkarnas och deras kunders behov.

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4 och 5 punkten kan vägtransportmyndigheterna för tryggande av den allmänna trafiken ändra tidtabeller och rutter för tillståndspliktig persontrafik samt styra materielen för kollektivtrafik på det sätt som situationen kräver.

76 §

Begränsning av vägtrafiken

Polisen kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten på vägtransportmyndighetens begäran för tryggande av transporter som avses i 75 § 1 mom. begränsa annan motorfordonstrafik eller förbjuda den i sin helhet för viss tid på vägar eller områden som vägtransportmyndigheten bestämmer.

En trafikeringsbegränsning eller ett trafikeringsförbud får inte hindra någon från att färdas till sin stadigvarande bostad.

77 §

Trafikidkares samt motorfordonsägares och motorfordonsinnehavares skyldigheter

Varje trafikidkare som idkar tillståndspliktig trafik och ägare eller innehavare av ett motorfordon registrerat för privat bruk är under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten skyldig att utföra av vägtransportmyndigheten förordnade transporter, om trafikbehovet nödvändigtvis kräver det.

78 §

Skyldighet att överlåta nyttjanderätten till motorfordon

Varje ägare eller innehavare av ett motorfordon är skyldig att under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten, när det krävs för skötseln av transporter som är nödvändiga för försvaret, befolkningsskyddet eller den allmänna ordningen och säkerheten eller med tanke på ett fungerande samhälle, överlåta nyttjanderätten till det motorfordon som denne äger eller innehar till vägtransportmyndigheten.

Närmare bestämmelser om förfarandet vid överlåtelse av nyttjanderätten till motorfordon utfärdas genom förordning av statsrådet.

79 §

Tryggande av sjötransporter

Transport- och kommunikationsverket leder och övervakar sjötransporter under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten. Genom beslut av Transport- och kommunikationsverket kan för genomförande av sjötransporter som är nödvändiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner, under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten, tillfälliga avvikelser göras från gällande bestämmelser och föreskrifter som avser

- 1) öppnande eller stängande av farleder,
- 2) isbrytning, farledsfartygstjänster och skärgårdens förbindelsefartygstrafik,

- 3) anlåtande och ordnande av lotsningstjänster,
- 4) styrningen av sjötrafiken.

Transport- och kommunikationsverket ska innan ett beslut enligt 1 mom. fattas höra de behöriga militära myndigheterna, Gränsbevakningsväsendet och Trafikledsverket. Vid behov ska Transport- och kommunikationsverket innan beslutet fattas höra också den behöriga polismyndigheten. Om frågan av särskilda skäl måste avgöras utan dröjsmål, kan Transport- och kommunikationsverket fatta beslutet utan hörande. Verket ska dock omedelbart underrätta nämnda myndigheter om beslutet.

Beslut om stängning av hamnar under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten fattas av statsrådet. Transport- och kommunikationsverket kan för slutförande av sjötransporter som är nödvändiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner dessutom bestämma om placeringen av hamnarnas stuveriutrustning samt tillfälligt, för högst en månad åt gången, förordna stuveripersonal att arbeta i en annan hamn än den som utgör den ordinarie arbetsplatsen. Staten svarar för de resekostnader och skäligena levnadskostnader som förflyttningen orsakar stuveripersonalen.

Kommunikationsministeriet kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten för tryggnad av för samhället livsviktiga sjötransporter förbjuda Transport- och kommunikationsverket att för en tid av högst sex månader åt gången avföra ett fartyg ur Finlands trafik- och transportregister.

80 §

Reglering av bränslen för sjöfarten och annan sjötrafik

Transport- och kommunikationsverket kan för tryggnad av sjötransporter som är nödvändiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten begränsa enskilda personers och företags samt rederiföretags eller rederiinrättnings rätt att köpa flytande bränsle genom att föreskriva kvantitativa inköpskvoter som inte får överskridas under en viss period. Transport- och kommunikationsverket kan dock bevilja tillstånd att överskrida en kvot, om det är nödvändigt för att trygga verksamheten hos ett företag eller en inrättning som sköter transporter som är viktiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner eller om det finns någon annan vägnad orsak med tanke på ordnandet av sjötransporter under undantagsförhållanden.

81 §

Tryggnad av lufttransporter

Transport- och kommunikationsverket leder och övervakar under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten lufttransporter och lufttrafik i samarbete med flygvapnet.

Transport- och kommunikationsverket kan i syfte att trygga ett fungerande samhälle och den militära försvarsberedskapen

- 1) förbjuda civil luftfart eller begränsa den inom hela landet eller en del av landet,
- 2) besluta närmare om användningen av flygplatserna och om användningsbegränsningar.

Transport- och kommunikationsverket ska innan ett beslut enligt 2 mom. fattas höra den militära myndighet som saken gäller. Om frågan av särskilda skäl måste avgöras utan dröjsmål, kan Transport- och kommunikationsverket fatta beslutet utan hörande. Verket ska dock omedelbart underrätta den militära myndigheten om beslutet.

Genom förordning av statsrådet kan det utfärdas bestämmelser om förvaltningen av flygplatserna och ordnandet av deras verksamhet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten.

82 §

Reglering av flytande bränslen för flygtrafiken samt av reservdelar och förnödenheter

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan Transport- och kommunikationsverket för tryggnad av lufttransporterna reglera den flygpetroleum och flygbensin som används i lufttransporter. Regleringen omfattar inte de luftfartyg som staten äger eller har tagit i sitt bruk eller av staten beställda flyg, om inte något annat föreskrivs genom förordning av statsrådet.

Transport- och kommunikationsverket beslutar månatligen på förhand om lufttrafikföretagens kvoter av flygpetroleum och flygbensin utifrån den av sökanden angivna mängden av i Finland köpt bränsle under motsvarande period det föregående året. Om lufttrafikföretagets verksamhet har förändrats avsevärt i jämförelse med det föregående året, bestäms kvoten så att den svarar mot kvoten för ett lufttrafikföretag med motsvarande verksamhet och motsvarande antal luftfarkoster.

Transport- och kommunikationsverket kan av grundad anledning ge tillstånd till att överskrida kvoten eller överföra den till ett annat lufttrafikföretag helt eller delvis. Transport- och kommunikationsverket kan dessutom av grundad anledning tillåta att bränsle distribueras för enstaka flyg.

Om i 1 mom. avsedd reglering av flytande bränsle har inletts, får ett lufttrafikföretag endast med inköpstillstånd som beviljats av Transport- och kommunikationsverket skaffa sådana reservdelar och förnödenheter som behövs för ordnande av lufttransporter. Inköpstillstånd beviljas om det behövs för tryggnad av transporter som är viktiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner eller om det finns andra vägande skäl med tanke på ordnandet av lufttransporter under undantagsförhållanden.

83 §

Ordnande av järnvägstransporter under undantagsförhållanden

Järnvägstransporter ska under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten ordnas så att de transporter säkerställs som är nödvändiga med tanke på försvaret, ett fungerande samhälle samt befolkningens säkerhet och försörjning, och att andra för samhället behövliga transporter sköts.

Kommunikationsministeriet kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten för tryggnad av järnvägstransporter som är viktiga för ett fungerande samhälle och den militära försvarsberedskapen genom sitt beslut begränsa ett järnvägsföretags övriga verksamhet och ålägga järnvägsföretaget att sköta transporter som är nödvändiga för ett fungerande samhälle eller landets näringsliv.

Trafikledsverket kan ändra ett beslut enligt järnvägslagstiftningen om beviljande av bankapacitet, om en omorganisering av järnvägstransporterna nödvändigtvis kräver det.

84 §

Brådslande evakueringstransporter

Kommunikationsministeriet kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4–6 punkten ålägga trafikidkare som idkar tillståndspliktig trafik, järnvägsföretag, innehavare av tillstånd till eller godkännande för luftfartsverksamhet och finska rederier att sköta sådana evakueringstransporter av människor och egendom som är nödvändiga på grund av undantagsförhållandena.

Transporterna ska skötas utan obefogat dröjsmål.

85 §

Kommunikationsministeriets behörighet att bestämma om transporter

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten kan kommunikationsministeriet för säkerställande av transporter som är nödvändiga med tanke på tryggheten av försvaret, befolkningsskyddet och ett fungerande samhälle samt samhällets vitala funktioner ge myndigheterna föreskrifter om samarbete mellan olika transportformer för utförandet av en eller flera specificerade transporter. Ministeriet kan också genom sitt beslut ålägga trafikidkare som idkar tillståndspliktig trafik, järnvägsföretag, innehavare av tillstånd till eller godkännande för luftfartsverksamhet och finska rederier att sköta en transport på det sätt som specificeras i beslutet, om transporten inte kan genomföras på annat sätt.

88 §

Social- och hälsovårdstjänster samt hälsoskydd

För tryggnad av befolkningens social- och hälsovård under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 4–6 punkten kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas att kommunen kan avstå från

1) iakttagandet av i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) föreskrivna frister vid ordnande av icke brådskande vård, om det är nödvändigt för ordnande av brådskande vård och om patientens hälsa inte riskeras av att tidsfristen överskrids,

2) bedömning av servicebehovet i enlighet med 36 § i socialvårdslagen (1301/2014),

3) ansvaret för ordnande av småbarnspedagogik enligt lagen om småbarnspedagogik (540/2018), om barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare kan ordna vården av barnen på annat sätt,

4) behandlingen av och beslutsfattande i fråga om anmälningar i anslutning till anmälningspliktig verksamhet enligt hälsoskyddslagen (763/1994) samt uppgifter i anslutning till utredning av bostäders hälsorisker.

93 §

Avvikelser från anställningsvillkor

Inom hälso- och sjukvården, socialväsendet, räddningsväsendet, nödcentralverksamheten och polisväsendet kan avvikelser göras från anställningsvillkoren på det sätt som avses i 1 mom. på grund av befolkningens hälso- och sjukvård, försörjning eller säkerhet också under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4–6 punkten. Avvikelser från anställningsvillkoren kan för skyddande av samhällets funktionsförmåga och säkerhet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten göras på det sätt som avses i 1 mom. också inom Gränsbevakningsväsendet, Migrationsverket, de bolag som avses i 6 § 1 mom. i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät (10/2015), det servicecenter som avses i 5 § 1 mom. i lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster (1226/2013), Transport- och kommunikationsverkets cybersäkerhetscenter och frekvensförvaltning, Meteorologiska institutet samt de bolag som med stöd av lag sköter lotsning, flygtrafikledningstjänster eller de trafikledningstjänster eller trafikstyrningstjänster som Trafikledningsverket svarar för att ordna.

94 §

Begränsning av uppsägningsrätten

Inom hälso- och sjukvården, socialväsendet, räddningsväsendet och nödcentralverksamheten kan uppsägningsrätten begränsas enligt 1–3 mom. på grund av befolkningens nödvändiga hälso- och sjukvård, minimiförsörjning eller säkerhet också under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4–6 punkten. Uppsägningsrätten kan för tryggheten av samhällets funktionsförmåga eller skyddandet av befolkningen under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten begränsas på det sätt som avses i 1–3 mom. också inom polisväsendet, Gränsbevakningsväsendet, Migrationsverket, de bolag som avses i 6 § 1 mom. i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät, det servicecenter som avses i 5 § 1 mom. i lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster, Transport- och kommunikationsverkets cybersäkerhetscenter och frekvensförvaltning, Meteorologiska institutet samt de bolag som med stöd av lag sköter lotsning, flygtrafikledningstjänster eller de trafiklednings-tjänster eller trafikstyrningstjänster som Trafikledsverket svarar för att ordna.

95 §

Arbetspliktiga

Om arbetsförmedlingstvång och begränsning av uppsägningsrätten inte är tillräckliga åtgärder med tanke på försvaret, skyddet av befolkningen, dess nödvändiga hälso- och sjukvård eller minimiförsörjning eller för att säkerställa en produktion som är särskilt viktig för försörjningsberedskapen under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten, är varje i Finland bosatt person som har i lagen om hemkommun (201/1994) avsedd hemkommun i Finland och som har fyllt 18 men inte 68 år skyldig att utföra sådant arbete som är nödvändigt för att syftet med denna lag ska kunna uppnås.

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4–6 punkten är dessutom varje i Finland bosatt person som har i lagen om hemkommun avsedd hemkommun i Finland och som är verksam inom hälso- och sjukvården, har fått utbildning inom denna sektor och har fyllt 18 men inte 68 år skyldig att utföra sådant arbete inom hälso- och sjukvården som är nödvändigt för att lagens syfte ska kunna uppnås. Förordnande till sådant arbete får ges för längst två veckor åt gången. Förordnandet kan förnyas en gång.

103 §

Arbetspliktsregistret

Arbets- och näringsministeriet inrättar under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4–6 punkten för verkställighet av arbetsplikten och styrning av arbetskraften ett arbetspliktsregister för vilket arbets- och näringsministeriet är personuppgiftsansvarig. Uppgifterna i registret används och uppgifter registreras också av närings-, trafik- och miljöcentralerna samt arbets- och näringsbyråerna. Dessa myndigheter ska se till att uppgifterna är riktiga innan de förs in i registret.

Arbetspliktsregistret innehåller uppgifter om de arbetspliktiga och om arbetsgivarna. I registret införs den arbetspliktiges identifikationsuppgifter. I registret kan det dessutom föras in uppgifter om den arbetspliktiges yrke, utbildning och sysselsättning samt försörjningsplikt, arbetsförmåga och anlitbarhet. I registret förs det dessutom in uppgifter om namnen på arbetsgivarna och om produktions- eller servicebranscher samt om var verksamhetsställen finns. Uppgifter som gäller hälsotillstånd eller funktionsnedsättning och som hänför sig till arbetsförmågan får

RP 63/2022 rd

registreras om det är nödvändigt att behandla uppgifterna för att de ska kunna beaktas på det sätt som avses i 99 § 1 mom.

Arbetskraftsmyndigheten har utan hinder av vad som föreskrivs om hemlighållande av uppgifter rätt att för det i 1 mom. avsedda registret få behövliga uppgifter förutom av den registrerade också ur befolknings- och pensionsskyddsregistren och uppgifter om personer som arbetar inom medicinalvården samt hälso- och sjukvården ur de register som Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården för. Arbetskraftsmyndigheten har dessutom utan hinder av sekretessbestämmelserna rätt att av andra myndigheter få för en ändamålsenlig verkställighet av arbetsplikten behövliga uppgifter om företags eller andra sammanslutningars betydelse för landets försvar eller för tryggheten av landets näringsliv.

Ur arbetspliktsregistret kan utan hinder av bestämmelserna om hemlighållande av uppgifter lämnas ut uppgifter om personer som avses i 95 § 2 mom. till social- och hälsovårdsministeriet och regionförvaltningsverken för planering och organisering av arbetsplikt enligt 95 § 2 mom.

Uppgifterna avförs ur arbetspliktsregistret sex månader efter det att tillämpningen av II avdelningen i denna lag har upphört. De avförda uppgifterna arkiveras. I fråga om arkivväsendets uppgifter och om handlingar som ska arkiveras gäller vad som föreskrivs i arkivlagen (831/1994) eller bestäms eller föreskrivs med stöd av den.

104 §

Förflyttning av statliga ämbetsverk och inrättningar samt överföring av personal

För skötseln av förvaltningsuppgifter under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten kan statsrådet besluta att underlydande ämbetsverk eller statliga inrättningar eller affärsverk tillfälligt ska förflyttas till annan ort.

Utän hinder av vad som bestäms i statstjänstemannalagen kan ett ministerium under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten genom sitt beslut förplikta den som är anställd hos staten att tillfälligt sköta en annan tjänst eller uppgift. Beslutet om en statsanställds övergång från ett förvaltningsområde till ett annat fattas dock av finansministeriet. Då ska finansministeriet innan beslutet om överföring fattas höra de ministerier som saken gäller.

109 §

Undervisning och utbildning

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4–6 punkten kan undervisnings- och kulturministeriet för högst tre månader åt gången bestämma att undervisningsverksamhet och annan verksamhet som avses i lagen om grundläggande utbildning (628/1998), gymnasielagen (629/1998), lagen om Europeiska skolan i Helsingfors (1463/2007), lagen om yrkesutbildning (630/1998), lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998), lagen om fritt bildningsarbete (632/1998), lagen om grundläggande konstundervisning (633/1998), yrkeshögskolelagen (351/2003) och universitetslagen (558/2009) ska avbrytas eller flyttas till annan ort, om det är nödvändigt på grund av förflyttning av befolkning eller vistelsebegränsningar eller begränsningar i rörelsefriheten eller annars för skyddande av befolkningen. Om befolkningen på ett visst område förflyttas annanstans med stöd av 121 §, kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas att förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen för de förflyttade eleverna tillfälligt ska ordnas av den kommun till vilken en elev har förflyttats, i stället för av den kommun där eleven är bosatt.

För trygghet av nödvändig undervisning och utbildning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4–6 punkten kan de skyldigheter som anordnare av verksamheten som avses i 1 mom. har att ordna undervisning och annan verksamhet samt måltids- och transportförmåner och inkvartering begränsas på det sätt som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet.

RP 63/2022 rd

Dessutom kan undervisnings- och kulturministeriet utan hinder av 3 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen (672/2005) skjuta upp anordnandet av studentexamen med högst sex månader åt gången.

De verkningar som i 1 och 2 mom. avsedda åtgärder har på kostnaderna för verksamheten kan beaktas vid beviljandet av statsandelar och statsunderstöd för undervisningsväsendet så som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet.

116 §

Befolkningsskyddsplikt

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2, 4 och 6 punkten är varje i Finland bosatt som enligt lagen om hemkommun har hemkommun i Finland och som har fyllt 18 men inte 68 år skyldig att utföra släcknings-, räddnings-, förstahjälps-, underhålls-, röjnings- och rengöringsuppgifter samt ledningsuppgifter och specialuppgifter inom befolkningsskyddsorganisationen, uppgifter vid nödcentral eller andra med dessa jämförbara uppgifter som är nödvändiga för skyddande av befolkningen.

Förordnande till befolkningsskyddsuppgifter kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4 och 6 punkten utfärdas för längst två veckor åt gången och det kan förnyas en gång. När befolkningsskyddsplikten verkställs beaktas de begränsningar som avses i 99 §. På arbete som utförs enligt befolkningsskyddsplikten tillämpas 101 §. Närmare bestämmelser om fullgörandet av befolkningsskyddsplikten utfärdas genom förordning av statsrådet.

I fråga om registret över beredskapsuppgifter inom befolkningsskyddet föreskrivs särskilt.

118 §

Begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar för skyddande av befolkningen

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4–6 punkten kan rätten att vistas eller röra sig på en bestämd ort eller ett bestämt område förbjudas eller begränsas tillfälligt, för högst tre månader åt gången genom förordning av statsrådet, om det är nödvändigt för att avvärja en allvarlig fara som hotar människors liv eller hälsa.

17 a kap.

Upprätthållande av gränssäkerheten och den allmänna ordningen och säkerheten

122 a §

Skyldighet för leverantörer eller tillhandahållare av transporttjänster att utföra transporter

Sådana leverantörer eller tillhandahållare av transporttjänster som avses i lagen om transport-service (320/2017) är under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten skyldiga att utföra transporter som är nödvändiga för upprätthållandet av gränssäkerheten eller den allmänna ordningen och säkerheten. Kommunikationsministeriet bestämmer om utförande av transporter på framställning av polisen, Gränsbevakningsväsendet eller Migrationsverket.

RP 63/2022 rd

122 b §

Skyldighet att överlåta byggnader och lägenheter

Migrationsverket kan för att trygga tillräckliga lokaler för ordnandet av mottagningstjänster under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten genom sitt beslut ålägga ägaren eller innehavaren av en byggnad eller lägenhet som lämpar sig för gemensam inkvartering av minst 30 personer att ställa byggnaden eller lägenheten till Migrationsverkets förfogande. Bestämmelser om i vilka kommuner befogenheterna kan utövas utfärdas genom förordning av statsrådet.

Skyldigheten enligt 1 mom. gäller inte en sådan lägenhet eller en sådan del av en byggnad som används för stadigvarande boende. Skyldigheten får inte medföra oskälig olägenhet för byggnadens eller lägenhetens ägare eller innehavare.

122 c §

Begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten kan rätten att vistas eller röra sig på en bestämd ort eller ett bestämt område förbjudas eller begränsas tillfälligt, för högst två veckor åt gången, genom förordning av statsrådet, till den del det är nödvändigt för att avvärja ett hot eller hantera en situation som synnerligen allvarligt och i synnerligen stor omfattning äventyrar den allmänna ordningen och säkerheten.

Polisen övervakar att begränsningarna iakttas.

126 §

Skyldighet att offentliggöra meddelanden

Utgivare och utövare av programverksamhet är skyldiga att utan ersättning publicera eller sända statsrådets, ministeriernas, regionförvaltningsverkens, närings-, trafik- och miljöcentralernas, kommunstyrelsernas, polisens, Gränsbevakningsväsendets, de militära myndigheternas och räddningsmyndigheternas meddelanden om tillämpningen eller iakttagandet av denna lag, vilka snabbt måste nå hela befolkningen eller befolkningen inom ett visst område för att syftet med denna lag ska nås. Sådana meddelanden ska utan dröjsmål i oförändrad form publiceras i ifrågavarande periodiska publikation, nätpublikation eller program.

19 kap.

Ersättningar och rättsskydd

128 §

Ersättning för överföring av äganderätt eller nyttjanderätt

Har någon med anledning av åtgärder som vidtagits med stöd av 33, 34, 44, 45, 60–63, 77 eller 78 §, 79 § 3 eller 4 mom., 83–87, 110–113, 117, 119, 122, 122 a eller 122 b § lidit skada som inte ersätts med stöd av någon annan lag, ska full ersättning för skadan betalas av statsmedel.

Om skadan med beaktande av den skadelidandes förmögenhetsförhållanden och andra omständigheter ska anses vara liten eller om stats- eller samhällsekonomiska skäl på grund av ska-

RP 63/2022 rd

dornas stora mängd oundgängligen kräver det, betalas skälig ersättning för skadan. När befo- genheten enligt 45 § tillämpas under undantagsförhållanden som avses i 3 § 3 punkten ska dock alltid full ersättning betalas för en skada.

Bestämmelser om förfarandet vid betalning av ersättning utfärdas genom förordning av stats- rådet.

131 a §

Återkrav av stöd som beviljats för tryggande av försörjningen

Stöd enligt 57 a § ska återkrävas. Den myndighet som beviljat stöd meddelar beslut om åter- krav. Återkravet kan emellertid frångås helt eller delvis, om det anses vara skäligt och om utbe- talningen av stöd inte har berott på svikligt förfarande från förmånstagarens eller dennes före- trädarens sida eller om det utbetalda beloppet är litet. Återkravet kan också frångås helt efter det att beslutet om återkrav har meddelats, om det med beaktande av förmånstagarens ekonomiska situation inte längre är ändamålsenligt att fortsätta återkrävandet eller om det med hänsyn till det förmånsbelopp som inte har återkrävts medför oskäliga kostnader att fortsätta återkrävandet.

Ändring i beslut om återkrav får sökas på det sätt som föreskrivs i 130 §. Ett lagakraftvunnet beslut om återkrav får verkställas så som en dom som har vunnit laga kraft.

Stöd kan återkrävas också genom att det beaktas som avdrag från beloppet av de förmåner enligt 56 § 1 mom. som senare betalas för samma tidsperiod. På beaktande av stöd enligt 57 a § som betalats ut för tryggande av försörjningen när en förmån enligt 56 § 1 mom. senare betalas ut för samma tidsperiod tillämpas vad som föreskrivs om återkrav av förmånen genom kvittning.

133 §

Beredskapslagsförseelse

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1) underlåter att iaktta en i 91 § föreskriven skyldighet som gäller arbetsförmedlingstvång, en i 94 § föreskriven skyldighet som gäller uppsägning eller en i 101 § 1 mom. föreskriven skyl- dighet som gäller arbetsvillkor,

2) underlåter att fullgöra den arbetsplikt som har ålagts med stöd av 95 § eller den befolk- ningsskyddsplikt som ålagts med stöd av 116 § eller den skyldighet till överföring om vilken föreskrivs i 104 §,

3) underlåter att fullgöra den överlåtelseplikt som ålagts med stöd av 45, 63, 78, 86, 110, 112, 113, 117, 119, 122 eller 122 b § eller den skyldighet att tillhandahålla tjänster som ålagts med stöd av 111 eller 122 a §, eller

4) bryter mot ett förbud eller en begränsning som meddelats med stöd av 115, 118 eller 122 c § i fråga om rätten att vistas eller röra sig på ett visst ställe,

ska, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag, för *beredskaps- lagsförseelse* dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Kommunerna svarar till och med den 31 december 2022 för de uppgifter som enligt 57 a § i denna lag ska skötas av välfärdsområdena.

2.

Lag

om ändring av 79 § i värnpliktslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i värnpliktslagen (1438/2007) 79 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 1556/2011,
som följer:

79 §

Reservisters tjänstgöring vid storolyckor och i andra allvarliga situationer

Republikens president kan på framställning av statsrådet besluta att huvudstaben för en kort tid, dock högst 14 dagar, kan förordna värnpliktiga som hör till reserven till sådana sjukvårds-, pionjär-, signal-, transport- och skyddsuppgifter samt andra motsvarande uppgifter i enlighet med den specialutbildning de har fått vid försvarsmakten som inte inbegriper användning av militära maktmedel, om det är nödvändigt i en situation som avses i 3 § 4–6 punkten i beredskapslagen (1552/2011).

I en uppgift som avses i 1 mom. leds avdelningen av den militärperson som förordnats till chef för avdelningen.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

3.

Lag

om ändring av lagen om ändring av 109 § i beredskapslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om ändring av 109 § i beredskapslagen (1233/2020) 109 § 1 mom.
som följer:

109 §

Undervisning och utbildning

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4–6 punkten kan undervisnings- och kulturministeriet för högst tre månader åt gången bestämma att undervisningsverksamhet och annan verksamhet som avses i lagen om grundläggande utbildning (628/1998), gymnasielagen (714/2018), lagen om Europeiska skolan i Helsingfors (1463/2007), lagen om yrkesutbildning (531/2017), lagen om utbildning som handleder för examensutbildning (1215/2020), lagen om fritt bildningsarbete (632/1998), lagen om grundläggande konstundervisning (633/1998), yrkeshögskolelagen (932/2014) och universitetslagen (558/2009) ska avbrytas eller flyttas till annan ort, om det är nödvändigt på grund av förflyttning av befolkning eller vistelsebegränsningar eller begränsningar i rörelsefriheten eller annars för skyddande av befolkningen. Om befolkningen på ett visst område förflyttas annanstans med stöd av 121 §, kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas att förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen för de förflyttade eleverna tillfälligt ska ordnas av den kommun till vilken en elev har förflyttats, i stället för av den kommun där eleven är bosatt.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2022.

Helsingfors den 28 april 2022

Statsminister

Sanna Marin

Justitieminister Anna-Maja Henriksson

1.

Lag

om ändring av beredskapslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i beredskapslagen (1552/2011) 3, 17, 19, 20, 29–34, 36, 37, 39–42, 45, 56, 57, 60–63, 65–68, 74–85 och 88 §, 93 § 2 mom., 94 § 4 mom. och 95, 103, 104, 109, 116, 118, 126, 128 och 133 §,
av dem 29 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1083/2018, 79 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 353/2018, 88 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1322/2014 och 103 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 330/2020, samt
fogas till lagen en ny 57 a §, ett nytt 17 a kap. och en ny 131 a § som följer:

Gällande lydelse

3 §

Definition av undantagsförhållanden

Som *undantagsförhållanden* enligt denna lag anses

1) ett mot Finland riktat väpnat angrepp eller annat så allvarligt angrepp att det kan jämföras med ett väpnat angrepp och förhållandena omedelbart efter angreppet,

2) ett mot Finland riktat avsevärt hot om väpnat angrepp eller om annat så allvarligt angrepp att det kan jämföras med ett väpnat angrepp, om befogenheter enligt denna lag måste tas i bruk omedelbart för att avvärja verkningarna av hotet,

3) sådana synnerligen allvarliga händelser eller hot mot befolkningens försörjning eller mot grunderna för landets näringsliv som innebär en väsentlig risk för samhällets vitala funktioner,

4) en synnerligen allvarlig storolycka och förhållandena omedelbart efter den, samt

5) en pandemi som till sina verkningar kan jämföras med en synnerligen allvarlig storolycka.

Föreslagen lydelse

3 §

Definition av undantagsförhållanden

Som *undantagsförhållanden* enligt denna lag anses

1) ett mot Finland riktat väpnat angrepp eller annat så allvarligt angrepp att det kan jämföras med ett väpnat angrepp och förhållandena omedelbart efter angreppet,

2) ett mot Finland riktat avsevärt hot om väpnat angrepp eller om annat så allvarligt angrepp att det kan jämföras med ett väpnat angrepp, om befogenheter enligt denna lag måste tas i bruk omedelbart för att avvärja verkningarna av hotet,

3) sådana synnerligen allvarliga händelser eller hot mot befolkningens försörjning eller mot grunderna för landets näringsliv som innebär en väsentlig risk för samhällets vitala funktioner,

4) en synnerligen allvarlig storolycka och förhållandena omedelbart efter den,

5) en pandemi som till sina verkningar kan jämföras med en synnerligen allvarlig storolycka, samt

6) *andra hot, annan verksamhet eller andra händelser mot det allmännas beslutsförmåga,*

Gällande lydelse

17 §

*Begränsning av mottagande av tillgångar,
kreditgivning och placeringsverksamhet*

För tryggande av befolkningens försörjning, statens betalningsberedskap eller nödvändig ekonomisk verksamhet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten

1) får kreditinstitut och finansiella institut, försäkrings- och pensionsanstalter samt värdepappersföretag i sin utlåning ta ut ränta och annan ersättning så att räntesatsen eller ersättningen av annat slag inte överskrider eller underskrider det belopp som anges genom förordning av statsrådet,

2) får i 1 punkten avsedda sammanslutningar bevilja krediter och kreditborgen eller ingå med dem jämförbara förbindelser endast för de syften och de kredittagargrupper samt på sådana villkor och till sådana maximibelopp per kredittagare som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet,

3) ska, trots avtalsvillkor som gäller insättningar, medel som tagits emot på konton för kundmedel, medlemsplaceringar eller andra medel som ska återbetalas, genom förordning av statsrådet närmare bestämda villkor för belopp som kan tas ut, tidpunkten för uttagen och antalet uttag iakttas,

4) får kreditinstitut och finansiella institut, försäkrings- och pensionsanstalter samt värdepappersföretag och fondbolag utan hinder av vad som bestäms någon annanstans i lag inte, med undantag av placeringar som grundar sig på skyldigheten att hålla en minimireserv, placera i andra objekt, belopp av annat slag eller vid andra tidpunkter än vad som närmare bestäms genom förordning av statsrådet.

Föreslagen lydelse

mot samhällets kritiska infrastrukturens funktion, mot gränssäkerheten eller mot den allmänna ordningen och säkerheten, eller de sammantagna konsekvenserna av sådana, som synnerligen allvarligt och väsentligt äventyrar den nationella säkerheten, samhällets funktionsförmåga eller befolkningens livsbetingelser.

17 §

*Begränsning av mottagande av tillgångar,
kreditgivning och placeringsverksamhet*

För tryggande av befolkningens försörjning, statens betalningsberedskap eller nödvändig ekonomisk verksamhet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten

1) får kreditinstitut och finansiella institut, försäkrings- och pensionsanstalter samt värdepappersföretag i sin utlåning ta ut ränta och annan ersättning så att räntesatsen eller ersättningen av annat slag inte överskrider eller underskrider det belopp som anges genom förordning av statsrådet,

2) får i 1 punkten avsedda sammanslutningar bevilja krediter och kreditborgen eller ingå med dem jämförbara förbindelser endast för de syften och de kredittagargrupper samt på sådana villkor och till sådana maximibelopp per kredittagare som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet,

3) ska, trots avtalsvillkor som gäller insättningar, medel som tagits emot på konton för kundmedel, medlemsplaceringar eller andra medel som ska återbetalas, genom förordning av statsrådet närmare föreskrivna villkor för belopp som kan tas ut, tidpunkten för uttagen och antalet uttag iakttas,

4) får kreditinstitut och finansiella institut, försäkrings- och pensionsanstalter samt värdepappersföretag och fondbolag utan hinder av vad som föreskrivs någon annanstans i lag inte, med undantag av placeringar som grundar sig på skyldigheten att hålla en minimireserv, placera i andra objekt, belopp av annat slag eller vid andra tidpunkter än vad som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet.

Gällande lydelse

Om åtgärder enligt 1 mom. 4 punkten visar sig vara otillräckliga för att trygga statens betalningsberedskap, är de sammanslutningar som avses i punkten skyldiga att placera i skuldförbindelser utfärdade av staten i enlighet med vad som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet.

Finlands Bank och Finansinspektionen svarar inom sina egna ansvarsområden för verkställigheten av de förordningar som utfärdats med stöd av 1 och 2 mom.

19 §

Begränsning av värdepappersverksamhet

I syfte att under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten trygga statens betalningsberedskap, ekonomisk verksamhet som är nödvändig med tanke på grunderna för landets näringsliv eller en störningsfri värdepappers- eller försäkringsmarknad

1) är det endast i enlighet med vad som närmare bestäms genom förordning av statsrådet tillåtet att emittera värdepapper i begränsad omfattning när det gäller sammanlagt penningvärde, art eller slag eller enbart i visst syfte,

2) får på börsen eller andra marknadsplatser idkas handel endast med sådana värdepapper om vilka bestäms närmare genom förordning av statsrådet,

3) får värdepappershandelns clearingverksamhet och värdepapperscentralens verksamhet bedrivas endast på sådant genom förordning av statsrådet föreskrivet sätt som inte äventyrar clearingsystemens eller värdeandelssystemens verksamhet eller orsakar allvarligt hot mot finansmarknadernas verksamhet eller investerarnas lagstadgade intressen,

4) kan endast genom förordning av statsrådet närmare reglerade fondlivförsäkringar beviljas.

Finansinspektionen svarar för verkställigheten av de förordningar som utfärdats med stöd av 1 mom.

Föreslagen lydelse

Om åtgärder enligt 1 mom. 4 punkten visar sig vara otillräckliga för att trygga statens betalningsberedskap, är de sammanslutningar som avses i punkten skyldiga att placera i skuldförbindelser utfärdade av staten i enlighet med vad som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet.

Finlands Bank och Finansinspektionen svarar inom sina egna ansvarsområden för verkställigheten av de förordningar som utfärdats med stöd av 1 och 2 mom.

19 §

Begränsning av värdepappersverksamhet

I syfte att under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten trygga statens betalningsberedskap *eller* ekonomisk verksamhet som är nödvändig med tanke på grunderna för landets näringsliv *och i syfte att under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten trygga* en störningsfri värdepappers- eller försäkringsmarknad

1) är det endast i enlighet med vad som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet tillåtet att emittera värdepapper i begränsad omfattning när det gäller sammanlagt penningvärde, art eller slag eller enbart i visst syfte,

2) får på börsen eller andra marknadsplatser idkas handel endast med sådana värdepapper om vilka föreskrivs närmare genom förordning av statsrådet,

3) får värdepappershandelns clearingverksamhet och värdepapperscentralens verksamhet bedrivas endast på sådant genom förordning av statsrådet föreskrivet sätt som inte äventyrar clearingsystemens eller värdeandelssystemens verksamhet eller orsakar allvarligt hot mot finansmarknadernas verksamhet eller investerarnas lagstadgade intressen,

4) kan endast genom förordning av statsrådet närmare reglerade fondlivförsäkringar beviljas.

Finansinspektionen svarar för verkställigheten av de förordningar som utfärdats med stöd av 1 mom.

Gällande lydelse

20 §

Begränsning av betalningsrörelsen

För att betalningsrörelsen och med betalningsrörelsen sammanhängande clearingsystem ska kunna fungera utan störningar under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten får gireringar inte göras till större antal, till större eller mindre belopp eller till art eller slag på något annat sätt än vad som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet. I stället för de tidsfrister som någon annanstans i lag uppställts för gireringar eller som annars är förpliktande tillämpas genom förordning av statsrådet föreskrivna längre tidsfrister.

Det är förbjudet att använda betalningssätt som kan utsättas för störningar. Bestämmelser om störningskänsliga betalningssätt utfärdas genom förordning av statsrådet.

Finlands Bank och Finansinspektionen svarar inom sina egna ansvarsområden för verkställigheten av de förordningar som utfärdats med stöd av 1 och 2 mom.

29 §

Övervaknings- och upplysningsskyldighet

För tryggnad av befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten är en näringsidkare skyldig att på begäran underrätta arbets- och näringsministeriet, Konkurrens- och konsumentverket samt regionförvaltningsverket om situationen beträffande en sådan konsumtionsnyttighets efterfrågan och utbud som omfattas av dagligvaruförsörjningen och som är av avsevärd betydelse för befolkningens försörjning och folkhälsan. Näringsidkaren ska dessutom, om detta är nödvändigt med tanke på prisövervakningen, i begärd omfattning uppge en nyttighets pris eller prissättningsgrund och förändringar i dem.

Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om upplysningsförfarandet samt bestäms de nyttigheter som upplysningsplikten gäller.

Föreslagen lydelse

20 §

Begränsning av betalningsrörelsen

För att betalningsrörelsen och med betalningsrörelsen sammanhängande clearingsystem ska kunna fungera utan störningar under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får gireringar inte göras till större antal, till större eller mindre belopp eller till art eller slag på något annat sätt än vad som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet. I stället för de tidsfrister som någon annanstans i lag uppställts för gireringar eller som annars är förpliktande tillämpas genom förordning av statsrådet föreskrivna längre tidsfrister.

Det är förbjudet att använda betalningssätt som kan utsättas för störningar. Bestämmelser om störningskänsliga betalningssätt utfärdas genom förordning av statsrådet.

Finlands Bank och Finansinspektionen svarar inom sina egna ansvarsområden för verkställigheten av de förordningar som utfärdats med stöd av 1 och 2 mom.

29 §

Övervaknings- och upplysningsskyldighet

För tryggnad av befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten är en näringsidkare skyldig att på begäran underrätta arbets- och näringsministeriet, Konkurrens- och konsumentverket samt regionförvaltningsverket om situationen beträffande en sådan konsumtionsnyttighets efterfrågan och utbud som omfattas av dagligvaruförsörjningen och som är av avsevärd betydelse för befolkningens försörjning och folkhälsan. Näringsidkaren ska dessutom, om detta är nödvändigt med tanke på prisövervakningen, i begärd omfattning uppge en nyttighets pris eller prissättningsgrund och förändringar i dem.

Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om upplysningsförfarandet samt bestäms de nyttigheter som upplysningsplikten gäller.

Gällande lydelse

30 §

Inriktande av regleringen av flytande bränslen

För säkerställande av tillgången på flytande bränsle för ändamål som är nödvändiga med tanke på befolkningens försörjning, den militära försvarsberedskapen och ett fungerande samhälle under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten föreskrivs det genom förordning av statsrådet om de mängder med vilka konsumtionen av flytande bränsle måste minskas samt om hur minskningen fördelar sig mellan trafiken, jordbruket, energiproduktionen, industrin och uppvärmning.

31 §

Styrning och reglering av gårdsbrukets primärproduktion

För tryggnad av gårdsbrukets verksamhetsförutsättningar och livsmedelsförsörjningen under undantagsförhållanden får en näringsidkare med tanke på gårdsbrukets primärproduktion sälja eller annars överlåta genom förordning av statsrådet närmare bestämda gödselmedel, foder, bekämpningsmedel och läkemedel avsedda för medicinsk behandling av djur endast till sådana primärproducenter inom gårdsbruk som har inköpstillsånd enligt denna lag. Brännolja som i gårdsbruket används i primärproduktionen får under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten säljas eller annars överlåtas endast mot inköpstillsånd.

Om anskaffningen av en nyttighet som används i primärproduktionen kräver inköpstillsånd enligt 1 mom., får primärproducenten använda en sådan nyttighet endast för produktion som är nödvändig för att trygga livsmedelsproduktionen. Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om hurdan produktion som vid respektive tidpunkt anses nödvändig för tryggnad av livsmedelsproduktionen.

Föreslagen lydelse

30 §

Inriktande av regleringen av flytande bränslen

För säkerställande av tillgången på flytande bränsle för ändamål som är nödvändiga med tanke på befolkningens försörjning, den militära försvarsberedskapen och ett fungerande samhälle under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten föreskrivs det genom förordning av statsrådet om de mängder med vilka konsumtionen av flytande bränsle måste minskas samt om hur minskningen fördelar sig mellan trafiken, jordbruket, energiproduktionen, industrin och uppvärmning.

31 §

Styrning och reglering av gårdsbrukets primärproduktion

För tryggnad av gårdsbrukets verksamhetsförutsättningar och livsmedelsförsörjningen under undantagsförhållanden får en näringsidkare med tanke på gårdsbrukets primärproduktion sälja eller annars överlåta genom förordning av statsrådet närmare bestämda gödselmedel, foder, bekämpningsmedel och läkemedel avsedda för medicinsk behandling av djur endast till sådana primärproducenter inom gårdsbruk som har inköpstillsånd enligt denna lag. Brännolja som i gårdsbruket används i primärproduktionen får under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten säljas eller annars överlåtas endast mot inköpstillsånd.

Om anskaffningen av en nyttighet som används i primärproduktionen kräver inköpstillsånd enligt 1 mom., får primärproducenten använda en sådan nyttighet endast för produktion som är nödvändig för att trygga livsmedelsproduktionen. Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om hurdan produktion som vid respektive tidpunkt anses nödvändig för tryggnad av livsmedelsproduktionen.

Gällande lydelse

Den kommunala landsbygdsnäringsmyndigheten beviljar inköpstillstånd. Vid dess beviljande beaktas särskilt primärproducentens tidigare produktionsmängder.

Jord- och skogsbruksministeriet beslutar om användningen av gödselmedel, bekämpningsmedel och brännolja för skogsbruk som bedrivs på områden i Forststyrelsens besittning.

32 §

Reglering av detaljhandeln

För tryggnad av befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten får en näringsidkare endast mot inköpstillstånd till en konsument överlåta sådana konsumtionsnyttigheter som är nödvändiga för befolkningens försörjning. Genom förordning av statsrådet föreskrivs om de konsumtionsnyttigheter som regleras och om förfarandet vid regleringen.

Styrningen och verkställigheten av regleringen ankommer på arbets- och näringsministeriet, regionförvaltningsverken och kommunerna. Kommunerna beviljar inköpstillstånd, svarar inom sina områden för administreringen av inköpstillstånd och informerar om inköpstillståndsförfarandet.

33 §

Reglering av annan handel

För tryggnad av samhällets vitala funktioner under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten ska en näringsidkare mot inköpstillstånd tillhandahålla andra näringsidkare och offentliga samfund, genom förordning av statsrådet närmare bestämda, nyttigheter vilka näringsidkaren allmänt marknadsför till dem.

Genom förordning av statsrådet föreskrivs om de nyttigheter som regleras och om förfarandet vid regleringen. Arbets- och näringsministeriet svarar för regleringen och övervakningen av regleringen i fråga om den handel som avses i denna paragraf. Närings-, trafik-

Föreslagen lydelse

Den kommunala landsbygdsnäringsmyndigheten beviljar inköpstillstånd. Vid dess beviljande beaktas särskilt primärproducentens tidigare produktionsmängder.

Jord- och skogsbruksministeriet beslutar om användningen av gödselmedel, bekämpningsmedel och brännolja för skogsbruk som bedrivs på områden i Forststyrelsens besittning.

32 §

Reglering av detaljhandeln

För tryggnad av befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får en näringsidkare endast mot inköpstillstånd till en konsument överlåta sådana konsumtionsnyttigheter som är nödvändiga för befolkningens försörjning. Genom förordning av statsrådet föreskrivs om de konsumtionsnyttigheter som regleras och om förfarandet vid regleringen.

Styrningen och verkställigheten av regleringen ankommer på arbets- och näringsministeriet, regionförvaltningsverken och kommunerna. Kommunerna beviljar inköpstillstånd, svarar inom sina områden för administreringen av inköpstillstånd och informerar om inköpstillståndsförfarandet.

33 §

Reglering av annan handel

För tryggnad av samhällets vitala funktioner under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten ska en näringsidkare mot inköpstillstånd tillhandahålla andra näringsidkare och offentliga samfund, genom förordning av statsrådet närmare bestämda, nyttigheter vilka näringsidkaren allmänt marknadsför till dem.

Genom förordning av statsrådet föreskrivs om de nyttigheter som regleras och om förfarandet vid regleringen. Arbets- och näringsministeriet svarar för regleringen och övervakningen av regleringen i fråga om den handel som avses i denna paragraf. Närings-, trafik-

Gällande lydelse

och miljöcentralerna beviljar inom sitt verksamhetsområde inköpstillstånd som avses i 1 mom.

34 §

Reglering av industriproduktionen

För tryggnad av produktion av nyttigheter som är nödvändig med tanke på samhällets vitala funktioner under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten får en näringsidkare endast på det sätt som föreskrivs genom förordning av statsrådet använda genom förordning av statsrådet närmare föreskrivna metaller, metallegeringar, kemikalier, läkemedelsråvaror, elektronikkomponenter, jordbruksprodukter, varor som används av livsmedelsindustrin, råvaror och bränslen för energiproduktionen eller andra för industriproduktionen nödvändiga material eller nyttigheter.

Arbets- och näringsministeriet samt närings-, trafik- och miljöcentralerna svarar för regleringen och övervakningen av industriproduktionen.

36 §

Begränsning av elanvändningen

För tryggnad av ett fungerande samhälle under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten kan statsrådet genom sitt beslut begränsa eller helt och hållet förbjuda användningen av el för andra, genom förordning av statsrådet närmare föreskrivna, ändamål än sådana som är nödvändiga med tanke på försörjningsberedskapen.

Efterlevnaden av begränsningen eller förbudet övervakas i enlighet med arbets- och näringsministeriets anvisningar av Energimarknadsverket och nätinnehavare som avses i elmarknadslagen (386/1995).

Föreslagen lydelse

och miljöcentralerna beviljar inom sitt verksamhetsområde inköpstillstånd som avses i 1 mom.

34 §

Reglering av industriproduktionen

För tryggnad av produktion av nyttigheter som är nödvändig med tanke på samhällets vitala funktioner under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får en näringsidkare endast på det sätt som föreskrivs genom förordning av statsrådet använda genom förordning av statsrådet närmare föreskrivna metaller, metallegeringar, kemikalier, läkemedelsråvaror, elektronikkomponenter, jordbruksprodukter, varor som används av livsmedelsindustrin, råvaror och bränslen för energiproduktionen eller andra för industriproduktionen nödvändiga material eller nyttigheter.

Arbets- och näringsministeriet samt närings-, trafik- och miljöcentralerna svarar för regleringen och övervakningen av industriproduktionen.

36 §

Begränsning av elanvändningen

För tryggnad av ett fungerande samhälle under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan statsrådet genom sitt beslut begränsa eller helt och hållet förbjuda användningen av el för andra, genom förordning av statsrådet närmare föreskrivna, ändamål än sådana som är nödvändiga med tanke på försörjningsberedskapen.

Efterlevnaden av begränsningen eller förbudet övervakas i enlighet med arbets- och näringsministeriets anvisningar av *Energimyndigheten* och av nätinnehavare som avses i elmarknadslagen (588/2013).

Gällande lydelse

37 §

Elförbrukningskvoter

För tryggande av landets näringsliv eller befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten får el användas endast upp till ett genom förordning av statsrådet bestämt procenttal av konsumtionen enligt elanvändarens normala årsförbrukning.

Nätinnehavaren fastställer förbrukningskvoten utifrån varje elavtal på basis av den mängd el som levererats det föregående kalenderåret. Om denna grund inte kan användas, fastställs förbrukningskvoten på basis av en motsvarande förbrukares normala förbrukning eller en tillförlitlig utredning. Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om beräkning av förbrukningskvoterna.

39 §

Elleveransavbrott

För tryggande av landets näringsliv, befolkningens försörjning eller försvarsberedskapen under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten kan en nätinnehavare tillfälligt avbryta leveransen av el, om åtgärderna enligt denna lag för minskande av elförbrukningen inte minskar förbrukningen tillräckligt när det är fråga om att upprätthålla elnätets funktionsförmåga. Leveransen av el får dock inte utan tvingande skäl avbrytas hos elanvändare som är viktiga med tanke på upprätthållandet av försörjningsberedskapen.

Nätinnehavaren ska hålla avbrotten i elleveransen på varje område så kortvariga som möjligt och inrikta avbrotten på ett jämlikt sätt. Energimarknadsverket övervakar grunderna för elleveransavbrotten och en jämlik fördelning av dem.

På leveransavbrott som genomförts med stöd av denna lag tillämpas inte det som i elmarknadslagen föreskrivs om standardersättning på grund av avbrott i nättjänsten.

Föreslagen lydelse

37 §

Elförbrukningskvoter

För tryggande av landets näringsliv eller befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får el användas endast upp till ett genom förordning av statsrådet bestämt procenttal av konsumtionen enligt elanvändarens normala årsförbrukning.

Nätinnehavaren fastställer förbrukningskvoten utifrån varje elavtal på basis av den mängd el som levererats det föregående kalenderåret. Om denna grund inte kan användas, fastställs förbrukningskvoten på basis av en motsvarande förbrukares normala förbrukning eller en tillförlitlig utredning. Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om beräkning av förbrukningskvoterna.

39 §

Elleveransavbrott

För tryggande av landets näringsliv, befolkningens försörjning eller försvarsberedskapen under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan en nätinnehavare tillfälligt avbryta leveransen av el, om åtgärderna enligt denna lag för minskande av elförbrukningen inte minskar förbrukningen tillräckligt när det är fråga om att upprätthålla elnätets funktionsförmåga. Leveransen av el får dock inte utan tvingande skäl avbrytas hos elanvändare som är viktiga med tanke på upprätthållandet av försörjningsberedskapen.

Nätinnehavaren ska hålla avbrotten i elleveransen på varje område så kortvariga som möjligt och inrikta avbrotten på ett jämlikt sätt. *Energimyndigheten* övervakar grunderna för elleveransavbrotten och en jämlik fördelning av dem.

På leveransavbrott som genomförts med stöd av denna lag tillämpas inte det som i elmarknadslagen föreskrivs om standardersättning på grund av avbrott i nättjänsten.

Gällande lydelse

40 §

Begränsning av användningen av fjärrvärme

För tryggnad av landets näringsliv, befolkningens försörjning eller försvarsberedskapen får fjärrvärme under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten tas ur distributionsnätet för uppvärmning av fastigheter endast i sådana mängder som föreskrivs närmare genom förordning av statsrådet. Innetemperaturen i offentliga lokaliteter får inte genom uppvärmning höjas så att den överstiger ett gradtal som bestäms genom förordning av statsrådet. En säljare eller annan leverantör av fjärrvärme är skyldig att göra de regleringar som behövs och att förse regleranordningarna med sigill i andra lokaliteter än de som omfattas av hemfriden. Begränsning av användningen gäller inte sådan användning av fjärrvärme som är nödvändig för upprätthållandet av försörjningsberedskapen.

Efterlevnaden av begränsningarna övervakas av Energimarknadsverket och kommunerna.

41 §

Reglering av brännolja för uppvärmning

För tryggnad av landets näringsliv, befolkningens försörjning eller försvarsberedskapen under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten får lätt och tung brännolja levereras för uppvärmningsbruk endast till ett genom förordning av statsrådet bestämt procentbelopp av kundens normala årsförbrukning. Som årsförbrukning betraktas medelvärdet av förbrukningen under de två år som föregår det aktuella året. Medelvärdet uträknas av oljesäljaren. Om uppgifter som behövs för uträkningen inte finns att tillgå, uppskattas årsförbrukningen på basis av tillförlitlig utredning som fastighetsägaren lämnar.

Närings-, trafik- och miljöcentralen kan på ansökan bevilja tillstånd att överskrida kvoten, om det är nödvändigt för att garantera befolkningens hälsa eller säkerhet. Närmare bestämmelser om på vilka villkor kvoten får överskridas utfärdas genom förordning av arbets- och näringsministeriet.

Föreslagen lydelse

40 §

Begränsning av användningen av fjärrvärme

För tryggnad av landets näringsliv, befolkningens försörjning eller försvarsberedskapen får fjärrvärme under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten tas ur distributionsnätet för uppvärmning av fastigheter endast i sådana mängder som föreskrivs närmare genom förordning av statsrådet. Innetemperaturen i offentliga lokaliteter får inte genom uppvärmning höjas så att den överstiger ett gradtal som bestäms genom förordning av statsrådet. En säljare eller annan leverantör av fjärrvärme är skyldig att göra de regleringar som behövs och att förse regleranordningarna med sigill i andra lokaliteter än de som omfattas av hemfriden. Begränsning av användningen gäller inte sådan användning av fjärrvärme som är nödvändig för upprätthållandet av försörjningsberedskapen.

Efterlevnaden av begränsningarna övervakas av *Energimyndigheten* och kommunerna.

41 §

Reglering av brännolja för uppvärmning

För tryggnad av landets näringsliv, befolkningens försörjning eller försvarsberedskapen under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får lätt och tung brännolja levereras för uppvärmningsbruk endast till ett genom förordning av statsrådet bestämt procentbelopp av kundens normala årsförbrukning. Som årsförbrukning betraktas medelvärdet av förbrukningen under de två år som föregår det aktuella året. Medelvärdet uträknas av oljesäljaren. Om uppgifter som behövs för uträkningen inte finns att tillgå, uppskattas årsförbrukningen på basis av tillförlitlig utredning som fastighetsägaren lämnar.

Närings-, trafik- och miljöcentralen kan på ansökan bevilja tillstånd att överskrida kvoten, om det är nödvändigt för att garantera befolkningens hälsa eller säkerhet. Närmare bestämmelser om på vilka villkor kvoten får överskridas utfärdas genom förordning av arbets- och näringsministeriet.

Gällande lydelse

Varje kund ska anmäla sig till oljesäljarens kundregister samt utan dröjsmål lämna de uppgifter som är nödvändiga med tanke på verkställandet av regleringen och som oljesäljaren eller en försäljare i minutförsäljningsnätet begär.

Närmare bestämmelser om hur regleringen av brännolja för uppvärmning ska verkställas utfärdas genom förordning av statsrådet. Arbets- och näringsministeriet samt närings-, trafik- och miljöcentralerna svarar för övervakningen av regleringen.

42 §

Begränsning av användningen av naturgas

För tryggande av befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten får naturgas tas ur distributionsrörssystemet endast för nödvändiga ändamål.

Närings-, trafik- och miljöcentralerna bestämmer inom sina verksamhetsområden de ändamål för vilka naturgas får användas med stöd av 1 mom.

Efterlevnaden av begränsningen övervakas i enlighet med arbets- och näringsministeriets anvisningar av Energimarknadsverket och i naturgasmarknadslagen (508/2000) avsedda innehavare av naturgasnät samt av närings-, trafik- och miljöcentralerna inom deras verksamhetsområden.

45 §

Tryggande av virkes- och torvtillgången

För tryggande av landets näringsliv, energiförsörjningen och nödvändigt byggande under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten kan närings-, trafik- och miljöcentralen genom sitt beslut förplikta markägare, ägare av trävaror eller torv eller innehavare av avverkningsrätt eller torvtäktsrätt att överlåta virke, trävaror och torv till närings-, trafik- och miljöcentralen samt till försvarsmakten.

En skogscentral är på begäran skyldig att lämna behövlig handräckning till närings-,

Föreslagen lydelse

Varje kund ska anmäla sig till oljesäljarens kundregister samt utan dröjsmål lämna de uppgifter som är nödvändiga med tanke på verkställandet av regleringen och som oljesäljaren eller en försäljare i minutförsäljningsnätet begär.

Närmare bestämmelser om hur regleringen av brännolja för uppvärmning ska verkställas utfärdas genom förordning av statsrådet. Arbets- och näringsministeriet samt närings-, trafik- och miljöcentralerna svarar för övervakningen av regleringen.

42 §

Begränsning av användningen av naturgas

För tryggande av befolkningens försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får naturgas tas ur distributionsrörssystemet endast för nödvändiga ändamål.

Närings-, trafik- och miljöcentralerna bestämmer inom sina verksamhetsområden de ändamål för vilka naturgas får användas med stöd av 1 mom.

Efterlevnaden av begränsningen övervakas i enlighet med arbets- och näringsministeriets anvisningar av *Energimyndigheten* och av nätinnehavare som avses i naturgasmarknadslagen (587/2017) samt av närings-, trafik- och miljöcentralerna inom deras verksamhetsområden.

45 §

Tryggande av virkes- och torvtillgången

För tryggande av landets näringsliv, energiförsörjningen och nödvändigt byggande under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan närings-, trafik- och miljöcentralen genom sitt beslut förplikta markägare, ägare av trävaror eller torv eller innehavare av avverkningsrätt eller torvtäktsrätt att överlåta virke, trävaror och torv till närings-, trafik- och miljöcentralen samt till försvarsmakten.

En skogscentral är på begäran skyldig att lämna behövlig handräckning till närings-,

Gällande lydelse

trafik- och miljöcentralen samt till försvarsmakten för fattande och verkställande av ett beslut enligt 1 mom.

56 §

Ändringar av lagstadgade försäkringar och förmåner

För tryggande av befolkningens försörjning och statens betalningsberedskap under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten kan utbetalningen av förmåner eller rehabiliteringspenning som erläggs med stöd av bestämmelserna om arbetspension, folkpension, sjuk-, olycksfalls-, patient- eller trafikförsäkring samt inkomstrelaterad arbetslöshetsdagpenning, grunddagpenning, altemneringsersättning eller vuxenutbildningsstöd eller motsvarande andra förmåner avbrytas för högst tre månader eller uppskjutas med högst tre månader.

I det syfte som avses i 1 mom. kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten förmåner eller rehabiliteringspenning som erläggs med stöd av bestämmelserna om arbetspension, folkpension, sjuk-, olycksfalls-, patient- eller trafikförsäkring samt inkomstrelaterad arbetslöshetsdagpenning, grunddagpenning, altemneringsersättning eller vuxenutbildningsstöd eller motsvarande andra förmåner betalas för högst tre månader minskade med högst 50 procent. Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om minskningens storlek och utbetalningsperioden för minskade förmåner samt om varaktigheten av avbrott i eller uppskjutande av betalning som avses i 1 mom.

De pensioner som avses i 1 mom. utbetalas, oavsett om betalningsbeloppet minskas eller betalningen avbryts eller uppskjuts, alltid till ett så stort belopp att de pensioner förmånstagen lyfter sammanlagt uppgår till ett belopp som motsvarar minst full folkpension enligt folkpensionslagen (568/2007).

Föreslagen lydelse

trafik- och miljöcentralen samt till försvarsmakten för fattande och verkställande av ett beslut enligt 1 mom.

56 §

Ändringar av lagstadgade försäkringar och förmåner

För tryggande av befolkningens försörjning och statens betalningsberedskap under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan utbetalningen av förmåner eller rehabiliteringspenning som erläggs med stöd av bestämmelserna om arbetspension, folkpension, sjuk-, olycksfalls-, patient- eller trafikförsäkring samt inkomstrelaterad arbetslöshetsdagpenning, grunddagpenning, altemneringsersättning eller vuxenutbildningsstöd eller motsvarande andra förmåner avbrytas för högst tre månader eller uppskjutas med högst tre månader.

I det syfte som avses i 1 mom. kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten förmåner eller rehabiliteringspenning som erläggs med stöd av bestämmelserna om arbetspension, folkpension, sjuk-, olycksfalls-, patient- eller trafikförsäkring samt inkomstrelaterad arbetslöshetsdagpenning, grunddagpenning, altemneringsersättning eller vuxenutbildningsstöd eller motsvarande andra förmåner betalas för högst tre månader minskade med högst 50 procent. Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om minskningens storlek och utbetalningsperioden för minskade förmåner samt om varaktigheten av avbrott i eller uppskjutande av betalning som avses i 1 mom.

De pensioner som avses i 1 mom. utbetalas, oavsett om betalningsbeloppet minskas eller betalningen avbryts eller uppskjuts, alltid till ett så stort belopp att de pensioner förmånstagen lyfter sammanlagt uppgår till ett belopp som motsvarar minst full folkpension enligt folkpensionslagen (568/2007).

Gällande lydelse

57 §

Ändringar av socialbidrag

För tryggande av befolkningens försörjning och statens betalningsberedskap under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten kan utbetalningen av moderskapsunderstöd, bidrag för kostnader vid internationell adoption, underhållsstöd, barnbidrag, stöd för hemvård av barn, stöd för privat vård av barn, bostadsbidrag, arbetsmarknadsstöd, studiepenning, bostadstillägg, militärunderstöd, ersättning för skada ådragen i militärtjänst, rehabiliteringsförmån, särskilt stöd till invandrare eller motsvarande annan förmån samt utkomststöd avbrytas för högst tre månader eller uppskjutas med högst tre månader.

I det syfte som avses i 1 mom. kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten moderskapsunderstöd, bidrag för kostnader vid internationell adoption, underhållsstöd, barnbidrag, stöd för hemvård av barn, stöd för privat vård av barn, bostadsbidrag, arbetsmarknadsstöd, studiepenning, bostadstillägg, militärunderstöd, ersättning för skada ådragen i militärtjänst, rehabiliteringsförmån, särskilt stöd till invandrare eller motsvarande annan förmån samt utkomststöd betalas för högst tre månader minskade med högst 50 procent. Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om minskningens storlek och utbetalningsperioden för minskade förmåner samt om varaktigheten av avbrott i eller uppskjutande av betalning som avses i 1 mom.

(ny)

Föreslagen lydelse

57 §

Ändringar av socialbidrag

För tryggande av befolkningens försörjning och statens betalningsberedskap under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan utbetalningen av moderskapsunderstöd, bidrag för kostnader vid internationell adoption, underhållsstöd, barnbidrag, stöd för hemvård av barn, stöd för privat vård av barn, bostadsbidrag, arbetsmarknadsstöd, studiepenning, bostadstillägg, militärunderstöd, ersättning för skada ådragen i militärtjänst, rehabiliteringsförmån, särskilt stöd till invandrare eller motsvarande annan förmån samt utkomststöd avbrytas för högst tre månader eller uppskjutas med högst tre månader.

I det syfte som avses i 1 mom. kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten moderskapsunderstöd, bidrag för kostnader vid internationell adoption, underhållsstöd, barnbidrag, stöd för hemvård av barn, stöd för privat vård av barn, bostadsbidrag, arbetsmarknadsstöd, studiepenning, bostadstillägg, militärunderstöd, ersättning för skada ådragen i militärtjänst, rehabiliteringsförmån, särskilt stöd till invandrare eller motsvarande annan förmån samt utkomststöd betalas för högst tre månader minskade med högst 50 procent. Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om minskningens storlek och utbetalningsperioden för minskade förmåner samt om varaktigheten av avbrott i eller uppskjutande av betalning som avses i 1 mom.

57 a §

Tryggande av befolkningens försörjning

För tryggande av befolkningens nödvändiga försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 3 och 6 punkten kan stöd beviljas var och en som på grund av störningar i betalningsrörelsen inte kan använda sina tillgångar för att skaffa nödvändiga nyttigheter. Stödet är avsett att täcka nödvändiga livsmedel, läkemedel och andra motsvarande nödvändiga

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

nyttigheter. Stödet kan betalas i form av en betalningsförbindelse eller genom något annat motsvarande förfarande. Bestämmelser om återkrav av stöd finns i 131 a §.

Folkpensionsanstalten svarar för beviljande, betalning och annan verkställighet av stöd som avses i 1 mom. På ansökan om och beviljande av stöd, behandlingen av stödärenden samt ändringsökande tillämpas vad som i lagen om utkomststöd (1412/1997) föreskrivs om ansökan om och beviljande av utkomststöd, behandlingen av stödärenden samt ändringsökande. Närmare bestämmelser om stödbeloppet och om hur utbetalningen ska ordnas utfärdas genom förordning av statsrådet. Valfärdsområdena svarar för trygghandlet av försörjningen för dem vars nödvändiga omsorg och försörjning behöver tryggas i enlighet med socialvårdslagen (1301/2014).

Om det inte är möjligt att bevilja eller betala stöd i en störningssituation, svarar valfärdsområdena för befolkningens nödvändiga försörjning på annat sätt.

Staten svarar för kostnaderna för stöd som avses i 1 mom. och ersätter valfärdsområdena för kostnaderna för åtgärder som avses i denna paragraf.

60 §

60 §

Åtgärder som avser kommunikationsnät och kommunikationstjänster

Åtgärder som avser kommunikationsnät och kommunikationstjänster

För att trygga de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet och avvärja datasäkerhetsshot mot dem kan kommunikationsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten ålägga ett i kommunikationsmarknadslagen (393/2003) avsett teleföretag att

1) producera nät- och kommunikationstjänster samt att ge myndigheterna en lägesbild av användningen av nät- och kommunikationstjänster,

2) underhålla eller bygga eller låta bli att bygga kommunikationsnät,

3) till myndigheter eller andra teleföretag överlåta nyttjanderätt till sådan egendom som avses i 4 kap. i kommunikationsmarknadslagen; ministeriet kan också upphäva en sådan

För att trygga de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet och avvärja datasäkerhetsshot mot dem kan kommunikationsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten ålägga ett i *lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation* (917/2014) avsett teleföretag att

1) producera nät- och kommunikationstjänster samt att ge myndigheterna en lägesbild av användningen av nät- och kommunikationstjänster,

2) underhålla eller bygga eller låta bli att bygga kommunikationsnät,

3) till myndigheter eller andra teleföretag överlåta nyttjanderätt till sådan egendom som

Gällande lydelse

skyldighet att överlåta nyttjanderätt som ålagts ett teleföretag med stöd av kommunikationsmarknadslagen,

4) ordna sina internationella nät- och kommunikationstjänstförbindelser på det sätt som kommunikationsministeriet närmare bestämmer,

5) avtala om nationell eller internationell roaming på det sätt som kommunikationsministeriet bestämmer,

6) koppla samman ett kommunikationsnät med ett annat eller att upplösa en sammankoppling,

7) för viss tid eller tills vidare stänga nät- eller kommunikationstjänstförbindelser till ett visst land eller till internationella nät- eller kommunikationstjänstförbindelser,

8) driva system och tillhandahålla tjänster från vissa platser.

Kommunikationsministeriet kan under undantagsförhållanden dessutom besluta om företräde i de allmänna kommunikationsnäten för kommunikation som är nödvändig med tanke på samhällets vitala funktioner. Beslutet kan avse endast sådana kommunikationsnät där det är tekniskt möjligt att ordna företräde för kommunikation.

61 §

Åtgärder som avser radiofrekvenser

För att trygga de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet och för att säkerställa en störningsfri kommunikation som är nödvändig för att trygga det militära försvaret av Finland och landets territoriella integritet och upprätthålla allmän ordning och säkerhet kan kommunikationsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten bemyndiga Kommunikationsverket att

1) ändra villkoren för radiotillstånd som avses i lagen om radiofrekvenser och teleutrustningar (1015/2001),

2) återkalla radiotillstånd,

Föreslagen lydelse

avses i 8 kap. i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation; ministeriet kan också upphäva en sådan skyldighet att överlåta nyttjanderätt som ålagts ett teleföretag med stöd av lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation,

4) ordna sina internationella nät- och kommunikationstjänstförbindelser på det sätt som kommunikationsministeriet närmare bestämmer,

5) avtala om nationell eller internationell roaming på det sätt som kommunikationsministeriet bestämmer,

6) koppla samman ett kommunikationsnät med ett annat eller att upplösa en sammankoppling,

7) för viss tid eller tills vidare stänga nät- eller kommunikationstjänstförbindelser till ett visst land eller till internationella nät- eller kommunikationstjänstförbindelser,

8) driva system och tillhandahålla tjänster från vissa platser.

Kommunikationsministeriet kan under undantagsförhållanden dessutom besluta om företräde i de allmänna kommunikationsnäten för kommunikation som är nödvändig med tanke på samhällets vitala funktioner. Beslutet kan avse endast sådana kommunikationsnät där det är tekniskt möjligt att ordna företräde för kommunikation.

61 §

Åtgärder som avser radiofrekvenser

För att trygga de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet och för att säkerställa en störningsfri kommunikation som är nödvändig för att trygga det militära försvaret av Finland och landets territoriella integritet och upprätthålla allmän ordning och säkerhet kan kommunikationsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten bemyndiga Transport- och kommunikationsverket att

1) ändra villkoren för radiotillstånd som avses i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation,

2) återkalla radiotillstånd,

3) avbryta beviljandet av radiotillstånd,

Gällande lydelse

- 3) avbryta beviljandet av radiotillstånd,
- 4) förbjuda användning av radiosändare eller radiosystem som avses i lagen om radiofrekvenser och teleutrustningar eller begränsa deras användning på annat sätt.

62 §

Åtgärder i anslutning till dataskydd

För att trygga de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet och avvärja datasäkerhetshot mot dem kan kommunikationsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten ålägga i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (516/2004) avsedda teleföretag, tillhandahållare av mervärdestjänster eller andra än statsförvaltningens sammanslutningsabonnenter eller personer som handlar för deras räkning att

- 1) tillfälligt förhindra sändande, förmedling eller mottagande av e-postmeddelanden, textmeddelanden och andra motsvarande meddelanden eller av filer över fildelningsnät,
- 2) kryptera eller inte kryptera sina nät- eller kommunikationstjänster,
- 3) vidta andra motsvarande åtgärder som är nödvändiga för att avvärja kränkningar av dataskyddet och undanröja störningar riktade mot dataskyddet.

63 §

Allmän överlåtelseskyldighet i fråga om nyttjanderätten till datasystem

För tryggande av de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet kan kommunikationsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten ålägga en enskild person eller en sammanslutning som inte hör till statsförvaltningen att till myndigheter eller av dem namngivna instanser överlåta nyttjanderätten till program, terminalutrustning, datasystem, radiosändare, reservkraftaggregat eller delar eller tilläggsutrustning till dem, om överlåtelsen

Föreslagen lydelse

- 4) förbjuda användning av radiosändare eller radiosystem som avses i *lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation* eller begränsa deras användning på annat sätt.

62 §

Åtgärder i anslutning till dataskydd

För att trygga de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet och avvärja datasäkerhetshot mot dem kan kommunikationsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten ålägga i *lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation* avsedda teleföretag, leverantörer av mervärdestjänster eller andra än statsförvaltningens sammanslutningsabonnenter eller personer som handlar för deras räkning att

- 1) tillfälligt förhindra sändande, förmedling eller mottagande av e-postmeddelanden, textmeddelanden och andra motsvarande meddelanden eller av filer över fildelningsnät,
- 2) kryptera eller inte kryptera sina nät- eller kommunikationstjänster,
- 3) vidta andra motsvarande åtgärder som är nödvändiga för att avvärja kränkningar av dataskyddet och undanröja störningar riktade mot dataskyddet.

63 §

Allmän överlåtelseskyldighet i fråga om nyttjanderätten till datasystem

För tryggande av de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet kan kommunikationsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten ålägga en enskild person eller en sammanslutning som inte hör till statsförvaltningen att till myndigheter eller av dem namngivna instanser överlåta nyttjanderätten till program, terminalutrustning, datasystem, radiosändare, reservkraftaggregat eller delar eller tilläggsutrustning till dem, om överlåtelsen

Gällande lydelse

är nödvändig för att säkerställa funktionsdugligheten hos de nät- och kommunikationstjänster som anlitas för att upprätthålla samhällets vitala funktioner.

65 §

Tekniska föreskrifter som gäller elektronisk kommunikation och postverksamhet

För tryggnad av de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet och tillgången till posttjänster kan Kommunikationsverket meddela föreskrifter som gäller det tekniska genomförandet av rättigheter och skyldigheter som avses i 60–64 §.

66 §

Beredskapsenheten för datasystemsbranschen samt dess uppgifter

För att trygga de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet, avvärja datasäkerhetsshot mot dem och trygga samhällets vitala funktioner kan arbets- och näringsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten på förslag från kommunikationsministeriet inrätta regionala beredskapsenheter för datasystemsbranschen vid närings-, trafik- och miljöcentralerna. Beredskapsenheterna för datasystemsbranschen leds och övervakas av Kommunikationsverket.

Beredskapsenheterna för datasystembranschen har till uppgift att

1) upprätthålla kontakten med länens ledningscentraler eller delar av dem, försvarsmaktens regionala organisation och andra regionala myndigheter samt regionens företag och sammanslutningar,

2) på regional nivå samordna verkställigheten av de föreskrifter och beslut som kommunikationsministeriet och Kommunikationsverket utfärdat med stöd av denna lag,

3) på regional nivå sammanställa och upprätthålla en lägesbild av de omständigheter som inverkar på utbudet och användningen av nät- och kommunikationstjänster, och

Föreslagen lydelse

är nödvändig för att säkerställa funktionsdugligheten hos de nät- och kommunikationstjänster som anlitas för att upprätthålla samhällets vitala funktioner.

65 §

Tekniska föreskrifter som gäller elektronisk kommunikation och postverksamhet

För tryggnad av de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet och tillgången till posttjänster kan *Transport- och kommunikationsverket* meddela föreskrifter som gäller det tekniska genomförandet av rättigheter och skyldigheter som avses i 60–64 §.

66 §

Beredskapsenheten för datasystemsbranschen samt dess uppgifter

För att trygga de elektroniska data- och kommunikationssystemens funktionsduglighet, avvärja datasäkerhetsshot mot dem och trygga samhällets vitala funktioner kan arbets- och näringsministeriet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten på förslag från kommunikationsministeriet inrätta regionala beredskapsenheter för datasystemsbranschen vid närings-, trafik- och miljöcentralerna. Beredskapsenheterna för datasystemsbranschen leds och övervakas av *Transport- och kommunikationsverket*.

Beredskapsenheterna för datasystembranschen har till uppgift att

1) upprätthålla kontakten med länens ledningscentraler eller delar av dem, försvarsmaktens regionala organisation och andra regionala myndigheter samt regionens företag och sammanslutningar,

2) på regional nivå samordna verkställigheten av de föreskrifter och beslut som kommunikationsministeriet och *Transport- och kommunikationsverket* utfärdat med stöd av denna lag,

3) på regional nivå sammanställa och upprätthålla en lägesbild av de omständigheter

Gällande lydelse

4) informera om de förändringar som inträffar i utbudet eller användningen av nät- och kommunikationstjänster.

67 §

Reglering av flytande bränslen i trafiken

För säkerställande av tillgången på flytande bränslen för syften som är nödvändiga med tanke på försvaret, befolkningens försörjning och landets näringsliv under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten föreskrivs genom förordning av kommunikationsministeriet om hur den totala inbesparingen av flytande trafikbränslen enligt 30 § ska fördelas mellan väg-, järnvägs-, sjö- och lufttrafiken.

68 §

Reglering av flytande vägtrafikbränslen

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten får flytande bränslen för vägtrafiken säljas eller överlåtas endast mot användnings- eller inköpstillstånd på det sätt som bestäms i detta kapitel.

Bestämmelser om tiden för reglering av flytande bränslen för vägtrafiken utfärdas genom förordning av statsrådet. Genom förordning av kommunikationsministeriet utfärdas närmare bestämmelser om sparmålen beträffande försäljningen av bränsle till olika konsumentgrupper och om den maximala mängden bränsle som säljs till konsumenterna.

74 §

Vägtransportmyndigheterna

I detta kapitel avsedda vägtransportmyndigheter är kommunikationsministeriet och de närings-, trafik- och miljöcentraler som har hand om trafikuppgifter. Vägtransporterna leds och övervakas under undantagsförhållanden

Föreslagen lydelse

som inverkar på utbudet och användningen av nät- och kommunikationstjänster, och

4) informera om de förändringar som inträffar i utbudet eller användningen av nät- och kommunikationstjänster.

67 §

Reglering av flytande bränslen i trafiken

För säkerställande av tillgången på flytande bränslen för syften som är nödvändiga med tanke på försvaret, befolkningens försörjning och landets näringsliv under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten föreskrivs genom förordning av kommunikationsministeriet om hur den totala inbesparingen av flytande trafikbränslen enligt 30 § ska fördelas mellan väg-, järnvägs-, sjö- och lufttrafiken.

68 §

Reglering av flytande vägtrafikbränslen

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten får flytande bränslen för vägtrafiken säljas eller överlåtas endast mot användnings- eller inköpstillstånd på det sätt som föreskrivs i detta kapitel.

Bestämmelser om tiden för reglering av flytande bränslen för vägtrafiken utfärdas genom förordning av statsrådet. Genom förordning av kommunikationsministeriet utfärdas närmare bestämmelser om sparmålen beträffande försäljningen av bränsle till olika konsumentgrupper och om den maximala mängden bränsle som säljs till konsumenterna.

74 §

Vägtransportmyndigheterna

I detta kapitel avsedda vägtransportmyndigheter är kommunikationsministeriet och de närings-, trafik- och miljöcentraler som har hand om trafikuppgifter. Vägtransporterna leds och övervakas under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten av

Gällande lydelse

den som avses i 3 § 1–3 punkten av kommunikationsministeriet på riksplanet och av de närings-, trafik- och miljöcentraler som har hand om trafikuppgifter, inom sitt verksamhetsområde. De kan också begränsa vägtransporter så som föreskrivs i 75 §.

De närings-, trafik- och miljöcentraler som har hand om trafikuppgifter kan under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten inrätta transportledningsenheter, vilka arbetar under kommunikationsministeriets ledning och tillsyn.

75 §

Vägtransporter och styrning av dem under undantagsförhållanden

Vägtransporterna ska under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten skötas så att de transporter säkerställs som är nödvändiga med tanke på ett fungerande samhälle och den militära försvarsberedskapen samt skyddandet av befolkningen och trygghandlet av dess säkerhet och försörjning.

För säkerställande av transporter som är nödvändiga för ett fungerande samhälle och den militära försvarsberedskapen samt skyddandet av befolkningen och trygghandlet av dess säkerhet och försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten kan vägtransportmyndigheten styra användningen av transportmateriel i tillståndspliktig trafik och begränsa tillståndspliktig trafik med beaktande av samhällets behov av transporter och andra faktorer som inverkar på begränsandet av trafiken. Transporter ska begränsas så jämligt som möjligt med beaktande av trafikidkarnas och deras kunders behov.

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4 och 5 punkten kan vägtransportmyndigheterna för tryggande av den allmänna trafiken ändra tidtabeller och rutter för tillståndspliktig persontrafik samt styra materielen för kollektivtrafik på det sätt som situationen kräver.

Föreslagen lydelse

kommunikationsministeriet på riksplanet och av de närings-, trafik- och miljöcentraler som har hand om trafikuppgifter, inom sitt verksamhetsområde. De kan också begränsa vägtransporter så som föreskrivs i 75 §.

De närings-, trafik- och miljöcentraler som har hand om trafikuppgifter kan under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten inrätta transportledningsenheter, vilka arbetar under kommunikationsministeriets ledning och tillsyn.

75 §

Vägtransporter och styrning av dem under undantagsförhållanden

Vägtransporterna ska under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten skötas så att de transporter säkerställs som är nödvändiga med tanke på ett fungerande samhälle och den militära försvarsberedskapen samt skyddandet av befolkningen och trygghandlet av dess säkerhet och försörjning.

För säkerställande av transporter som är nödvändiga för ett fungerande samhälle och den militära försvarsberedskapen samt skyddandet av befolkningen och trygghandlet av dess säkerhet och försörjning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan vägtransportmyndigheten styra användningen av transportmateriel i tillståndspliktig trafik och begränsa tillståndspliktig trafik med beaktande av samhällets behov av transporter och andra faktorer som inverkar på begränsandet av trafiken. Transporter ska begränsas så jämligt som möjligt med beaktande av trafikidkarnas och deras kunders behov.

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4 och 5 punkten kan vägtransportmyndigheterna för tryggande av den allmänna trafiken ändra tidtabeller och rutter för tillståndspliktig persontrafik samt styra materielen för kollektivtrafik på det sätt som situationen kräver.

Gällande lydelse

76 §

Begränsning av vägtrafiken

Polisen kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten på vägtransportmyndighetens begäran för tryggande av transporter som avses i 75 § 1 mom. begränsa annan motorfordonstrafik eller förbjuda den i sin helhet för viss tid på vägar eller områden som vägtransportmyndigheten bestämmer.

En trafikeringsbegränsning eller ett trafikeringsförbud får inte hindra någon från att färdas till sin stadigvarande bostad.

77 §

Trafikidkares samt motorfordonsägares och motorfordonsinnehavares skyldigheter

Varje trafikidkare som idkar tillståndspliktig trafik och ägare eller innehavare av ett motorfordon registrerat för privat bruk är under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten skyldig att utföra av vägtransportmyndigheten förordnade transporter, om trafikbehovet nödvändigtvis kräver det.

78 §

Skyldighet att överlåta nyttjanderätten till motorfordon

Varje ägare eller innehavare av ett motorfordon är skyldig att under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten, när det krävs för skötseln av transporter som är nödvändiga för försvaret, befolkningsskyddet eller den allmänna ordningen och säkerheten eller med tanke på ett fungerande samhälle, överlåta nyttjanderätten till det motorfordon som denne äger eller innehar till vägtransportmyndigheten.

Närmare bestämmelser om förfarandet vid överlåtelse av nyttjanderätten till motorfordon utfärdas genom förordning av statsrådet.

Föreslagen lydelse

76 §

Begränsning av vägtrafiken

Polisen kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten på vägtransportmyndighetens begäran för tryggande av transporter som avses i 75 § 1 mom. begränsa annan motorfordonstrafik eller förbjuda den i sin helhet för viss tid på vägar eller områden som vägtransportmyndigheten bestämmer.

En trafikeringsbegränsning eller ett trafikeringsförbud får inte hindra någon från att färdas till sin stadigvarande bostad.

77 §

Trafikidkares samt motorfordonsägares och motorfordonsinnehavares skyldigheter

Varje trafikidkare som idkar tillståndspliktig trafik och ägare eller innehavare av ett motorfordon registrerat för privat bruk är under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten skyldig att utföra av vägtransportmyndigheten förordnade transporter, om trafikbehovet nödvändigtvis kräver det.

78 §

Skyldighet att överlåta nyttjanderätten till motorfordon

Varje ägare eller innehavare av ett motorfordon är skyldig att under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten, när det krävs för skötseln av transporter som är nödvändiga för försvaret, befolkningsskyddet eller den allmänna ordningen och säkerheten eller med tanke på ett fungerande samhälle, överlåta nyttjanderätten till det motorfordon som denne äger eller innehar till vägtransportmyndigheten.

Närmare bestämmelser om förfarandet vid överlåtelse av nyttjanderätten till motorfordon utfärdas genom förordning av statsrådet.

Gällande lydelse

79 §

Tryggande av sjötransporter

Trafikverket leder och övervakar sjötransporter under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten. Genom beslut av Trafikverket kan för genomförande av sjötransporter som är nödvändiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner, under undantagsförhållanden som avses i nämnda punkter, tillfälliga avvikelser göras från gällande bestämmelser och föreskrifter som avser

- 1) öppnande eller stängande av farleder,
- 2) isbrytning, farledsfartygstjänster och skärgårdens förbindelsefartygstrafik,
- 3) anlåtande och ordnande av lotsningstjänster,
- 4) styrningen av sjötrafiken.

Trafikverket ska innan ett beslut enligt 1 mom. fattas höra de behöriga militära myndigheterna och gränsbevakningsväsendet. Vid behov ska Trafikverket innan beslutet fattas höra också den behöriga polismyndigheten. Innan Trafikverket fattar beslut om tjänster som avses i 1 mom. 3 punkten i denna paragraf ska det också höra Trafiksäkerhetsverket. Om frågan av särskilda skäl måste avgöras utan dröjsmål, kan Trafikverket fatta beslutet utan hörande. Verket ska dock omedelbart underrätta nämnda myndigheter om beslutet.

Beslut om stängning av hamnar under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten fattas av statsrådet. Trafiksäkerhetsverket kan för slutförande av sjötransporter som är nödvändiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner dessutom bestämma om placeringen av hamnarnas stuveriutrustning samt tillfälligt, för högst en månad åt gången, förordna stuveripersonal att arbeta i en annan hamn än den som utgör den ordinarie arbetsplatsen. Staten svarar för de resekostnader och skäligena levnadskostnader som förflyttningen orsakar stuveripersonalen.

Kommunikationsministeriet kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten för tryggande av för samhället livsviktiga sjötransporter förbjuda Trafiksä-

Föreslagen lydelse

79 §

Tryggande av sjötransporter

Transport- och kommunikationsverket leder och övervakar sjötransporter under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten. Genom beslut av *Transport- och kommunikationsverket* kan för genomförande av sjötransporter som är nödvändiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner, under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten, tillfälliga avvikelser göras från gällande bestämmelser och föreskrifter som avser

- 1) öppnande eller stängande av farleder,
- 2) isbrytning, farledsfartygstjänster och skärgårdens förbindelsefartygstrafik,
- 3) anlåtande och ordnande av lotsningstjänster,
- 4) styrningen av sjötrafiken.

Transport- och kommunikationsverket ska innan ett beslut enligt 1 mom. fattas höra de behöriga militära myndigheterna, Gränsbevakningsväsendet och *Trafikledsverket*. Vid behov ska *Transport- och kommunikationsverket* innan beslutet fattas höra också den behöriga polismyndigheten. Om frågan av särskilda skäl måste avgöras utan dröjsmål, kan *Transport- och kommunikationsverket* fatta beslutet utan hörande. Verket ska dock omedelbart underrätta nämnda myndigheter om beslutet.

Beslut om stängning av hamnar under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten fattas av statsrådet. *Transport- och kommunikationsverket* kan för slutförande av sjötransporter som är nödvändiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner dessutom bestämma om placeringen av hamnarnas stuveriutrustning samt tillfälligt, för högst en månad åt gången, förordna stuveripersonal att arbeta i en annan hamn än den som utgör den ordinarie arbetsplatsen. Staten svarar för de resekostnader och skäligena levnadskostnader som förflyttningen orsakar stuveripersonalen.

Kommunikationsministeriet kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten för tryggande av för samhället

Gällande lydelse

kerhetsverket att för en tid av högst sex månader åt gången avföra ett fartyg ur Finlands trafik- och transportregister.

80 §

Reglering av bränslen för sjöfarten och annan sjötrafik

Trafiksäkerhetsverket kan för tryggande av sjötransporter som är nödvändiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten begränsa enskilda personers och företags samt rederiföretags eller rederi-inrättnings rätt att köpa flytande bränsle genom att föreskriva kvantitativa inköpskvoter som inte får överskridas under en viss period. Trafiksäkerhetsverket kan dock bevilja tillstånd att överskrida en kvot, om det är nödvändigt för att trygga verksamheten hos ett företag eller en inrättning som sköter transporter som är viktiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner eller om det finns någon annan vägande orsak med tanke på ordnandet av sjötransporter under undantagsförhållanden.

81 §

Tryggande av lufttransporter

Trafiksäkerhetsverket leder och övervakar under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten lufttransporter och lufttrafik i samarbete med flygvapnet.

Trafiksäkerhetsverket kan i syfte att trygga ett fungerande samhälle och den militära försvarsberedskapen

1) förbjuda civil luftfart eller begränsa den inom hela landet eller en del av landet,

2) besluta närmare om användningen av flygplatserna och om användningsbegränsningar.

Trafiksäkerhetsverket ska innan ett beslut enligt 2 mom. fattas höra den militära myndighet som saken gäller. Om frågan av särskilda

Föreslagen lydelse

livsviktiga sjötransporter förbjuda *Transport- och kommunikationsverket* att för en tid av högst sex månader åt gången avföra ett fartyg ur Finlands trafik- och transportregister.

80 §

Reglering av bränslen för sjöfarten och annan sjötrafik

Transport- och kommunikationsverket kan för tryggande av sjötransporter som är nödvändiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten begränsa enskilda personers och företags samt rederiföretags eller rederi-inrättnings rätt att köpa flytande bränsle genom att föreskriva kvantitativa inköpskvoter som inte får överskridas under en viss period. *Transport- och kommunikationsverket* kan dock bevilja tillstånd att överskrida en kvot, om det är nödvändigt för att trygga verksamheten hos ett företag eller en inrättning som sköter transporter som är viktiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner eller om det finns någon annan vägande orsak med tanke på ordnandet av sjötransporter under undantagsförhållanden.

81 §

Tryggande av lufttransporter

Transport- och kommunikationsverket leder och övervakar under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten lufttransporter och lufttrafik i samarbete med flygvapnet.

Transport- och kommunikationsverket kan i syfte att trygga ett fungerande samhälle och den militära försvarsberedskapen

1) förbjuda civil luftfart eller begränsa den inom hela landet eller en del av landet,

2) besluta närmare om användningen av flygplatserna och om användningsbegränsningar.

Transport- och kommunikationsverket ska innan ett beslut enligt 2 mom. fattas höra den militära myndighet som saken gäller. Om frågan av särskilda skäl måste avgöras utan

Gällande lydelse

skäl måste avgöras utan dröjsmål, kan Trafiksäkerhetsverket fatta beslutet utan hörande. Verket ska dock omedelbart underrätta den militära myndigheten om beslutet.

Genom förordning av statsrådet kan det utfärdas bestämmelser om förvaltningen av flygplatserna och ordnandet av deras verksamhet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten.

82 §

Reglering av flytande bränslen för flygtrafiken samt av reservdelar och förnödenheter

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 punkten kan Trafiksäkerhetsverket för tryggande av lufttransporterna reglera den flygpetroleum och flygbensin som används i lufttransporter. Regleringen omfattar inte de luftfartyg som staten äger eller har tagit i sitt bruk eller av staten beställda flyg, om inte något annat föreskrivs genom förordning av statsrådet.

Trafiksäkerhetsverket beslutar månatligen på förhand om lufttrafikföretagens kvoter av flygpetroleum och flygbensin utifrån den av sökanden angivna mängden av i Finland köpt bränsle under motsvarande period det föregående året. Om lufttrafikföretagets verksamhet har förändrats avsevärt i jämförelse med det föregående året, bestäms kvoten så att den svarar mot kvoten för ett lufttrafikföretag med motsvarande verksamhet och motsvarande antal luftfarkoster.

Trafiksäkerhetsverket kan av grundad anledning ge tillstånd till att överskrida kvoten eller överföra den till ett annat lufttrafikföretag helt eller delvis. Trafiksäkerhetsverket kan dessutom av grundad anledning tillåta att bränsle distribueras för enstaka flyg.

Om i 1 mom. avsedd reglering av flytande bränsle har inletts, får ett lufttrafikföretag endast med inköpstillstånd som beviljats av Trafiksäkerhetsverket skaffa sådana reservdelar och förnödenheter som behövs för ordnande av lufttransporter. Inköpstillstånd beviljas om det behövs för tryggande av transporter som är viktiga med tanke på försvaret eller samhällets vitala funktioner eller om det finns

Föreslagen lydelse

dröjsmål, kan *Transport- och kommunikationsverket* fatta beslutet utan hörande. Verket ska dock omedelbart underrätta den militära myndigheten om beslutet.

Genom förordning av statsrådet kan det utfärdas bestämmelser om förvaltningen av flygplatserna och ordnandet av deras verksamhet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten.

82 §

Reglering av flytande bränslen för flygtrafiken samt av reservdelar och förnödenheter

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1–3 och 6 punkten kan *Transport- och kommunikationsverket* för tryggande av lufttransporterna reglera den flygpetroleum och flygbensin som används i lufttransporter. Regleringen omfattar inte de luftfartyg som staten äger eller har tagit i sitt bruk eller av staten beställda flyg, om inte något annat föreskrivs genom förordning av statsrådet.

Transport- och kommunikationsverket beslutar månatligen på förhand om lufttrafikföretagens kvoter av flygpetroleum och flygbensin utifrån den av sökanden angivna mängden av i Finland köpt bränsle under motsvarande period det föregående året. Om lufttrafikföretagets verksamhet har förändrats avsevärt i jämförelse med det föregående året, bestäms kvoten så att den svarar mot kvoten för ett lufttrafikföretag med motsvarande verksamhet och motsvarande antal luftfarkoster.

Transport- och kommunikationsverket kan av grundad anledning ge tillstånd till att överskrida kvoten eller överföra den till ett annat lufttrafikföretag helt eller delvis. *Transport- och kommunikationsverket* kan dessutom av grundad anledning tillåta att bränsle distribueras för enstaka flyg.

Om i 1 mom. avsedd reglering av flytande bränsle har inletts, får ett lufttrafikföretag endast med inköpstillstånd som beviljats av *Transport- och kommunikationsverket* skaffa sådana reservdelar och förnödenheter som behövs för ordnande av lufttransporter. Inköpstillstånd beviljas om det behövs för tryggande av transporter som är viktiga med tanke på

Gällande lydelse

andra vägande skäl med tanke på ordnandet av lufttransporter under undantagsförhållanden.

83 §

Ordnande av järnvägstransporter under undantagsförhållanden

Järnvägstransporter ska under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten ordnas så att de transporter säkerställs som är nödvändiga med tanke på försvaret, ett fungerande samhälle samt befolkningens säkerhet och försörjning, och att andra för samhället behövliga transporter sköts.

Kommunikationsministeriet kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten för tryggnad av järnvägstransporter som är viktiga för ett fungerande samhälle och den militära försvarsberedskapen genom sitt beslut begränsa ett järnvägsföretags övriga verksamhet och ålägga järnvägsföretaget att sköta transporter som är nödvändiga för ett fungerande samhälle eller landets näringsliv.

Trafikverket kan ändra ett beslut enligt järnvägslagstiftningen om beviljande av bankapacitet, om en omorganisering av järnvägstransporterna nödvändigtvis kräver det.

84 §

Brådslande evakueringstransporter

Kommunikationsministeriet kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2, 4 och 5 punkten ålägga trafikidkare som idkar tillståndspliktig trafik, järnvägsföretag, innehavare av tillstånd till eller godkännande för luftfartsverksamhet och finska rederier att sköta sådana evakueringstransporter av människor och egendom som är nödvändiga på grund av undantagsförhållandena.

Transporterna ska skötas utan obefogat dröjsmål.

Föreslagen lydelse

försvaret eller samhällets vitala funktioner eller om det finns andra vägande skäl med tanke på ordnandet av lufttransporter under undantagsförhållanden.

83 §

Ordnande av järnvägstransporter under undantagsförhållanden

Järnvägstransporter ska under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten ordnas så att de transporter säkerställs som är nödvändiga med tanke på försvaret, ett fungerande samhälle samt befolkningens säkerhet och försörjning, och att andra för samhället behövliga transporter sköts.

Kommunikationsministeriet kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten för tryggnad av järnvägstransporter som är viktiga för ett fungerande samhälle och den militära försvarsberedskapen genom sitt beslut begränsa ett järnvägsföretags övriga verksamhet och ålägga järnvägsföretaget att sköta transporter som är nödvändiga för ett fungerande samhälle eller landets näringsliv.

Trafikledsverket kan ändra ett beslut enligt järnvägslagstiftningen om beviljande av bankapacitet, om en omorganisering av järnvägstransporterna nödvändigtvis kräver det.

84 §

Brådslande evakueringstransporter

Kommunikationsministeriet kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4–6 punkten ålägga trafikidkare som idkar tillståndspliktig trafik, järnvägsföretag, innehavare av tillstånd till eller godkännande för luftfartsverksamhet och finska rederier att sköta sådana evakueringstransporter av människor och egendom som är nödvändiga på grund av undantagsförhållandena.

Transporterna ska skötas utan obefogat dröjsmål.

Gällande lydelse

85 §

Kommunikationsministeriets behörighet att bestämma om transporter

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten kan kommunikationsministeriet för säkerställande av transporter som är nödvändiga med tanke på tryggheten av försvaret, befolkningsskyddet och ett fungerande samhälle samt samhällets vitala funktioner ge myndigheterna föreskrifter om samarbete mellan olika transportformer för utförandet av en eller flera specificerade transporter. Ministeriet kan också genom sitt beslut ålägga trafikidkare som idkar tillståndspliktig trafik, järnvägsföretag, innehavare av tillstånd till eller godkännande för luftfartsverksamhet och finska rederier att sköta en transport på det sätt som specificeras i beslutet, om transporten inte kan genomföras på annat sätt.

88 §

Social- och hälsovårdstjänster samt hälso- skydd

För trygghet av befolkningens social- och hälsovård under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 4 och 5 punkten kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas att kommunen kan avstå från

1) iakttagandet av i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) föreskrivna frister vid ordnande av icke brådskande vård, om det är nödvändigt för ordnande av brådskande vård och om patientens hälsa inte riskeras av att tidsfristen överskrids,

2) bedömning av servicebehovet i enlighet med 36 § i socialvårdslagen (1301/2014),

3) ansvaret för ordnande av dagvård enligt lagen om barndagvård (36/1973), om barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare kan ordna vården av barnen på annat sätt,

4) behandlingen av och beslutsfattande i fråga om anmälningar i anslutning till anmälningspliktig verksamhet enligt hälsoskyddslagen (763/1994) samt uppgifter i anslutning till utredning av bostäders hälsorisker.

Föreslagen lydelse

85 §

Kommunikationsministeriets behörighet att bestämma om transporter

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten kan kommunikationsministeriet för säkerställande av transporter som är nödvändiga med tanke på tryggheten av försvaret, befolkningsskyddet och ett fungerande samhälle samt samhällets vitala funktioner ge myndigheterna föreskrifter om samarbete mellan olika transportformer för utförandet av en eller flera specificerade transporter. Ministeriet kan också genom sitt beslut ålägga trafikidkare som idkar tillståndspliktig trafik, järnvägsföretag, innehavare av tillstånd till eller godkännande för luftfartsverksamhet och finska rederier att sköta en transport på det sätt som specificeras i beslutet, om transporten inte kan genomföras på annat sätt.

88 §

Social- och hälsovårdstjänster samt hälso- skydd

För trygghet av befolkningens social- och hälsovård under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 4–6 punkten kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas att kommunen kan avstå från

1) iakttagandet av i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) föreskrivna frister vid ordnande av icke brådskande vård, om det är nödvändigt för ordnande av brådskande vård och om patientens hälsa inte riskeras av att tidsfristen överskrids,

2) bedömning av servicebehovet i enlighet med 36 § i socialvårdslagen (1301/2014),

3) ansvaret för ordnande av småbarnspedagogik enligt lagen om småbarnspedagogik (540/2018), om barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare kan ordna vården av barnen på annat sätt,

4) behandlingen av och beslutsfattande i fråga om anmälningar i anslutning till anmälningspliktig verksamhet enligt hälsoskyddslagen (763/1994) samt uppgifter i anslutning till utredning av bostäders hälsorisker.

Gällande lydelse

93 §

Avvikelser från anställningsvillkor

I hälsovården, socialväsendet, räddningsväsendet och nödcentralernas verksamhet och i polisväsendet kan avvikelser göras från anställningsvillkoren på det sätt som avses i 1 mom. på grund av befolkningens hälsovård, försörjning eller säkerhet också under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4 och 5 punkten.

Föreslagen lydelse

93 §

Avvikelser från anställningsvillkor

Inom hälso- och sjukvården, socialväsendet, räddningsväsendet, nödcentralers verksamheten och polisväsendet kan avvikelser göras från anställningsvillkoren på det sätt som avses i 1 mom. på grund av befolkningens hälso- och sjukvård, försörjning eller säkerhet också under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4–6 punkten. *Avvikelser från anställningsvillkoren kan för skyddande av samhällets funktionsförmåga och säkerhet under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten göras på det sätt som avses i 1 mom. också inom Gränsbevakningsväsendet, Migrationsverket, de bolag som avses i 6 § 1 mom. i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät (10/2015), det servicecenter som avses i 5 § 1 mom. i lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster (1226/2013), Transport- och kommunikationsverkets cybersäkerhetscenter och frekvensförvaltning, Meteorologiska institutet samt de bolag som med stöd av lag sköter lotsning, flygtrafikledningstjänster eller de trafikledningstjänster eller trafikstyrningstjänster som Trafikledsverket svarar för att ordna.*

94 §

Begränsning av uppsägningsrätten

Inom hälsovården, socialväsendet, räddningsväsendet och nödcentralernas verksamhet kan uppsägningsrätten begränsas enligt 1–3 mom. på grund av befolkningens nödvändiga hälso- och sjukvård, minimiförsörjning eller säkerhet också under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4 och 5 punkten.

94 §

Begränsning av uppsägningsrätten

Inom hälso- och sjukvården, socialväsendet, räddningsväsendet och nödcentralers verksamheten kan uppsägningsrätten begränsas enligt 1–3 mom. på grund av befolkningens nödvändiga hälso- och sjukvård, minimiförsörjning eller säkerhet också under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4–6 punkten. *Uppsägningsrätten kan för trygghet av samhällets funktionsförmåga eller skyddandet av befolkningen under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten begränsas på det sätt som avses i 1–3 mom. också inom polisväsendet,*

Gällande lydelse

95 §

Arbetspliktiga

Om arbetsförmedlingstvång och begränsning av uppsägningsrätten inte är tillräckliga åtgärder med tanke på försvaret, skyddet av befolkningen, dess nödvändiga hälso- och sjukvård eller minimiförsörjning eller för att säkerställa en produktion som är särskilt viktig för försörjningsberedskapen under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten, är varje i Finland bosatt person som har i lagen om hemkommun (201/1994) avsedd hemkommun i Finland och som har fyllt 18 men inte 68 år skyldig att utföra sådant arbete som är nödvändigt för att syftet med denna lag ska kunna uppnås.

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4 och 5 punkten är dessutom varje i Finland bosatt person som har i lagen om hemkommun avsedd hemkommun i Finland och som är verksam inom hälsovården, har fått utbildning inom denna sektor och har fyllt 18 men inte 68 år skyldig att utföra sådant arbete inom hälsovården som är nödvändigt för att lagens syfte ska kunna uppnås. Förordnande till sådant arbete får ges för längst två veckor åt gången. Förordnandet kan förnyas en gång.

Föreslagen lydelse

Gränsbevakningsväsendet, Migrationsverket, de bolag som avses i 6 § 1 mom. i lagen om verksamheten i den offentliga förvaltningens säkerhetsnät, det servicecenter som avses i 5 § 1 mom. i lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster, Transport- och kommunikationsverkets cybersäkerhetscenter och frekvensförvaltning, Meteorologiska institutet samt de bolag som med stöd av lag sköter lotsning, flygtrafikledningstjänster eller de trafikledningstjänster eller trafikstyrningstjänster som Trafikledsverket svarar för att ordna.

95 §

Arbetspliktiga

Om arbetsförmedlingstvång och begränsning av uppsägningsrätten inte är tillräckliga åtgärder med tanke på försvaret, skyddet av befolkningen, dess nödvändiga hälso- och sjukvård eller minimiförsörjning eller för att säkerställa en produktion som är särskilt viktig för försörjningsberedskapen under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten, är varje i Finland bosatt person som har i lagen om hemkommun (201/1994) avsedd hemkommun i Finland och som har fyllt 18 men inte 68 år skyldig att utföra sådant arbete som är nödvändigt för att syftet med denna lag ska kunna uppnås.

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4–6 punkten är dessutom varje i Finland bosatt person som har i lagen om hemkommun avsedd hemkommun i Finland och som är verksam inom hälso- och sjukvården, har fått utbildning inom denna sektor och har fyllt 18 men inte 68 år skyldig att utföra sådant arbete inom hälso- och sjukvården som är nödvändigt för att lagens syfte ska kunna uppnås. Förordnande till sådant arbete får ges för längst två veckor åt gången. Förordnandet kan förnyas en gång.

Gällande lydelse

103 §

Arbetspliktsregistret

Arbets- och näringsministeriet inrättar under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2, 4 och 5 punkten för verkställighet av arbetsplikten och styrning av arbetskraften ett arbetspliktsregister för vilket arbets- och näringsministeriet är personuppgiftsansvarig. Uppgifterna i registret används och uppgifter registreras också av närings-, trafik- och miljöcentralerna samt arbets- och näringsbyråerna. Dessa myndigheter ska se till att uppgifterna är riktiga innan de förs in i registret.

Arbetspliktsregistret innehåller uppgifter om de arbetspliktiga och om arbetsgivarna. I registret införs den arbetspliktiges identifikationsuppgifter. I registret kan det dessutom föras in uppgifter om den arbetspliktiges yrke, utbildning och sysselsättning samt försörjningsplikt, arbetsförmåga och anlitbarhet. I registret förs det dessutom in uppgifter om namnen på arbetsgivarna och om produktions- eller servicebranscher samt om var verksamhetsställena finns. Uppgifter som gäller hälsotillstånd eller funktionsnedsättning och som hänför sig till arbetsförmågan får registreras om det är nödvändigt att behandla uppgifterna för att de ska kunna beaktas på det sätt som avses i 99 § 1 mom.

Arbetskraftsmyndigheten har utan hinder av vad som föreskrivs om hemlighållande av uppgifter rätt att för det i 1 mom. avsedda registret få behövliga uppgifter förutom av den registrerade också ur befolknings- och pensionsskyddsregistren och uppgifter om personer som arbetar inom medicinalvården samt hälso- och sjukvården ur de register som Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården för. Arbetskraftsmyndigheten har dessutom utan hinder av sekretessbestämmelserna rätt att av andra myndigheter få för en ändamålsenlig verkställighet av arbetsplikten behövliga uppgifter om företags eller andra sammanslutningars betydelse för landets försvar eller för tryggheten av landets näringsliv.

Ur arbetspliktsregistret kan utan hinder av bestämmelserna om hemlighållande av uppgifter lämnas ut uppgifter om personer som

Föreslagen lydelse

103 §

Arbetspliktsregistret

Arbets- och näringsministeriet inrättar under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4–6 punkten för verkställighet av arbetsplikten och styrning av arbetskraften ett arbetspliktsregister för vilket arbets- och näringsministeriet är personuppgiftsansvarig. Uppgifterna i registret används och uppgifter registreras också av närings-, trafik- och miljöcentralerna samt arbets- och näringsbyråerna. Dessa myndigheter ska se till att uppgifterna är riktiga innan de förs in i registret.

Arbetspliktsregistret innehåller uppgifter om de arbetspliktiga och om arbetsgivarna. I registret införs den arbetspliktiges identifikationsuppgifter. I registret kan det dessutom föras in uppgifter om den arbetspliktiges yrke, utbildning och sysselsättning samt försörjningsplikt, arbetsförmåga och anlitbarhet. I registret förs det dessutom in uppgifter om namnen på arbetsgivarna och om produktions- eller servicebranscher samt om var verksamhetsställena finns. Uppgifter som gäller hälsotillstånd eller funktionsnedsättning och som hänför sig till arbetsförmågan får registreras om det är nödvändigt att behandla uppgifterna för att de ska kunna beaktas på det sätt som avses i 99 § 1 mom.

Arbetskraftsmyndigheten har utan hinder av vad som föreskrivs om hemlighållande av uppgifter rätt att för det i 1 mom. avsedda registret få behövliga uppgifter förutom av den registrerade också ur befolknings- och pensionsskyddsregistren och uppgifter om personer som arbetar inom medicinalvården samt hälso- och sjukvården ur de register som Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården för. Arbetskraftsmyndigheten har dessutom utan hinder av sekretessbestämmelserna rätt att av andra myndigheter få för en ändamålsenlig verkställighet av arbetsplikten behövliga uppgifter om företags eller andra sammanslutningars betydelse för landets försvar eller för tryggheten av landets näringsliv.

Ur arbetspliktsregistret kan utan hinder av bestämmelserna om hemlighållande av uppgifter lämnas ut uppgifter om personer som

Gällande lydelse

avses i 95 § 2 mom. till social- och hälsovårdsministeriet och regionförvaltningsverken för planering och organisering av arbetsplikt enligt 95 § 2 mom.

Uppgifterna avförs ur arbetspliktsregistret sex månader efter det att tillämpningen av II avdelningen i denna lag har upphört. De avförda uppgifterna arkiveras. I fråga om arkivväsendets uppgifter och om handlingar som ska arkiveras gäller vad som föreskrivs i arkivlagen (831/1994) eller bestäms eller föreskrivs med stöd av den.

104 §

Förflyttning av statliga ämbetsverk och inrättningar samt överföring av personal

För skötseln av förvaltningsuppgifter under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten kan statsrådet besluta att underlydande ämbetsverk eller statliga inrättningar eller affärsverk tillfälligt ska förflyttas till annan ort.

Utän hinder av vad som bestäms i statstjänstemannalagen kan ett ministerium under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten genom sitt beslut förplikta den som är anställd hos staten att tillfälligt sköta en annan tjänst eller uppgift. Beslutet om en statsanställds övergång från ett förvaltningsområde till ett annat fattas dock av finansministeriet. Då ska finansministeriet innan beslutet om överföring fattas höra de ministerier som saken gäller.

109 §

Undervisning och utbildning

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2, 4 och 5 punkten kan undervisnings- och kulturministeriet för högst tre månader åt gången bestämma att undervisningsverksamhet och annan verksamhet som avses i lagen om grundläggande utbildning (628/1998), gymnasielagen (714/2018), lagen om Europeiska skolan i Helsingfors (1463/2007), lagen

Föreslagen lydelse

avses i 95 § 2 mom. till social- och hälsovårdsministeriet och regionförvaltningsverken för planering och organisering av arbetsplikt enligt 95 § 2 mom.

Uppgifterna avförs ur arbetspliktsregistret sex månader efter det att tillämpningen av II avdelningen i denna lag har upphört. De avförda uppgifterna arkiveras. I fråga om arkivväsendets uppgifter och om handlingar som ska arkiveras gäller vad som föreskrivs i arkivlagen (831/1994) eller bestäms eller föreskrivs med stöd av den.

104 §

Förflyttning av statliga ämbetsverk och inrättningar samt överföring av personal

För skötseln av förvaltningsuppgifter under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten kan statsrådet besluta att underlydande ämbetsverk eller statliga inrättningar eller affärsverk tillfälligt ska förflyttas till annan ort.

Utän hinder av vad som bestäms i statstjänstemannalagen kan ett ministerium under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 6 punkten genom sitt beslut förplikta den som är anställd hos staten att tillfälligt sköta en annan tjänst eller uppgift. Beslutet om en statsanställds övergång från ett förvaltningsområde till ett annat fattas dock av finansministeriet. Då ska finansministeriet innan beslutet om överföring fattas höra de ministerier som saken gäller.

109 §

Undervisning och utbildning

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4–6 punkten kan undervisnings- och kulturministeriet för högst tre månader åt gången bestämma att undervisningsverksamhet och annan verksamhet som avses i lagen om grundläggande utbildning (628/1998), gymnasielagen (629/1998), lagen om Europeiska skolan i Helsingfors (1463/2007), lagen

Gällande lydelse

om yrkesutbildning (531/2017), lagen om utbildning som handleder för examensutbildning (1215/2020), lagen om fritt bildningsarbete (632/1998), lagen om grundläggande konstundervisning (633/1998), yrkeshögskolelagen (932/2014) och universitetslagen (558/2009) ska avbrytas eller flyttas till annan ort, om det är nödvändigt på grund av förflyttning av befolkning eller vistelsebegränsningar eller begränsningar i rörelsefriheten eller annars för skyddande av befolkningen. Om befolkningen på ett visst område förflyttas annatstans med stöd av 121 §, kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas att förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen för de förflyttade eleverna tillfälligt ska ordnas av den kommun till vilken en elev har förflyttats, i stället för av den kommun där eleven är bosatt.

För tryggande av nödvändig undervisning och utbildning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2, 4 och 5 punkten kan de skyldigheter som anordnare av verksamheten som avses i 1 mom. har att ordna undervisning och annan verksamhet samt måltids- och transportförmåner och inkvartering begränsas på det sätt som närmare bestäms genom förordning av statsrådet. Dessutom kan undervisnings- och kulturministeriet utan hinder av 3 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen (672/2005) skjuta upp anordnandet av studentexamen med högst sex månader åt gången.

De verkningar som i 1 och 2 mom. avsedda åtgärder har på kostnaderna för verksamheten kan beaktas vid beviljandet av statsandelar och statsunderstöd för undervisningsväsendet så som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet.

116 §

Befolkningsskyddsplikt

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4 punkten är varje i Finland bosatt som enligt lagen om hemkommun har hemkommun i Finland och som har fyllt 18 men inte 68 år skyldig att utföra släcknings-, räddnings-, förstahjälps-, underhålls-, röjnings-

Föreslagen lydelse

om yrkesutbildning (630/1998), lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998), lagen om fritt bildningsarbete (632/1998), lagen om grundläggande konstundervisning (633/1998), yrkeshögskolelagen (351/2003) och universitetslagen (558/2009) ska avbrytas eller flyttas till annan ort, om det är nödvändigt på grund av förflyttning av befolkning eller vistelsebegränsningar eller begränsningar i rörelsefriheten eller annars för skyddande av befolkningen. Om befolkningen på ett visst område förflyttas annatstans med stöd av 121 §, kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas att förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen för de förflyttade eleverna tillfälligt ska ordnas av den kommun till vilken en elev har förflyttats, i stället för av den kommun där eleven är bosatt.

För tryggande av nödvändig undervisning och utbildning under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4-6 punkten kan de skyldigheter som anordnare av verksamheten som avses i 1 mom. har att ordna undervisning och annan verksamhet samt måltids- och transportförmåner och inkvartering begränsas på det sätt som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet. Dessutom kan undervisnings- och kulturministeriet utan hinder av 3 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen (672/2005) skjuta upp anordnandet av studentexamen med högst sex månader åt gången.

De verkningar som i 1 och 2 mom. avsedda åtgärder har på kostnaderna för verksamheten kan beaktas vid beviljandet av statsandelar och statsunderstöd för undervisningsväsendet så som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet.

116 §

Befolkningsskyddsplikt

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2, 4 och 6 punkten är varje i Finland bosatt som enligt lagen om hemkommun har hemkommun i Finland och som har fyllt 18 men inte 68 år skyldig att utföra släcknings-, räddnings-, förstahjälps-, underhålls-, röjnings-

Gällande lydelse

och rengöringsuppgifter samt ledningsuppgifter och specialuppgifter inom befolkningsskyddsorganisationen, uppgifter vid nödcentral eller andra med dessa jämförbara uppgifter som är nödvändiga för skyddande av befolkningen.

Förordnande till befolkningsskyddsuppgifter kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4 punkten utfärdas för längst två veckor åt gången och det kan förnyas en gång. När befolkningsskyddsplikten verkställs beaktas de begränsningar som avses i 99 §. På arbete som utförs enligt befolkningsskyddsplikten tillämpas 101 §. Närmare bestämmelser om fullgörandet av befolkningsskyddsplikten utfärdas genom förordning av statsrådet.

I fråga om befolkningsskyddets personregister föreskrivs särskilt.

118 §

Begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar för skyddande av befolkningen

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2, 4 och 5 punkten kan rätten att vistas eller röra sig på en bestämd ort eller ett bestämt område förbjudas eller begränsas tillfälligt, för högst tre månader åt gången genom förordning av statsrådet, om det är nödvändigt för att avvärja en allvarlig fara som hotar människors liv eller hälsa.

Föreslagen lydelse

nings- och rengöringsuppgifter samt ledningsuppgifter och specialuppgifter inom befolkningsskyddsorganisationen, uppgifter vid nödcentral eller andra med dessa jämförbara uppgifter som är nödvändiga för skyddande av befolkningen.

Förordnande till befolkningsskyddsuppgifter kan under undantagsförhållanden som avses i 3 § 4 och 6 punkten utfärdas för längst två veckor åt gången och det kan förnyas en gång. När befolkningsskyddsplikten verkställs beaktas de begränsningar som avses i 99 §. På arbete som utförs enligt befolkningsskyddsplikten tillämpas 101 §. Närmare bestämmelser om fullgörandet av befolkningsskyddsplikten utfärdas genom förordning av statsrådet.

I fråga om registret över beredskapsuppgifter inom befolkningsskyddet föreskrivs särskilt.

118 §

Begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar för skyddande av befolkningen

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4–6 punkten kan rätten att vistas eller röra sig på en bestämd ort eller ett bestämt område förbjudas eller begränsas tillfälligt, för högst tre månader åt gången genom förordning av statsrådet, om det är nödvändigt för att avvärja en allvarlig fara som hotar människors liv eller hälsa.

Gällande lydelse
(ny)

Föreslagen lydelse
17 a kap.

Upprätthållande av gränssäkerheten och den allmänna ordningen och säkerheten

122 a §

Skyldighet för leverantörer eller tillhandahållare av transporttjänster att utföra transporter

Sådana leverantörer eller tillhandahållare av transporttjänster som avses i lagen om transportservice (320/2017) är under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten skyldiga att utföra transporter som är nödvändiga för upprätthållandet av gränssäkerheten eller den allmänna ordningen och säkerheten. Kommunikationsministeriet bestämmer om utförande av transporter på framställning av polisen, Gränsbevakningsväsendet eller Migrationsverket.

(ny)

122 b §

Skyldighet att överlåta byggnader och lägenheter

Migrationsverket kan för att trygga tillräckliga lokaler för ordnandet av mottagnings-tjänster under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten genom sitt beslut ålägga ägaren eller innehavaren av en byggnad eller lägenhet som lämpar sig för gemensam in-kvartering av minst 30 personer att ställa byggnaden eller lägenheten till Migrations-verkets förfogande. Bestämmelser om i vilka kommuner befogenheterna kan utövas utfärdas genom förordning av statsrådet.

Skyldigheten enligt 1 mom. gäller inte en sådan lägenhet eller en sådan del av en byggnad som används för stadigvarande boende. Skyldigheten får inte medföra oskäligen olägenhet för byggnadens eller lägenhetens ägare eller innehavare.

Gällande lydelse
(uusi)

Föreslagen lydelse
122 c §

Begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 6 punkten kan rätten att vistas eller röra sig på en bestämd ort eller ett bestämt område förbjudas eller begränsas tillfälligt, för högst två veckor åt gången, genom förordning av statsrådet, till den del det är nödvändigt för att avvärja ett hot eller hantera en situation som synnerligen allvarligt och i synnerligen stor omfattning äventyrar den allmänna ordningen och säkerheten.

Polisen övervakar att begränsningarna iakttas.

126 §

126 §

Skyldighet att offentliggöra meddelanden

Skyldighet att offentliggöra meddelanden

Utgivare och utövare av programverksamhet är skyldiga att utan ersättning publicera eller sända statsrådets, ministeriernas, regionförvaltningsverkens, närings-, trafik- och miljöcentralernas, kommunstyrelsernas, polisens, de militära myndigheternas och räddningsmyndigheternas meddelanden om tillämpningen eller iakttagandet av denna lag, vilka snabbt måste nå hela befolkningen eller befolkningen inom ett visst område för att syftet med denna lag ska nås. Sådana meddelanden ska utan dröjsmål i oförändrad form publiceras i ifrågavarande periodiska publikation, nätpublikation eller program.

Utgivare och utövare av programverksamhet är skyldiga att utan ersättning publicera eller sända statsrådets, ministeriernas, regionförvaltningsverkens, närings-, trafik- och miljöcentralernas, kommunstyrelsernas, polisens, *Gränsbevakningsväsendets*, de militära myndigheternas och räddningsmyndigheternas meddelanden om tillämpningen eller iakttagandet av denna lag, vilka snabbt måste nå hela befolkningen eller befolkningen inom ett visst område för att syftet med denna lag ska nås. Sådana meddelanden ska utan dröjsmål i oförändrad form publiceras i ifrågavarande periodiska publikation, nätpublikation eller program.

19 kap.

19 kap.

Ersättningar och rättsskydd

Ersättningar och rättsskydd

128 §

128 §

Ersättning för överföring av äganderätt eller nyttjanderätt

Ersättning för överföring av äganderätt eller nyttjanderätt

Har någon med anledning av åtgärder som vidtagits med stöd av 33, 34, 44, 45, 60–63,

Har någon med anledning av åtgärder som vidtagits med stöd av 33, 34, 44, 45, 60–63,

Gällande lydelse

77 eller 78 §, 79 § 3 eller 4 mom., 83–87, 110–113, 117, 119 eller 122 § lidit skada som inte ersätts med stöd av någon annan lag, ska full ersättning för skadan betalas av statsmedel.

Om skadan med beaktande av den skadelidandes förmögenhetsförhållanden och andra omständigheter ska anses vara liten eller om stats- eller samhällsekonomiska skäl på grund av skadornas stora mängd oundgängligen kräver det, betalas skälig ersättning för skadan. När befogenheten enligt 45 § tillämpas under undantagsförhållanden som avses i 3 § 3 punkten ska dock alltid full ersättning betalas för en skada.

Bestämmelser om förfarandet vid betalning av ersättning utfärdas genom förordning av statsrådet.

Föreslagen lydelse

77 eller 78 §, 79 § 3 eller 4 mom., 83–87, 110–113, 117, 119, 122, *122 a eller 122 b* § lidit skada som inte ersätts med stöd av någon annan lag, ska full ersättning för skadan betalas av statsmedel.

Om skadan med beaktande av den skadelidandes förmögenhetsförhållanden och andra omständigheter ska anses vara liten eller om stats- eller samhällsekonomiska skäl på grund av skadornas stora mängd oundgängligen kräver det, betalas skälig ersättning för skadan. När befogenheten enligt 45 § tillämpas under undantagsförhållanden som avses i 3 § 3 punkten ska dock alltid full ersättning betalas för en skada.

Bestämmelser om förfarandet vid betalning av ersättning utfärdas genom förordning av statsrådet.

(uusi)

131 a §

Återkrav av stöd som beviljats för tryggnad av försörjningen

Stöd enligt 57 a § ska återkrävas. Den myndighet som beviljat stöd meddelar beslut om återkrav. Återkravet kan emellertid frångås helt eller delvis, om det anses vara skäligt och om utbetalningen av stöd inte har berott på svikligt förfarande från förmånstagarens eller dennes företrädarens sida eller om det utbetalda beloppet är litet. Återkravet kan också frångås helt efter det att beslutet om återkrav har meddelats, om det med beaktande av förmånstagarens ekonomiska situation inte längre är ändamålsenligt att fortsätta återkrävandet eller om det med hänsyn till det förmånsbelopp som inte har återkrävts medför oskäligen kostnader att fortsätta återkrävandet.

Ändring i beslut om återkrav får sökas på det sätt som föreskrivs i 130 §. Ett lagakraftvunnet beslut om återkrav får verkställas så som en dom som har vunnit laga kraft.

Stöd kan återkrävas också genom att det beaktas som avdrag från beloppet av de förmåner enligt 56 § 1 mom. som senare betalas för samma tidsperiod. På beaktande av stöd enligt 57 a § som betalats ut för tryggnad av försörjningen när en förmån enligt 56 §

Gällande lydelse

133 §

Beredskapslagsförseelse

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

- 1) underlåter att iaktta en i 91 § föreskriven skyldighet som gäller arbetsförmedlingstvang, en i 94 § föreskriven skyldighet som gäller uppsägning eller en i 101 § 1 mom. föreskriven skyldighet som gäller arbetsvillkor,
- 2) underlåter att fullgöra den arbetsplikt som har föreskrivits med stöd av 95 § eller den befolkningsskyddsplikt som föreskrivits med stöd av 116 § eller den skyldighet till överföring om vilken föreskrivs i 104 §,
- 3) underlåter att fullgöra den överlåtelseplikt som föreskrivits med stöd av 45, 63, 78, 86, 110, 112, 113, 117, 119 eller 122 § eller den skyldighet att tillhandahålla tjänster som föreskrivits med stöd av 111 §, eller
- 4) bryter mot ett förbud eller en begränsning som meddelats med stöd av 115 eller 118 § i fråga om rätten att vistas eller röra sig på ett visst ställe,

ska, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag, för *beredskapslagsförseelse* dömas till böter.

Föreslagen lydelse

1 mom. senare betalas ut för samma tidsperiod tillämpas vad som föreskrivs om återkrav av förmånen genom kvittning.

133 §

Beredskapslagsförseelse

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

- 1) underlåter att iaktta en i 91 § föreskriven skyldighet som gäller arbetsförmedlingstvang, en i 94 § föreskriven skyldighet som gäller uppsägning eller en i 101 § 1 mom. föreskriven skyldighet som gäller arbetsvillkor,
- 2) underlåter att fullgöra den arbetsplikt som har ålagts med stöd av 95 § eller den befolkningsskyddsplikt som ålagts med stöd av 116 § eller den skyldighet till överföring om vilken föreskrivs i 104 §,
- 3) underlåter att fullgöra den överlåtelseplikt som ålagts med stöd av 45, 63, 78, 86, 110, 112, 113, 117, 119, *122 eller 122 b §* eller den skyldighet att tillhandahålla tjänster som ålagts med stöd av 111 *eller 122 a §*, eller
- 4) bryter mot ett förbud eller en begränsning som meddelats med stöd av 115, 118 *eller 122 c §* i fråga om rätten att vistas eller röra sig på ett visst ställe,

ska, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag, för *beredskapslagsförseelse* dömas till böter.

*Denna lag träder i kraft den 20 .
Kommunerna svarar till och med den 31 december 2022 för de uppgifter som enligt 57 a § i denna lag ska skötas av välfärdsområdena.*

2.

Lag

om ändring av 79 § i värnpliktslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i värnpliktslagen (1438/2007) 79 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 1556/2011,
som följer:

Gällande lydelse

79 §

*Reservisters tjänstgöring vid storolyckor och
i andra allvarliga situationer*

Republikens president kan på framställning av statsrådet besluta att huvudstaben för en kort tid, dock högst 14 dagar, kan förordna värnpliktiga som hör till reserven till sjukvårds-, pionjär-, signal-, transport- och skyddsuppgifter samt andra motsvarande uppgifter i enlighet med den specialutbildning de har fått vid försvarsmakten och som inte inbegriper användning av militära maktmedel, om det är nödvändigt i en situation som avses i 3 § 4 och 5 punkten i beredskapslagen (1552/2011).

I en uppgift som avses i 1 mom. leds avdelningen av den militärperson som förordnats till chef för avdelningen.

Föreslagen lydelse

79 §

*Reservisters tjänstgöring vid storolyckor och
i andra allvarliga situationer*

Republikens president kan på framställning av statsrådet besluta att huvudstaben för en kort tid, dock högst 14 dagar, kan förordna värnpliktiga som hör till reserven till sådana sjukvårds-, pionjär-, signal-, transport- och skyddsuppgifter samt andra motsvarande uppgifter i enlighet med den specialutbildning de har fått vid försvarsmakten som inte inbegriper användning av militära maktmedel, om det är nödvändigt i en situation som avses i 3 § 4–6 punkten i beredskapslagen (1552/2011).

I en uppgift som avses i 1 mom. leds avdelningen av den militärperson som förordnats till chef för avdelningen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av lagen om ändring av 109 § i beredskapslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om ändring av 109 § i beredskapslagen (1233/2020) 109 § 1 mom.

Gällande lydelse

109 §

Undervisning och utbildning

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2, 4 och 5 punkten kan undervisnings- och kulturministeriet för högst tre månader åt gången bestämma att undervisningsverksamhet och annan verksamhet som avses i lagen om grundläggande utbildning (628/1998), gymnasielagen (714/2018), lagen om Europeiska skolan i Helsingfors (1463/2007), lagen om yrkesutbildning (531/2017), lagen om utbildning som handleder för examensutbildning (1215/2020), lagen om fritt bildningsarbete (632/1998), lagen om grundläggande konstundervisning (633/1998), yrkeshögskolelagen (932/2014) och universitetslagen (558/2009) ska avbrytas eller flyttas till annan ort, om det är nödvändigt på grund av förflyttning av befolkning eller vistelsebegränsningar eller begränsningar i rörelsefriheten eller annars för skyddande av befolkningen. Om befolkningen på ett visst område förflyttas annanstans med stöd av 121 §, kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas att förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen för de förflyttade eleverna tillfälligt ska ordnas av den kommun till vilken en elev har förflyttats, i stället för av den kommun där eleven är bosatt.

Föreslagen lydelse

109 §

Undervisning och utbildning

Under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1, 2 och 4–6 punkten kan undervisnings- och kulturministeriet för högst tre månader åt gången bestämma att undervisningsverksamhet och annan verksamhet som avses i lagen om grundläggande utbildning (628/1998), gymnasielagen (714/2018), lagen om Europeiska skolan i Helsingfors (1463/2007), lagen om yrkesutbildning (531/2017), lagen om utbildning som handleder för examensutbildning (1215/2020), lagen om fritt bildningsarbete (632/1998), lagen om grundläggande konstundervisning (633/1998), yrkeshögskolelagen (932/2014) och universitetslagen (558/2009) ska avbrytas eller flyttas till annan ort, om det är nödvändigt på grund av förflyttning av befolkning eller vistelsebegränsningar eller begränsningar i rörelsefriheten eller annars för skyddande av befolkningen. Om befolkningen på ett visst område förflyttas annanstans med stöd av 121 §, kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas att förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen för de förflyttade eleverna tillfälligt ska ordnas av den kommun till vilken en elev har förflyttats, i stället för av den kommun där eleven är bosatt.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2022.
